Adámi-Rózsa Zsanett

ÖRÖKBEFOGADÁSI KOMMUNIKÁCIÓ – A CSALÁDI KOMMUNIKÁCIÓS KLÍMÁK ÉS AZ ÖRÖKBEFOGADÁSI BELÉPÉSI NARRATÍVÁK FELÉPÍTÉSE A NYÍLT ÖRÖKBEFOGADÓ CSALÁDOKBAN MAGYARORSZÁGON

Corvinus Doktori Iskolák

Szociológiai és Kommunikációtudományi Doktori Iskola

Kommunikációtudományi Doktori Program

Témavezető: Prof. Dr. Aczél Petra

©Adámi-Rózsa Zsanett

Budapesti Corvinus Egyetem

Szociológiai és Kommunikációtudományi Doktori Iskola

Kommunikációtudományi Doktori Program

ÖRÖKBEFOGADÁSI KOMMUNIKÁCIÓ – A CSALÁDI KOMMUNIKÁCIÓS KLÍMÁK ÉS AZ ÖRÖKBEFOGADÁSI BELÉPÉSI NARRATÍVÁK FELÉPÍTÉSE A NYÍLT ÖRÖKBEFOGADÓ CSALÁDOKBAN MAGYARORSZÁGON

Doktori disszertáció

Adámi-Rózsa Zsanett

Budapest

2026

Tartalomjegyzék

Táblázatjegyzék **2**

Mellékletek jegyzéke **3**

1 Bevezetés **5**

1.1 A kutatási téma elméleti és társadalmi jelentősége 5

1.2 A disszertáció relevanciája 6

1.3 A disszertáció célkitűzései 8

1.4 Kutatási kérdés és elemzési keret 10

1.5 A disszertációban használt legfontosabb alapfogalmak meghatározásai 12

1.6 Az alapfogalmakhoz kapcsolódó kutatások jelenlegi állása 17

1.7 A disszertáció felépítése 19

2 A család társadalomtudományi megközelítései **21**

2.1 Családi rendszerelmélet 21

2.2 Strukturális családfelfogás 22

2.3 A feladatorientált családfelfogás 23

2.4 Tranzakcionális (kommunikációs) családfelfogás 24

3 Az örökbefogadás jogi és társadalomtörténeti kontextusa **27**

3.1 Az örökbefogadás jogintézményének eredete 27

3.2 Kulturális jelentések és társadalmi narratívák az örökbefogadásról 27

4 Család, mint kommunikációs környezet **30**

4.1 Kommunikációs magánélet-kezelési elmélet 30

4.2 Érzelmek kommunikálása 36

4.3 Családi kommunikációs minták modell 39

4.4 Családi kommunikáció, mint rituálé 48

4.5 Az örökbefogadási kommunikáció 51

4.6 Családi örökbefogadási kommunikáció elméleti modell ismertetése 56

5 Történet a családban **61**

5.1 Családi narratíva elmélet 61

5.2 Narratív performancia elmélet 63

5.3 Kommunikációs narratív értelmezés 66

5.4 Örökbefogadási belépési narratíva 68

6 Kutatási kérdések és hipotézisek **72**

6.1 A megközelítés korlátai 74

7 Módszertan **76**

7.1 A kutatás megközelítése 76

7.2 Mintaválasztás *77*
7.3 Az adatgyűjtés folyamata *77*
7.4 Kvalitatív adatelemzés folyamata *80*
7.5 Módszertan korlátai *81*
7.5.1 Mintavételi, adatgyűjtés módszertani és etikai korlátok 81
7.5.2 A kvalitatív és kvantitatív adatelemzés korlátai 82
7.5.3 A kutatói reflexivitás 83
8. Etikai megfontolások **84**
9. Eredmények **86**
9.1 Az interjúk eredményei *86*
9.1.1 Elméleti mátrix: az elméleti keretek, a mérés és az empirikus leletek összekapcsolása 86
9.1.2 A konszenzuális és pluralisztikus családi kommunikációba tartozó családok interjú eredményei 87
9.1.3 Tartalomelemzés-alapú eredmények a családi kommunikációs klímák mentén 100
9.1.4 A CSÖK-modell empirikus megjelenése a mintában 124
9.2 Az Örökbefogadási Belépési Narratívák eredményei a szülők által leírt történetei mentén *125*
9.3 Anyai és apai Örökbefogadási Belépési Narratívák eltérő szerveződése *145*
9.4 Záró megjegyzések a kutatás főbb megállapításairól *147*
10.1 A kutatás újdonságai *153*
10.2 Alkalmazhatóság *155*
10.3 Ajánlások további kutatáshoz *157*
Irodalomjegyzék **160**
A szerzőnek az értekezés témájában megjelent publikációi **172**

Ábrajegyzék

1. ábra: Kommunikációs magánélet-kezelési elemek 33
2. ábra: Családtípusok a beszélgetésorientáció és a konformitásorientáció alapján 44
3. ábra: A CSÖK-modell fázisai I. .....6. számú melléklet
4. ábra: A CSÖK-modell fázisai II. .....6. számú melléklet
5. ábra: A CSÖK-modell fázisai III. .....6. számú melléklet
6. ábra: A családi örökbefogadási narratíva kommunikációs modellje.....159

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Összesített örökbefogadási adatok (2022–2025) 10

2. táblázat: Elméleti mátrix – elmélet, operacionalizálás, empirikus lelet és kutatási kérdés összerendelése 88

3. táblázat: A családi kommunikációs klímák megoszlása a mintában részt vevő családok szerint 89

4. táblázat: Az örökbefogadás metaforái 120

5. táblázat: Az ÖBN-ekben jelen lévő kódok előfordulási gyakorisága a pluralisztikus és konszenzuális klímákban 133

6. táblázat: Az anyai ÖBN-ekben azonosított visszatérő narratív elemek és szemléltető formulák.

7. táblázat: Az apai ÖBN-ekben azonosított visszatérő narratív elemek és szemléltető formulák.

8. táblázat: Rövidítések jegyzéke ..... 1. számú melléklet

9. táblázat: Az ÖBN-ekben lévő kódok előfordulása résztvevőnként ..... 2. számú melléklet

10. táblázat: A magyarországi nyílt örökbefogadást közvetítő civil szervezetek adatai (2026-os összesítés) ..... 5. számú melléklet

11. táblázat: Tipikus témák az ÖBN-elbeszélésekben ..... 7. számú melléklet

12. táblázat: Elméleti kontra empirikus megállapítások ..... 18. számú melléklet

Mellékletek jegyzéke

1. számú melléklet: Rövidítésjegyzék
2. számú melléklet: Kódok előfordulása résztvevőnként az ÖBN-ekben
3. számú melléklet: Az örökbefogadás európai fejlődéstörténete
4. számú melléklet: A hazai örökbefogadási szabályozás: jogfejlődés, alkalmasság, típusok
5. számú melléklet: Magyarországi civil szervezetek
6. számú melléklet: A CSÖK-modell reprodukált fázisábrái
7. számú melléklet: Tipikus témák az örökbefogadási belépési narratívákban
8. számú melléklet: Revised Family Communication Patterns Questionnaire
9. számú melléklet: Interjúk leiratai
10. számú melléklet: ÖBN-leiratok
11. számú melléklet: Kitöltött kérdőívek
12. számú melléklet: RFCP-kérdőív kiértékelése Excel-formátumban
13. számú melléklet: Interjúk kódolása + A CSKK-kódok előfordulása családonként
14. számú melléklet: ÖBN-ek kódolása
15. számú melléklet: Etikai igazolások
16. számú melléklet: KRH engedély
17. számú melléklet: A Rólad. Róluk. Rólunk. kártyajáték leírása
18. számú melléklet: Elméleti kontra empirikus megállapítások

Köszönetnyilvánítás

Egy doktori értekezés borítóján egyetlen ember neve szerepel, valójában azonban soha nem egyetlen ember munkája. Az elmúlt évek során sokaktól kaptam tudást, bizalmat, lehetőséget, türelmet és támogatást. Nélkülük ez az értekezés sem születhetett volna meg.

Mindenekelőtt szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek, mentoromnak és példaképemnek, Prof. Dr. Aczél Petrának, aki doktori tanulmányaim és kutatásom során szakmai tudásával, tanácsaival és visszajelzéseivel segítette munkámat. Köszönöm a bizalmat és azt a szakmai szabadságot, amely lehetővé tette, hogy megtaláljam saját kutatói kérdéseimet és hangomat, és az örökbefogadási kommunikáció számomra oly fontos területét önálló kutatási iránnyá formálhassam.

Különleges hálával tartozom Prof. Dr. habil. Engler Ágnesnek, a Debreceni Egyetem dékánjának. Munkássága, szakmai támogatása és az elmúlt négy év számtalan beszélgetése rendkívül sokat adott kutatói fejlődésemhez.

Köszönöm Pozsik Fanninak, aki társkódolóként közvetlenül is hozzájárult kutatásomhoz. Precizitása, szakmai gondolkodása és közös munkánk nemcsak az elemzést tették erősebbé, hanem az én gondolkodásom is formálódott. Hálás vagyok Bialkó-Marol Petrának, aki hősiesen végigolvasta az értekezés teljes kéziratát és visszajelzéseivel számos ponton előrébb vitte azt. Köszönöm, hogy a doktori út során szakmailag, emberileg és lelkileg is mellettem állt és volt kivel együtt megélni annak sikereit, bizonytalanságait és nehézségeit.

Köszönettel tartozom mindazoknak az oktatóknak és kollégáknak, akik a Corvinus Egyetemen töltött tíz évem során alakították gondolkodásom. Különösen hálás vagyok Prof. Dr. Benczes Rékának támogatásáért, szakmai beszélgetéseinkért, kritikáiért, és azért, hogy újra és újra arra ösztönzött, hogy kérdezzek tovább, pontosítsak, és merjek másképp gondolkodni.

Külön köszönettel tartozom kutatásom résztvevőinek, azoknak az örökbefogadó szülőknek és családoknak, akik bizalmukba fogadtak és megosztották velem életük egyik legszemélyesebb történetét. Egy család történetét elmesélni mindig a bizalom gesztusa. Remélem, hogy munkámmal méltó módon tudom továbbadni mindazt, amit tőlük kaptam.

Végül köszönöm családomnak és barátaimnak a türelmet, a biztatást és azt a biztos hátteret, amely nélkül ez a négy év egészen más lett volna. Beninek különösen köszönöm, hogy mellettem volt a hosszú munkanapokon, a sikerekben és a bizonytalanságokban, hogy hitt bennem, támogatott és mindig emlékeztetett arra, mi igazán fontos. Ennek az értekezésnek a témája számomra soha nem volt pusztán tudományos kérdés. Örökbefogadottként az örökbefogadás története jóval azelőtt része volt az életemnek, hogy kutatási témává válna. A legmélyebb hálám ezért a szüleimé. Tőlük tanultam meg: jóval azelőtt, hogy ismertem volna a családi kommunikáció bármely elméletét, hogy egy családot nemcsak az köt össze, ami vele történt, hanem az is, ahogyan a történeteiről beszél. Valahol az ő történetmesélésükben kezdődött ez a disszertáció is.

1 Bevezetés

1.1 A kutatási téma elméleti és társadalmi jelentősége

A család az egyik legmeghatározóbb társadalmi egység, amely nem csupán jogi, biológiai, politikai, hanem szimbolikus, kommunikációs és érzelmi alapon is konstruálódik. A 21. században a család fogalma folyamatosan átértékelődik: egyre több gyermek nő fel egyszülős, mozaik[1] vagy örökbefogadó családokban. A klasszikus, nukleáris családmodell[2] mellett megjelenő alternatív struktúrák társadalmi legitimitása, narratívája és önreprezentációja az 1970-es évektől átértékelődött, amikor a családok strukturalista felfogása helyett tranzakcionális felfogás felé orientálódott. E folyamatban kulcsszerepet játszik a kommunikáció: a családok identitása ugyanis éppúgy jön létre a történetmesélés aktusok révén, mint jogi vagy biológiai kötelékek révén (Colaner, Halliwell & Guignon, 2014; Colaner & Soliz, 2017).

A különböző örökbefogadó családok történetei gyakran eltérő nézőpontokat képviselnek: míg az egyik családban a szülők elbeszéléseiben a gyermek sorsfordító megérkezése kerül előtérbe, egy másik narratívában az kerül kiemelésre, hogy az örökbefogadás épp olyan legitim családforma, mint a vérségi alapon létrejövő. A kommunikáció- és családkutatás területén ezeket a sokszínű narratív konstrukciókat a családi kommunikációs minták és az identitásnarratívák, más néven kanonikus narratívák, fogalmaival írhatjuk le, amelyek alapvetően meghatározzák, hogy egy család miként gondolkodik önmagáról, és milyen jelentéseket tulajdonít a múltban történt eseményeknek (Harrigan, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Colaner & Soliz, 2017).

A család az elsődleges szociális színtere minden embernek, aminek köszönhetően a legtöbb gyermek számára a családi kommunikáció az elsődleges információforrás olyan összetett és érzelmileg telített témákról is, mint az örökbefogadás. A szülők döntik el, hogy mikor és milyen formában beszélnek erről a témáról, hogyan konstruálják meg azt a történetet, amelyen keresztül a gyermek megismeri saját származását (Brodzinsky, 2006; Berardo, Ashmore, & Brodzinsky, 1988; Wrobel et al., 2003; Gorla, Fusco & Santona, 2013; Alegret et al., 2018; Santona et al., 2023; Adámi, 2023a; Salvo & Poveda, 2024; Wright, Adcock & LaBar, 2025; Gorla, Fusco & Santona, 2024, 2025).

[1] Olyan családforma, ahol legalább az egyik felnőttnek van egy előző kapcsolatból származó gyermeke, aki velük él vagy rendszeresen velük tartózkodik (Andorka, 2006).

[2] Olyan családi közösség, amelyben csak a szülők (házaspár vagy élettársak) és közvetlen gyermekeik élnek együtt (Andorka, 2006).

A téma megalapozásának érdekében előbb ismertetem a disszertáció relevanciáját és újdonságát (1.2-es alfejezet), majd a célkitűzéseit (1.3-as alfejezet), ezután a kutatási kérdéseimet mutatom be (1.4-es alfejezet), az 1.5-ös alfejezetben pedig a disszertációban használt legfontosabb alapfogalmakat ismertetem, amit az alapfogalmakhoz kapcsolódó kutatások jelenlegi állása követ, végül pedig a disszertáció felépítését ismertetem.

1.2 A disszertáció relevanciája

Jelen alfejezet célja a disszertáció relevanciájának egyértelmű megfogalmazása.

A jelenlegi kutatások többsége (Wrobel, Grotevant, Berge, Mendenhall & McRoy, 2003; Harrigan, 2010; Westley et al., 2013; Hays, Horstman, Colaner & Nelson, 2016; Masten, Lucke, Nelson & Stallworthy, 2021; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Nafisah, Pranoto & Nuzulia, 2023; Lasekan et al., 2024; Jones & Hackett, 2011; Harrigan, 2010; Von Korff, & Grotevant, 2011; Nelson, 2017; Colaner & Soliz, 2017; Gorla, Fusco & Santona, 2023) az örökbefogadott gyermekek visszaemlékezéseit, szubjektív elbeszéléseit elemzi, míg a szülői perspektíva és a családon belüli történetmesélés dinamikája ritkán kerül fókuszba. Különösen igaz ez a nyílt örökbefogadó családokra, ahol a származásról és kapcsolati határokról való nyílt kommunikáció kulcsfontosságú, mégis kevéssé kutatott. A nyílt örökbefogadás terminológiája a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény negyedik, családjogi könyvében (továbbiakban: Csjk.) az alábbi módon kerül definiálásra: nyílt örökbefogadás az, amikor az örökbe fogadni szándékozó személy és a vér szerinti szülő ismeri egymást, és a vér szerinti szülő e meghatározott személy tekintetében járul hozzá gyermeke örökbefogadásához (Katonáné, 2018; Pozsik & Adámi-Rózsa, 2025).

További relevanciát képez, hogy az örökbefogadási belépési narratívák (a továbbiakban ÖBN; angolul Adoption Entrance Narrative, AEN)[3] – azok a szülői elbeszélések, amelyekben a szülők a gyermeknek elmesélik a családba érkezésének, származásának és örökbefogadásának történetét – tartalmi és formai elemzése a szakirodalomban jellemzően nem kapcsolódik a családi kommunikációs klíma vizsgálatához. A családi kommunikációs klíma fogalmi hátterét a Koerner és Fitzpatrick (2002b) által kidolgozott Családi Kommunikációs Minták Elmélete (a továbbiakban CSKME; angolul Family Communication Patterns Theory, FCPT) adja, amely a családon belüli kommunikációt két alapdimenzió mentén írja le: a beszélgetésorientáció azt fejezi ki, mennyire ösztönzi a család a nyílt, kétirányú kommunikációt, a konformitásorientáció pedig azt, mennyire hangsúlyozza a család az egységet, a hierarchiát és a normakövetést; e két dimenzió kombinációja adja a család kommunikációs klímatípusát. E modell örökbefogadó

[3] Rövidítésjegyzéket lásd az 1. számú mellékletben.

családokra való alkalmazása (Horstman, Colaner & Rittenour, 2016) újszerű megközelítés, az ÖBN-ek felépítésének és a családi kommunikációs klímának az empirikus összekapcsolása pedig eddig feltáratlan maradt.

A disszertáció témája közérdekű is: hazánkban egyre több gyermek nő fel örökbefogadó családban, ahogyan az első táblázat is mutatja. Magyarországon a vizsgált négy évben (2022–2025) az örökbefogadások száma emelkedő tendenciát mutatott, 2025-ben pedig 1416 gyermek került családba (Központi Statisztikai Hivatal [KSH], 2026). Ez új kihívások elé állítja a szülőket, szakembereket és a társadalmi diskurzust egyaránt. Az, hogy miként mesélnek a szülők a gyermek származásáról, az örökbefogadás körülményeiről, és milyen érzelmi-morális értelmezési keretbe helyezik ezt, közvetlen hatással van a gyermek identitására, kapcsolati biztonságára és önértékelésére (Colaner & Soliz, 2017).

1. táblázat: Összesített örökbefogadási adatok (2022–2025). Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2026), STADAT 25.1.1.17.; a 2022–2025. évi adatok alapján.

Év	Engedélyezett örökbefogadások száma	Ebből csecsemő (1 év alatti)	Nyilvántartott örökbefogadásra alkalmas személyek száma, december 31.[4]
2022	1254	286	3016
2023	1229	262	2733
2024	1291	316	1902
2025	1416	454	1478

A disszertáció újdonsága abban áll, hogy az elsők között vizsgálja empirikusan az ÖBN-ek felépítését a családi kommunikációs klíma dimenzióival összefüggésben. Bár az ÖBN fogalmát korábban már meghatározták, annak alkalmazása elsősorban az örökbefogadott személyek visszaemlékezésein alapult (lásd Harrigan, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016), nem pedig a szülői narratívákon. Jelen kutatás ezt a fogalmat a nyílt örökbefogadó családok szülői elbeszéléseiben elemzi, ezáltal új tartalmi és módszertani szintre emeli annak értelmezését. A kutatás tehát a meglévő elméleteket alkalmazza és új kapcsolódási pontokat épít ki: a narratívaelmélet, az örökbefogadási kommunikáció és a családi kommunikációs mintázatok eddigi elszigetelt kutatási irányait integrálja.

A kutatási rés ezek alapján egyértelműen kijelölhető. Miközben az örökbefogadási kommunikáció és a családi kommunikációs minták szakirodalma külön-külön kiterjedt,

[4] Megjegyzés: Az utolsó oszlopban a KSH a házaspárokat egy személyként számolja, az egyedülállókkal együtt. A 2025. évi összeg 174 egészségügyi intézményben/inkubátorban hagyott, illetve ismeretlen szülőtől származó gyermeket is tartalmaz.

mindkét területen három ponton is hiányosság mutatkozik. Először a nemzetközi szakirodalom túlnyomórészt az örökbefogadott gyermekek utólagos visszaemlékezéseire épül, miközben a szülők – különösen az örökbefogadó szülők – által aktívan konstruált örökbefogadási belépési narratívák (ÖBN) empirikus vizsgálata elmarad. Másodszor, a családi kommunikációs klíma (CSKM) és az ÖBN-ek felépítése közötti kapcsolatot korábban empirikusan nem vizsgálták, jóllehet mindkét keret a családi történetmesélés kulcstényezője. Harmadszor, hazai, magyar mintán készült empirikus kutatás e témában gyakorlatilag nem áll rendelkezésre. Jelen disszertáció éppen e hármas hiány – a szülői perspektíva, a klíma és a narratíva kapcsolata, valamint a hazai empíria – metszéspontjában helyezkedik el.

Végül a téma relevanciáját az is indokolja, hogy az örökbefogadási történetek – különösen a nyílt örökbefogadásokban – egyre inkább a társadalmi térben is megjelennek, például a médiában, az oktatásban vagy a közpolitikai kérdésekben. Ennek fényében különösen fontos feltárni azokat a kommunikációs mechanizmusokat és mintázatokat, amelyek a szülők elbeszélésein keresztül hatnak a következő generációkra. A disszertáció éppen ezért nem kizárólag tudományos, hanem gyakorlati támogatást is kíván nyújtani: szülőknek, tanácsadóknak, pedagógusoknak és más szakembereknek abban, hogy miként lehet nyitottan és reflektáltan beszélni az örökbefogadásról a családon belül. A dolgozat központi tézise, hogy a strukturális nyíltság (a nyílt örökbefogadás jogi-kapcsolati kerete) nem azonos a narratív nyíltsággal. Azzal, ahogyan a család ténylegesen elbeszéli és kommunikálja az örökbefogadás történetét.

1.3 A disszertáció célkitűzései

A fenti tárgyalást folytatva, a disszertáció alapvető célkitűzése, hogy feltárja, hogyan épülnek fel az örökbefogadási belépési narratívák (ld. bővebben a 5.4-es alfejezetet) az örökbefogadó szülők elbeszéléseiben és miként kapcsolódnak ezek a családi kommunikációs klímához. A disszertáció alapvetően kommunikációtudományi keretben íródik, különösen a családi és örökbefogadási kommunikáció, valamint a narratív történetmesélés határterületeire fókuszálva. A kutatás kiindulópontja, hogy az örökbefogadásról való beszéd nem pusztán információközlés, hanem egy kommunikációs folyamat és aktus, amelyet a család kommunikációs mintázatai – a nyitottság, a konformitás, a párbeszéd lehetősége vagy épp hiánya – mélyen befolyásolnak. Ez a megközelítés lehetővé teszi, hogy a narratív és strukturális kommunikációs tényezők egymásra hatását vizsgáljam, valamint hogy új empirikus szempontból értelmezzem az ÖBN-ek családi kontextusba ágyazott működését.

A kutatás célja tehát kettős: egyrészt elméleti keretet kínál az ÖBN-ek és a családi kommunikációs mintázatok összekapcsolásához, másrészt gyakorlati eszközként is szolgálhat azok számára – szülők, tanácsadók, szakemberek –, akik érzékeny és tudatos kommunikációval kívánják támogatni a gyermek identitásfejlődését.

A disszertáció analitikai keretét a tranzakcionális perspektíva alkotja, amely alapvetően újradefiniálja azt, hogyan értelmezhetjük a családi dinamikákat és kommunikációs folyamatokat (ld. bővebben a 4. fejezetet). Ez a megközelítés lehetővé teszi a Koerner és Fitzpatrick (2002a) által kidolgozott Családi Kommunikációs Klíma Elmélet (ld. bővebben a 4.3-as alfejezetet) (CSKME) integrálását az örökbefogadási belépési narratívák strukturális és funkcionális analízisére. A CSKME alapja két dimenzió – a beszélgetésorientáció és a konformitásorientáció – mentén szerveződik. A beszélgetésorientáció azt jelzi, hogy a család milyen mértékben ösztönzi a nyitott, kétirányú kommunikációt minden családtag között, függetlenül az életkortól vagy a szociális státusztól. A konformitásorientáció ezzel szemben azt fejezi ki, hogy a család mennyire hangsúlyozza a homogenitást, az egységességet és a hierarchikus normák betartását (Kranstuber, Schrodt, Warner, Koerner, Maliski, Hays & Colaner, 2018). Ezen két dimenzió kombinációja négy tipológiaként jelenik meg: (1) a konszenzuális klíma, ahol erős a beszélgetésorientáció és erős a konformitásorientáció is – a családok nyitottak a párbeszédre, de az abban való részvétel végül a családi értékrend előfeltételeihez kötött; (2) a pluralista klíma, amelyben magas a beszélgetésorientáció, de alacsony a konformitásorientáció – a családok támogatják a különböző nézőpontok kifejezését és a kritikai gondolkodást; (3) a protektív klíma, ahol alacsony beszélgetésorientáció párosul magas konformitásorientációval – a szülők korlátozottan kommunikálnak gyermekeikkel, de erős az uniformitás követelménye; és végül (4) a laissez-faire klíma, amely alacsony értékeket mutat mindkét dimenzión – a családok kevésbé strukturáltak, nyitottabbak, de egyben kevésbé összetartóak (ld. bővebben a 4.3-as alfejezetet).

Az örökbefogadási belépési narratívák (ÖBN-ek) elemzésében ezek a klímatípusok kritikus jelentőséggel bírnak. Az ÖBN-ek – amelyek szülők által gyermekeikhez intézett elbeszélések az örökbefogadás körülményeiről, okairól és jelentéséről – nem egyszerűen információközlési eszközök, hanem az örökbefogadott gyermek identitásképzésének és szocializációjának alapvető komponensei. A különféle kommunikációs klímában felnövő családok strukturálisan, tartalmilag, funkcionálisan és érzelmileg eltérő narratívákat produkálnak.

Ez az integratív keretrendszer lehetővé teszi, hogy az örökbefogadási belépési narratívákat ne szövegekként, hanem dinamikus kommunikációs gyakorlatok lenyomataiként vizsgáljam, amelyek az adott család értékrendjét és kohézióját tükrözik. Ezáltal az ÖBN-ek vizsgálata

felhívja a figyelmet arra, hogy az örökbefogadás narratívái mélyen elmerülnek a családi kommunikációs szerkezetben.

1.4 Kutatási kérdés és elemzési keret

A disszertáció empirikus vizsgálata három fő kutatási kérdésből indul ki, amelyek az örökbefogadási belépési narratívák (ÖBN-ek) és a családi kommunikációs klíma (CSKM) kapcsolatára, valamint a szülői szerepekből fakadó narratív különbségekre irányulnak. A kérdések az elbeszélt tartalmak tipikus mintázatait vizsgálják, és azok elbeszélési módjára vonatkoznak, figyelembe véve a kommunikációs környezet szerkezetét és a beszélő narratív helyzetét.

> RQ1: Hogyan artikulálódnak a családi kommunikációs klímák a nyílt örökbefogadó családok diskurzusaiban (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b, 2006)?

Ez a kérdés egy több szinten értelmezhető összefüggésrendszert kíván feltárni. Egyrészt vizsgálja, hogy az örökbefogadásról szóló kommunikáció (Wrobel et al., 2003; Harrigan, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016) mutat-e közös szerkezeti és tartalmi mintázatokat, másrészt azt, hogy ezek a minták milyen módon kapcsolódnak a család kommunikációs klímájához (Koerner & Fitzpatrick, 2004, 2006, 2002a, 2002b). Abból a feltételezésből építkezik, hogy a családok kommunikációs klímája – így a konformitás és beszélgetésorientációk mértéke – meghatározza, hogy az örökbefogadásról folytatott kommunikáció miként, mikor és milyen formában jelenik meg a családi élet mindennapjaiban.

> RQ2: Milyen visszatérő mintázatok azonosíthatók az örökbefogadási belépési narratívákban a különböző klímáknál (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b, 2006; Harrigan, 2010; Colaner & Kranstuber, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016)?

A második kutatási kérdés célja annak feltárása, hogy a különböző kommunikációs klímával rendelkező családokban milyen sajátos mintázatok figyelhetők meg az örökbefogadási belépési narratívákban. A családi kommunikációs klíma fogalmát Koerner és Fitzpatrick (2002a, 2002b) klasszikus modellje alapján értelmezem. Mivel a családi történetmesélés fontos szerepet játszik az identitásformálásban, különösen az örökbefogadással kapcsolatos múltfeldolgozásban,

releváns kérdés, hogy a szülők által elmesélt narratívák milyen kapcsolatban állnak az általuk megélt kommunikációs klímával (Koenig Kellas, 2005; Colaner et al., 2014). A kutatás kvalitatívan vizsgálja, hogy a különböző klímatípusokhoz tartozó családok hogyan strukturálják történeteiket, milyen témákat helyeznek előtérbe és milyen érzelmi vagy stiláris elemekkel dolgoznak. A kérdés megválaszolása hozzájárulhat ahhoz, hogy jobban megértsük, miként hat a kommunikációs közeg az örökbefogadási történetek formálódására.

> RQ3: Hogyan különbözik az anyák és apák narratív szerepe az örökbefogadásról folytatott kommunikációban, és miként szabályozzák a szülők a narratív hozzáférést a különböző családi kommunikációs klímákban (Colaner & Kranstuber, 2010; Harrigan, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Colaner et al., 2014, 2017; Hays et al., 2016)?

A harmadik kutatási kérdés alapját az a megfigyelés képezi, hogy a szülők eltérő kommunikációs szerepeket tölthetnek be a családon belül (Ritchie & Fitzpatrick, 1990; Schrodt, Witt & Messersmith, 2008; Fivush, Bohanek & Duke, 2008; Wright et al., 2024), és ez hatással lehet a konstruált történetek nyelvi és emocionális szerkezetére, valamint a leírt narratíva terjedelmére is. Fivush és munkatársai (2008) kutatásukban megállapították, hogy az anyák jellemzően részletesebb, érzelmileg gazdagabb narratívákat építenek fel, míg az apák gyakrabban strukturálják vagy keretezik a történeteket. Ez a különbség kifejezetten releváns az örökbefogadó családokban a családi örökbefogadási történetek esetében.

A vizsgálat a disszertációban egy összetett kvalitatív és módszertani keretet alkalmaz, amely a családi kommunikáció típusának és a narratív struktúrák sajátosságainak összevetésén alapul. A kutatás alapját három elemű rész alkotja: 1) a Revised Family Communication Patterns kérdőív, illetve annak eredményei, amelyeket a vizsgált korpuszban részt vevő szülők együtt (anya és apa) töltöttek ki, 2) a szülők által írásban rögzített ÖBN-ek, amelyeket a gyermekeknek mesélnek el, és 3) a szülőkkel készült félig strukturált interjúk (ld. 12. számú melléklet).

Az elemzési eljárás folyamatlépései a következők voltak:

1. A családi kommunikációs klíma kategorizálása a CSKM-modell (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b) alapján. A mintában szereplő családok három típusba sorolhatók:
   - konszenzuális,
   - pluralista,
   - protektív.

2. Az interjúk leiratának tartalomelemzése, amely a családi és örökbefogadási kommunikáció természetét vizsgálja kódolás alapján:
    - a gyermek narratív szerepének vizsgálata,
    - örökbefogadási kommunikáció természete, gyakorisága,
3. A narratívák tartalomelemzése:
    - A történetek hosszának kvantifikálása (szavakszáma, mondatok száma)
    - visszatérő tematikus elemek azonosítása
    - az apai és anyai stílus összehasonlítása
    - eltérő történeti felépítések (pl. epizodikus vagy lineáris szerkezet) azonosítása,
    - a narratívák szerepfelfogásbéli különbségeinek kiemelése (pl. aktív vagy reflektív),
    - Az ÖBN-ek tematikus mélységének és funkcióinak feltérképezését családi kontextusban

A kutatási kérdésekből és a javasolt elemzési keretből egyértelműen látható, hogyan adaptálták a disszertáció kommunikációelméleti kutatási fókuszához a családi és az örökbefogadási kommunikáció fogalmait. A 2. fejezet további kifejtéseket nyújt a felhasznált fogalmak és elméletek értelmezéséről, míg a 6. fejezet részletesebben tárgyalja a kutatási kérdéseket és megfogalmazza a kapcsolódó hipotéziseket.

1.5 A disszertációban használt legfontosabb alapfogalmak meghatározásai

A disszertáció egyik kulcsfogalma a családi kommunikáció, amely alatt azt a strukturált, visszatérő társas folyamatot értem, amelyben a családtagok érzelmi és kognitív tartalmakat osztanak meg egymással, és amelynek mintázatát elsősorban a beszélgetés- és konformitásorientáció határozza meg. A Koerner és Fitzpatrick (2002b) szerzőtársak által kidolgozott Családi Kommunikációs Minták Elmélete (CSKM)[5] egy olyan keretrendszert biztosít a társadalomkutatóknak, amelyet a családi rendszereken belüli kommunikáció működésének megértésére fejlesztettek ki (bővebben a 4.3-as alfejezetben írok). A családi kommunikáció alatt nem statikus rendszereket értenek, hanem folyamatosan változó és fejlődő konstrukciókat, amelyeket a család értékei, normái és hiedelmei befolyásolnak (Rolland, 2025). Ez összhangban áll azzal, hogy a családi működés bonyolult, adaptív rendszerként működik, ahol a kommunikáció folyamatosan alakul a családtagok közötti interakciók révén. Ebben a felfogásban gondolkodhatunk a családokról rendszerként, ahogyan ezt teszi a családi

[5] A családi kommunikációs minták (angolul Family Communication Patterns, FCP) rövidítéseként a dolgozatban a magyar CSKM rövidítést használom, Fitzpatrick (2002a) alapján.

rendszerelmélet is (bővebben a 2.1-es alfejezetben írok), amely azt sugallja, hogy a kommunikációs minták egy központi komponensét képezik annak az ökológiai és időbeli kontextusnak, amelyben a család funkcionál (Lasekan et al., 2024). A családi kommunikáció alakulása szorosan kötődik ahhoz, hogy miként változnak és fejlődnek a család értékrendszerei, normái és hiedelmei. Giddens strukturációs elmélete (1984) rávilágít erre, hiszen a családi normák és értékek szerinte sem statikusak, hanem dinamikusan reprodukálódnak és módosulnak az időbeli és társadalmi kontextusban (Giddens, 1984; Klärner & Knabe, 2017). A mintázatok alakulása tehát azon túl, hogy az aktuális interakciókon múlik, a mögöttes értékrendszerek is hatnak rá.

A családi kommunikáció ebben az értelmezésben egyedi és önálló rendszert képez (Gurman & Kniskern, 2014; Qian & Hu, 2024; Békefi, Miklósi & Szabó, 2024; Romano & D'Allura, 2025), amely több mint az információcsere, identitásformáló és kapcsolati jelentésteremtő gyakorlat is, különösen olyan érzékeny témák esetében, mint az örökbefogadás. A családi kommunikációs mintázatok a család által követett passzív protokollokon túl élő rendszerekként is felfoghatóak, amelyek képesek az idővel történő fejlődésre és átalakulásra (Westley et al., 2013; Masten, Lucke, Nelson & Stallworthy, 2021; Nafisah, Pranoto & Nuzulia, 2023; Lasekan et al., 2024). Ezt a dinamikus perspektívát szükségesnek tartom láttatni, mert elengedhetetlen ahhoz, hogy megértsük a családok valódi funkcionalitását, amikor az örökbefogadásról beszélünk. Ugyanakkor a család fogalmának meghatározása a társadalomtudományi diszciplínában szerteágazó, éppen úgy, ahogyan a családi kommunikáció is, ezért kiemelten fontos állást foglalni abban, hogy a dolgozat mit ért a fogalom alatt.

A család fogalmi meghatározása – ahogyan a családi kommunikációé is – a társadalomtudományi diskurzusban sokféle értelmezést kínál, amelyek a biológiai determinizmustól kezdve a jogi strukturális megközelítéseken át a szociológiai és kommunikációelméleti perspektíváig terjednek. Ez a fogalmi pluralitás azon túl, hogy terminológiai állásfoglalást kíván, a család mint jelenség valódi komplexitását is tükrözi (Galvin, 2006; Docan-Morgan, 2014). Hagyományosan a család definíciói három fő megközelítési tengely mentén épülnek fel, amelyekről bővebben a 2. fejezetben írok. Jelen disszertáció tudatosan a tranzakcionális családfogalmat alkalmazza (Suter, Segrin & Flora, 2011), amely radikálisan eltér mind a biológiai-strukturális, mind a feladat-orientált megközelítésektől. A tranzakcionális perspektíva abból az alapvetésből indul ki, hogy a család nem előzetesen létező, objektíven adott entitás, hanem olyan kapcsolati valóságként gondolkodik a családokról, amelyek a kommunikációban jönnek létre és maradnak fenn

(Colaner, 2011). Ennek értelmében a család nem az együttélés fizikai ténye, nem a jogi státusz (házasság vagy örökbefogadás), és nem is kizárólag a biológiai rokonság határozza meg, hanem azon kommunikációs aktusok összessége, amelyekben a családtagok szubjektíven megélik az összetartozás érzését, az érzelmi közelséget és a közösséget (Colaner et al., 2014; Docan-Morgan, 2014). Azért is a tranzakcionális felfogásra esett a választásom (bővebben a 2.4-es alfejezetben érvelek), mert ez az egyetlen megközelítés, amely képes teljes mértékben elszakadni a biológiai normativitás felvetéseitől, és elismerni, hogy a családi kötelékek nem "természetes adottságok", hanem kommunikatívan konstruált kapcsolatok. Ezt kiváltképpen fontosnak tartom az örökbefogadási kontextus szempontjából, ahol a biológiai diskurzus – amely a genetikai kapcsolatot tekinti a "valódi" család alapjának – folyamatosan fenyegeti az örökbefogadó családok legitimitását és meghatározását (Degener, Bergen & Grietens, 2022).

Az örökbefogadási kommunikációnak, mint sajátos kutatási területnek, az elemzése megköveteli, hogy először is keretezzem a kommunikációt, majd a narratíva fogalmát a disszertáció értelmében. A hétköznapi és sok esetben a tudományos diskurzus is hajlamos a kommunikációt sokszor információátadásként vagy üzenetközlésként értelmezni. Ez azonban nem veszi figyelembe a kommunikáció azon dimenzióit, amelyek különösen fontosak a családi és az örökbefogadási kontextusokban. A modern kommunikációelmélet konstitutív szemlélete alapján a kommunikáció azon túl, hogy már létező jelentések, gondolatok vagy érzelmek átvitele egyik embertől a másikhoz, sokkal inkább már maga a társadalmi valóság, az identitások, a kapcsolatok és a jelentések aktív megteremtése (Trittin & Schoeneborn, 2017). Ez a felfogás hangsúlyozza, hogy amikor kommunikálunk, nem egyszerűen leírjuk a világot vagy kifejezzük a belső állapotainkat, hanem performatív módon létrehozzuk azokat a társadalmi struktúrákat, szerepeket, identitásokat és kapcsolatokat, amelyekben élünk (Colaner et al., 2014; Docan-Morgan, 2014). Ez a megközelítés azért releváns az örökbefogadó családok esetében, ahol a családi kötelékek nem vehetők magától értetődőnek a biológiai kontinuitás alapján, mert folyamatosan és aktívan meg kell teremteni a kapcsolatot, valamint az identitás konstruálását kommunikációs eszközökkel. Így a kommunikáció az örökbefogadó családokban nemcsak arról szól, hogy elmondják a szülők a gyermeknek az örökbefogadás tényét, hanem arról, hogy olyan közös jelentésvilágot hoznak létre, amelyben a gyermek értelmezheti saját identitását, hovatartozását és helyét a világban (Kemph, 1969; Brodzinsky, Singer & Braff, 1984; Adams & Marshall, 1996; Berry, 2009; Brodzinsky & Pinderhughes, 2002; Dunbar, 2003; Baxter, 2004; Dunbar & Grotevant, 2004; Grotevant et al., 2007; Atwood, 2007; Bergen & Braithwaite, 2009; Colaner, 2011; Colaner, Kranstuber & Rittenour, 2018). A kommunikáció tehát ebben az értelemben érzelmi, narratív és kapcsolati jelentésteremtés (Kreuter et al., 2007).

Ez azt jelenti, hogy amikor örökbefogadó szülők beszélnek gyermekükkel az örökbefogadásról, egyszerre több dimenzióterületen zajlik a kommunikáció: (1) kognitív dimenzió: információk átadása az örökbefogadás körülményeiről, (2) érzelmi dimenzió: érzelmek validálása, érzelmi biztonság megteremtése, (3) narratív dimenzió: koherens történet konstruálása, amely összekapcsolja a múltat, jelent és jövőt, és (4) kapcsolati dimenzió: a szülő-gyermek kötelék megerősítése és a családi hovatartozás megteremtése (Ashforth & Schinoff, 2016).

Az 5. fejezet részletesen foglalkozik a narratíva szerepével a történetmesélés összefüggéseiben. Itt most azt tisztázom, hogy mit értek narratíván és miért van központi szerepe az örökbefogadási kommunikáció folyamataiban és megértésében. Hammack és Toolis (2015) kutatásukban megfogalmazták, hogy azon túl, hogy irodalmi műfajnak vagy kommunikációs formának tekintjük a narratívát, az emberi tapasztalat szervezésének és értelmezésének alapvető kognitív és kulturális mechanizmusa. A narratívák központi szerepe az örökbefogadási kommunikációban abból fakad, hogy az emberek narratívák révén hoznak létre koherens és folyamatos énképet. Amikor valaki elmondja az élettörténetét, beszámol a múltjáról, illetve aktívan konstruálja azt az identitást, amelyet magának tulajdonít, így a narratíva identitásképző aktus (Langellier & Peterson, 2004; Hammack & Toolis, 2015).

Most, hogy értelmeztem a disszertáció tükrében, mit értek család, kommunikáció és narratíva alatt, tudom ezen keresztül definiálni az örökbefogadási kommunikációt is. Elsősorban fontos különbséget tenni a családi örökbefogadási kommunikáció fogalma (amivel részletesen a 4.6-os alfejezetben foglalkozom) és az örökbefogadási kommunikáció fogalma között. Az örökbefogadási kommunikáció alatt a családon belüli azon konstitutív kommunikációs folyamatokat értem, amelyek során az örökbefogadás ténye, körülményei és jelentése a gyermek számára hozzáférhetővé és értelmezhetővé válnak. Ez a kommunikáció tehát több információközlésnél sokkal komplexebb folyamat, amely érzelmi, narratív és kapcsolati jelentésteremtést foglal magában (Wrobel, Grotevant, Berge, Mendenhall & McRoy, 2003; Jones & Hackett, 2007; Harrigan, 2010; Von Korff, & Grotevant, 2011; Nelson, 2017; Colaner & Soliz, 2017; Colaner, Horstman & Rittenour, 2018; Gorla, Fusco & Santona, 2023). Az örökbefogadás konstitutív jellege abban áll, hogy ezek a beszélgetések performatív módon magát a családi identitást és kohéziót hozzák létre (Colaner, 2011). Amikor a szülők elmondják gyermeküknek az örökbefogadás történetét, egyszerre több dolgot is tesznek. Információt adnak át az örökbefogadás körülményeiről, érzelmi üzeneteket közvetítenek arról, hogy a gyermek mennyire kívánatos, szeretett és értékes, illetve narratív keretet teremtenek meg, amelyben a gyermek értelmezheti saját történetét, végül pedig megerősítik a családi hovatartozást és a köteléket azáltal, hogy a gyermeket beavatják a családi történetbe (Docan-

Morgan, 2014; Wrobel et al., 2003). Az örökbefogadási kommunikáció érzelmi dimenziója azt jelenti, hogy ezek a beszélgetések érzelmi validációt, biztonságérzetet és támogatást nyújtanak (Gorla et al., 2023). Kutatások (Wrobel et al., 2003; Colaner, 2011; Brodzinsky, 2011, 2006; Harrigan, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Gorla et al., 2023) kimutatták, hogy azok a szülők, akik képesek nyíltan és empatikusan kommunikálni az örökbefogadásról, olyan gyermekeket nevelnek, akik képesek integrálni az örökbefogadási státuszukat a pozitív énképükbe. A narratív dimenzió az örökbefogadási kommunikációban arra a folyamatra utal, amelyben a szülők koherens, értelmezhető történetet alkotnak az örökbefogadásról, amely összekapcsolja a gyermek múltját (biológiai család, korai élettapasztalatok, az örökbefogadás körülményei), jelenét (örökbefogadó családban való élet, jelenlegi identitás) és jövőjét (lehetőségek, célok, folytonosság érzése) (Fivush, 2010). Ez a narratív munka nem egyszeri esemény (Brodzinsky, 2006, 2011), hanem folyamatos, fejlődő feladat (Wrobel et al., 2003; Brodzinsky, 2006, 2011), amely a gyermek kognitív és érzelmi fejlődésével párhuzamosan egyre komplexebbé és árnyaltabbá válik (Branje, Moor, Spitzer & Becht, 2021). Végül az örökbefogadási kommunikáció kapcsolati dimenziója arra vonatkozik, hogy ezek a beszélgetések erősítik vagy potenciálisan gyengítik a szülő-gyermek köteléket (Gorla et al., 2023). Amikor a szülő nyíltan, őszintén és érzelmileg elérhetően kommunikál az örökbefogadásról (Adámi, 2023; Adámi-Rózsa, 2024, 2025b), ez bizalmat épít és jelzi a gyermek felé, hogy bármilyen kérdést feltehet, bármilyen érzést kifejthet anélkül, hogy elveszítené a szülők szeretetét vagy elfogadását. Ezzel szemben, ha a szülők elkerülő vagy érzelmileg zárt módon reagálnak az örökbefogadásra vonatkozó kérdésekre, üzenetet küldenek a gyermeknek, hogy a téma veszélyes, fájdalmas, tabuizált, ami gátolja a nyílt kommunikációt és veszélyezteti a biztonságos kötődést (Brodzinsky, 2006; Wrobel et al., 2003, 2008; Gorla et al., 2023).

A családi örökbefogadási kommunikáció elméleti (*Family Adoption Communication – CSÖK*)[6] alapját a disszertációmban a Wobel és szerzőtársai 2003-as modellje adja (ld. bővebben a 4.6-os alfejezetben). Ennek értelmében az örökbefogadási kommunikáció egy dinamikusan fejlődő folyamat, amely a családi rendszer egészébe van beágyazódva és folyamatosan alakul a családtagok kölcsönös interakciói révén.

[6] Az örökbefogadási kommunikáció (angolul Family Adoption Communication, FAC) rövidítéseként a dolgozatban a magyar CSÖK rövidítést használom, Wrobel et al. (2008) nyomán. Lásd az 1. számú mellékletet.

Éppen ezért a következő alapfogalom, amit szükséges meghatározni, az örökbefogadási belépési narratívák (*Adoption Entrance Narratives – ÖBN)*[7] mint az örökbefogadási kommunikáció kulcsfontosságú és érzékeny eszközei. A disszertáció középpontjában az örökbefogadó szülők által elmondott ÖBN-ek felépítésének vizsgálata, valamint a CSKK-hoz kapcsolódó összefüggések feltárása áll. E narratívák nem egyszerű információk átadását jelentik, hanem performatív aktusokat – ahogyan jelen alfejezetben korábban írtam –, amelyek során a szülők azon túl, hogy elbeszélnek egy történetet, megalkotják a gyermek családon belüli helyét és kapcsolati viszonyait. Az örökbefogadási belépési történetekkel kapcsolatos korábbi kutatásokban (Krusiewicz & Wood, 2001; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011) már azonosítottak visszatérő tematikus mintákat, például a *„kiválasztottság”*, a *„sorsszerűség”*, a *„megmentés”* vagy éppen a *„másság”* témakörét. Ezek a motívumok gyakran a szülők elbeszélésén túl, a gyermek identitásépítésében is visszaköszönnek. Több szerző azt is kimutatta (Krusiewicz & Wood, 2001; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Harrigan, 2010), hogy a történetek pozitív vagy negatív hangulati és tartalmi keretezése összefügghet az örökbefogadott személyek önértékelésével és pszichoszociális jóllétével. Az így feltárt mintázatok hozzájárulhatnak a tanácsadók, védőnők, pedagógusok és más örökbefogadással foglalkozó szakemberek érzékenyebb, reflektáltabb támogatásnyújtásához az érintett családoknál (Adámi-Rózsa, 2024, 2025b). A disszertáció kutatási eredményei így tudományos kérdésekre adott válaszok mellett gyakorlati eszközök lehetnek a családi kommunikáció és az örökbefogadás társadalmi megítélésének támogatásában is.

1.6 Az alapfogalmakhoz kapcsolódó kutatások jelenlegi állása

Az örökbefogadási kommunikációval kapcsolatos kutatások (Wrobel et al., 2003; Wrobel, 2009; Korff & Grotevant, 2011; Anderson, Rueter & Lee, 2015; Fiorentino, 2022; Lo & Grotevant, 2020; Papadaki, 2020; Cashen, Grotevant, Wyman, Sellers & McRoy, 2021; Lo, Cashen & Grotevant, 2021; Lee, Liu, Zhang, Kupa, Jurca, Boland & Pinderhughes, 2022; Oliver & Berástegiu, 2023; Gorla et al., 2023; Brown & Shelton, 2024) mára egyre differenciáltabb képet adnak arról, hogy milyen hatása van a szülői narratív gyakorlatoknak a gyermekre, kötődésére és érzelmi biztonságára. A kutatási eredmények konvergensen azt mutatják, hogy a szülők által alkalmazott kommunikációs stratégiák, beleértve a narratívák tartalmát, érzelmi tónusát, időzítését és koherenciáját, közvetlenül befolyásolják az örökbefogadott gyermekek identitásfejlődését, pszichológiai alkalmazkodását és kötődési

[7] Az örökbefogadási belépési narratíva (angolul Adoption Entrance Narrative, AEN) rövidítéseként a dolgozatban a magyar ÖBN rövidítést használom, Koenig Kellas (2015) nyomán. Lásd az 1. számú mellékletet.

biztonságát (Brodzinsky, 1987, 2006, 2011; Colaner, 2011; Colaner et al., 2017). Ugyanakkor a kutatási terület egyik legjelentősebb jellegzetessége, és egyben korlátja az interdiszciplináris fragmentáltság, mivel különböző tudományterületek, például a pszichológia, a szociológia és a kommunikációtudomány markánsan eltérő hangsúlyt helyez az örökbefogadási kommunikáció aspektusaira (Adámi-Rózsa, 2025b). A pszichológiai perspektívák elsősorban a szülő-gyermek kötődésre (Hadházi, Takács, Csikós, Homoki, Czinkóczki, Törő, Kövesdi & Földi, 2021; Engler & Pári, 2022; Turcsányi, 2024), az identitásfejlődésre és a pszichológiai alkalmazkodásra összpontosítanak (Grotevant, Dunbar, Kohler, LashEsau, 2007; Mohanty, Sekhar, Shahaida, 2022; Grotevant, 2017; Brown & Shelton, 2022), kvantitatív mérőeszközöket alkalmazva a gyermekek viselkedési és érzelmi eredményeinek értékelésére. A szociológiai kutatások középpontjában az állt, hogy miként alakulnak az otthon maradó gyermekek alternatív ellátási formái, valamint az örökbefogadás intézményi működése. A család és a szociális normák szoros kapcsolatban állnak egymással, a közép- és kelet-európai régió, kiváltképpen Magyarország, különleges kontextusban vizsgálható (Ferge, 1997; Szántó, 2021). Az alternatív gondozási formák, beleértve az örökbefogadást, a gondnokságot és a nevelőcsaládi ellátást, a modern társadalmak fontos intézményei, amelyeket szociológiai, pszichológiai és pedagógiai perspektívából is tanulmányoznak (Zablotskiy, 2020). Ezzel szemben a kommunikációtudományi perspektívák – bár különösen relevánsak lehetnének – markánsan alulreprezentáltak a kutatási térképen.

Ez a kommunikációtudományi kutatások hiánya problematikus, mivel ahogyan Brodzinsky is már a 2000-es évek elején hangsúlyozta (Brodzinsky, 2006, 2011), az örökbefogadó családok elsődleges és legkritikusabb kihívása éppen a kommunikáció, azon belül is az örökbefogadás történetének megosztása a gyermekkel. Miközben a pszichológiai kutatások (Brodzinsky, 1987, 2006, 2011; Mohanty et al., 2022; Grotevant, 2022; Brown & Shelton, 2024) részletesen dokumentálják a kommunikációs nyitottság hatásait (Brodzinsky, 2006) a gyermekek eredményeire, sokkal kevesebb figyelmet kapnak azok a kommunikációelméleti kérdések, amelyek arra vonatkoznak, hogy miként zajlik a kommunikáció, milyen diszkurzív stratégiákat alkalmaznak a szülők, hogyan konstruálják meg narratívan a családi identitásukat, és milyen kommunikációs kompetenciákra van szükségük ehhez (Colaner, 2011).

A CSÖK (Wrobel et al., 2003) a legátfogóbb modell az örökbefogadási kommunikáció értelmezésére. Jelenlegi kutatások (Grotevant et al., 2000; Suter, 2008; Harrigan, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Norwood & Baxter, 2011; Thomas, Jackl & Crowley, 2017; Scharp & Thomas, 2018; Scharp, Seiter & Maughan, 2020; Barney & Yoshimura, 2021; Anzur, 2023; Bork, Kwee & Socholotiuk, 2023; Adámi, 2023a, 2023b; Adámi-Rózsa, 2024, 2025a,

2025b; Salvo Agoglia & Poveda, 2024) azt mutatják, hogy a kommunikáció időbelisége, érzelmi tónusa és strukturáltsága kulcsfontosságú abban, hogyan tud a gyermek kapcsolódni saját múltjához és örökbefogadottságához.

Az ÖBN-ek jelen vizsgálatával kapcsolatban különösen releváns, hogy maguk a szerzők, Koenig Kellas és szerzőtársai (2015), már tanulmányukban is hangsúlyozták, hogy kutatásuk nem terjedt ki az örökbefogadó szülői perspektívákra és a családon belüli kommunikációs folyamatokra. A tanulmány világosan megfogalmazza, hogy a nyílt örökbefogadó családok esetében rendkívül fontos lenne a narratív gyakorlatok részletes vizsgálata, hiszen ezekben a családokban az identitás, a származás és a lojalitás kérdései sajátos és komplex kommunikációs keretek között jelennek meg, amelyek nem hasonlíthatók egyértelműen sem a zárt örökbefogadásokhoz, sem a biológiai családokhoz. Három kutatás (Colaner & Kranstuber, 2010; Suter, Reyes & Ballard, 2011; Békefi, Miklósi & Szabó, 2024) szerint az örökbefogadó családokban a magas beszélgetésorientáció és alacsony konformitásorientáció (bővebben lásd 4.3-as alfejezetben) járul hozzá leginkább az őszinte, támogató és fejlődést elősegítő kommunikációhoz, azonban a CSKME az ÖBN-ek összefüggéseinek, tartalmának, struktúrájának, érzelmi minőségének kutatása szinte teljesen hiányzik a szakirodalomból, különösen kommunikációtudományi perspektívából.

A diskurzusfüggő családok fogalma, amelyet Galvin (2006) vezetett be, szintén egyre nagyobb hangsúlyt kap az örökbefogadás kontextusában (Docan-Morgan, 2014). E családokban – a biológiai kötődés hiányában – a kommunikáció válik a kapcsolati legitimitás és kohézió legfőbb forrásává, ami még fontosabbá teszi az ÖBN-ek felépítésének és közlési módjának vizsgálatát. Mindezek ellenére a kutatási térkép még töredezett: kevés (Koenig Kellas & Trees, 2006; Harrigan, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016) olyan empirikus munka született, amely az ÖBN-ek tartalmi jegyeit a családi kommunikációs klíma tényezőivel összevetve vizsgálná. E hiányt kívánja pótolni a disszertáció azáltal, hogy kvalitatív és kvantitatív módszerekkel feltérképezi az ÖBN-ek struktúráját, valamint azok kapcsolatát a család kommunikációs mintáival – hozzájárulva a performatív narratíva, az örökbefogadás és a családi kommunikáció interdiszciplináris vizsgálatához.

1.7 A disszertáció felépítése

A disszertáció tíz fő fejezetből áll. Az első rész a kutatás elméleti hátterét vázolja fel. Ennek megfelelően a 2. fejezet áttekintést nyújt a család társadalomtudományi megközelítéséről, tárgyalva a strukturalista, feladatorientált és tranzakcionális családfelfogásokat, valamint a családi rendszerelméletet. A 3. fejezet ismerteti az örökbefogadás társadalmi, történeti

kontextusát, kitérve a kulturális jelentésekre és társadalmi narratívákra az örökbefogadás kapcsán. A 4. fejezetben a családról, mint kommunikációs közegről van szó, kiemelve – többek között – a kommunikációs magánélet-kezelési elméletet, a családi kommunikációs minták elméletét és a családi örökbefogadási kommunikációt. Végül az 5. fejezet a történet és a narratíva témáját dolgozza ki a szakirodalmak alapján.

A disszertáció második része a 6. fejezettel kezdődik, amely a kutatás kérdéseit tárgyalja, ismerteti a kapcsolódó hipotéziseket, valamint rámutat a vizsgálat határaira és terjedelmére. A 7. fejezet a módszertant tárgyalja: először a kutatás megközelítését, a mintát, az adatgyűjtést és az adatelemzést foglalja össze, majd a kutatási és etikai korlátokat körvonalazza, végül pedig kitér a kutatói reflexivitásra is. A 8. fejezet az etikai megfontolásokat írja le, majd a 9. fejezet a kutatás eredményeit demonstrálja és az eredmények megvitatását írja le. Az utolsó, 10. fejezet zárásként példázza a kutatás alkalmazhatóságát, összefoglalja a dolgozat tudományos jelentőségét, és javaslatokat tesz további kutatásokra.

2 A család társadalomtudományi megközelítései

A disszertációban kiemelten fontosnak tartom, hogy értelmezze, milyen elméleti alapvetés szerint közelítek a család fogalmához, hiszen az alkalmazott családfelfogás közvetlenül formálja a családi kommunikációt és az örökbefogadási narratívák értelmezését. A szakirodalom három uralkodó családmodellt sorakoztat fel: a strukturálisat, a feladatorientáltat és a tranzakcionálisat (Wamboldt & Reiss, 1989; Engler, Markos & Major, 2024). Mindegyik megközelítés releváns alapokat kínál, de nem egyformán illeszkedik a kutatás célkitűzéseihez, ezért a három modellt összevetve kritikai reflexióval építem fel azt az értelmezési keretet, amely alapján a disszertáció a családi kommunikációt és az örökbefogadási narratívákat elemzi.

2.1 Családi rendszerelmélet

A családi rendszerelmélet a szakirodalom logikai-empirikus elméletét három szempontból tekinti. Feltételezi minden rendszer univerzális jellemzőit, magyarázatra törekszik, hiszen a rendszerelemek funkcióira fókuszál, továbbá előrejelzésre is törekszik, mivel a mintákra összpontosít (Galvin et al., 2006). A családi kommunikáció kutatásának egyik legkorábbi és legelterjedtebb megközelítése a rendszerelméleti (strukturális) felfogás. A családot önálló, dinamikusan működő rendszerként értelmezi (Whitchurch & Constantine, 1993; Broderick, 1993; Galvin et al., 2006). Az elméleti keret a general system theory (GST) alapjaiból nőtt ki, amelyet eredetileg biológiai és mérnöki tudományok szintjén alkalmaztak, majd átkerült a társadalomtudományba, kiváltképp a családtudományba (Hanika, 1977). A GST szerint a rendszer olyan egymással és a környezettel kölcsönhatásban álló elemek összessége, amely inputokat fogad be, feldolgozza azokat és outputokat generál. A családra értelmezve ez a megközelítés úgy definiálható, hogy a család maga egy nyitott, önszabályozó rendszerként működik a társadalomban, ahol a tagok folyamatos kölcsönhatásban állnak egymással, viselkedésüket pedig a kialakított szabályok, normák és visszacsatolási mechanizmusok irányítják (Yerby et al., 1995; Eisenberg & Strayer, 1987). Így tehát ha egy része megváltozik a családnak, akkor az a családi rendszer egészére kihatással van. A családot, ha kommunikációs rendszerként értelmezzük, akkor ennek a felfogásnak az értelmében a kapcsolatok újratermelésének helye is, ahol a visszacsatolások és a kommunikációs mintázatok segítségével újra szervezi magát. Turner és West (2019) megállapítása szerint a családi rendszer igyekszik fenntartani a működésének egyensúlyát és képes alkalmazkodni vagy változni, amikor belső vagy külső körülmények szükségessé teszik ezt.

A családot alrendszerekből álló egésznek tekinti, amelyek például testvéri, házastársi vagy szülői egységek. Az alrendszerek közötti határok lehetnek merevek, rugalmasak vagy

átjárhatók, és ezek a határok alapjaiban meghatározzák, hogy miként oszlik el a hatalom, az intimitás vagy a kommunikációs lehetőségek a családon belül (Minuchin, 1974). Olson és munkatársai (2000) a családi rendszerelmélet nyomán megalkották a családi rendszerek circumplex modelljét, amely nagy hatással volt a családi kommunikáció kutatására (Olson, 1997; Olson & DeFrain, 2000; Olson, Russell & Sprenkle, 1983; Olson, Sprenkle & Russell, 1979). A modell két eredeti dimenzióját – amelyek az alkalmazkodóképesség és a kohézió –a kutatók kiterjesztették, és ennek eredményeképpen a kohézió, a rugalmasság és a kommunikáció lettek az új dimenziók. Az újraértelmezés alapját több mint ötven fogalom csoportosítása, továbbá az elméletalkotóknak a házassági és családi rendszerek megértésében és kezelésében betöltött kritikai szerepükre vonatkozó következtetéseik alkották (Olson & DeFrain, 2000). Így a rendszerelmélet kutatási modellként explicit és implicit háttérként egyaránt szolgál a tanulmányokban.

Az elmélet legnagyobb erőssége, hogy a családot komplex rendszerként értelmezi, ahol a tagok folyamatos kölcsönhatásban állnak egymással (Rogers et al., 2022). A családi rendszerelmélet fontos szemléleti kiindulópontot biztosít az örökbefogadó családok kommunikációjának értelmezéséhez, alkalmazhatósága azonban jelen kutatásban elsősorban háttérként, nem pedig közvetlenül operacionalizált elméleti modellként érvényesül. A rendszerelmélet alkalmazhatóságának ugyanakkor korlátai is vannak a jelen kutatás szempontjából. A megközelítés magas absztrakciós szinten írja le a család működését: a kölcsönös függőség, a határok, az alrendszerek, az egyensúly és a visszacsatolás fogalmai alkalmasak a családi működés általános értelmezésére, de önmagukban kevésbé specifikusak annak magyarázatára, hogy az egyes családokban milyen kommunikációs orientációk mentén szerveződik az örökbefogadásról szóló beszéd. A rendszerelméleti megközelítésből önmagában nem következik például, hogy a család milyen mértékben ösztönzi a gyermek kérdéseit, mennyire támogatja a véleménykülönbségek megjelenését, milyen szerepet játszik a konformitás, vagy milyen kommunikációs normák szabályozzák az örökbefogadásról szóló beszélgetést. E kérdések vizsgálatához a családi kommunikációra vonatkozó specifikusabb elméleti keret szükséges.

2.2 Strukturális családfelfogás

A strukturális modell a családot formálisan, biológiai vagy jogi kapcsolatok alapján határozza meg. Ennek mentén a család az, amelynek tagjai házasság, vérszerinti rokonság vagy örökbefogadás révén intézményesült viszonyban állnak egymással. Annak ellenére, hogy mai értelmezésben szűkebb értelmezési keretbe rendezi a család megfogalmazását, előnye, hogy

éppen ezért stabil definíciós alapot biztosít, ezért a klasszikus családszociológiai és szociálpszichológiai elméletek, mint Parsons (1956) vagy Minuchin (1974), ebből a megközelítésből indulnak ki: a családot egy jól strukturált rendszerként fogják fel, amelyben a szülők és gyermekek alrendszereknek tekinthetők, ahol és amelyek között szerepek és hatalmi viszonyok működnek (Bales & Parsons, 2014). Ez a megközelítés elsőként a jogilag elismert szülő-gyermek viszonyokat kereti, így a kutatásomban részben alkalmazom. A szülők és gyermekek közötti kapcsolatok így strukturális viszonylatban, családi értelemben alkalmazhatók, az örökbefogadás jogi aktusa pedig formálisan is családdá teszi a résztvevőket (Pribesh, Carson, Dufur, Yue & Morgan, 2020; Jensen & Sanner, 2021; Zaborskis et al., 2022; Martinez, 2024).

Ugyanakkor ez a megközelítés több korláttal is bír, különösen, ha a családi kapcsolatok minőségét, működését vagy narratív aspektusait szeretnénk vizsgálni. Nem ad eszközt arra, hogy miként tudjuk értelmezni a családi szerepek jelentésképződését, a kötődés érzelmi vonulatait vagy, hogy az egyes családtagok miként élik meg saját szerepüket. Továbbá figyelmen kívül hagyja azokat a kapcsolati formákat, amik nem felelnek meg a formális elvárásoknak, mint például a mozaikcsaládok, vagy olyan gondozási viszonyok, amiknél nem áll fenn a jogi kötődés. Mindezek okán a strukturális keret nem alkalmas arra, hogy az örökbefogadási narratívák interakciós, érzelmi és jelentésalkotó narratíváit kommunikációtudományi szinten értelmezze.

2.3 A feladatorientált családfelfogás

A családfogalmak második megközelítése a feladatorientált (task-oriented) modell. A családot nem formai alapon, jogi vagy biológiai értelemben, azonosítja, hanem a tagok által ellátott funkciók és feladatok mentén. Abból indul ki, hogy a család elsősorban a társadalmi és pszichológiai feladatokra válaszol, amelyek lehetővé teszik a családtagok gondozását, fejlődését, szocializációját és érzelmi támogatottságát (Segrin & Flora, 2011; Galvin, 2006; Zeybek & Kasap, 2020). Így tehát a feladatorientált modellcsaládnak tekinti azokat az embereket is, akik nem állnak biológiai vagy jogi kapcsolatban egymással, de funkcionálisan betöltik a családi szerepeket. Ezek a szerepek például a nevelés, a gondoskodás és az érzelmi biztonság megadása, valamint az ezekkel járó feladatok.

A kutatásomban a szülők minden releváns szempontnak megfelelnek ezen elméleti modell alapján, hiszen történeteket mondanak, szabályokat alkotnak, van közöttük és gyermekük között kötődés, és jelentést adnak a családi kapcsolatuknak. A feladatorientált elmélet tehát biztosítja, hogy a családot dinamikusan és funkcionálisan tudjuk értelmezni, különösképpen

olyan esetekben, amikor a családi identitás nem származáson, hanem közös élményeken és vállalt szerepeken alapul.

Fontos azonban, hogy ez a modell sem fogadható el teljes voltában a kutatás szempontjából, mivel a legnagyobb kihívást az jelenti, hogy a funkcionális szülőség fogalma sokszor normatívan értelmezhető, és nem operacionalizálható. Ha feltesszük azt a kérdést, hogy mikor mondhatjuk, hogy valaki „elégségesen" látja el a szülői feladatokat, erre nincs egy általánosan elfogadott válasz, hiszen mindenkinek mást jelent. Továbbá érdekes aspektus az is, hogy mi alapján értékelhetjük a gondoskodás fokát vagy sikerességét. Ez a modell nem foglalkozik a családtagok közötti jelentésképzéssel, a szerepek tárgyalásával vagy a narratív identitásalkotással sem, amelyek az örökbefogadási kontextusban elengedhetetlenek, hiszen az ÖBN-ek vizsgálatakor éppen az a kérdés válik kulcsfontosságúvá, hogy a családtagok miként beszélnek ezekről a szerepekről, hogyan konstruálják meg a saját történetüket, és hogyan osztják ezt meg egymással. Ezért bár a feladatorientált elméleti keret jelentős kiegészítő, nem nyújt elegendő kapaszkodót a kommunikáció minőségének, a jelentésalkotás folyamatainak vagy a családi narratívák struktúráinak megértéséhez. E korlátok teszik elengedhetetlenné és szükségessé a tranzakcionális családfelfogás (ld. 2.4. alfejezetet) alkalmazását, ami megfelelő arra, hogy a családot interakciós és jelentésalkotó közösségként vizsgálja és értelmezze.

2.4 Tranzakcionális (kommunikációs) családfelfogás

A harmadik – és a disszertáció céljához leginkább alkalmazható – családfelfogás a tranzakcionális modell, amely a családot nem statikus struktúraként vagy funkcionális egységként, hanem dinamikusan konstruálódó kommunikációs közösségként értelmezi. Wamboldt és Reiss (1989) tanulmánya alapján a tranzakcionális családfelfogás a családot egy olyan intim személyek csoportjaként konstruálja, akik a történelem és a jövő élményeivel kiegészülve az otthon és a csoportidentitás érzését erős lojalitással és érzelmi kötődéssel hozzák létre. Ezt a csoportidentitást a kommunikáció révén hozzák létre. A családtagok közötti interakciót, a jelentésalkotás folyamatait és a narratív identitásformálást helyezi a középpontba (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b, 2004, 2006; Galvin, 2006). A modell lényege, hogy a család nem valamiféle előre adott forma vagy szerepkészlet, hanem egy olyan kapcsolati tér, amely a folyamatos kommunikáció révén jön létre, újratermelődik és értelmet nyer. Ezen megközelítésben nem elegendő csak azt megnézni, hogy milyen strukturális kapcsolódás van a tagok között (ki kinek a kije?) vagy funkcionális értelemben elemezni (ki mit csinál), hanem meg kell vizsgálni, hogyan beszélnek a családtagok önmagukról, egymásról, a múltról és a

közös történeteikről. A család így legfőképpen nem jogi vagy feladati keretekből, hanem jelentésekből, szimbólumokból és történetekből épül fel.

A fentiek értelmében a tranzakcionális családfelfogást tartom alkalmazhatónak az örökbefogadás kutatásában, ahol a családtagok közötti kötődés nem származáson, hanem kommunikáción keresztül jön létre és formálódik. A disszertációban alkalmazott egyik kulcsfogalom, az ÖBN, éppen ebbe a szemléletbe illeszkedik: az ÖBN-ek nem egyszerű információközlések a szülők részéről, hanem performatív aktusok, amelyek révén a gyermek megismeri, honnan jött, miért van a családban és hová tartozik (Krusiewicz & Wood, 2001; Koenig Kellas et al., 2015). A tranzakcionális felfogás alapján kimondható, hogy a szülők történetmondása nemcsak az örökbefogadás „tényét" közvetíti, hanem identitást ad a gyermeknek a családban betöltött szerepéről, az örökbefogadott voltáról, érzelmi biztonságot biztosít és kapcsolati koherenciát alkot. Az ÖBN tehát elhelyezi a gyermeket a családban és ezzel megalkotja a családot mint szimbolikus egységet. A kutatásomban éppen ezekre a narratív szerkezetekre, szimbolikus mintákra és kommunikációs döntésekre koncentrálok. Végül pedig a tranzakcionális megközelítés egyben lehetővé teszi egy másik kulcsfogalmam, a Családi Kommunikációs Klíma elmélet (CSKME) értelmezését is (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b). A beszélgetés- és konformitásorientációk dimenziói mentén felállított kommunikációs minták – konszenzuális, pluralista, protektív, laissez-faire – fontos információt adnak arról (ld. bővebben a 4.3-as alfejezetet), hogy a szülők milyen módon beszélnek vagy hallgatnak az örökbefogadásról a családon belül. A disszertációban ezekhez a klímatípusokhoz illesztem az ÖBN-ek szerkezeti, tartalmi, funkcionális és érzelmi jellemzőit is.

A modell erőssége, hogy érzékenyen reagál a családi identitás formálódására, a történetmesélés érzelmi mintázataira, valamint a kapcsolati dinamika változásaira. Ezzel szemben a strukturális modell ezekre nem kínál értelmezési lehetőséget. Túl merev, a feladatorientált nyitottabb, de csak korlátozott mértékben.

Összességében tehát a tranzakcionális családfelfogás illeszkedik a kutatás elméleti szerkezetéhez, továbbá lehetővé teszi az örökbefogadásról szóló szülői narratívák teljes körű és érzékeny értelmezését – figyelembe véve a család mint kommunikációs rendszer sajátosságait, a nyelvi döntéseket, az elbeszélés módját és a kapcsolati jelentések változását. A modell reflektál arra is, hogy a család nem statikus, hanem folyamatosan időben változó, interakciók révén újraformálódó közösség. A gyermek életkorával, érzelmi érettségével, kérdéseivel együtt változik az is, ahogyan az örökbefogadásról beszélni lehet (Brodzinsky, 2006, 2011; Wrobel et al., 2003). Végül a tranzakcionális modell interdiszciplináris illeszkedése is erősséget jelent, jól alkalmazható a narratívaelméletekhez, a családi kommunikáció vizsgálatához, valamint a

diskurzuselemzés módszereihez. Ennek köszönhetően tudom az ÖBN-eket tematikusan és strukturálisan, érzelmileg is vizsgálni, megértve, hogyan épül fel a történet, amelyben a család újra és újra létrehozza magát.

Mindezek alapján ez a családfelfogás elméleti indokoltsága mellett módszertani aspektusból is a legalkalmasabb keret az örökbefogadó családok történetmesélési gyakorlatainak vizsgálatához. Ezért a disszertáció a családot elsősorban kommunikációs egységként értelmezi és kezeli, olyan közösségként, amelyet a beszélgetések, a közösen megalkotott történetek és a kapcsolati jelentések tartanak egyben.

3 Az örökbefogadás jogi és társadalomtörténeti kontextusa

3.1 Az örökbefogadás jogintézményének eredete

Az örökbefogadás társadalmi és jogtörténeti fejlődéséhez elengedhetetlen, hogy meghatározzuk, a szakirodalom milyen fogalmat társít az örökbefogadáshoz. 1990-ben Cole és Donely az örökbefogadást mint cselekedetet, jogi folyamatot vagy szociális fogalmat értelmezték (Zamostny, O'Brien, Baden & Wiley, 2003). Ebből kiindulva az örökbefogadás cselekedetszintű értelmezése egy olyan esemény, amely az örökbefogadási triász[8] tagjait érinti (Lapidus, Watkins & Farr, 2023). Napjainkban már a kutatók ezt nem csupán egyetlen aktusként értelmezik, hanem egy életen át tartó folyamatnak, amely lehet kommunikációs, jogi vagy identitásbéli folyamat is (Brodzinsky et al., 1998; Rosenberg, 1992).

Az örökbefogadás kommunikációs folyamatként való értelmezése azért bír kiemelkedő jelentőséggel, mert a jogi aktus lezárultával a család belső dinamikáját és a gyermek identitásfejlődését elsősorban a narratívák megalkotása és fenntartása határozzák meg. Amennyiben az örökbefogadás diskurzusa a családon belül tabusított vagy hiányos, az akadályozhatja a gyermek biológiai és szociális identitásának integrálódását (Pozsik & Adámi-Rózsa, 2025).

Az örökbefogadás európai fejlődéstörténete[9] – a Hoksbergen és Ter Laak által leírt négy korszak (hagyományos-zárt, optimista-idealista, materialista-realista, valamint optimista-igényes korszak) – a hazai nyílt örökbefogadás sajátosságait[10] tágabb, nemzetközi kontextusba helyezi.[11]

3.2 Kulturális jelentések és társadalmi narratívák az örökbefogadásról

Az örökbefogadás nemcsak sorsokat érint, hanem mélyen beágyazódik a kulturális értelmezési keretekbe és társadalmi diskurzusokba: a különböző korszakokban más-más jelentést kapott, amit a kultúra, a jogi környezet és az adott társadalom gyermekideálja együtt alakított. Az örökbefogadásról alkotott kép a családok mikroszintjén túl szélesebb kérdéseket is tematizál – lojalitás, származás, közösségi elfogadás. A társadalmi megítélés mélyen gyökerezik abban az észak-amerikai hagyományban, amely szerint az „igazi" család vérségi kapcsolatokon alapul (Wegar, 2000); ezt a populáris kultúra és a média gyakran megerősíti, amikor az örökbefogadást a biológiai különbségekre és identitásválságra építő humor vagy dráma forrásaként ábrázolja.

[8] A triász tagjai: örökbefogadó család, örökbefogadott gyermek, vérszerinti család
[9] Lásd a Mellékletek dokumentum 3. számú mellékletét.
[10] A magyarországi nyílt örökbefogadást közvetítő civil szervezetek részletes bemutatását az 5. számú melléklet tartalmazza.
[11] Lásd a Mellékletek dokumentum 4. számú mellékletét.

A kutatások szerint (Miall, 1998; Kirk, 1964; Wegar, 2000) még a szakemberek is ellentmondásos üzeneteket közvetítenek: miközben teljes elfogadást várnak el, a háttérben gyakran a biológiai hasonlóságot tekintik az ideális kötődés kulcsának. Wegar (2000) szerint a megbélyegzés tartós jelenléte indokolja az örökbefogadási gyakorlat újragondolását, valamint egy inkluzívabb szemlélet kialakítását.

A kulturális jelentések elsősorban a narratív konstruálásban öltenek testet – abban, ahogyan az érintettek történetként mesélik el az örökbefogadást (ld. bővebben az 5. fejezetben) (Nelson, 2017; Koenig Kellas, 2015; Stryker & Burke, 2000; Becker & Scheufele, 2009; Adámi, 2023b). Ezek a narratívák magyarázatot kínálnak az élettörténet fontosabb eseményeire (Harrigan, 2010; Hays et al., 2016), és visszacsatolnak a társadalmi normákhoz. A társadalmi narratívák nem függetlenek a hatalmi viszonyoktól: Appell (2010) szerint az örökbefogadási diskurzusokat gyakran a „normális" családról, a „jó szülőségről" és a „boldog gyermekkorról" alkotott domináns értékrendek alakítják, s ezek nagymértékben meghatározzák, mely örökbefogadási formák (nyílt vagy titkos) és családmodellek (például házaspárok vagy egyedülállók) nyernek legitimitást.

Az örökbefogadás társadalmi megbélyegzésével elsőként Kirk 1964-es úttörő tanulmánya, a *Shared Fate: A Theory of Adoption and Mental Health* foglalkozott és kimutatta az örökbefogadó rokonsággal szembeni lekicsinylő attitűdöket. A legtöbb társadalom az örökbefogadást máig „második vagy harmadik legjobb" útként tartja számon (Wegar, 2000). Benson, Sharma és Roehlkepartain (1994) 1262 örökbefogadó szülő és 881 serdülő vizsgálatában a szülők 21%-a állította, hogy „a társadalom általában nem érti meg az örökbefogadó családokat" (85. o.). Mivel a kulturális normák az érett nőiességet szorosan a biológiai anyasághoz kötik, az örökbefogadó szülői szerep különösen a nők számára stigmatizáló lehet (Wegar, 2000).

Volkman (2005) szerint ezek a narratívák a múlt megértésén túl az identitás újrakeretezését is szolgálják, kiváltképp a nemzetközi – hazánkban a roma származású – örökbefogadásoknál, ahol szembenéznek az eltérő származási háttérből eredő feszültségekkel. Stryker (1980) szimbolikus interakcionista identitáselmélete szerint az identitás nem állandó belső adottság, hanem a szerepek, visszajelzések és jelentések hálójában létrejövő társas konstrukció. Az örökbefogadási narratívákban ez különösen igaz: a gyermek önképe nagyban függ attól, milyen történetet kap önmagáról, mennyi információ áll rendelkezésére a származásáról, és milyen érzelmi jelentést tulajdonítanak ezeknek a családtagjai. Ezért az „elmondhatóság" és a narratív folytonosság – az, hogy az ÖBN-t nem egyszeri alkalommal mesélik el – kulcsfontosságú az élmény feldolgozásában (Koenig Kellas, 2015; Harrigan, 2010; Adámi-Rózsa, 2024; Adámi,

2023b). Bár jogilag nincs különbség a gyermekek között, a kulturális elbeszélések gyakran mégis másként tematizálják az örökbefogadott helyzetét, ami stigmatizációt vagy belső bizonytalanságot okozhat. Az örökbefogadó rokonságot ugyanis a társadalom sok esetben kulturálisan deviáns családformaként kezeli (Wegar, 2000).

4 Család, mint kommunikációs környezet

A család a társadalom legfundamentálisabb szociális intézménye (Vyany, 2025). A család az elsődleges kommunikációs és interakciós szféra, amely döntő szerepet játszik az egyén szociális fejlődésében, valamint a társadalmi kohézió fenntartásában. Az örökbefogadó családok azonban többet jelentenek, mint egy szociális intézmény. Kommunikációs térként értelmezhetjük ezt a családtípust, amelyben a szereplők aktívan alakítják, újratárgyalják és szabályozzák az információk megosztásának módját és határait. A nyílt örökbefogadás kiváltképpen összetett kommunikációs környezetet teremt a családtagok számára, hiszen az örökbefogadás tényének megosztása mellett az örökbefogadó szülők a gyermek múltjáról, vér szerinti szüleiről, valamint az örökbeadásának körülményeiről egyaránt további bizalmas adatokkal és személyes történetekkel rendelkeznek. Ezek felett a szülők rendelkeznek, ők a birtokosok, akiknek megosztásáról avagy elhallgatásáról is ők döntenek.

4.1 Kommunikációs magánélet-kezelési elmélet

A család, mint kommunikációs környezet, különösen érzékeny közeg, hiszen itt a kívülállókon túl a családon belül is meg kell határozni a magánélet határait, ami információáramlást és szabályozást igényel. A kommunikációs magánélet-kezelési elmélet (*Communication Privacy Model - KMK*)[12] Sandra Petronio nevéhez fűződik, aki 25 év kutatói munkával fejlesztette ki ezt a logikai-empirikus elméletet, amely a diadikus, családi, csoportos vagy szervezeti rendszerek határaira fókuszál (Caughlin & Petronio, 2004). Az elmélet a kommunikációs diszciplínán belül leginkább az interakcionista és dialektikus megközelítésekhez nyúlik vissza, de szoros kapcsolatot mutat a szociálpszichológiai, etikai és kulturális diskurzusokkal is, amelyek az örökbefogadás tekintetében szintén jelentősek. A KMK azon túl, hogy leírja, miként döntenek az emberek a magánéletük határairól, rámutat, hogy ezek a döntések időben és kontextusban változnak és sok esetben konfliktusokhoz vezetnek a szereplők között (Petronio, 2010). A modell újítása az, hogy az információt tulajdonnak tekinti, amit eddig a szociológiai megközelítések jellemzően nem „birtokolható entitásként" értelmeztek.

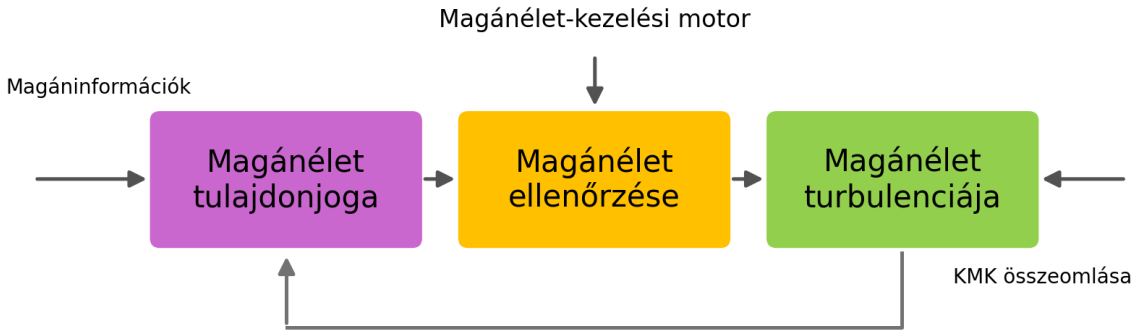
Amikor az emberek a családi státuszukról, családi helyzetükről vagy önmagában a családról beszélgetnek egymással, gyakran asszociatívan gondolnak arra, hogy a családdal kapcsolatos beszélgetések magánjellegű információk, amelyeket megválogatunk, és csak kikkel osztunk meg. Ahhoz, hogy megértsük, a családon belül miként működik a magánélet, a KMK-elmélet segít. Az elmélet alapfelvetése, hogy a magánélettel kapcsolatos döntések nem állandóak,

[12] A kommunikációs magánélet-kezelés (angolul Communication Privacy Management, CPM) rövidítéseként a dolgozatban a magyar KMK rövidítést használom, Petronio, S. (2002). Boundaries of privacy: Dialectics of disclosure. State University of New York Press alapján.

hanem folyamatosan változnak. Ezt a változást elsősorban a figyelem fókusza, valamint a személyes közlésekben megjelenő ellentétes (dialektikus) jelleg tudatosítása határozza meg (Altman, Vinsel & Brown, 1981; Petronio, 2002). Petronio (2002) szerint az emberek a magánjellegű információkat személyes tulajdonként kezelik, és a megosztás aktusa egyfajta „részvénytársasági" struktúrát eredményez, ahol a közlő és a címzett is felelőssé válik az adott információ további sorsáért. A magánéleti határok folyamatosan mozgásban vannak, sérülékenyek, kiváltképp olyan érzékeny helyzetekben, mint például az örökbefogadás vagy a stigmatizáció témakörei (Brown-Smith, 1998). A KMK szerint a családtagok dönthetnek arról, hogy bizonyos információkat elhallgatnak-e vagy titkolnak a másik elől, ami nemcsak individuális, hanem kollektív következményekkel is jár (Petronio, 2002). Mind az információ megtartása, mind az elmondása különféle helyzetekben előnyös vagy hátrányos lehet egyes családtagok és a család egészére nézve. A szakirodalom megkülönbözteti a magánélet és a nyilvánosságra hozatal fogalmait egymástól. A KMK-elmélet szerint a magánélet alapvető meghatározása azon alapszik, hogy az emberek a magánjellegű információkat saját tulajdonukként kezelik. Amikor azonban ezeket az információkat megosztják másokkal, gyakran átadják a tulajdonjogot is, amelynek köszönhetően a másik fél „részvényessé" válik az információban. Ennek a kommunikációs folyamatnak az eredményeként a magáninformáció személyesből közösségivé alakulhat, ahogyan egyre több emberhez jut el (Petronio, 1991). Amikor az emberek nyilvánosságra hozott információk birtokosává válnak, az információ birtoklása felelőssé teszi őket a harmadik félnek történő továbbítási kötelezettség teljesítéséért. Határturbulenciáról az elmélet szerint azokban az esetekben beszélhetünk, amikor valaki megszegi vagy félreérti azt, hogy kinek mit mondhat el, azaz a korábban kialakított megosztási szabályokat nem tartja be (Afifi & Steuber, 2010; Petronio & Durham, 2008).

Az elmélet három koncepciót emel ki: a tulajdonjogot, a határokat és a szabályképzést. A tulajdonjog a magáninformációkra vonatkozik, amely egyfajta elméleti keretet ad annak megértéséhez, hogy miért kezelik az emberek az információkat szelektíven. A határok esetében a KMK egy metaforikus határt alkalmaz a két feltétel – személyes és kollektív magáninformáció – szemléltetésére, így az elmélet személyes és kollektív határt feltételez az egyéni és a diadikus információk között. A határok tehát szabályozzák, hogy ki férhet hozzá az információkhoz. A határok lehetnek áteresztőek vagy szigorúak, de minden esetben dinamikusak, és különösen érzékenyek az élethelyzetekre, például a családalapítással, az örökbefogadással, a traumával kapcsolatos élmények kommunikációjával. Végül a szabályképzés több szinten zajlik: az egyének saját motivációik alapján hoznak szabályokat (például mikor és hogyan mondják el a gyermeküknek, hogy örökbefogadott), de a közösségi

normák, a társadalmi tabuk, kulturális elvárások és a kapcsolati dinamika mind formálják ezeket a szabályokat (Petronio, 2013). Ennek értelmében például egy nyugati örökbefogadó család teljesen más szabályokat hozhat családon belül ezen témák megtárgyalására, mint egy keleti kultúrában élő örökbefogadó család, mivel mások a társadalmi értékek és normák, amelyek alapján határozzák meg ezeket a határokat. A szabályalkotás során sokszor előfordul, hogy feszültség alakul ki a „védelem" és a „közlés" között, különösen olyan érzékeny téma kapcsán, mint az örökbefogadás, amelyet a szülők kezdetben gyakran titokként kezelnek (Colaner et al., 2018; Colaner, 2022). Amikor a megosztás létrejön, a felek első lépésként végiggondolják, hogy milyen kritériumok szerint határozzák meg az információhoz való hozzáférést. Ez több szinten zajlik, azonban, ha a témakerülés mellett döntenek, akkor az is különböző motivációk révén valósul meg. Caughlin és Afifi (2004) kutatásai alapján elmondható, hogy a témakerülésre vonatkozó adatvédelmi szabályok alkalmazása nem mindig egyforma, mert eltérő motivációk befolyásolják. A motiváció számtalan lehet: például a kapcsolat védelmének szándéka, vagy az, hogy kiket tartunk bizalmasunknak. Amikor a határok nem személyesek, hanem kollektív jellegűek válnak, akkor az emberek a magánéletre vonatkozó szabályokról tárgyalnak, avagy a meglévő szabályok elsajátítására szocializálódnak. A családoknak ez rendkívül fontos, mert a szülőket gyakran az motiválja, hogy a gyermekeik megtanulják az általuk értékelt, személyes, magánjellegű szabályokat és értékrendeket. A határkoordináció három folyamaton megy keresztül: az első, hogy az emberek miként kapcsolódnak a magánéletre vonatkozó határhoz, a második, hogy a közösen birtokolt határokon belüli információk társtulajdonosi paramétereit szabályozzák, végül pedig, hogy a határok között milyen átjárhatóság van (Petronio, 2002). A határkoordináció kapcsán Petronio (2013) megfogalmazza a határturbulencia anticipációját is, ami akkor következik be, „amikor a nyilvánosságra hozatal során a nyilvánosságra hozatalra kötelezettek mérlegelik az információik megosztásának következményeit, amikor a magáninformációk elrejtésével és feltárásával kapcsolatos döntéseket hoznak meg" (Colaner et al., 2022, 819.o.). Az 1-es ábra szemlélteti, hogy a három fő elem együttesen alkotja a kommunikációs adatvédelem kezelésének rendszerét. Ennek értelmében a *magánélet tulajdonjoga* (a magáninformációk határai), a *magánélet ellenőrzése* (a magánélet kezelési motor) és a *magánélet turbulenciája* (a magánélet szabályozásának összeomlása) azok, amelyek lehetővé teszik annak megértését, hogy az emberek miként szabályozzák a magáninformációkat.

1. ábra: Kommunikációs magánélet-kezelési elemek. Forrás: saját szerkesztés (2026), Petronio (2002, 2013) alapján.

A magánélet kezelése az egyik központi kommunikációs folyamat a nyílt örökbefogadó kapcsolatokban (Colaner & Scharp, 2016). KMK-elmélet segítségével végzett empirikus kutatások a nyílt örökbefogadó családok körében nem számítanak újkeletűnek. Colaner és szerzőtársai (2022) a nyílt örökbefogadás kommunikációs dinamikáit a CMP elméletének tükrében vizsgálták. Ezekben a családokban az információbirtoklás kérdése sok esetben feszültségeket és konfliktusokat eredményez az örökbefogadó és a vér szerinti szülők között. Az információk – például a gyermek származása vagy egészségügyi múltja – feletti kontroll sok esetben nem egyértelműen meghatározott, így a „társ-tulajdonosi" státusz kialakítása folyamatos újratárgyalást igényel (Grotevant et al., 2007; Hays et al., 2016; Colaner et al., 2022). A szerzők ezt interperszonális és intézményi szinten is elemzik, és arra keresték a választ, hogy miként befolyásolják az információkezelési normákat az örökbefogadási szervezetek, valamint a szülők és a gyermek közötti kapcsolatok. A szerzők rámutatnak arra is, hogy a kommunikációs határok nem állandóak, hanem kontextusfüggőek és mozgékonyak. Bizonyos örökbe fogadó szülők védelmi szándékkal dönthetnek úgy, hogy egyes információkat nem osztanak meg a gyermekkel korai életkorban, míg mások a teljes nyíltságot részesítik előnyben, lehetőséget teremtve ezzel a gyermek identitásának korai kialakulására. A határkoordináció folyamata során a családtagok egyeztetik, hogy ki mit tudhat, mit mondhat tovább, és milyen keretek között zajlik az információáramlás – ez az örökbefogadásoknál kiemelten fontos, hogy a felek tudatosan és kellő érzékenységgel tudjanak egyezkedni. A Colaner-féle vizsgálat hangsúlyozza, hogy a nyílt örökbefogadás nem kizárólag egy adminisztratív formai különbséget jelent a titkos örökbefogadással szemben, hanem egy rendkívül komplex kommunikációs rendszerszintű eltérést is, amelynek sikeressége nagymértékben azon múlik, hogyan kezelik a résztvevők a magánélet határait. A gyermek bevonódásának szintje, az örökbeadó családdal fenntartott, vagy éppen nem tartott kapcsolat

minősége és az információkhoz való hozzáférés rugalmassága együttesen járulnak hozzá ahhoz, hogy az örökbefogadási kapcsolat egy biztonságos és támogató közeg lehessen a család minden tagjának. A nyílt örökbefogadás ugyanis sokrétű kapcsolatokat hoz létre, amelyek kialakítása és fenntartása komplex diskurzusoktól függ (Galvin & Colaner, 2014).

Mi a helyzet az örökbefogadó és a vér szerinti szülők közötti kapcsolattartással a nyílt örökbefogadás esetén? A vér szerinti és az örökbe fogadó szülők közötti kapcsolattartás és információmegosztás Amerikában nem ritka jelenség, azonban hazánkban még kezdeti stádiumban van. Colaner és Scharp (2016) kutatásukban arról számoltak be, hogy Amerikában a befogadó szülők a vér szerinti szülők előtt is sok információt fednek fel. Vannak, akik kizárólag időszakosan a nagyobb mérföldköveket vagy pozitív információkat osztják meg, például a gyermek születésnapján készült fotót vagy egy farsangi jelmezes képet, míg mások teljes mértékben integrálják a vér szerinti szülőket (Farr & Grotevant, 2019; Colaner et al., 2022). Az információk megosztásakor a befogadó szülők mérlegelik a lehetséges kockázatokat, amelyek a család magánéletére vonatkozó tendenciától, valamint a nyilvánosságra hozatal következményeitől függnek. Azokban a nyílt örökbefogadó családokban, ahol átjárhatóbb a belső és külső családi magánszféra, valószínűleg kisebb kockázatot érzékelnek a vér szerinti családdal történő információmegosztásban, míg ahol kevésbé átjárható a magánszféra családi szinten, kockázatosabbnak tartják az információk felfedését.

Az örökbefogadási kapcsolatok egyik központi kérdése az, hogy kik az örökbefogadási információk jogos tulajdonosai. Colaner és szerzőtársai kimondják, hogy „A gyermekekkel kapcsolatos információk utólagos megosztása az örökbefogadó szülők magánéletének megsértéséhez vezethet, akik vitathatóan az örökbefogadott gyermek elsődleges információs gyámjaként működnek” (Colaner et al., 2022, 820.o.). Az örökbefogadás egy olyan élettörténeti tényező, amely mélyen beágyazódik a befogadott gyermek személyes identitásába, ugyanakkor érinti az örökbefogadó szülők, a vér szerinti szülők és más családtagok életét is. A KMK-elmélet pedig éppen erre világít rá, amikor a privát információ közössé válik, és az információ kezelése többé már nem kizárólag az egyik fél joga, hanem megosztott felelősséggé válik (Petronio, 2002). Egy kutatás, amelyben nyílt örökbefogadó családokat kérdeztek az információmegosztási gyakorlataikról azokban az esetekben, amikor az örökbefogadó szülő akár saját maga, akár ügynökségen[13] keresztül fényképet oszt meg a vér szerinti szülőkkel azzal a szándékkal, hogy a képeket csak ők láthatják, majd a képeket a közösségi médiában megosztva találja, akkor az örökbe fogadó szülők arról számoltak be, hogy megsértve érzik a

[13] Az Amerikai Egyesült Államokban nem civil szervezetek, hanem ügynökségek segítik a nyílt örökbeadásokat.

magánéletüket (Black, Moyer & Goldberg, 2016). „A sikeres nyílt örökbefogadás megköveteli, hogy az örökbefogadó és a vér szerinti családok világos elvárásokat alakítsanak ki a kapcsolatukat tekintve" (Colaner et al., 2022, 821.o.).

A családon kívüli információmegosztást tekintve azokban az esetekben, amikor az örökbefogadó szülő elmondja az örökbefogadásának tényét másoknak, ezzel már megosztja az információ továbbadásának határainak kezelését. Tipikus ilyen eset a mindennapokban, amikor a gyermek belép a másodlagos szocializációs színtérbe, az intézményi közegbe. Ekkor a szülőknek hozniuk kell egy döntést, hogy megosztják-e a pedagógussal, miként váltak családdá, avagy nem tartják fontosnak a plusz információkat a gyermek és maguk szempontjából. Napjainkban a nyílt örökbefogadás terjedésével (Colaner et al., 2022) új típusú kommunikációs elvárások és dilemmák kerültek a felszínre. Újratárgyalódik a „tulajdonjog", miszerint ki dönthet arról, hogy mit mondunk el a gyermeknek, vagy kinek van joga információt visszatartani és meddig? Egyre több kutatás (Harrigan, 2009; Brodzinsky, 2006, 2011; Lo, Cashen & Grotevant, 2021; Hogan, Grotevant & Wang, 2023; Lo et al., 2023; Redlich & Quas, 2023) is megerősíti, hogy az identitásfejlődés, az érzelmi biztonság, és a családon belüli bizalom szempontjából elengedhetetlen, hogy az örökbefogadási információkat a gyermek életkori sajátosságainak megfelelően, őszintén és fokozatosan osszák meg. Azokban az örökbefogadó családokban, ahol a szülők eltitkolják az információkat, a gyermek számára szorongást, identitásválságot és bizalmi törést okozhat (Brodzinsky, 2011).

A KMK elmélet kiegészítésére alkalmas Kirk (1964) Shared Fate Theory (megosztott sors) tanulmánya az örökbefogadás után kialakult kapcsolati kohéziót az identitás, az érzelmi biztonság és a lojalitás szintjein emeli ki (Lo et al., 2021). A „Shared Fate"[14] azonban kevésbé foglalkozik a tartalomkezelés okaival, ezzel szemben a KMK logikusan strukturálja azokat az interakciós szabályokat, amelyek mentén az érzelmek kialakulhatnak. A két modell együttes alkalmazása segít a narratív építkezés, az identitásfejlődés és a kommunikációs normák értelmezésében. A Shared Fate elmélet kiindulópontja az, hogy az örökbefogadó szülők és gyermekek közötti kapcsolat alapját az örökbefogadás ténye, vagyis az osztott sors képezi. Az örökbefogadást egy meghatározó tényként kezeli, amely az örökbefogadott és az örökbefogadók számára is sorsszerű esemény, és ennek megfelelően nyitottan, empatikusan és elfogadóan viszonyulnak hozzá. Lo és szerzőtársai (2021) tanulmánya rámutat arra, hogy a nyílt örökbefogadás új kihívásai hatással vannak a „Shared Fate" hagyományos értelmezésére. A kutatás azt vizsgálja, hogy az örökbefogadó szülők miként alakítják kognitív kereteiket az

[14] Magyarul megosztott sors, ami a szerző saját fordítása, de a szakirodalomban használatos alkalmazása a Shared Fate, ezért jelen disszertáció is ezt használja.

örökbefogadás köré, különösen akkor, ha a vér szerinti szülőkkel való kapcsolat is részét képezi a mindennapi életüknek. Ez a feladat olyan kihívásokkal jár együtt, amelyeket az örökbefogadó szülők társaik nem tapasztalnak. Az örökbe fogadó szülők megélései nem feltétlenül alkalmazkodnak a hagyományos szülői szkriptekhez, amelyek a biológiai gyermekek nevelése köré épültek (Kirk, 1964, 1984; Kirk & McDaniel, 1984). 1981-ben Kirk az elméletének empirikus vizsgálatához létrehozta a *Kirk Adoption Questionnaire* (KAQ) nevű kérdőívet, amely önbevallásos szülői mérőeszközként szolgál az örökbefogadó szülők attitűdjeinek, empátiájának és az örökbefogadással kapcsolatos kommunikációs mintázatának felmérésére. A mérőeszköz segítségével Kirk előzetesen tudta bizonyítani, hogy az örökbefogadó szülők attitűdje pozitívan előre jelezte az örökbefogadott gyermekükkel szembeni empátiájukat az örökbefogadás során. Ezután az empátia pozitívan jósolta meg az örökbefogadással kapcsolatos nyitottabb kommunikációt (Kirk, 1981). Ugyan a KAQ nagy jelentőséggel bírt a kezdeti validálásban, a mérőeszközt a további kutatásokban kevesen használták (Soares et al., 2023).
Bár a jelen disszertáció nem a KMK elméletre épül, bemutatása és kontextusba helyezése mégis indokolt, mert az örökbefogadás kommunikációs aspektusainak vizsgálatánál megkerülhetetlen a kérdés, hogy kik, mikor, hogyan és milyen információkat osztanak meg egymással. Az örökbefogadási belépési történetek elbeszélésénél az információk személyes vagy kollektív tulajdonlásának és szabályozásának dilemmája szinte minden örökbefogadó családban megfigyelhető (Colaner et al., 2022). A KMK rámutat arra, hogy a magánélettel kapcsolatos döntések nem egyszeri döntések következményei, hanem egy társas térben folyton újra tárgyalt, gyakran konfliktusokat magával hordozó dinamika. Ez pedig szorosan összefügg az örökbefogadó családok ÖBN-ek konstruálásaival, miszerint milyen kommunikációs stratégiákat alkalmaznak, hogyan adagolják az információkat, és milyen nyíltsággal teszik ezt. Továbbá az elmélet aktualitása napjainkban jelentős, köszönhetően a nyílt örökbefogadások térnyerésének és a kulturális nyitottság előretörésének, amelyek számos új dilemmát szülnek: ki dönthet arról, hogy a gyermek mit tudhat meg a származásáról, a vér szerinti családról vagy a múltbéli történésekről, illetve kinek van joga elmondani vagy visszatartani ezeket az információkat (Brodzinsky, 2006; Lo et al., 2024).

4.2 Érzelmek kommunikálása

A családi kohéziót közvetlenül befolyásolják az érzelmek. Az örökbefogadás tükrében az érzelmek így a személyes tapasztalatokon túl aktív elemei a családi kommunikációnak. Az érzelmek az emberi lét természetes velejárói, amelyeket az interakciók során fejezünk ki. Nem csupán magánjellegű belső élmények, hanem eredendően társadalmi és kommunikációs

jelenségek. Az érzelmi kommunikáció elmélete egy integrált modellként értelmezhető. Bartsch és Hübner (2005) azt javasolják, hogy érzelmi kommunikáció során az emberek nemcsak azért kommunikálnak, hogy információt cseréljenek, hanem azért is, hogy érzelmeket cseréljenek. Az érzelmi kommunikációt tehát a kommunikációs partnerek érzelmei közötti kölcsönös befolyásolási folyamatként fogalmazzák meg.

A szerzők négy elméleti megközelítést különböztetnek meg. A neurológiai modell az érzelmeket biológiailag megalapozott, automatikusan aktiválódó reakcióként írja le (Lazarus, 1999; Frijda, 1986; Cupach & Olson, 2006). Az értékelés-elméleti felfogás szerint az érzelmek kognitív kiértékelésének eredményei: az emberek mentális jelentést tulajdonítanak az eseményeknek, s ez váltja ki az érzelmi reakciót (Scherer, 1984). A prototípus-elmélet szerint az érzelmi tudás tanult, nonverbális érzelemszkriptek – kulturálisan rögzült forgatókönyvek – mentén szerveződik, amelyek meghatározzák, mit, mikor érzünk és hogyan fejezzük ki (Averill, 1985; Harré, 1986; Lutz, 1988; Shweder, 1994; Braithwaite & Baxter, 2017). Végül a szociális konstruktivista elmélet az érzelmeket kulturálisan meghatározott társadalmi szerepként, valamint szimbolikus kommunikációs eszközökként értelmezi. E megközelítéseket Bartsch és Hübner (2005) háromszintű modellbe rendezi: a biológiai válaszok (veleszületett, nonverbális reakciók), az asszociatív sémák (tanult érzelemkifejezési minták) és a szimbolikus jelenségek (nyelv, kulturális diskurzusok, társadalmi elvárások) szintjére. Az érzelmek így nem pusztán pszichológiai jelenségek, hanem szimbolikus és társadalmilag strukturált konstrukciók is (Bartsch & Hübner, 2005).

Cupach és Olson (2006) a családi kommunikáció elméletével kapcsolatban összefüggésbe hozta az érzelemszabályozás elméletét (angolul: *Emotion Coaching Theory*), amely Gottman és munkatársai kutatásaiból nőtte ki magát (Gottman, Katz & Hooven, 1997, 2013). Egy olyan logikai-empirikus megközelítést kínál, amely a családi kommunikáció egyik kulcsterületét, az érzelmi dinamikák alakulását helyezi középpontba (Gottman 2001). Az elmélet elsődleges célja, hogy feltárja, miként hat a szülők érzelmi nevelési stratégiája – vagyis a meta-érzelmi struktúrájuk – gyermekeik érzelmi és szociális fejlődésére, valamint arra, hogyan képesek a gyerekek az érzelmi kihívások kezelésére a szülői interakciók tükrében (Cupach & Olson, 2006). Gottman és társai (1997) egy elméletet szintetizáló könyvet[15] írtak, amelyben az eredmények jól bizonyítják, hogy az elmélet alapvetően a családi kommunikációval foglalkozik (Cupach & Olson, 2006; Gottman et al., 2013).

[15] Gottman, J. M., Katz, L. F., & Hooven, C. (1997). Meta-emotion: How families communicate emotionally (1st ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203763568

A tanulmány alapján a szakirodalom megkülönbözteti a szülői metaérzelmi struktúrák két alapvető típusát: az érzelem-coachingot (*Emotional Coaching – EC*) és az érzelem-elutasító (*Emotion-dismissing – ED*) szülői stílust. Az EC-szülők sajátossága, hogy tudatosan figyelik saját és gyermekeik érzelmi állapotait, a negatív érzelmeket pedig nem elutasító problémának fogják fel, hanem az intimitás elmélyítésére és tanítására alkalmazandó eszközként. Ezek a szülők támogatják a gyermeket az érzelmeinek megéléseiben, abban, hogyan tudja ezeket verbálisan kifejezni, empátiával fordulnak hozzá, és aktívan támogatják őt a problémamegoldásában (Gottman et al., 2013). Az ED-szülők ezzel ellentétben hajlamosak arra, hogy az érzelmeiket elbagatellizálják, elutasítják a negatív érzelmeiket, és sok esetben elmarad belőlük a megfelelő nyelvi készség arra vonatkozóan, hogy miként tudják kifejezni érzelmeiket mások irányába. Az ilyen attitűd következtében gyermekeik kevésbé tanulják meg az érzelmeik szabályozását, és nagyobb valószínűséggel mutatnak szorongó, visszahúzódó vagy agresszív viselkedést (Katz & Gottman, 1995).

A longitudinális vizsgálatok szerint az EC-családban felnövő gyermekek nyolcéves korukra több fejlődési előnnyel rendelkeznek ED-társaikhoz képest – fejlettebb társas készségek, jobb tanulmányi teljesítmény és érettebb érzelmi önszabályozás –, ami a gyermekek érzelmi intelligenciájának fejlődését is támogatja (Gottman et al., 2013; Salovey & Mayer, 1990; Goleman, 1995). Az érzelmi öntudat és a tónusszabályozás lehetővé teszi, hogy a gyermek stresszhelyzetben megnyugodjon és kiegyensúlyozottan reagáljon, ami közvetlenül befolyásolja a családon belüli és kívüli kommunikációs mintákat (Fox & Calkins, 2003; Porges, 1991; Gottman & Katz, 2002). Az elmélet empirikus alátámasztása ugyanakkor döntően hagyományos középosztálybeli családokra épült. Maguk a szerzők is elismerik, hogy „a kutatások kizárólag 'normális' családokra támaszkodnak, és hasznos lenne a vizsgált családok körét bővíteni" (Gottman et al., 1997, idézi: Cupach & Olson, 2006, o. 12).

Az örökbefogadó családok érzelmi kommunikációjának komplexitása megkérdőjelezhetetlen (Brodzinsky, 2006, 2011). Az örökbefogadási kommunikációban rejlő egyik fő érzelem a veszteségélménnyel kapcsolatban jelenik meg, hiszen az örökbefogadási triász minden résztvevője veszteségekkel érkezik az örökbefogadásig, az örökbeadásig. A vér szerinti szülők vesztesége az, hogy lemondanak a gyermekükről. A befogadott gyermek vesztesége az elhagyatottság érzése, míg a befogadó szülők vesztesége egyfajta gyászt is magában foglal, hiszen sok esetben azért fogadnak örökbe, mert reprodukciós veszteségük van. Ennek elgyászolása, valamint az esetleges elvetélések és sikertelen lombikprogramok mind komoly érzelmekkel járnak együtt. Az érzelmek egyéni megélése ebben a családformában is eltérő lehet. Az egyik véglet az, hogy a gyermek születési családjától való elválás zavarodottsággal

járhat, ami szomorúságot, illetve egyéb gyászhoz köthető érzelmeket eredményezhet, míg a másik véglet az, amikor az egyének a gyászhoz köthető érzelmeket és reakciókat állandó jelleggel mélyen élik át. Az örökbefogadottak veszteségélménye szintén változó, így a vele kapcsolatos érzelem is, amely a szomorúságból válhat haraggá, félelemmé, de boldogsággá is. Ez a változás függ a kontextuális környezettől, a kognitív fejlettségtől, a személyiségtől és a környezettől. Végül pedig az érzelmek hatással vannak arra is, hogy a kommunikáció során a családon belül hogyan érezzük magunkat az adott téma megvitatása közben. Például az örökbefogadási kommunikáció során a szülők és a gyermekeik ugyanúgy érzik-e a támogatást és a biztonságot, amelyben nyugodtan feltehetnek kérdéseket, vagy meg merik-e osztani az érzelmeiket az örökbefogadásukkal kapcsolatban. Maga az ÖBN többféle érzelmet közvetít a gyermek felé, sokszor szimbolikus nyelvi kódokon keresztül. Ebben a folyamatban az érzelemkifejezés maga is szabályozott és sok esetben tudatosan strukturált. Így a családi elbeszélés érzelmi tónusa, az elmondás időzítése, a nonverbális reakciók is értelmezhetők kommunikációs stratégiaként vagy annak hiányaként. A Bartsch és Hübner (2005) -féle modell e folyamatok megértéséhez erős elméleti kiindulópontot ad, de egyben láthatóvá teszi azt is, hogy hiányzik belőle a családot mint kommunikációs rendszert szabályozó strukturális erőtér figyelembevétele, amelyet például a CSKM-modell képes kiegészíteni. Éppen ezért a disszertáció nem ezt az elméletet alkalmazza primer analitikai keretként, de az érzelmek kommunikációra irányuló diskurzusának beemelése nem mellőzhető, hiszen a továbbiakban a kutatásban is megjelenik (lásd a 9.2-es alfejezetet).

4.3 Családi kommunikációs minták modell

A család meghatározó szerepet tölt be az emberek életében, egyben az emberiség elsődleges szocializációs színtere és intézménye (Horstman et al., 2018; Adámi-Rózsa, 2025b). A családkutatók elsődlegesen a társas interakciók révén alkotják meg a családelméleteket. Ahhoz, hogy megérthessük a családi interakciók felépítését és működését, az út a kommunikáción keresztül vezet. A családi kommunikációs minták elmélete (*Family Communication Patterns Theory – CSKME*)[16] a szakirodalomban egyedülállóan a családi kommunikáció „nagy elméletének" tartják számon. Szinte minden családi interakcióra alkalmazható (Dimeff & Koerner, 2007; Koerner & Fitzpatrick, 2004, 2006; Schrodt & Koerner, 2014), így az örökbefogadó családok kommunikációs interakcióinak vizsgálataira is, amelyekre korábban ily módon nem került sor.

[16] A családi kommunikációs minták elmélete (angolul Family Communication Patterns Theory, FCPT) rövidítéseként a dolgozatban a magyar CSKME rövidítést használom, Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2002b). Toward a theory of family communication. Communication Theory, 12(1), 70–91. alapján.

A négy családi kommunikációs mintát az értelemalkotás és a közös társadalmi valóság megteremtésének pszichoszociális folyamataiból vezették le. Az, hogy mit tartunk közös társadalmi valóságnak, befolyásolja a kultúrát, azonban nem abból eredeztethetők, illetve nem kötődnek szorosan a nyugati kultúrához, ahogyan azt a családi kommunikáció legtöbb elmélete is sugallja. A CSKME-t sikeresen alkalmazták még Japánban (Shearman & Dumalo, 2008), és Kínában is (Zhang & Chen, 2010), ami kiválóan alátámasztja az elmélet egyetemes alkalmazhatóságát. A tömegkommunikációval foglalkozó családkutató Chaffee (1973) nevéhez köthető az elmélet alapja, aki a családok és gyermekeik tömegmédiából származó külső információk feldolgozását vizsgálta (Stone & Chaffee, 1970). Később McLeod és Chaffee a Newcomb (1953) féle koorientációs elméletet alkalmazták annak magyarázatára, hogy a családok miként dolgozzák fel az információkat. McLeod és Chaffee olyan állandó és előre jelezhető mintázatokat azonosítottak a vizsgálatukban, amelyek mentén a családtagok feldolgozzák a médiaüzeneteket. Közösen irányítják a figyelmüket az információkra, majd megbeszélik egymással. Ezek a kommunikációs minták abból erednek, hogy a családtagok együtt alakítják ki és megosztják egymással a saját társadalmi valóságukat, vagyis azt, ahogyan látják a világot. Ez a közös valóság kognitív folyamatokon alapszik, amelyek a családi interakciókban jól megfigyelhetők és nyomon követhetők (Schrodt & Koerner, 2014).

A pszichológia egyik alapfogalma a Newcomb (1953) által leírt koorientáció. A koorientáció arra keresi a választ, hogy miként alakul ki és hogyan működik a közös megértés és a társas valóság az emberek között (Kim, Thorson, Duffy & Shoenberger, 2024). Ez az interperszonális kommunikációban – például a családon belüli kapcsolatokban is – rendkívül fontos szerepet játszik. Ahhoz, hogy a családok meg tudják teremteni a közös valóságukat és képesek legyenek összehangolni a viselkedésüket, ismerniük kell egymás hiedelmeit. Azokban az esetekben, amelyekben ez nem valósul meg, a koordináció és a működés nem fognak működni, így félreértések alakulnak ki (Heider, 1946, 1958). Az elmúlt több mint tíz évben végzett kutatások azt mutatják, hogy Newcomb elméleti megközelítése továbbra is releváns nemzetközi szintű kommunikációs kutatásokban. Egy 2019-ben végzett tanulmány replikálta az eredeti koorientációs kutatásokat két ország között, hogy tesztelje, hogyan változtak az egyetértés, a pontosság és a kongruencia az évek során (Veri et al., 2019). Az eredmények azt sugallják, hogy a nemzetközi attitűdök idővel változnak, a koorientációs modell továbbra is hatékony eszköz a nemzetközi megértés mérésére, valamint a különböző országok között mutatkozó egyetértés és pontosság tanulmányozása megvilágítja a globális kommunikációs mintákat.

A családtagok két alapvetően eltérő úton juthatnak el a közös nevezőre egy adott téma vagy jelenség kapcsán. Az egyik út az, hogy a környezetükben lévő tárgyakról észlelt tulajdonságaik

alapján közös meggyőződéseket alkotnak. Ha ezek a tulajdonságok nem nyilvánvalóak mindenki számára, akkor a családtagok közös megbeszélések során tárják fel a tárgy jellemzőit, hatásait és jelentését. Ilyen lehet például azok a dolgok, amelyek nem kézzelfoghatóak, mint a szín vagy az illat. Ezt McLeod és Chaffee (1973) *fogalomorientációnak* nevezték el, mivel a középpontban az áll, hogy a családtagok a kérdéses dolgot miként értelmezik. A második megközelítés az, hogy a családtagok nem egyenrangúan alkotnak véleményt, hanem egyik családtagot kijelölik, hogy határozza meg a többieknek, hogyan kell értelmezniük az adott dolgot vagy miként tekintsenek egy témára. Jellemzően ez a személy a szülő szokott lenni vagy a családban lévő más domináns tag. A szerzőpáros ezt *szocio-orientációnak* nevezte el, mivel a családtagok közötti kapcsolati dinamikára épül, nem pedig egy tárgy objektív jellemzőire fókuszál. E két orientációt a családok szisztematikusan és eltérően alkalmazzák, attól függően, hogy a szülők a gyermekeiket a médiaüzenetekben található információk feldolgozására miként szocializálják. A médiahatás-kutatásokban gyakran került alkalmazásra ez az elmélet, mint Family Communication Patterns (CSKM), majd Fitzpatrick és munkatársai az 1990-es években fejlesztették tovább a jelen disszertációban is alkalmazott CSKME-t (Fitzpatrick & Ritchie, 1994; Ritchie & Fitzpatrick, 1990). Koerner és Fitzpatrick (2002a) megállapították, hogy az, ahogyan a családtagok önmagukról és kapcsolataikról közös felfogást alakítanak ki, az értékeikben és meggyőződéseikben gyökerezik. A két új orientáció így került kialakításra, amelyek már nagyobb hangsúlyt fektettek arra, hogy milyen a családtagok kommunikációs viselkedése. A fogalom beszélgetés- vagy társalgásorientáció lett, míg a szocio-orientációból konformitásorientáció lett.

A beszélgetésorientáció meghatározása szerint a szakirodalom alatta azt érti, hogy a családtagok milyen mértékben teremtenek olyan kommunikációs légkört, amelyben minden családtagot ösztönöznek a témák széles skálájának megvitatására (Koerner & Fitzpatrick, 2002b). Azok a családok, akik magas beszélgetésorientációval rendelkeznek, gyakran és spontán lépnek egymással interakciókba, amelyeknek nem jellemző az időkorlát vagy a megvitatott témák egyszínűsége. A családok sok időt töltenek egymással beszélgetve, és bátran megosztják egymással az érzéseiket, gondolataikat. Jellemzőjük továbbá, hogy közösen szervezik meg a tevékenységeiket, sok időt töltenek egymással, demokratikusan alkotnak szabályokat, valamint együtt hoznak döntéseket. Ezekben a családokban gyakori az őszinte és nyílt kommunikáció, mert elengedhetetlennek tartják, hogy sikeresen tudjanak családként működni. A szülők a gyermekeikkel való gyakori kommunikációt a nevelés és a szocializáció elsődleges eszközei közé sorolják (Schrodt & Koerner, 2014). Ezzel ellentétben azok a családok, ahol a beszélgetésorientáció alacsony, ritkán érintkeznek egymással, bizonyos

témákat csak nyíltan beszélnek meg a családon belül, amelynek oka, hogy sok mindent elkerülnek. Kevesebb magáninformációt, érzést és gondolatot osztanak meg egymással. Döntéseik meghozatalára nem kérik fel a családtagjaikat, hanem önállóan hozhatnak döntéseket. Az ötletek, vélemények és értékek nyílt és gyakori cseréjét szükségtelennek tartják, mert nem tartják ezt a család sikeres működésének alapjának.

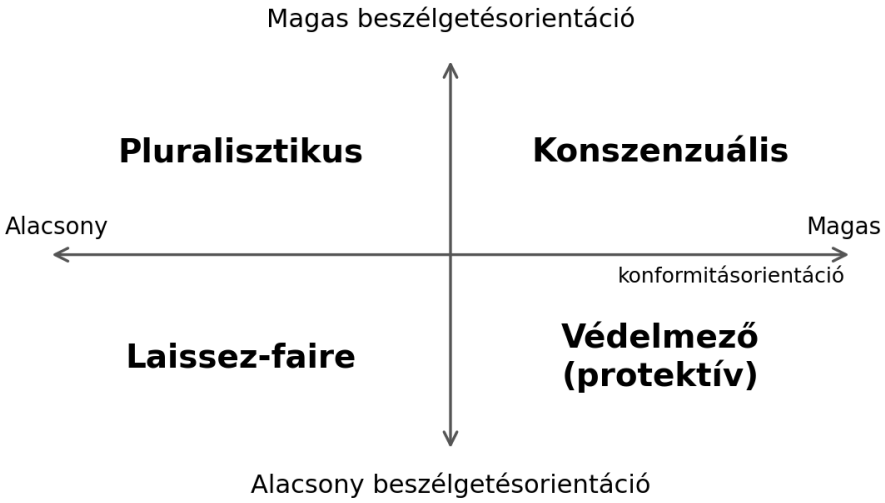
A konformitásorientáció alapja, hogy a családi kommunikáció közvetít értékeket, hiedelmeket és attitűdöket, amelyek homogén légkört képeznek a családban (Koerner & Fitzpatrick, 2002b; Schrodt & Koerner, 2014). Bizonyos családokban magas a konformitás, amely értelmében az interakciókat a meggyőződések és attitűdök egysége jellemzi és a családtagok egymásra utaltságát hangsúlyozza. A szülők szerepe leggyakrabban tekintélyelvű, amely megköveteli a gyermekektől az engedelmességet. A családban meghozott döntésekért és tervekért a szülők a felelősek. Általában a hagyományosnak mondható családszerkezetben hisznek, amely szerint a család hierarchikus és összetartó. Sokkal előrébb tartják a családon belüli kapcsolatokat a barátokénál, és el is várják a családtagoktól, hogy az erőforrások, mint például a pénz vagy az idő, elsősorban a családé legyenek. Ott, ahol viszont a konformitásorientáció alacsony mértékű, az interakciók heterogén attitűdökre, értelmezésekre és hiedelmekre mutatnak rá, illetve a családtagok egyénisége jobban megmutatkozik, mint azokban a családokban, ahol ez az orientáció magas. A kommunikációjukra továbbá jellemző, hogy a gyermekek is bekapcsolódnak a döntéshozatali folyamatokba. A konformitásorientáció több szerző munkájában központi szerepet kapott (Baumrind, 1971a, 1971b; Noller, 1995; Burleson, Delia & Applegate, 1995; Békefi & Szabó, 2024; Nasir & Johari, 2024). Baumrind féle szülői típusok kialakításakor vette figyelembe, hogy a tekintélyelvű szülők a leginkább követelik meg a konformitást, míg a megengedő szülők a legkevésbé követelik meg. Ennek értelmében a szerző megállapította, hogy mindez előre jelzi, mennyire jól fejlesztették a gyermekek szociális felelősségüket, valamint tanulmányi és társadalmi eredményeiket (Baumrind, 1971a, 1971b; Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b). Noller (1995) rámutatott arra, hogy a családon belüli konformitás szerepe nagy jelentőséggel bír a szülő és a kamasz közötti kommunikáció szocializációs funkcióinak megértésében. A mellett érvel, hogy a családok egyensúlyt teremtenek a serdülők autonómia iránti törekvései és a szülők kontrolligénye között, amely alapvetően meghatározza a gyermeknevelés hatékonyságát. Továbbá kimutatta azt is, hogy a konformitás kezelésének módja szoros összefüggést mutat a kamaszok identitásfejlődésével, önértékelésével, problémamegoldó képességével és a döntéshozatali készségeivel, ami összhangban van Koerner és Fitzpatrick (2002a, 2002b) tanulmányaival is. Burleson és szerzőtársai (1995) kutatásai tovább erősítették a konformitásorientáció elhanyagolhatatlan

szerepét a gyermekek szocializációjában. A személy- és pozícióközpontú kommunikáció vizsgálatukban rámutattak, hogy a szülők szabályozó és fegyelmező üzeneteiben megjelenő konformista attitűd jelentős hatással van a gyermekek önszabályozó képességeinek kialakítására és fenntartására. A kommunikációs mintázat tetten érhető abban is, hogy a gyermekek milyen minőségű kapcsolatokat alakítanak ki kortársaikkal, illetve hogy mennyire képesek együttműködni társaikkal, empátiára és társas alkalmazkodásra. Fontos hangsúlyozni azonban azt is, hogy a szerző a konformitásorientáció térhódítása és jelentősége mellett kiemelte a nyílt kommunikáció szerepét is (Noller, 1995). Megjegyezte, hogy a szülők támogató kommunikációja a serdülők szocializációs szempontjából közel olyan fontos, mint a függetlenség és az autonómia. Ugyanez elmondható Baumrind (1971a, 1971b) szülői stílussal kapcsolatos megállapítására is, amelyben kimondja, hogy a szülői támogatás rendkívül fontos az ideális gyermekfejlődés szempontjából. A megengedő szülők a leginkább támogatók a gyermekükkel szemben, míg az irányító szülők valamivel kevésbé, a tekintélyelvűek pedig a legkevésbé támogatják a gyermekükkel folytatott nyílt, gyakori és támogató kommunikációt. Végül Burleson és munkatársai (1995) „a kiterjedtebb és bevonóbb szülő-gyermek interakciókat a személyközpontú kommunikációs stílussal és a gyermekek fokozott szociális és kognitív fejlődésével hozták összefüggésbe” (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 39.o.). A kutatók azonban nem alkalmazták a négy családtipológiát a vizsgálataikban.

A két orientáció kölcsönhatásban van egymással (Koerner, 2006; Koerner & Fitzpatrick, 2002b, 2004), így a négy családtípus – *konszenzuális, pluralista, védelmező és laissez-faire* – megmutatja a típusok közötti minőségi különbségeket is. Azokat a családokat, ahol magas a beszélgetésorientáció és a konformitásorientáció, *konszenzusosnak* nevezzük. E típus kommunikációs jellemzői egyfajta belső feszültségből erednek: a családtagok közötti egyetértés és a hierarchikus családi struktúra fenntartásának igénye egyszerre van jelen. Mindemellett a nyitott eszmecsere és az új gondolatokra való fogékonyság is jellemzi őket. A *konszenzuális* családokban lévő szülőkre jellemző, hogy aktívan érdeklődnek a gyermekük véleménye iránt, figyelmet szentelnek a gondolataiknak és érzéseiknek, ugyanakkor meggyőződésük, hogy a végső döntéseket nekik kell meghozniuk (Koerner & Fitzpatrick, 1997, 2002a). Ezt az ellentmondást úgy oldják fel, hogy komoly hangsúlyt fektetnek a gyermek meghallgatására és megértésére, miközben világosan elmagyarázzák értékrendjüket, meggyőződéseiket, valamint döntéseik mögötti indokokat. Például, ha ezekben a családokban a gyermek megkérdezi, miért kell este nyolc órakor lefeküdnünk, akkor a szülő elmagyarázza ennek okát a gyermek kognitív szintjének megfelelően, nem pedig azzal érvel, hogy azért, mert ő a szülő. Céljuk, hogy a gyermekeik ne csak elfogadják, hanem be is lássák a döntéseik mögött

álló érveket – így kialakulhat a szülői értékrend belsővé tétele, nem pedig külső kényszerként való megélése. Ezekben a családokban felnövő gyermekek megtanulják értékelni a párbeszédet, és idővel elfogadják, sajátjukként kezelik a szüleik normáit. A konfliktusokat úgy tartják, hogy bontják a családi egységet, így negatívnak és veszélyesnek tartják a kapcsolati harmóniát. Ugyanakkor tudatában vannak annak is, hogy a sokáig fel nem oldott nézeteltérések komoly károkat okozhatnak. Éppen ezért értékelik a nyílt problémamegbeszéléseket és az aktív kompromisszumkeresést (Adámi-Rózsa, 2025b; Kovács és mtsai., 2025).

A *pluralista* családok magas beszélgetésorientációval és alacsony konformitásorientációval rendelkeznek. Kommunikációjuk nyílt és a kötetlen beszélgetések jellemzik, amelyekben minden családtag részt vesz. A témák nem kötöttek, bármiről őszintén beszélgethetnek egymással. A szülők nem érzik relevánsnak, hogy nekik kell a döntéseket a gyermekeik helyett meghozniuk, és nem érzik annak szükségét sem, hogy egyetértsenek a gyermekkel a döntésekben.

2. ábra: Családtípusok a beszélgetésorientáció és a konformitásorientáció alapján. Forrás: saját szerkesztés (2026), Koerner és Fitzpatrick (2002a) alapján.

Ebben a szülői megközelítésben a családi viták során nem az válik döntővé, hogy ki képviseli az adott véleményt, hanem az, hogy milyen érveket sorakoztatnak fel a felek, így a szülők tehát nem hisznek a hierarchikus szerepekben a családon belül. Képesek meghallgatni a gyermek és egyéb családtagok véleményét is, amelynek köszönhetően konstruktív problémamegoldó konfliktuskezelés jellemzi őket. A gyermekek ennek köszönhetően felismerik a családi kommunikáció értékét és fokozatosan elsajátítják a függetlenséget, valamint az önálló döntéshozatal képességét. Ez a típusú szocializáció megerősíti a kommunikációs kompetenciájukat, növeli az önbizalmukat saját véleményük és döntéseik érvényesítésében (Koerner & Fitzpatrick, 1997, 2002; Adámi, 2023a; Adámi-Rózsa, 2025b; Kovács és mtsai.,

2025). Azok a gyermekek, akik pluralista családban nőnek fel, alkalmasak a saját ügyeik intézésére, döntések meghozatalára, mert azt tanulták, hogy ki kell és ki is lehet állniuk magukért a helyzetekben. A konfliktusokat nem tartják negatívumnak, sokkal inkább egy olyan helyzetnek, amelyet hatékonyan kell megbeszélni.

Az alacsony beszélgetésorientációval és magas konformitásorientációval rendelkező családtípust *protektívnek* vagy más néven *védelmező* családnak nevezzük, ahol a kommunikáció középpontjában a szülői tekintély és az engedelmesség áll (Adámi, 2023a; Adámi-Rózsa, 2025b; Kovács és mtsai., 2025). A centralizált döntéshozatal jellemzi a szülőket: úgy vélik, hogy kizárólag az ő felelősségük és joguk meghatározni, mi helyes és mi helytelen a család egészére vonatkozóan. Kevés figyelmet szentelnek arra, hogy döntéseiket elmagyarázzák vagy érvekkel alátámasszák. A hangsúly sokkal inkább azon van, hogy utasításokat kövessenek. Ezekben a családokban például az esti lefekvéssel kapcsolatban utasítják a gyermeket, ahol a gyermek részéről vitának helye nincs. A nyílt kommunikációt nem tartják fontosnak, sőt, sok esetben elutasítják, kiváltképpen, ha eltérő véleményeket vagy kritikákat hordoznak magukban. A konfliktusokat fenyegetésként élik meg, mivel azok a szülői kontrollt és a családi egységet veszélyeztethetik. Ezért a nézeteltérések elnyomására és a konfliktusok elkerülésére törekednek. Különösen a gyermekek ennek okán nem tanulják meg, hogy miként kell konstruktívan megoldani a konfliktusokat. Mivel a kommunikációs készségek nem kerülnek gyermekkorban fejlesztésre, a családtagok gyakran nem tudják hatékonyan kezelni a vitás helyzeteket, amikor azok mégis elkerülhetetlenné válnak. Az ilyen környezetben felnövő gyermekek hajlamosak arra, hogy alábecsüljék a családi beszélgetések értékét, és nem alakul ki bennük a megfelelő önbizalom saját döntéshozatali képességükkel kapcsolatban. Mindez hosszú távon csökkenti az önállóságukat, gátolja a társas és kommunikációs fejlődésüket (Koerner & Fitzpatrick, 1997, 2002a; Adámi, 2023a; Adámi-Rózsa, 2025b; Kovács és mtsai., 2025).

A negyedik családtípus a *laissez-faire*, ahol a beszélgetésorientáció és a konformitásorientáció is alacsony szinten van jelen. Ezek a családok nem kommunikálnak egymással gyakran, ha mégis, a kommunikációjuk felszínes és gyakran érzelmektől mentes. Az interakciók szűk témakörre korlátozódnak, és jellemzően nem alakul ki valódi eszmecsere a családtagok között. Ugyan a szülők támogatják a gyermekeik saját döntéshozatali képességét, kevéssé mutatnak érdeklődést azok tartalmáért vagy következményeikért. A pluralista családokkal szemben a laissez-faire családokban a szülők és gyermekek közötti kapcsolat gyakran érzelmileg távolságtartó. Ez a közönyös hozzáállás oda is vezethet, hogy a családtagok érzelmileg elszakadnak egymástól, és a családi kapcsolatuk laza, minimális kötődéssel jár együtt. Annak

okán, hogy a kommunikáció és a konformitás nem kapnak hangsúlyt, a család nem gyakorol valódi hatást a családtagjai viselkedésére vagy döntéseire. Ritkán alakulnak ki nyílt konfliktusok, de ez nem jelenti a problémák hiányát, hanem sokkal inkább azok elfojtását vagy elkerülését. A családtagok gyakran úgy érzik, hogy személyes érdekeik nincsenek korlátozva, ugyanakkor hiányzik a támogató közeg, amely segítené őket az önálló döntéshozatalban. Maradva az esti lefekvési idővel kapcsolatos példánál, ezekben a családokban a szülő nem mondja meg a gyermeknek, hogy mikor kell lefeküdnie, hanem azt a gyermekére bízza, függetlenül attól, hogy ez majd milyen hatással lesz a gyermekre. Az ilyen családokban felnövő gyermekek gyakran megtanulják, hogy a családi kommunikációnak nincs különösebben nagy jelentősége és hogy életük fontos kérdéseiben magukra vannak utalva. Mivel azonban nem részesülnek érzelmi támogatásban és megerősítésekben a szüleiktől, gyakori, hogy bizonytalanok a döntéseikkel kapcsolatban és fokozottan érzékennyé válhatnak a kortárscsoportok befolyására is (Koerner & Fitzpatrick, 1997, 2002a; Adámi, 2023a; Adámi-Rózsa, 2025b; Kovács és mtsai., 2025).

A CSKME több szempontból is lényeges előnnyel bír a családtipológiák közül. Elismeri azt a tényt, hogy nincsen általánosan ideális családtípus és nincs egy általánosan ideális módja a családon belüli kommunikációnak, tehát nem mondja ki, hogy a konszenzuális a jó, míg a laissez-faire a rossz családi kommunikációs mintatípus. A családtagok inkább a saját kommunikációs helyzetüket és környezetüket alkotják meg közösen, és a viselkedéseket az egyes családtípusokra jellemző sajátos kontextus alapján értik meg és értékelik (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b). Ebben egyedi ez az elméleti megközelítés, hiszen a legtöbb kutató (White, 1978; Olson, 1981, 1993; Russell & Sprenkle, 1983; Olson, Sprenkle & Russell, 1979) azt kutatta, hogy milyen viselkedésmódok jellemzik a jól működő és a rosszul működő családokat. White (1978) tanulmányában a kommunikációs viselkedésük és a családi működés alapján megkülönböztette a nyitott, zárt és véletlenszerű családokat egymástól. A nyílt családok alkalmazzák a leginkább funkcionális viselkedést, a zárt típusú családok mérsékelten funkcionálisnak tekinthetők, míg a véletlen családok legkevésbé. Az előzőleg felsorolt további szerzők megalkották a *Circumplex Model of Family Functioning* elméletet, amelynek két dimenziója a családi kohézió és a családi rugalmasság, és ennek alapján különbözteti meg a kiegyensúlyozott, a mérsékelten jó és a rosszul működő családokat. A CSKME elmélet tehát azért is kedvelt és gyakran alkalmazott elméleti módszer a családkutatók számára, mert nem hagyja figyelmen kívül a viselkedés története közben kialakuló kontextust, amely radikálisan eltérő lehet, és ez különféle kimenetelekhez vezethet. A család működése ugyanis nem egydimenziós változó, amelyben minden funkcionális viselkedés egymással korrelál (Koerner

& Fitzpatrick, 2002a). Sok eltérő viselkedés ugyanabban a kontextusban funkcionálisan is lehet. Fontos megjegyezni azt a tényt is, hogy a családtípusokat egyszerű praktikus kategorizálás helyett a családokat jellemző kommunikációs különbségeket egy mélyebb, szilárd elméleti modell alapján értelmezi, amely azt vizsgálja, hogyan alkalmaznak a családok eltérő stratégiákat a közös társadalmi valóság kialakítására. Azon túl, hogy leírja a különböző családtípusok viselkedését, magyarázatot is ad, hogy miért alakulnak ki ezek a különbségek, és mik a mögöttük húzódó kognitív és pszichoszociális folyamatok. Az elmélet tehát választ ad a különféle családtípusok eredetére, túllép a megfigyelésen és megalapozott magyarázatot kínál a családi kommunikációs viselkedés variációira.

A családi kommunikációs minták további erőssége, hogy elismeri a különböző családok különböző típusú viselkedésének alkalmazását, amelyet Gottman (1994) a konfliktusstílusok tipológiájánál is megfigyelhetünk. Mindemellett egy jól megalapozott, 40 évnyi kutatómunka eredménye, amely a kognitív modellen alapul és megmagyarázza, hogy a családok miként hozzák létre a közös társadalmi valóságot a koorientáció folyamatán keresztül. Végül pedig az elméleti modell erős empirikus méréssel társul. 26 tételből álló FCSKM (*Revised Family Communication Pattern*) kérdőív pszichometriai tulajdonságokkal rendelkezik (Koerner & Fitzpatrick, 2002b).

A 2020-as évektől kezdődően a CSKME elméletet új kontextusokban (világjárvány, digitális média, mentális egészség) vizsgálták. E kutatások (Qian & Hu, 2024; Békefi, Miklósi & Szabó, 2024; Romano & D'Allura, 2025) megerősítették, hogy a magas beszélgetésorientáció általában védőfaktorként funkcionál a családokban, míg a magas konformitás hatása ambivalensnek mondható, mert bizonyos esetekben növeli a szorongást, máskor pedig stabilitást ad (Kovács, Aczél & Veszelszki, 2025).

Mindezek ismeretében a CSKME elmélet kiválóan alkalmazható jelen disszertáció elméleti és kutatási alapjaként, hiszen erős, validált empirikus alkalmazhatósággal és elméleti háttérrel rendelkezik. Érzékenyen képes megragadni a családon belüli kommunikáció minőségének szerepét a gyermek beilleszkedésében, identitásformálásában és pszichoszociális jólétében. Az örökbefogadás során a gyermek egy új családszerkezetbe lép, ami gyakran komplex érzelmi és identitásbéli kérdésekkel is jár, mint például a biológiai gyökerekhez való viszonya, az elfogadás érzete vagy a lojalitáskonfliktusok. Rueter és Koerner (2008) által végzett nagymintás vizsgálat eredményei alátámasztják, hogy a CSKME azon túl, hogy leírja a családi kommunikációs mintákat, produktív jelleggel is bír. Az örökbefogadott serdülők alkalmazkodási nehézségei szoros összefüggésben állnak a kommunikációs orientációval, amely a családjukat jellemzi. A tanulmány kimutatta, hogy azok az örökbefogadott serdülők,

akik a protektív vagy laissez-faire típusú családokban élnek, jelentősebb hátrányt mutatnak az alkalmazkodási problémákban, mint nem örökbefogadott társaik ugyan ebben a családtípusban. Továbbá megállapította, hogy az örökbefogadó családoknál a beszélgetésorientáció kiemelt jelentőséggel bír, hiszen ezen családtípus nem rendelkezik közös alapokkal, ezért a közös társadalmi valóság megteremtése csak tudatos kommunikációs munkával érhető el (Rueter & Koerner, 2008). Összességében tehát az elmélet különösen alkalmas az örökbefogadásból eredő egyedi kihívások megértésére és kezelésére.

Az elméletet azonban az elmúlt 5 évben több kritika is érte (Kovács és mtsai., 2025). Az első lényeges kritika az, hogy a CSKME a konformitás orientációt túlságosan szűk és egyoldalú módon értelmezte (Horstman et al., 2018). Az eredeti megközelítés a konformitás orientációt elsősorban kontrollként, represszióként és elnyomásként definiálta, nem pedig az értékek és attitűdök közötti homogenitás létrehozójaként. Ennek eredményeként az új *Expanded Conformity Orientation Scale* (kiterjesztett megfelelési orientációs skála) (ECOS) létrehozására volt szükség. A konformitás tehát nem homogén kategória, amelyről több szakirodalom is megjelent. Ezek alapján elmondható, hogy a konformitás orientációnak több dimenziója van: a meleg konformitás és a hideg konformitás. A hideg orientáció az értékek közvetítéséhez kapcsolódik, az érzelmekkel és szeretettel kombinált kontrollt jelent. A meleg orientáció az autoritarianizmushoz, a szigor nélküli kontrollhoz, az érzelmi támogatás nélkül való intézményesítéshez kapcsolódik, ami valóban negatív végkifejlethez vezet (Horstman et al., 2018; Hurst, Widman, Maheux, Evans-Paulson, Brasileiro & Lipsey, 2022; Schrodt & Decker, 2022; Morrissey, Sisler & Machette, 2023; Kovács és mtsai., 2025).

4.4 Családi kommunikáció, mint rituálé

A családi rituálék a családi kommunikáció meghatározó műfaját alkotják: visszatérő, szimbolikus és közösen végrehajtott eseményekként megerősítik a családi identitást, elmélyítik a kapcsolatokat és kifejezik a társadalmi normákhoz való viszonyt (Adámi-Rózsa, 2025b, 2023a, 2023b). Baxter és Braithwaite (2008) nyomán a rituálék olyan performatív kommunikációs események, amelyek aktívan konstruálják a család értékrendjét, és megmutatják, hogyan alakul a „mi” és az „ők” közötti határ – ki számít családtagnak és ki nem (Oliver-Blackburn, Braithwaite & Schrodt, 2022). A hagyományos családképtől eltérő, úgynevezett *evotípusú* családoknak – mint amilyenek az örökbefogadó családok is – kiemelten fontosak ezek a gyakorlatok, mivel bennük a szerepek és kapcsolatok nem előre adottak, hanem aktív diskurzus révén alakulnak ki (Galvin, 2006; Braithwaite et al., 2018). Széles körben elfogadott minták híján az örökbefogadó családoknak éppen a kommunikációjukra és

rituáléikra támaszkodva kell legitimálniuk, kik tartoznak a családhoz, és hogyan ünneplik, gyászolják vagy alakítják közös emlékezeti és identitásrendszerüket (Baxter & Braithwaite, 2008).

Wolin és Bennett (1984) így fogalmaz a családi rituálé fogalmi definíciójáról: „A családi rituálét a kommunikáció olyan szimbolikus formájaként definiáljuk, amelyet a családtagok az ismétlés által megtapasztalt elégedettségnek köszönhetően idővel szisztematikusan játszanak el. Különleges jelentésük és ismétlődő jellegük révén a rituálék jelentősen hozzájárulnak a család kollektív önismeretének kialakításához és megőrzéséhez, amit mi „családi identitásnak" nevezünk. A rituálék stabilizálják ezt az identitást a család egész életében azáltal, hogy tisztázzák az elvárt szerepeket, kijelölik a családon belüli és kívüli határokat, és szabályokat határoznak meg, hogy minden tag tudja: „a mi családunk ilyen" (Wolin & Bennett, 1984, 401.o.). A szerzőpáros három altípusba sorolta a családi rituálékat: (1) *családi ünnepek*, (2) *családi hagyományok*, (3) *családi interakciók*, ezek mind központi szerepet kapnak a családi identitás megalkotásában, megőrzésében és átörökítésében. Közös jellemzőjük a szimbolikus kommunikáció, az ismétlődés jellege és az érzelmi jelentés, amelynek köszönhetően a családok kollektív önismeretet és összetartozást építenek ki. A *családi ünnepeket* a szakirodalom olyan alkalmaknak tekinti, „amelyeket az egész kultúrában széles körben gyakorolnak, és amelyek különlegesek a család tudatában" (Wolin & Bennerr, 1984, 403.o.). A *családi hagyományok* a családi ünnepekhez képest mérsékeltebben szervezettek, és általában magukban foglalják a nyári vakációkat, a nagycsaládosok látogatását, születésnapi, névnapi és évfordulós szokásokat. A hagyományok tehát kevésbé tekinthetők kultúraspecifikusnak, sokkal inkább sajátosak a családok életében (Wolin & Bennett, 1984). Végül a családi interakciók segítik a tagokat meghatározni saját szerepeiket és felelősségüket, amellyel aztán a mindennapi élet megszervezésében hasznos eszközökké válnak. Ezek az interakciók a legkevésbé standardizáltak, időben változatosak. Általában a családtagok, ha a családi interakcióikról kérdezzük, nagyon tárgyilagos leírással szoktak válaszolni, és nem is tekintik rituáléknak (Wolin & Bennett, 1984).

A rituáléknak nagy erejük van: képesek strukturálni a család identitását a legnagyobb krízisek – például egy örökbeadás vagy örökbefogadás – esetén is. A Wolin-féle elmélet három kulcsmechanizmust azonosít: *átalakulás, kommunikáció és stabilizáció*. Az átalakulás a hétköznapit különlegessé emeli (például a vasárnapi közös ebéd vagy egy születésnap). A kommunikáció érzelmi és szimbolikus szinten is működik, biztonságos keretek között téve lehetővé az érzelmek kifejezését. A stabilizáció pedig időbeli és szerkezeti folytonosságot ad,

összekapcsolva a múltat, a jelent és a jövőt – például a nemzedékről nemzedékre továbbadott ünnepi ételek révén.

A családi rituálék azonban nem egyenlő mértékben vannak jelen a családok mindennapjaiban. Wolin és Bennett (1984) megkülönböztetik a *magas* és *alacsony* rituálé-szintű családokat, valamint a rituáléhoz való *rugalmas* vagy *merev* hozzáállást. Azok a családok, ahol magas a rituálé, hajlamosak aktívan tervezni, fenntartani és továbbadni rituáléikat, míg az alacsony rituálé-szinttel rendelkező családokban gyakori a széttagoltság, a jelentésvesztés és az identitásbéli zavar (Wolin & Bennett, 1984). A szerzőpároson túl több kutató (Reiss, 1981; Moore & Myerhoff, 1997) is foglalkozott a családi rituálék szerepével. Rituálék a családi életben 1950-ben íródott úttörő tanulmánynak tartott kutatás, amely 186 családban vizsgálta a rituális viselkedést. A szerzők azt javasolták, hogy ezek az ismétlődő, nagyra értékelt szimbolikus családi alkalmak a családi kultúra magját jelentik, és a családi integráltsági szint mutatójának tekintik. A rituálét egyfajta folyamatnak tekintették, amely a család tartós értékeit, attitűdjeit és céljait közvetíteni hivatott (Bossard & Boll, 1950). Megállapították azt is, hogy az emberek a családi identitásuk alapját egyértelműen a gyermekkori rituálékból veszik. Ehhez kapcsolódva, David Reiss 1981-ben azt javasolja, hogy a család paradigmája alakítja a család interakciós stílusát a külvilágban. A szerző a rituálékat elsődleges mechanizmusnak tekinti, amelyeket a család a paradigma megőrzésére használ. Mondhatni, Reiss (1981) szemszögéből a családi rituálék alkalmazása rögzíti és állandósítja a családok számára a külvilágtól kapott bánásmódot.

A rituálék a családokban nemcsak kohézió eszközeként érhetők tetten, hanem sok esetben a létezéshez való jog kommunikációs deklarációjának is tekinthetők (Braithwaite et al., 1998). A rituálékat azonban nem minden esetben pozitívan élik meg a családtagok. A Baxter és munkatársai 2009-es kutatásukban kimutatták, hogy a mostohacsaládokban a szülő újraházasodásához kötődő rituálék sok esetben „üresnek” vagy kirekesztőnek hatnak a mostohagyermek szemszögéből. Ebből adódóan a disszertáció azt kívánja értelmezni, hogy az örökbefogadó családokban az ÖBN történetmeséléssel kapcsolatos rituálék miként szolgálják a családi kommunikációt, és fordítva, milyen kapcsolatteremtő ereje van. Mindez tükrözi a családi kommunikáció rugalmasságát és kreativitását is, hogy milyen rituálékba szervezik a szülők gyermeküknek az ÖBN-t, és egyáltalán alkalmazzák-e rituális elemként.

4.5 Az örökbefogadási kommunikáció

A 4.5-ös alfejezet a korábban megjelent tanulmányomon (Adámi, 2023b) alapul, amelyben részletesen ismertettem a családi örökbefogadási kommunikációs elméletet. Az alábbi szöveg az eredeti publikáció szerkesztett formában történő átvitele.

Minden család kihívásokkal küzd, azonban az örökbefogadó családok helyzete sajátos feladatokat jelent, amelyekkel a szülőknek meg kell küzdeniük. A feladatokat a szakirodalom családi életszakaszokonként, másnéven életciklusonként megkülönbözteti egymástól (Adámi, 2023b; Brodzinsky, 1987). Az életciklusbeli feladatokat a családi struktúra egyedi mintái, valamint az életkor-specifikus kihívások határozzák meg. Ez alapul szolgál a családi interakciókban és támogatja a családok fejlődését (Brodzinsky, 1987; Brodzinsky et al., 1998; Rosenberg, 1992; Adámi, 2023b). Kommunikációs feladatként tekinthetünk az örökbefogadással kapcsolatos interakciókra, amelyek az örökbefogadó szülők és befogadott gyermekeik között zajlanak le. Ilyen feladat például a gyermek vér szerinti szüleiről tett kérdéseivel kapcsolatos válaszadás, a veszteségekkel kapcsolatos megküzdés támogatása, a gyermek származásának pozitív konnotációba helyezése, valamint a pozitív önkép és identitás kialakításának elősegítése az örökbefogadás vonatkozásában.

A család kommunikációs feladatai eleinte abban nyilvánulnak meg, hogy megbeszéljék a családalapítás lehetőségeit. Az első életciklus előtti időszakot a csecsemőkortól az óvodáskorig datáljuk. Ez a szakasz arról szól, hogy a szülők integrálják a gyermeket a családba. Az örökbefogadási családi életciklus első szakasza az óvodáskorban kezdődik, amikor a kommunikáció már erősen megjelenik. „Ekkor fejlődik ki és jelenik meg a gyermekben a nyelv és a szimbolikus gondolkodás, amely teret ad a befogadó szülőknek, hogy elindítsák az örökbefogadással kapcsolatos információk megosztását” (Adámi, 2023b, 4.o.). Továbbá a gyermek ebben a korban lép ki az intézményi közegből, amelynek következtében először találkozik azzal, hogy a társaihoz képest ő valamiben más. Az örökbefogadással kapcsolatos kommunikáció kezdeményező fele minden esetben a szülőnek kell lennie (Brodzinsky et al., 1992). Fontos már ebben az első szakaszban kiemelni és differenciálni a gyermek felé, hogy két családhoz kötődnek: a vér szerinti családjuk a biológiai eredetük forrása, míg az örökbefogadó családjuk az érzelmi biztonságuké. Kihívásként jelenik meg, hogy az örökbefogadó szülőkben felmerül, mennyi információt osszanak meg a gyermekükkel, milyen gyakorisággal és milyen mélységgel (Brodzinsky & Pinderhughes, 2002). A 4.1-es alfejezetben említett *Shared Fate Theory* tanulmány rámutat arra a jelenségre, hogy amikor a szülők

elindítják az örökbefogadási történetmesélést[17], gyakran bizonytalanok, és szeretnének gyorsan túljutni ezen a beszélgetésen a gyermekkel, míg mások halogatják a megosztást, attól tartva, hogy a gyermek szerintük nem tudja úgy felfogni, ahogyan ők szeretnék vagy elképzelik (Kirk, 1964). Azokban a családokban, ahol a gyermeknek elindították a történetmesélési folyamatot a származásáról, megsokszorozódott a kíváncsisága és önmagát örökbefogadottként kezdte megjelölni. Az örökbefogadással kapcsolatos tudás ebben a korban azonban még kezdetleges, nem képesek 5–7 éves korukig különbséget tenni a vérszerinti és az örökbefogadó családok között.

A második életciklus az iskoláskor, amelyet a szakirodalom a középső gyermekkornak is nevez. Hozzávetőleg 6 éves kortól 12 éves korig tart ez az időszak. Ebben a szakaszban indul el a logikus gondolkodás a gyermekek kognitív fejlődését tekintve, a szociális megismerés, a szociális problémamegoldás és az önreflexió a fejlődésükben. Ezek mind megalapozzák az örökbefogadás megértéséhez és alkalmazkodásához szükséges változásokat (Brodzinsky, 1990). Annak köszönhetően, hogy már kezdik megérteni, avagy meg is értették, mit jelent örökbefogadottnak lenni, találkoznak jellemzően a szülők az első olyan kérdésekkel, hogy *Honnan származom?, Miért nem tartottak meg engem?, Vannak-e testvéreim?, Hol vannak most a szüleim?,* illetve képesek tudatosítani, hogy az örökbefogadás lemondással jár. A veszteség felismerése és az ezzel járó érzelmek további kihívásokat hordoznak magukban, de felmerül a gyermekekben az is a kérdés, hogy lett volna-e más alternatíva az örökbeadás helyett. Tipikus kérdés például: *„Ha szegény volt, miért nem kért kölcsönt, vagy nem szerzett munkát?”.* Ebben a szakaszban a válaszok már nem elégítik ki minden esetben a gyermekeket (Brodzinsky & Pinderhughes, 2002; Adámi, 2023b). A nyílt és őszinte kommunikáció elengedhetetlenné válik, ha a szülőknek fontos a gyermek teljes megértése és nyitottsága a múltjával és a témával kapcsolatban. Az ideális családi kommunikációs klímában a gyermek mer önmagától kérdéseket feltenni, mert támogatva érzi magát a témában érzelmileg (Adámi, 2023b; Kirk, 1964). Azokban a családokban, ahol ezt a szülők elutasítják, az örökbefogadási kommunikáció félbemaradását eredményezheti, ami jelentős mértékben befolyással lehet a családi kommunikációra, valamint a gyermek és a családi identitására.

A serdülőkor a harmadik életciklus, amikor az örökbefogadott további kérdéseket tesz fel a múltjával kapcsolatban, azonban már sokkal részletesebben tudja megfogalmazni ezeket. A kognitív fejlődést tekintve ekkor már absztrakt gondolkodásuknak köszönhetően komplexebb módon képesek kommunikálni önmagukról és az örökbefogadásukkal kapcsolatban egyaránt.

[17] Jelen disszertációban ez az ÖBN, azonban a Shared Fate Theory idejében még nem létezett ez a fogalom.

A szakirodalom a biztonságos én-identitás kialakítását említi a fő feladatnak (Brodzinsky, 1987; Brodzinsky et al., 1992; Grotevant, 1997; Hoopes, 1990; Stein & Hoopes, 1985), míg a legnagyobb kihívás a múltjuk integrálása a jelenbe, majd az énjük jövőbeli elképzelése. „Ennek felismerése és elfogadása jelentős feladat a szülőknek" (Adámi, 2023b, 5.o.). A megfelelő érzelmi támogatás és a biztonságos kommunikációs légkör megteremtése lehetővé teszi az örökbefogadás történetének elfogadását és feldolgozását. További fontos feladatnak tekinthető a szülők szerepe a nyitott és tabuk nélküli válaszok biztosítása a vér szerinti szülőkről (Brodzinsky & Pinderhughes, 2002). A vér szerinti szülőkről való érdeklődés foka ugyanakkor egyénenként eltérő, ami idővel is változhat. Az örökbefogadás feldolgozásának állapotától, a gyermek életkori sajátosságaitól függően az érdeklődés intenzitása erősebbé vagy gyengébbé válhat. Ezt a dinamikus változást a befogadó szülőknek az életciklus természetes velejárójaként kell értelmezniük és ennek megfelelő empátiával és rugalmassággal kell reagálniuk (Schechter & Bertocci, 1990).

Az életciklusok egyediségét kutatva felfedeztek olyan visszatérő örökbefogadó szülői kommunikációs elemeket, amelyek minden korszakban megtalálhatók. Az általános biztonságérzet megteremtése a családok megfelelő működésének alapköve. A befogadó családok az örökbefogadás folyamatából adódó szorongásuk szintén minden életkori szakaszban jelenlévő gátat képez. Ezt a szorongást a szülőknek le kell küzdeniük, hiszen a gyermekre való kivetítés, esetleg az örökbefogadás tabutémaként történő kezelése a gyermekbe is átültetheti a szorongás érzését és a szégyenérzetet.

Az örökbefogadás titoktartási korszakát, melyben a cél az volt, hogy a gyermek minél inkább hasonlítson a befogadó szüleire, az általános tagadás jellemzi. A szülők nem vállalták fel

Egy jól működő család alapvető szempontja a kommunikáció, amely az örökbefogadó családokban kiemelten meghatározó, mivel diskurzusfüggő családtípusok közé tartoznak (Bochner, 1976). A kommunikációs feladatokat, amelyek az életciklusokban változnak, egyfajta folyamatként lehet értelmezni, mivel az örökbefogadással kapcsolatos információk megosztása egy interakciós folyamat, nem pedig egy egyszeri párbeszéd. Ez a folyamat szolgálja az alapot a családi örökbefogadási kommunikáció elméletének (*Family Adoption Communication – CSÖK*)[18] magjához.

[18] A családi örökbefogadási kommunikáció elmélete (angolul Family Adoption Communication, FAC) rövidítéseként a dolgozatban a magyar CSÖK rövidítést használom, Wrobel, G. M., Kohler, J. K., Grotevant, H. D., & McRoy, R. G. (2003). The Family Adoption Communication (FAC) Model. Adoption Quarterly, 7(2), 53–84. alapján.

Az örökbefogadó családok kommunikációs egyediségének vizsgálata alkalmával Wrobel és munkatársai (2003) négy fő megközelítést különítettek el, amelyek a CSÖK modell szerint rendszerezhetők. Az első megközelítés a szülők azon kommunikációval összefüggő feladataira összpontosít, amely nem közvetlenül az örökbefogadási történetre irányul, hanem annak kontextusát keretezi. Ilyen például a szülők közlése arról, hogy a gyermekvállalásuk nem biológiai úton, hanem örökbefogadással valósult meg, ami önmagában is nagyfokú érzelmi és kapcsolati kommunikációs kihívást jelenthet a gyermeknek és a szülőknek egyaránt (Kirk, 1964). A második Brodzinsky (1987) nyomán arra hívja fel a figyelmet, hogy a szülők kommunikációs feladatai nem egységesek, hanem a gyermek fejlődési szakaszainak megfelelően változó kommunikációs szükségletekhez kell igazodniuk. A kommunikáció tartalma és mélysége ekkor életkorfüggő. A gyermek érzelmi és kognitív érettségéhez kell igazodnia. A harmadik megközelítés azt vizsgálja, hogy az örökbefogadó család kommunikációs gyakorlatainak milyen hatása van a gyermek viselkedésére, továbbá hogy miként integrálódnak ezek a viselkedésmintázatok a mindennapi családi beszélgetésekbe. A negyedik, egyben az utolsó megközelítés kiemeli az egyéni különbségeket. Egyes örökbefogadottak aktívan keresik a vér szerinti szülőket, míg mások nem. A választás mögött kommunikációs minták, identitásfolyamatok és érzelmi tényezők állhatnak (Wrobel, Grotevant & McRoy, 2004). Az örökbefogadott gyermekek kíváncsiak a vérszerinti családjukra attól függetlenül, hogy mennyit tudnak róla. Azon családokban könnyebb az örökbefogadási kommunikáció menete, ahol a gyermek kíváncsisága tiszteletben van tartva, illetve a szülő felismeri a gyermek fejlődési igényeinek változását. A témáról való nyílt beszélgetés képességét az örökbe fogadott fiatal felnőttek közeli családi kapcsolatának tulajdonítják. Amennyiben a gyermek kíváncsisága a szülők részéről nem kap támogatást vagy akadályozzák az információszerzését, a későbbiekben nagyobb a valószínűsége az alkalmazkodási problémák kialakulásának (Brodzinsky & Pinderhughes, 2002).

Míg a 20. század közepén az örökbefogadó családok kommunikációs dilemmája arra irányult, hogy egyáltalán megosszák-e az örökbefogadás tényét a gyermekkel, addig napjainkra már nem az a kérdés, hogy elmondják-e vagy elhallgassák, hanem a hogyan, mikor és mennyit kérdéskörökben jelentkezik. A szülők fő kommunikációs kihívása abban áll, hogy az örökbefogadással kapcsolatos információkat olyan formában közvetítsék, hogy azt a gyermek életkorának megfelelően megértse és képes legyen annak pszichológiai következményeit feldolgozni (Brodzinsky, 2011). Ezt az egész folyamatot hivatott ellenőrizni és támogatni az utánkövetés, amely először a Hágai Örökbefogadási Egyezményben került megfogalmazásra. Az utánkövetés célja, hogy figyelemmel kísérje a befogadott gyermek beilleszkedését a

családjába, támogassa a szülők kihívásait és megelőzze az örökbefogadás felbomlását. Magyarországon ilyesfajta hosszú utánkövetés nem alakult ki.

Elsődleges és kezdetleges kommunikációs feladata az örökbefogadó szülőknek a családon belüli örökbefogadási történet elmesélése a gyermeknek már korai gyermekkorában, mind a titkos, mind pedig a nyílt örökbefogadások során. Az örökbefogadási történet megosztása megteremti a családi légkörben az örökbefogadással kapcsolatos kommunikációt (Wrobel et al., 2003). A történet elmesélése az interakciós párbeszéd kezdeteként tekinthető (Adámi, 2023b; Brodzinsky, 2011). Az örökbefogadási történetmesélést azonban érdemes két részre bontani: kommunikálni az örökbefogadás természetéről, önmagáról, majd a vér szerinti szülőkről valamint a háttérről (Winkler, Brown & Blanchard, 1988). Kutatások kimutatták, hogy a támogatással és megértően kommunikáló szülők megkönnyítik a családon belüli hatékony kommunikációt, mert ezzel megteremtik az őszinte és biztonságos hangulatot, amelyben a gyermek bátran felteheti a kérdéseit (Grotevant & McRoy, 1990). Raynor (1980) egy 160 fős mintás kutatási eredménye pedig azt mutatja, hogy az örökbefogadó szülők csak 40%-a mondott el minden általa ismert információt a gyermekének, míg 25%-uk kihagyott vagy meghamisított tényeket, végül 30%-uk csak a gyermek örökbefogadásának tényét ismertette a gyermekkel. Sok szülő gondolja azt, hogy a gyermek életkori előrehaladása jobban felkészült arra, hogy meghallgassa az örökbefogadási történetét, azonban a szülők saját félelmei vagy egyéni zárkózott kommunikációs stílusuk is állhat a háttérben (Adámi, 2023b; Wrobel et al., 2003).

Számos empirikus kutatás eredményei alapján elmondható, hogy az örökbefogadással kapcsolatos kommunikációs folyamatokban az anyák jellemzően aktívabban vesznek részt, mint az apák (Sachdev, 1991; Wrobel, Kohler & Grotevant, 2003). Az apukák kommunikációs részvétele akkor válik aktívvá, amikor a gyermek már részletesebb információval rendelkezik a vér szerinti szüleiről és a történetéről, illetve ha az interakció során az anya is jelen van kommunikációs partnerként vagy facilitátorként. A kutatások arra is rámutattak, hogy a gyermekek kérdezési intenzitásának csökkenése nem feltétlenül jelzi az örökbefogadása iránti érdeklődés hiányát. Előfordul, hogy a gyermek feldolgozási folyamata csendesebb, belső munkát igényel vagy éppen az adott fejlődési szakaszban nem képes szóban kifejezni a kérdéseit. Elengedhetetlen ezért az, hogy a szülők érzékenyen és proaktívan reagáljanak ezekre a dinamikákra, és ne tekintsék a kérdések hiányát véglegesnek és érdektelenségnek (Adámi, 2023b; Wrobel et al., 2003).

4.6 Családi örökbefogadási kommunikáció elméleti modell ismertetése

A 4.6-os alfejezet a korábban megjelent tanulmányomon (Adámi, 2023b) alapul, amelyben részletesen ismertettem a családi örökbefogadási kommunikációs elméletet. Az alábbi szöveg az eredeti publikáció szerkesztett formában történő átvitele.

A CSÖK modell szerint az örökbefogadásról való kommunikációt befolyásolja (1) a szülők kommunikációs nyitottsága – vagyis hajlandóságuk és képességük arra, hogy nyíltan, őszintén és a gyermek fejlődésének megfelelő módon beszéljenek az örökbefogadásról, (2) a gyermek érdeklődése és érzelmi szükségletei – vagyis a gyermek kérdései, reakciói és fejlődési igényei, amelyek változnak életkorával és kognitív fejlettségi szintjével, illetve (3) a gyermek genetikai hátterének ismerete vagy annak hiánya – ami befolyásolja, hogy mennyire részletes és konkrét információkat tudnak a szülők nyújtani a biológiai családról (Wrobel et al., 2003; Adámi, 2023b). A modell egyik legfontosabb sajátossága, hogy nem tekinti az örökbefogadásról szóló folyamatot kommunikációs egyszeri aktusnak – ahogyan azt Brodzinsky is megerősítette 2006-os és 2011-es tanulmányaiban –, hanem kiemeli annak folyamatjellegét, alkalmazkodóképességét és érzelmi mélységét (Gorla et al., 2023). A beszélgetések időzítése, tartalma és formája folyamatosan változnak a gyermek életkorával, reakcióival és kérdéseivel összhangban. Például egy óvodáskorú gyermek egyszerű, mesejellegű narratívát kap az örökbefogadásról, amely pozitív érzelmi tónusú és konkrét, de egy serdülő már képes feldolgozni a komplexebb információkat a biológiai szülők körülményeiről, az örökbefogadás okairól, és elkezd kritikai kérdéseket feltenni, míg egy felnőtt örökbefogadott saját narratív perspektívát alakít ki, ami integrálja az örökbefogadást szélesebb élettörténeti kontextusba (Wrobel et al., 2003; Adámi, 2023a, 2023b; Adámi-Rózsa, 2024; Pozsik & Adámi, 2025). Az alkalmazkodás alatt azt értem, amikor a szülők képesek módosítani kommunikációs stratégiájukat a gyermek aktuális fejlődési szintjéhez és érzelmi szükségleteihez. Az örökbefogadási kommunikáció e felfogásában a történet elmondásának tényén túl annak módja és minősége is számít.

A CSÖK-modell továbbá ismerteti az örökbefogadó szülők döntéseinek okait az ismert információk alapján, valamint lehetőségeket sorakoztat fel arra vonatkozóan, hogy miként válaszolgatnak a gyermekektől kapott kérdésekre. A modell elkészítésének alapja a Minnesota–Texas Research Projekt keretében megvalósult longitudinális kutatás. Azt vizsgálta, hogy a létrejött örökbefogadások nyitottságában lévő eltérések milyen következményeket mutatnak az örökbefogadó rokonsági hálózat egészére vonatkozóan. Így tehát a vér szerinti anyák is szerepeltek a kutatásban. Az Egyesült Államok minden régiójából, 23 államban található 35

örökbefogadási ügynökség által toboroztak a vizsgálathoz alanyokat. A projekt a 1980-as években kezdődött (Grotevant & McRoy, 1998; Adámi, 2023b).

A modell több értelemben is átfogó keretet nyújt az örökbefogadással kapcsolatos folyamatok értelmezéséhez. Mindenekelőtt figyelembe veszi az örökbefogadás klasszikus háromszögének szereplőit – a vér szerinti szülőket, az örökbefogadó szülőket és az örökbefogadott gyermeket –, valamint az e szereplők közötti kapcsolatok dinamikáját. Ennek köszönhetően az elmélet egy olyan rendszerelvű megközelítést képvisel, amelyben a kommunikáció nem egy izolált aktus, hanem a családi hálózati kapcsolatok részeként értelmeződik (Wrobel et al., 2003, 2004). Az elméleti modell körüljárja, hogyan formálódik a kommunikáció a családi rendszer különböző szakaszaiban, és miként alakítja a családtagok egymáshoz fűződő viszonyát. Különös hangsúlyt fektet arra, hogy a kommunikációs döntések – például hogy mikor, milyen információt, és milyen módon osszanak meg a gyermekkel – milyen mértékben befolyásolják a befogadói környezet működését, és a gyermek identitásának alakulását. A kommunikációs folyamatokat kiemelten a gyermek fejlődési perspektíváján keresztül értelmezi és kutatja, hangsúlyozva, hogy a gyermek örökbefogadási narratívájának kialakítása során fel kell használnia az elérhető információkat, kognitív kapcsolatait és környezeti erőforrásait. Mindezt nagy mértékben befolyásolja az, hogy milyen típusú válaszokat kap a szülőktől az életciklusokban, és hogy miként értelmezi a válaszokat. A modell három fázist különböztet meg egymástól, amelyek az elfogadást támogató beszélgetések struktúráját írják le. Fontos, hogy ezek a fázisok nem lineáris sorrendben követik egymást, és az egyes fázisok akár kimaradhatnak, akár újra aktiválódhatnak – jellemzően az információk elérhetőségének és a gyermek motivációjának függvényében (Wrobel et al., 2003; Adámi, 2023b). A CSÖK-modell három fázist különít el. Az első fázisban a szülők proaktív módon a gyermek kezdeményezése nélkül osztanak meg információkat az örökbefogadásról. A második fázisban a szülők a gyermek által feltett kérdésekre reagálnak, azaz válaszolnak a kíváncsiságra, míg a harmadik fázisban a gyermek válik aktívvá, azzal, hogy saját maga kezdeményezi az információszerzést, és irányítja a kommunikációt, ellentétben az első két fázissal, ahol a szülők irányítják. Ez abban nyilvánul meg, hogy az első két fázisban a szülők a meglévő információikat tudják megosztani vagy elhallgatni a gyermek elől, míg a harmadik fázisban már nem csupán a szülőktől tud informálódni a gyermek, hanem a civil szervezettől is, amely közvetítőként jelen volt a nyílt örökbeadásnál, titkos örökbefogadásoknál pedig a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálattól. Ugyan a második fázisban már aktívan belép a gyermek is a kommunikációba azáltal, hogy kérdéseket tesz fel, ezzel irányítva a kommunikációt, azonban a szülők továbbra is az irányítók, hiszen dönthetnek úgy, hogy nem mondanak el mindent, amit tudnak. A fázisok jól tükrözik, hogy az örökbefogadási

kommunikáció nem egyszeri, lezárható esemény, hanem folyamatosan alakuló, kölcsönösen formálódó diskurzus, amely döntően befolyásolja a gyermek fejlődését. Az örökbefogadó kommunikációban hozott döntéseket több tényező befolyásolja:

- információ mennyisége,
- a szülők kényelmi szintje az információk megosztásával kapcsolatban,
- szülők céljai, értékei, meggyőződései,
- az örökbefogadással kapcsolatos érzések és hiedelmek,
- a gyermekükkel lévő kapcsolatuk minősége,
- a gyermek kíváncsiságának változó erőssége,
- a gyermek fejlődési szakaszai,
- és az örökbefogadás nyitottságának szintje (Wrobel et al., 2003; Adámi, 2023b).

Az örökbefogadó szülők számára az örökbefogadási történet megosztásával kapcsolatos kommunikációs döntések több lehetőséget kínálnak. A szakirodalom négy fő választási lehetőséget különböztet meg az információk kezelésének módja alapján (Wrobel et al., 2003).

1. Teljes nyitottság és aktív keresés: a szülők megosztanak minden rendelkezésre álló információt a gyermekkel, miközben aktívan törekednek további információk megszerzésére a gyermek származásáról, vér szerinti családjáról vagy korai életútjáról.

2. Megosztás passzív információkezeléssel: a szülők ugyan nem kezdeményeznek új információk feltárását, de a birtokukban lévő adatokat és történeti elemeket nyíltan elmondják a gyermeknek.

3. Szelektív megosztás: a szülők bizonyos információkat megosztanak, ugyanakkor egyes részleteket szándékosan visszatartanak – például a gyermek életkorára, érettségére vagy a tartalom érzékenységére hivatkozva.

4. Teljes elzárkózás: a szülők semmilyen információt nem osztanak meg az örökbefogadással kapcsolatban, és a témát tabu alatt tartják a család kommunikációs térképén.

Ezek a stratégiák nem csupán a szülői hozzáállást tükrözik, hanem jelentős hatást gyakorolhatnak a gyermek örökbefogadási narratívájának alakulására, identitásfejlődésére és bizalmi kapcsolatainak stabilitására is.

Az első fázis középpontjában[19] az örökbefogadási történet szülői elbeszélése áll, amely ideális esetben már a gyermek korai életéveiben megkezdődik. Ebben a szakaszban a kommunikációs folyamatok kezdeményezése és irányítása kizárólag az örökbefogadó szülők kezében

[19] A CSÖK-modell egymást követő fázisait bemutató, Wrobel és munkatársai (2003) nyomán reprodukált ábrákat – terjedelmük miatt – a különálló Mellékletek dokumentum 6. számú mellékletének 3–5. ábrája tartalmazza.

összpontosul, vagyis ők hozzák meg a döntést arra vonatkozóan, hogy milyen tartalmakat és milyen mértékben kívánnak megosztani az örökbefogadás körülményeiről (Wrobel et al., 2004; Adámi, 2023b). A szülői információmegosztás ebben a fázisban gyakran kapcsolódik a szülők személyes komfortérzetéhez. Általában annyi részletet osztanak meg, amennyit saját érzelmi biztonságérzetük megenged. Előfordulhat, hogy egyes – akár jelentős – információkat szándékosan visszatartanak azzal az indokkal, hogy egy későbbi időpontban kerül sor a megosztásra, vagy épp úgy határoznak, hogy egyáltalán nem kívánják elmondani a gyermeknek. Ez a fázis kiemelten fontos abból a szempontból, hogy miként alakul ki a gyermekben az első narratív alap az örökbefogadásról, és hogy ez a narratíva mennyiben tükrözi a valóságot, illetve mennyiben korlátozódik a szülők által konstruált és szűrt történetkép formájára.

A második fázisban az örökbefogadott gyermek által megfogalmazott kérdések kapják a központi szerepet. Az információátadás legfőképpen a gyermek kíváncsiságára adott válaszok révén valósul meg. A szülők nem kizárólag önálló kezdeményezéssel, hanem reakcióként is megosztanak újabb tartalmakat az örökbefogadás történetéről. A fázis kezdete egyénenként eltérő lehet, mivel az életkor, a kognitív érettség és a gyermek korábbi ismeretei, amelyeket az első fázisból hoz magával, befolyásolják, hogy mikor jelenik meg az igény az örökbefogadási történet kiegészítésére. Tipikusan iskoláskorú gyermekeknél már megjelenhet az a felismerés, hogy az örökbefogadás egy egyoldalú döntés eredménye. Ez a felismerés számos újabb, komplex érzelmi és szociális kérdést generálhat a gyermekekben, kiváltképpen a vér szerinti szülő életkörülményeivel, döntésének okaival és az identitásával kapcsolatosan. Ebben a fázisban a szülők már csak részben kontrollálják a kommunikáció menetét. Továbbra is ők határozzák meg, milyen válaszokat adnak. A kommunikáció irányát már a gyermeki kérdések határozzák meg. A szülői döntések hátterében sokszor a gyermek éppen akkori aktuális érzelmi biztonsága és kognitív fejlettsége áll, annak mérlegelése, hogy az adott információ feldolgozható-e a gyermeknek, vagy pszichológiai túlterhelést okozna-e (Wrobel et al., 2004; Adámi, 2023b).

A CSÖK modell utolsó fázisa az örökbefogadott személy aktív információgyűjtése köré épül. Jellemzően ekkor már nagykorú az örökbefogadott. Ebben a szakaszban a gyermek már önállóan hozzáfér az örökbefogadásával kapcsolatos hivatalos és informális információkhoz, így a kommunikációs dinamika teljesen megváltozik. Az örökbe fogadó szülők ekkor már háttérbe szorulnak mint elsődleges információforrások és szerepüket tekintve sokkal inkább egy kísérő, támogató vagy reflexív jelleggel társulnak. A modell értelmezése alapján ez a fázis akkor indul, amikor a személy saját elhatározásából kezdi felkutatni az örökbefogadása

körülményeit, származásának részleteit, valamint a vér szerinti családjával kapcsolatos információkat. Ha a gyermek nyílt örökbefogadás útján került a befogadó családjába, a vér szerinti szülők vagy más rokonok közvetlenül is információforrásként szolgálhatnak. Ugyanakkor az információkeresés nem minden esetben tudatos döntés eredménye. Előfordulhat, hogy az örökbefogadott akaratán kívül szerez tudomást korábban eltitkolt vagy elhallgatott részletekről – például véletlenszerűen talált dokumentumhoz jutás vagy más személyek közlése révén. Ez a fázis rendkívül szenzitív, mivel az aktív keresés során felmerülő új információk újrarendezhetik a személyes narratívát, és komoly hatást gyakorolhatnak az identitásfejlődésre, továbbá a befogadó és vér szerinti családhoz fűződő viszonyokra. A szülők szerepe ebben az időszakban már nem a tartalmak kontrollálásában rejlik, hanem abban, hogy rugalmasan és empatikusan tudjanak alkalmazkodni a kialakult helyzethez.

A modell alkalmazása több szempontból is elengedhetetlen a jelen disszertációban. Komplex módon képes megragadni az örökbefogadó családokra jellemző kommunikációs dinamikákat, illetve a rendszerszintű megközelítése alkalmassá teszi, hogy a szülők és a gyermekek közötti kommunikációt lehessen értelmezni, keretbe rendezni. A modell külön érdeme, hogy a statikus információátadáson túl figyelembe veszi a gyermek fejlődési szakaszait, valamint a kommunikáció irányának és szereplőinek változását az idő előrehaladtával. A modell három fázisra tagolt szerkezeti felépítése kifejezetten erősen kapcsolódik a disszertációban vizsgált ÖBN fejlődési logikájához. Ezek a narratívák nem egyszeri közlések, hanem újra és újra átalakuló történetformák, amelyek a szülő és a gyermek közötti kommunikációban konstruálódnak újra, pontosan úgy, ahogyan azt a CSÖK-modell leírja. A modell keretében vizsgálhatóvá válik a CSKME és az, hogy ez hogyan befolyásolja az ÖBN-ek felépítését. Végül pedig azon túl, hogy elméleti koherenciát képez, elősegíti a kvalitatív és kvantitatív eredmények integrálását is.

5 Történet a családban

5.1 Családi narratíva elmélet

A családi történetmesélés (*Family Narrative Theory*) egy általánosan elfogadott elmélet a családi kommunikáció kutatói körében. A családi történetmesélés a családok mindennapját képezi, ezért rutinnak is nevezhető. A családi beszélgetések a tapasztalatok és történések értelmezésének módjaként értelmezhetők, mint a családi képek és absztrakciók narratívába kódolásának eszköze, és mint más narratíván keresztül egy összetartó jelentésrendszerként fogható fel, amelynek fenntartása és létrehozása egy küzdelmes feladat (Langellier & Peterson, 2006, 2017*).* A narratív felfogásban a mesélés a családok egyik módja, amely a családot családdá teszi.

Az életünkről mesélt történetek meghatározzák, kik vagyunk, mint egyének, egy adott családban, kultúrában és történelmi korszakban. „A narratívák olyan kanonikus nyelvi keretek, amelyek az eseményekre vonatkozó emlékeket érthető kronológiai és ok-okozati sorrendbe rendezik" (Fivush, 2008, 51.o.). A gyermekek nyelvi fejlődésüket megelőzően is képesek felismerni alapvető időbeli és oksági viszonyokat (Bauer, 1996), de a narratíváknak ennél jóval komplexebb értelmezési keretei vannak. A történetmesélés hierarchikusan szervezett jelentésegységek rendszere, amely összekapcsolja az időben eltérő történéseket a közös témák mentén, (például személyes kapcsolatok), ismétlődő motívumok, (mint például a kapcsolatok rendszerint kudarcba fulladnak), illetve az önmagunkhoz fűződő értelmezések, mint például azért nem sikerülnek a kapcsolataim, mert túlzott elvárásaim vannak) révén (Fivush,2008). A narratív struktúra ennek segítségével alkalmassá teszi arra, hogy az események a leírásokon túlmenően jelenjenek meg, pszichológiailag értelmezett és érzelmileg átitatott jelentésekké váljanak. Ezt a jelentésképzés kulcsfontosságú az identitás formálásában és a múlt tapasztalatainak koherens feldolgozásában.

Az emberek által létrehozott múltbeli eseményeket elmesélő elbeszélések képezik az élettörténet strukturális alapját. Az élményalapú narratívák jelentésképző konstrukciók, amelyek az időbeliség és az értelmezési keretek mentén szerveződve formálják az egyén önmagáról alkotott képét és identitásnarratíváját (Habermas & Bluck, 2000; McAdams, 2001). A narratívák formája és funkciója nem univerzális. Kulturálisan meghatározott és társadalmilag közvetített. A kultúrák előírják, hogyan kell egy emberi életet „jól" élni. Ezek a kulturális forgatókönyvek határozzák meg az életszakaszokat, valamint az azokhoz illeszkedő normatív eseményeket, például a gyermekvállalást (Habermas & Bluck, 2000; Berntsen & Rubin, 2004).

Az emlékek felidézése a családi élet alapja és része a családi interakcióknak (Miller, 1994). Nem meglepő, hogy a családi emlékek felidézése fejlődési szempontból eltérő, amely csak részben a gyermek részvételi képességétől függ, mivel a fejlődés minden szakaszában ez egy szociális folyamat, amelyben a szülők és a gyermekek együtt hoznak létre egyéni jelentéssel bíró történeteket. Kutatók két kritikus korszakot említenek ezzel kapcsolatban: az óvodáskort, amikor megjelennek az önéletrajzi emlékek (Nelson & Fivush, 2004), valamint a serdülőkort, amikor az átfogóbb életnarráció formát ölt (Habermas & Bluck, 2000; McAdams, 2001). A gyermekek kezdetben megerősítik és ismétlik a szülők mondanivalóját (Eisenberg et al., 1985; Hudson, 1990; Tovares, 2010; Switsers, Stegen, Dierckx, Heylen, Dury & De Donder, 2025; Schroeder, Ell & Booker, 2024; Taladay-Carter & Koenig Kellas, 2024). Amikor viszont már elkezdenek részt venni a beszélgetésekben (lásd 4.5. alfejezet), jellemzően a kétéves kor környékén a szülők kérdéseire apró információkkal válaszolnak, majd hároméves korban új témákat hoznak be a megbeszélt múltbeli eseménybe. Óvodáskorban a gyermekek már képesek nagyjából koherensebb narratívát adni önmagukról (Eisenberg, 1985; Fivush et al., 2008; Schuhmacher, Collard & Kärtner, 2017; Adámi-Rózsa, 2025b). Ebben az életkorban a gyermekek szinte teljesen a szülők narrációs struktúrájának biztosításától függenek.

Nem meglepő módon a szülők emlékezési stílusa – különösen az emlékezetes részletessége – nagy eltéréseket mutat. A kutatások többnyire a nyugati kultúrákban élő fehér, középosztálybeli anyák körében zajlottak (Fivush, 2010), így az eredményeket e kulturális és társadalmi kontextus figyelembevételével kell értelmezni. Az anyák emlékezési stílusának egyik legjelentősebb jellemzője a konzisztencia. Azok az anyák, akik gyermekük fejlődésének korai szakaszában részletesen idézik fel a gyermek múltját, később is jellemzően részletgazdagon emlékeznek vissza (Reese, Haden & Fivush, 1993; Harley & Reese, 1999). Meg kell különböztetni az emlékezés során mutatott részletességet a szülők általános beszédességétől. A kutatások szerint a részletesen emlékező anyák nem feltétlenül beszédesebbek, míg más, nem emlékközpontú interakcióban az emlékezés önálló kommunikációs kontextus, sajátos célokkal és strukturális elvárásokkal van tele (Fivush, Haden & Reese, 1996; Zaneti & Boyacıoğlu, 2025; Hjuler, Lee & Ghetti, 2025). A részletgazdag emlékezési stílus nagyfokú fejlesztő hatása van a gyermek önéletrajzi narratív kompetenciájára. Longitudinális vizsgálatok azt mutatják, hogy az anyák emlékezési stílusa erősebben megjósolja a gyermek későbbi narratív képességeit, mint a gyermekek korábbi nyelvi vagy történetmesélési készségei (Fivush et al., 2008). Összességében tehát az anyai emlékezési stílus meghatározó szerepet játszik a gyermekek narratív énképének fejlődésében (Peterson et al., 1999; Carmiol et al., 2025).

A középső gyermekkor és a korai serdülőkor időszakában a gyermekek kognitív és érzelmi fejlődése új szintre lép: képessé válnak arra, hogy egy eseményt több szemszögből vizsgáljanak, fenntartsák a kétértelműséget és összetettebb összefüggéseket ismerjenek fel (Habermas & Bluck, 2000). Ekkor bontakozik ki az életnarratíva – az a személyes történeti szerkezet, amely időben és térben egymástól függetlennek tűnő eseményeket kapcsol össze, és az egyént másokhoz való viszonyában is elhelyezi (Fivush, 2008). Az életnarratívák a családi emlékezet és a közös történetmesélés keretei között épülnek fel, így a családi narratívák szerkezete, nyelve és érzelmi tónusa kritikus szerepet játszik a serdülők önértelmezésében. Az együttműködő emlékezési stílusú családokban az események felidézése kollektív: a családtagok aktívan részt vesznek a közösen formált, koherens és többnézőpontú narratívában, amelyben az eltérő perspektívák kiegészítik és validálják egymást. Ezzel szemben a független narratívájú családokban a tagok külön-külön mesélik el az eseményeket, s az elbeszélések nem integrálódnak egyetlen közös történetté (Bohanek et al., 2006). A családi emlékezés különböző komponensei – a narratíva szerkezete, koherenciája, érzelmi mélysége és perspektívaváltásai – így eltérő módon járulnak hozzá a gyermekek önképének és identitásának formálódásához.

5.2 Narratív performancia elmélet

A családi történetmesélést a családban zajló dologként konceptualizálja a szakirodalom, vagyis s családi interakció termékeként, a tapasztalatok értelmének létrehozásának módjának, a családi képek és absztrakciók történetekbe kódolásának eszközeként, illetve a narratíván keresztül a jelentések koherens rendszerének létrehozására és fenntartására irányuló folyamatos küzdelem elemként (Langellier & Peterson, 2006). A narratív performancia elmélet a történetmesélést társas cselekvésként értelmezi, amelyben a jelentések és identitások az előadás aktusán keresztül jönnek létre. Ebben a megközelítésben különbséget kell tenni a performativitás és az előadás (performance) között. A performativitás az identitás ismétlődő, normák által strukturált megalkotását jelöli (Butler, Smith & Irwin, 1993; Weston, Greenlees, Thelwell, 2013), míg az előadás a történetmesélés konkrét társas helyzetben történő eseményjellegét emeli ki (Langellier, 1999). A családi történetek nem egyszerűen leképezik a múlt eseményeit, hanem a család jelenbeli működésének és önreprezentációjának aktív helyszínei. A történetek megmutatják, hogyan működik együtt a család (Bochner & Ellis, 2016). A történetmesélés tehát egyszerre funkcionál emlékezeti gyakorlatként, kapcsolati aktusként és identitásformáló mechanizmusként.

Ochs és Capps (2001) az interakcióalapú narratívaelméleteket helyezték előtérbe, miszerint a családi történetmesélés nem egy egyszereplős cselekvés, hanem többszereplős, közösen végzett

kommunikációs gyakorlat, amelyben a résztvevők folyamatosan alakítják a történetet, az elbeszélés struktúráját és a jelentés értelmezési horizontját. Ez a narratív performancia eljátssza a családi szerepeket, pozíciókat, értékeket és normákat. A történetmesélés ennek értelmében a családi identitást létrehozza, vagyis maga az aktus alkotja azt, amit családként értelmezhetünk (Koenig Kellas & Trees, 2006; Koenig Kellas, 2008; Fivush & Koenig Kellas, 2025). A családok különböző módon adják elő ezeket a történeteket. Megkülönböztetjük az ismétlődő, ritualizált narratívákat, az alkalmi, újraértelmező történetformákat, a csendeket, az elhallgatásokat; ezek mind más jelentést hordoznak. Így a narráció módja is központi jelentőséggel bír, hiszen a működésmódjaiban, a résztvevők szerepvállalásában és gesztusaiban mind más módon mutatkozik (Langellier & Peterson, 2006).

A performativitásra fókuszáló elméleti keret Butler (1993) beszédaktus-elméletének kritikai újraértelmezéséből ered, amely nem a történetmesélést reprezentációként, hanem identitásformáló diszkurzív gyakorlatként vizsgálja. A klasszikus beszédaktus-elmélet a performanciát elsődlegesen úgy fogja fel, mint egy ígéret vagy elvárás teljesítését. Nyelvi aktus, amely cselekvést idéz elő. Ezzel ellentétben a performativitás fogalma – ahogy azt Spry (2006) is megfogalmazza – mélyebb rétegekbe hatol. Ráirányítja a figyelmet azokra a tudattalan vágyakra, kulturális befektetésekre és normatív elvárásokra, amelyek a diszkurzív cselekvés során aktiválódnak. Ezek formálják az egyéni és kollektív identitásokat (Rubin & Hewstone, 1998). A családot nem úgy fogadja el, mint nyelven kívüli természetes társadalmi entitást. A fő kérdés az, hogy milyen viselkedésminták, gyakorlatok és narratív tradíciók szükségesek ahhoz, hogy egy közösség családként jöjjön létre. Tehát a történet nemcsak létrehozza a családot magát, hanem azok a diskurzusbéli sémák, előfeltevések és nyelvi megformálások is, amelyek alapján a család eszméje megjelenik és érvényesül. Ez megmutatja, és feltárja azokat a kulturálisan közvetített jelentéseket, hogy az adott kontextusban mit értünk családon, elbeszélésen, történeten. A történetmesélés egyben mobilizálja a családhoz kapcsolódó érzelmi, társadalmi és ideológiai vágyakat, mint például a biztonság, az összetartozás, a normakövetés vagy éppen a különbözőség. Ezeken keresztül a család mint jelentéshordozó forma performatív módon jön létre.

Langellier és Peterson (2006) elmélete szerint a családi történetmesélés komplex kommunikációs gyakorlat, amely három szinten szerveződik, és hatást gyakorol a tartalomra, a feladatra és a csoportos identitásra. Ez a három dimenzió együtt határozza meg, hogyan alakul ki a család önreprezentációja és belső kohéziója a narratívák révén. Az első szint a „Mit mesélnek el?” azaz a *tematikus fókuszra* összpontosul. Milyen eseményeket, szereplőket, érzéseket és jelentéseket emelnek be a családtagok a közös történetbe, és mit hagynak ki belőle.

Az örökbefogadási narratívákban ez rendkívül érzékeny terület. A vér szerinti szülők említése, az örökbefogadás körülményei, a „Miért" kérdései, valamint az elhallgatások, félmondatok és mitikus elemek, mint például „egy angyal hozott téged", mind a család értelmezési kereteit tükrözik. A tartalomrendezésnél gyakran figyelhetők meg a tabusítások, az idealizált történetminták vagy a nyitott, árnyalt bemutatások, amelyek lehetőséget adnak a későbbi újraértelmezésre. Tabusítás lehet például a vér szerinti család nehéz helyzete. Idealizált történetminta például az, amikor az örökbefogadó szülők úgy kommunikálnak a gyermek felé, hogy az első pillanattól kezdve tudják, hogy ő az ő gyermekük. A második szint a „Ki mesél? Mikor? Milyen szereposztásban?" kérdések köré épül fel. A *feladatrendezés* azt vizsgálja, kik a narratíva aktív szereplői. Kik kezdeményezik, kik strukturálják, vagy kik dominálják a történetmesélést? A családban belül ez gyakran nem egyenlő arányban fordul elő. Sok kutatás bizonyítja (Fivush, 2008; Harrigan, 2010), hogy az anyák gyakrabban vesznek részt a történetmesélésben és részletesebben mesélnek, míg az apák inkább reaktívan vagy kiegészítő módon vesznek részt. Fontos kérdés, hogy mikor mesélnek történetet a szülők, milyen szerep jut ebben a gyermeknek – kérdező vagy ő maga is mesélő –, és hogy van-e különbség az anya és az apa narratívái között, például az érzelmi tónus, a részletesség és a magyarázatok terén. A harmadik szint központi kérdése, hogy milyen identitásokat hoz létre a család. Ez a szint a történetmesélés kollektív identitásképző funkciójára helyezi a hangsúlyt. A közösen megosztott és újra elmesélt történetek révén a család meghatározza önmagát és kapcsolatokat is ír le. Az örökbefogadó családokban például ilyen az, hogy „mi egy választott család vagyunk", „nekünk te voltál az ajándék", „mi nem a vér szerint, hanem a szív szerint vagyunk egyek". A csoportos rendezésnek köszönhetően jön létre a „mi-tudat", a kollektív emlékezet, valamint a különbségekhez fűződő viszony is. Az, hogy a gyermek hogyan pozícionálja magát a család „tipikus" családmodelljéhez képest. Ez a modell lehetővé teszi, hogy a családi történetmesélést ne csak tartalmilag, hanem szerkezetileg és funkcionálisan is értelmezni lehessen. A három szint – mit mesélünk, hogyan mesélünk és kik vagyunk ennek fényében – egymással összefonódva határozza meg azt, hogy mit jelent az adott családnak a „család". A történetmesélés ebben a formában rámutat arra is, hogy nem egy értéksemleges gyakorlat a családban. Az örökbe fogadó szülők döntései arról, hogy mit, mikor és hogyan adnak át a gyermeknek, a hatalomgyakorlás egyik formájaként értelmezhetők, különösen, ha figyelembe vesszük a gyermek életkori és kognitív korlátait. A performativitás elmélete szerint ezek a döntések identitásformáló aktusok a kommunikációs aktusok mellett, amelyek hosszú távon meglapozzák a gyermek önértelmezését és a családhoz való kötődését.

5.3 Kommunikációs narratív értelmezés

A kommunikációs narratív értelmezés (*Communicated Narrative Sense-Making – CNSM*) elmélete a családi kommunikációt narratív konstrukcióként fogja fel. Azt vizsgálja, hogy kiként formálódnak, közvetítődnek és értelmeződnek újra a családi történetek az interperszonális interakciók révén. Koenig Kellas (2018) által kidolgozott elméleti keret abból indul ki, hogy a családok nemcsak elmesélik a történeteiket, hanem a történetmesélés révén adják meg a múltbeli események értelmét, és konstruálják saját identitásukat. Az elmélet szerint a családi történetmesélés dinamikus kommunikációs folyamat, amely három különálló, de egymásra épülő szinten működik.

Az első szint a *retrospektív történetmesélés*, amely arra vonatkozik, hogy a családok miként emlékeznek vissza a múltbéli eseményekre, majd hogyan értelmezik azokat utólag. A retrospektív történetek segítik a múlt eseményeinek koherens struktúrába szervezését, ezáltal stabilitást és értelemkeretet adnak a jelenlegi identitáshoz és kapcsolatokhoz. A retrospektív történetmeséléssel kapcsolatos kutatások kimutatták, hogy a történetmesélés tartalma befolyásolja és tükrözi a családi kommunikációt és a családi jólétet. Kellas és munkatársai (2014) azt találták, hogy a mostohacsaládi származási történetek témái segítettek megmagyarázni a család elégedettségben mutatkozó eltéréseket, így akik idealizált származási történeteket meséltek, magasabb fokú mostohacsaládi elégedettségről számoltak be, mint azok, akik nem idealizált történeteket meséltek.

A második szint az *interakciós történetmesélés*, amely leírja, hogyan zajlik a történetmesélés társas gyakorlatként. Ezzel kapcsolatban Koenig Kellas és Trees (2006) tanulmányukban dolgozták ki az Interakciós Értelemalkotási Minősítési rendszert (*Interactional Sense-Making – ISM).* Azt méri, hogyan működik a családi történetmesélés mint értelemképző folyamat. A modell négy interakciós viselkedésformát különít el, amelyek a családtagok közötti történetmesélés során jelennek meg:

- Elköteleződés – a melegség, figyelem és érzelmi bevonódás szintje a beszélgetésben;
- Sorra kerülés – a beszélgetési idő és figyelem egyenlő megosztása, dinamizmus és a szerepcserék rugalmassága;
- Perspektívakeresés – az egymás nézőpontjának figyelembevétele, az elfogadás és megerősítés jelei;
- Koherencia – az elhangzó narratíva belső logikája, szervezettsége és az események közötti értelmi kapcsolatok világossága.

A viselkedések szoros összefüggést mutatnak az egyéni és kapcsolati jóléttel. Azoknál a családoknál, ahol az ISM-komponensek magasabb szinten jelennek meg, nagyobb a családi támogatás érzete, a kapcsolati elégedettség, és jobb a családi működés minősége (Trees & Kellas, 2009). Ezzel szemben az alacsony ISM-értékek összefüggést mutatnak a magasabb észlelt stresszszinttel és gyengébb mentális egészségi mutatókkal (Koenig Kellas et al., 2010).

Fontos azonban figyelembe venni, hogy az ISM-viselkedések hatékonyságát a történet tartalma és a résztvevők közötti kapcsolat minősége is befolyásolja. Horstman és munkatársai (2016) például azt találták, hogy az anyák és lányaik közötti interakciók során a lányok kevesebb melegség jeleit mutatták, amikor kifejezetten negatív érzésekkel meséltek el egy stresszes eseményről. Sőt, minél inkább átvették az anyák nézőpontját a történetük elmesélésekor, annál gyengébb mentális egészséget mutattak – feltehetően azért, mert a saját érzéseik nem kaptak elismerést vagy megerősítést.

Az ISM viselkedések, különösen a kommunikált perspektívavállalás (*Communicated Perspective-Taking – CPT*), fontos mutatói annak, hogy a családtagok hogyan adnak közösen értelmet a megélt élményeknek, és miként tükröződnek ezek a folyamatok a családtagok érzelmi jólétében. A CPT azt jelenti, hogy a beszélgetésben részt vevő felek aktívan kifejezik, hogy igyekeznek megérteni a másik nézőpontját, és azt kommunikációs eszközökkel visszajelzik a másik felé. Ez lehetővé teszi a különböző értelmezések kölcsönös integrációját, ami hosszú távon támogatja a családi kohéziót és az egyéni autonómiát.

A harmadik szint a *transzlációs dimenzió*, amely gyakorlati alkalmazásokat és intervenciós lehetőségeket mutat be. Fogalma a CNSM keretén belül azokra a narratív gyakorlatokra és beavatkozásokra utal, amelyek célja, hogy a családtagok tudatosabban és reflektáltabban alakítsák saját közös történeteiket. Az ilyen típusú megközelítések segíthetik a:

- kapcsolati kohézió növelését,
- a stressz feldolgozását,
- a közös identitásépítés tudatossá tételét,
- valamint a családon belüli perspektívák és érzések mélyebb megosztását.

A „narratív szülői szerepvállalás” (*Narrative Parenting Intervention*) tökéletes példa erre a szemléltetésre, amelyet Koenig Kellas és munkatársai (2020) fejlesztettek ki. A kutatásban szülői csoportokat vontak be olyan kommunikációs gyakorlatokba, amelyek célja az volt, hogy

a résztvevők saját narratíváikat másokkal megosztva közös jelentésalkotásban vegyenek részt. A beavatkozás eredményeképpen nőtt a szülők közötti szolidaritás érzése, csökkent a magányosság és javult a családhoz való érzelmi kapcsolódás szubjektív megélése is. Ez különösen releváns az örökbefogadó családok esetében, ahol a történetmesélés nemcsak identitáskeret, hanem pszichológiai integrációs felület is. Az örökbefogadásról szóló kommunikáció reflexív alakítása (pl. mikor, mit, hogyan mondanak el) hosszú távon meghatározhatja a gyermek érzelmi biztonságát és önazonosságát (Koenig Kellas et al., 2020, 2021).

5.4 Örökbefogadási belépési narratíva

„A teremtéstörténeteket azért mesélik el, hogy közös családi történeteket hozzanak létre, és hogy segítsenek a tagoknak koherens személyes identitást építeni" (Harrigan, 2010, 25.o.). Az Örökbefogadási Belépési Narratíva (*Adoption Entrance Narratives – ÖBN*) egy összetett kifejezés. A fogalmat elsőként Grotevant, McRoy, Wrobel és kollégáik munkásságához lehet kötni, amikor a 2000-es években írtak a nyílt örökbefogadás pszichológiai és kommunikációs vonatkozásairól. A „narrative" és az „entrance" fogalmak kombinációja egyaránt reflektál a narratív identitáselméletekre, az örökbefogadás kommunikációs kihívásaira, és a családi történetmesélés strukturáló szerepére. „Mivel az örökbefogadottak születése és a családba való belépése ismeretlen lehet, az örökbefogadó szülők az örökbefogadottak kanonikus születéstörténetének helyettesítésére ÖBN-eket hoznak létre. Az ÖBN-ek felvilágosítják a gyermekeket arról, hogy mit jelent örökbefogadottnak lenni, miért adták őket örökbe, és hogy történt ez" (Hays et al., 2016, 3.o.). Explicit módon 2003-ban és 2004-ben foglalkozik az ÖBN-nel Wrobel és szerzőtársai közös munkájukban, majd a CSÖK modell kapcsán is találkozhatunk azzal a ténymegállapítással, hogy az örökbefogadó szülőknek narratív módon kell közvetíteniük a gyermekeknek az örökbefogadási belépést. Mindennek értelmében elmondható, hogy az ÖBN egy kulcsnarratíva, amely keretezi a gyermek örökbefogadásának történetét, gyakran visszatérő, ritualizált formában hangzik el, eszköze az identitáskoherenciának kialakításában, különböző szinteken eltérő – anya és apa, nyílt örökbefogadás és titkos örökbefogadás –, végül pedig része a CSÖK modell három fázisának is. Jelen disszertáció kulcsfogalmainak egy keretkulcsfogalmaként is tekinthető.

A nyílt örökbefogadás térnyerésével párhuzamosan a kutatók egyre inkább helyezték át a kutatási fókuszukat az örökbefogadási beszélgetésről arra, hogy a szülők hogyan, mikor és mit mondanak el az örökbefogadottnak a születéséről, az örökbefogadásáról és a családba való belepésükről (Grotevant & McRoy, 1998; Krusiewicz & Wood, 2001; Samuel et al., 2024;

Salvo Salvo Agoglia & Poveda, 2024). Az örökbefogadásról való beszámolás egy folyamat, azonban az örökbefogadás tényének elmondása csak az első része a folyamatnak, a folyamatos rész maga a gyermekkel való beszélgetés az idő múlásával arról, hogy értelmet adjon annak, ami történt vele, és hogy annak mi az oka. A belépéstörténet beszámol arról, hogy a gyermek hogyan és miért kerül egy adott családba, és ezáltal arról is, ki ő, és ki a család. Mint sok történet, az örökbefogadási történet is informálisan és töredékesen kerül elmesélésre, amely az idő múlásával teljessé válik.

Az ÖBN-ek vizsgálatával már a 2000-es évek elején találkozhatunk, de az örökbefogadási történetmesélést csak 2010-től nevezik a mai értelemben vett ÖBN-nek. Krusiewicz és Wood (2001) elsőként azonosították az ÖBN témáit: leírják, hogy a belépési történeteknek el kell ismerniük és meg kell erősíteniük a gyermek vér szerinti szüleit, ezzel „meggyógyítva" a megtört gyermeket. Jones és Hackett (2007) az örökbefogadó szülők történetmesélési kihívásait vitatták meg (Lovett, Weinmann & Regan, 2025), Freeark és munkatársai (2008) pedig a folyamat érzékeny jellegét emelték ki. A CSÖK-modell kapcsán Wrobel és munkatársai (2003) megállapították, hogy a történet tipikusan a vér szerinti szülőkre és az örökbefogadás körülményeire vonatkozó csecsemő- vagy óvodáskorban elmesélt információkat tartalmaz, míg a későbbi beszélgetéseket a gyermek irányítja, és maga a mesélési folyamat szülő által irányított és ellenőrzött (Freeark et al., 2008; Wrobel et al., 2003). Fisher (1992) már korán azt tanácsolta az örökbefogadó szülőknek, hogy beszéljenek az örökbefogadást megelőző időszakról, mert „az örökbefogadott gyermeknek van egy eredettörténete, amely a kezdetektől eltérő világba vonja őt be, akár tud róla, akár nem" (23. o.). Triseliotis (1973) örökbefogadott felnőttekkel készített kutatásában a fiatalok megerősítették, hogy a származásukról való tudásuk és a vér szerinti szülőkről hallott pozitív kép fontos az identitásuk szempontjából (Parker, Hill & Feast, 2013). E kutatások ugyan vizsgálták az ÖBN-eket, de a témában átfogóbb és mélyebb elemzés nem született.

Harrigan (2010) úgy fogalmaz, hogy az ÖBN kihívást állít az örökbefogadó szülők elé, míg Krusiewicz és Wood (2001) úgy fogalmaznak, hogy „A belépési történetek azt mesélik el a gyerekeknek, hogy az örökbefogadó szülők miért választották őket, és hogy a szülők hogyan érezték magukat a családhoz való csalatkozásukkal kapcsolatban" (789.o.). Ugyan ezen a tanulmányon tematikus elemzést végzett az ÖBN-eken. Átfogó témákat határoztak meg, amelyek ismétlődőek voltak, majd a témákhoz specifikusabb altémákat azonosítottak, végül pedig elnevezték ezeket a témákat úgy, hogy a résztvevők jelentéseit fogalmi kifejezésekben

összesítsék.[20]A kutatások (Krusiewicz & Wood, 2001; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016) alapján ezek a történetek egy olyan visszatérő témák köré szerveződnek, mint a „sors" és „megmentés" narratívája, az „örökkévalóság" és az „örök szülők" fogalma, illetve a családdá válás aktusának megerősítése. Különösen a nyílt örökbefogadások esetében jelennek meg újabb tematikus elemek, mint a „vér szerinti szülők mint családtagok" és a „választott szülők" narratívája – ez utóbbi azt hangsúlyozza, hogy a vér szerinti szülők aktívan, szeretetteljes döntés alapján választották az örökbefogadó szülőket. Hays és munkatársai (2016) által azonosított hat kulcstéma – választott szülők, vér szerinti szülők mint család, örökkévalóság, megmentés, sors, és az örökbefogadás családdá tesz minket – mélyen beágyazódnak a családi kommunikációba és normákba. Az ÖBN narratívái gyakran rituális, ismétlődő történetek, amelyek segítenek a gyermeknek értelmezni a helyét a családban, illetve integrálni az örökbefogadás élményét saját élettörténetébe. Ahogyan azt korábban is írtam, ezeket a történeteket többnyire az örökbefogadó szülők kontrollálják – ők döntenek arról, mikor, mennyit és hogyan mondanak el. Az, hogy az ÖBN-ben milyen szerepet és értékelést kapnak a vér szerinti szülők, jelentősen befolyásolja az örökbefogadott gyermek későbbi identitását, kapcsolati biztonságát, valamint az örökbefogadással kapcsolatos attitűdjét. Mindez különösen fontos a nyílt örökbefogadásokban, ahol az elbeszélések gyakran több nézőpontból épülnek fel.[21]

Az ÖBN-ek azon túl, hogy tartalmukban eltéréseket mutatnak, stilisztikai és szerkezeti felépítésükben is különböznek. Egyes szülők strukturált, jól körvonalazott, kronologikus elbeszéléseket alkalmaznak, míg mások fragmentált, érzelmileg mozaikos történetformákban mesélik el az örökbefogadás élményeit. A narratívák modellezése szintén sokféle lehet: vannak, akik reflektíven és önreflexív módon mesélnek (például saját bizonytalanságaikat is megnevezve), míg mások pragmatikusan, leíróan vagy idealizálóan mutatják be a történetet. Ezek az eltérések a szülő kommunikációs stílusából erednek, és a családi kommunikációs klímával, valamint az identitásképzés módjával is összefüggésbe hozhatók (Kranstuber & Koenig Kellas, 2011). Kulcsfontosságú kérdés továbbá, hogy ki a történetmesélő, és hogyan oszlik meg a narratív felelősség a családtagok, leginkább a szülők, között. Az empirikus kutatások azt mutatják, hogy az anyák jellemzően részletesebb és érzelmileg gazdagabb történeteket alkotnak, míg az apák gyakran később kapcsolódnak be a történetmesélésbe, leginkább akkor, amikor a gyermek már érdeklődő, kérdező helyzetbe kerül (Jones & Hackett,

[20] Lásd a 7. számú melléklet 11. táblázatát.
[21] Lásd a 7. számú melléklet 11. táblázatát. A szerző 2026-ban szisztematikus szakirodalmi áttekintést készített az ÖBN-ek témáiról az előző tíz év publikációiban.

2007). Az is előfordul, hogy a szülők közösen, dialógusos módon mesélnek együtt, vagy felosztják a tartalmat: például az egyikük meséli a hivatalos procedúrát, míg a másikuk az érzelmi aspektusokat. A gyermek részvétele is fokozatosan növekszik, először hallgató, majd kérdező, míg végül társelbeszélőként is megjelenhet.

Az ÖBN-elbeszélések legalább annyit mondanak az identitásformálásról az elhallgatásaik révén, mint az elmondott tartalmaik révén. A vér szerinti szülők jelentőségének marginalizálása vagy egyes traumatikus részletek kihagyása a gyermek védelmére hivatkozva történik, ugyanakkor a kimondatlan dolgok is értelmet hordoznak. Harrigan (2010) és más kutatók (Jones & Hackett, 2007; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Colaner et al., 2011) szerint az elhallgatás a narratíva része: a tabusítás, az eufemizálás vagy a „későbbre halasztott igazság" stratégiai módok, amelyek befolyásolják azt, hogy miként alakul a gyermek önértelmezése és kapcsolódása az örökbefogadási történetéhez. A diszkurzív elhagyás a hiány mellett egy aktív jelentésképzés, amely kognitív hézagokat hagyhat vagy éppenséggel megvédhet a túl korai szembesüléstől.

Az örökbefogadás története, ahogy Brodzinsky (2006, 2011) is megfogalmazta, nem egyszeri eseményben teljesedik ki, hanem gyakran ismétlődő, rituális narratívává válik. A visszatérő elbeszélések révén az ÖBN egy ritualizált családi aktussá válik. A narratív performancia elmélet (Langellier & Peterson, 2006) alapján ezek a rituálék a családként való működés újrajátszásai is, ahol a történetmesélés megerősíti a családi egységet, a szerepeket és az értékeket. A narráció módja, gesztusai, nyelvezete is ritualizálódhat – ezek a minták pedig beágyazódnak a gyermek identitásába, és segítik őt az örökbefogadás elfogadásában. Az ÖBN maga korai gyermekkorban akár egyfajta mágikus narratíva is lehet (például „te voltál az álmunk"), amely a gyermek nyelvi és kognitív szintjéhez illeszkedik. Ahogy a gyermek nő, kérdéseket kezd feltenni, és az elbeszélés nagyobb mélységet és részletességet igényel. A szülők ekkor újraértékelik vagy újraértékelhetik, mit és hogyan meséljenek el – ez különösen érzékeny pont a vér szerinti szülőkkel kapcsolatos kérdések, a származás és az elhagyás témái kapcsán. A CSÖK modell három fázisa (Wrobel et al., 2004, 2003) pontosan leírja ezt a dinamikát. Az ÖBN tehát fejlődési narratíva is, amely együtt mozog a gyermek kognitív és érzelmi érésével.

6 Kutatási kérdések és hipotézisek

A fentiekben részletesen bemutattam a disszertáció kulcsfogalmainak jelentését, valamint az azok közötti kapcsolatot. A 2., 3., 4., és 5. fejezetekben bemutatásra kerültek azok az elméleti modellek és kommunikációs elméleti keretek, amelyek megalapozzák az empirikus vizsgálatot. Először a család társadalomtudományi megközelítéseit mutattam be. A család fogalma történetileg és kulturálisan is változó konstrukció, amely különböző elméleti megközelítések szerint nyer értelmet. Jelen disszertáció a tranzakcionális, más néven kommunikációs szemléletet alkalmazza a család fogalmának értelmezésére, mivel ez a megközelítés leginkább képes megragadni az örökbefogadó családok működésének lényegét. Bár a kommunikációs családfelfogás elméleti alkalmazása kevésbé elterjedt az örökbefogadó családok vizsgálatában, egyre több kutató ismeri fel annak relevanciáját és gyakorlati érvényességét (Atwood, 2007; Jones & Hackett, 2007; Colaner, 2011; Nelson, 2017; Santona et al., 2023; Lee et al., 2022; Gorla et al., 2023; Oliver & Berásategui, 2023; Békefi és mtsai., 2024). Ez a megközelítés újszerű, ugyanakkor rendkívül ígéretes lehetőségeket kínál arra, hogy az örökbefogadási kapcsolatokat ne pusztán jogi vagy genetikai szempontból, hanem dinamikus kommunikációs rendszerekként értelmezzük.

A dolgozat harmadik részében az örökbefogadás társadalmi, történeti és jogi kontextusát mutattam be. Az örökbefogadás jelenségét számos tudományterület – például a jogtudomány[22], a szociológia, a történettudomány – eltérő módon definiálja és értelmezi. A disszertáció ezek közül az interdiszciplináris megközelítést választja, különös tekintettel a nyílt örökbefogadás gyakorlatára, mivel ez a vizsgálati korpusz. Az örökbefogadás jogintézményének eredetét vizsgálva, a történeti áttekintés megmutatta, hogy a gyakorlat célja és társadalmi jelentése az idők folyamán jelentős átalakuláson ment keresztül. A magyar jogfejlődés bemutatásán keresztül a dolgozat részletezte az örökbefogadás típusait, az alkalmassági kritériumokat, valamint azt, hogyan alakultak ki a jelenlegi szabályozási keretek. Végül a kulturális jelentések és társadalmi narratívák elemzése során (3.2-es alfejezet) azt mutattam be, hogyan jelenik meg az örökbefogadás fogalma a közgondolkodásban, milyen szimbolikus jelentéseket társítanak hozzá, és ezek hogyan befolyásolják az örökbefogadó családok önértelmezését.

A negyedik fejezetben a családot mint kommunikációs környezetet vizsgálom, és ennek kapcsán olyan elméleti keretrendszereket emelek be, amelyek kiemelik a családi interakciókban megjelenő kommunikációs működésmódokat. A fejezet célja, hogy bemutassa azokat az elméleteket, amelyek lehetővé teszik a családi kommunikáció – különösen az örökbefogadó

[22] Lásd bővebben a Mellékletek dokumentum 3. és 4. számú mellékletében.

családok esetében – értelmezését. A kommunikációs magánélet-kezelési elmélet, az érzelmek közlésének családon belüli sajátosságai, valamint a családi kommunikációs minták elmélete együttesen hozzák létre azt az elemzési keretet, amely alapján a család mint nyitott, de strukturált kommunikációs tér értelmezhetővé válik. A családi kommunikáció rituális aspektusainak kiemelésével rámutatok arra, hogy az ismétlődő, szimbolikus kommunikációs aktusok miként formálják a családi identitást. A fejezet egyik újszerű meghatározása az örökbefogadási kommunikáció jelentőségének és elméleti megközelítésének integrált bemutatása: különös tekintettel a nyílt örökbefogadás kontextusában kialakuló, reflexív narratívákra és szülői szerepértelmezésekre. Ennek csúcspontjaként ismertetem a CSÖK modellt, amely az örökbefogadási történetmesélés interakciós és fejlődési aspektusainak strukturált elméleti keretét nyújtja. A fejezet ezáltal új, komplex megközelítést kínál a családi kommunikáció elemzésére, különös hangsúlyt fektetve az identitásformáló és kapcsolati funkciókra.

Végül az 5. fejezetben a családban zajló történetmesélés kommunikációelméleti kereteit mutatom be. A fejezet célja, hogy elméleti alapokat adjon a családi narratívák szerkezetének, szerepének és hatásainak megértéséhez, elsősorban az ÖBN felvezetése érdekében. A családi narratíva elmélet (5.1-es alfejezet) kiemeli, hogy a család tagjai közösen létrehozott, strukturált elbeszélések segítségével építik fel közös múltjukat és jövőképüket. A narratív performancia elmélet (5.2-es alfejezet) a történetmesélést nem reprezentációként, hanem identitásformáló társas cselekvésként értelmezi, amelyen keresztül a család „eljátssza” saját magát. A kommunikált narratív értelmezés elmélete (CNSM) (5.3-as alfejezet) olyan elemzési szempontokat nyújt, amelyek révén feltárható, hogy miként jön létre közösen a jelentés a családtagok között, különös tekintettel az érzékeny vagy konfliktusos témák feldolgozására. A fejezet zárásaként bemutatom az örökbefogadási belépési narratíva (ÖBN) fogalmát (5.4-es alfejezet), amely az örökbefogadott gyermekeknek szóló történetként a szülői elbeszélés egyik legjelentősebb formája. Ez a narratíva nemcsak identitást közvetít, hanem érzelmi biztonságot, hovatartozást és értelemkeretet is nyújt a gyermek számára, különösen a nyílt örökbefogadási helyzetekben. A fejezet elméleti szempontból megalapozza a dolgozat empirikus vizsgálatát, amely többek között a családi történetmesélés tartalmi és formai sajátosságait elemzi örökbefogadó családok körében.

Ezekben a fejezetekben bemutatott elméletek megalkották azt a feltételezést, hogy a családi kommunikációs mintázatok és a szülői elbeszélésmód érdemben befolyásolja az

örökbefogadásról szóló történetek kialakulását. Ennek empirikus vizsgálatára a következő kutatási kérdések és hipotézisek kerültek megfogalmazásra:

> RQ1: Hogyan artikulálódnak a családi kommunikációs klímák a nyílt örökbefogadó családok diskurzusaiban (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b, 2006)?
>
> RQ2: Milyen visszatérő mintázatok azonosíthatók az ÖBN-ekben a különböző klímáknál (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b, 2006; Harrigan, 2010; Colaner & Kranstuber, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016)?
>
> RQ3: Hogyan különbözik az anyák és apák narratív szerepe az örökbefogadásról folytatott kommunikációban, és miként szabályozzák a szülők a narratív hozzáférést a különböző családi kommunikációs klímákban (Colaner & Kranstuber, 2010; Harrigan, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Colaner et al., 2014, 2017; Hays et al., 2016)?

6.1 A megközelítés korlátai

Mint minden kvalitatív megközelítésű kutatásnak, a jelen disszertációnak is megvannak a maga korlátai, amelyek elsősorban az alkalmazott módszertanból, a minta nagyságából és az elemzés fókuszából erednek. A fejezet célja e korlátok tudatosítása, valamint azoknak a dimenzióknak a meghatározása, amelyek nem képezik e munka részét.

A kutatás nem törekedett a teljes örökbefogadói populáció reprezentatív feltérképezésére, mivel a vizsgálat kvalitatív alapokon nyugszik, és célja nem az általánosíthatóság, hanem a családi kommunikációs mintázatok és narratív gyakorlatok mélyebb feltárása volt. Bár a történetmesélési mintázatok és tematikus elemek elemzése gazdag adatanyagra épül (15 nyílt örökbefogadó családdal készült interjú alapján, az apuka és az anyuka is egyszerre képviselte a családot, így 30 emberrel készültek el az interjúk), a kis mintanagyság korlátozza a statisztikai következtetések általánosíthatóságát. A tanulmány nem tér ki a gyermekek narratíváinak elemzésére, vagyis nem vizsgálja, hogy a gyermekek miként értelmezik vagy építik be a hallott történeteket saját identitásukba (Colaner et al., 2014; Colaner & Soliz, 2017). Továbbá a disszertáció fókusza a szülői elbeszélésekre és kommunikációs klímákra irányul, nem pedig az örökbefogadási narratívák társadalmi diskurzusainak megjelenítésére vagy a közvélemény-formáló hatásukra.

Nem célja a kutatásnak a nevelési stílusok, illetve a családi kommunikációs minták longitudinális hatásának vizsgálata sem – noha a disszertációban felmerül annak szükségessége, hogy az örökbefogadási narratívák alakulását hosszabb távon is figyelembe vegyék (ld. 10.3-as alfejezet). Az alkalmazott módszerek (félig strukturált interjúk, narratívaelemzés) lehetővé tették a történetmesélési jellemzők mélyebb elemzését, ám nem reflektálnak például a gyermekek pszichológiai jólétére, kötődési mintáira vagy társas adaptációjára – ezek vizsgálata más típusú, hosszabb távú vizsgálatokat igényelne. Végül, a kutatás nem vállalkozott a narratívák esetleges változásának longitudinális nyomon követésére, pedig az örökbefogadásról való kommunikáció időbeni alakulása – például a gyermek életkori fejlődése mentén – szintén releváns kutatási irány lenne. A jelen disszertáció azonban elsősorban a belépési narratívák szerkezetére és funkcióira fókuszált. A fentiek figyelembevétele mellett a következő fejezetben részletesen bemutatom a módszertani választásokat és az alkalmazott eljárásokat.

7 Módszertan

7.1 A kutatás megközelítése

A kutatási kérdések megválaszolása és a hipotézisek vizsgálata érdekében nyílt örökbefogadó családok kommunikációs mintázatainak, valamint az általuk konstruált örökbefogadási belépési narratívák elemzésére került sor. Mivel a kutatás egy valós, társadalmi kontextusban zajló, komplex kommunikációs jelenségeket igyekszik megérteni – nevezetesen azt, hogyan épülnek fel, működnek, és milyen tartalmi, formai sajátosságokat mutatnak az örökbefogadással kapcsolatos belépési narratívák – a kutatás alapvetően kvalitatív és induktív tematikus szemléletű.

A kutatás kvalitatív adatok gyűjtésén, feldolgozásán és értelmezésén alapul, melyek szöveges formában – interjúk és narratív szövegek – álltak rendelkezésre. A vizsgálat célja egyaránt feltáró és leíró jellegű. Feltáró abban az értelemben, hogy a magyarországi szakirodalomban eddig nem vizsgált módon elemzi a nyílt örökbefogadás kontextusában születő szülői narratívákat, valamint az ezek mögött húzódó kommunikációs stratégiákat. A kutatás célja az is, hogy megvizsgálja, milyen kommunikációs eszköztárral próbálják az örökbefogadó szülők a befogadott gyermekük számára érthető, biztonságos és elfogadható történetként átadni az örökbefogadás élményét. Mivel ilyen jellegű vizsgálatra eddig nem volt példa a magyarországi kommunikációkutatásban, a tanulmány felfedező jellege hozzájárulhat a későbbi elméleti és módszertani fejlesztésekhez.

A kutatás ugyanakkor leíró is, amennyiben célja a kiválasztott jelenség – a nyílt örökbefogadó családok kommunikációja és belépési narratívák – részletes feltérképezése és rendszerezése. A kommunikációs mintázatok, elbeszélői szerkezetek, nyelvi kódok leírásával a kutatás empirikus alapokra helyezi a narratív identitáskonstrukciók kommunikációs értelmezését (Colaner & Soliz, 2017). Mindez lehetővé teszi, hogy a nyílt örökbefogadói diskurzusba ágyazott családi kommunikációs gyakorlatokat nemcsak elméleti, hanem gyakorlati szinten is jobban megértsük. A kvalitatív adatok mellett kvantitatív elemzés is történt, melynek célja a kvalitatív eredmények rendszerezhetősége és összehasonlíthatósága, valamint a vizsgálatban részt vevő családok kommunikációs klímáinak felmérése, az örökbefogadó szülők által leírt történetek mintázatai és az interjúk közötti összefüggések statisztikai megerősítése volt. E célból a felülvizsgált családi kommunikációs minták kérdőívének (Ritchie & Fitzpatrick, 1990)[23] kitöltésére került sor a vizsgálatban résztvevő szülők körében. A kérdőív a családok kommunikációs klímáit méri, így a családok besorolhatók négy fő kommunikációs mintába:

[23] Revised Family Communication Questionnaire

konszenzuális, pluralisztikus, védelmező és laissez-faire. A disszertáció következő 7.2. alfejezete részletesen bemutatja a kutatás mintáját, a résztvevők kiválasztásának módját, valamint a mintavételi eljárás lépéseit. Ezt követi a 7.3. alfejezet, amely lépésről lépésre ismerteti az adatgyűjtés és adatelemzés folyamatát, különös figyelemmel a kvalitatív tartalomelemzésre és a kvantitatív kiegészítő elemzésekre, valamint a statisztikai próbák módszertani részleteire.

7.2 Mintaválasztás

A kutatás célcsoportját Magyarországon élő nyílt úton örökbefogadó családok alkották. A bevont 15 család mindegyikében legalább egy gyermek volt 7 és 14 év közötti életkorban. Ez az életkori intervallum kiemelten releváns a vizsgálat szempontjából, ugyanis az iskoláskorú gyermekek már értelmezni képesek a hozzájuk intézett narratívákat, és képesek az önreflexióra, ugyanakkor a 14. életévüket még nem töltötték be, tehát még nem indíthatnak hivatalos származáskutatást, amely radikálisan megváltoztathatná az örökbefogadási történet konstrukcióját és a szülői kommunikációs stratégiákat.

A mintába kerülő családok kiválasztása célzott mintavétellel, részben hólabda-módszerrel történt. A Gólyahír Egyesület – Magyarország egyik legaktívabb nyílt örökbeadással foglalkozó civil szervezete – mellett működő társszervezet, a Gólyahír Alapítvány – az Egyesület segítségével gyermekhez jutó családoknak összejöveteleket és foglalkozásokat szervez – vállalta, hogy a kutatási felhívásomat 2024 augusztusától kezdődően közzéteszi. Az önkéntes jelentkezők az alapítványi kapcsolattartómon keresztül jutottak el hozzám, akiket külön e-mailben kértem fel a kutatásban való részvételre. A kiválasztás során az alábbi kritériumokat vettem figyelembe: (1) a család legalább egy gyermekét nyílt örökbefogadással fogadta örökbe, (2) a gyermek életkora a vizsgálat idején 7 és 14 év között van, (3) mindkét szülő vállalta az interjúban, a kérdőív kitöltésében és a történetírásban való részvételt. A célzott mintavétel fő oka az volt, hogy olyan családok kerüljenek be a kutatásba, akik aktívan kommunikálják az örökbefogadásról, így a minta releváns a célkitűzések szempontjából – bár nem reprezentálja a teljes magyarországi örökbefogadó populációt, megfelel a kutatás feltáró, leíró jellegének és elméletalkotási szándékának.

7.3 Az adatgyűjtés folyamata

A kutatás 2024 októbere és 2025 februárja között zajlott, és egy többfázisú, kombinált adatgyűjtési és elemzési modellt alkalmazott. A vizsgálat kvalitatív és kvantitatív adatgyűjtést egyaránt magában foglalt, amelyeket strukturált módon, lépésről lépésre végeztem el. Az alábbiakban részletesen bemutatom a kutatási folyamat minden fázisát, külön kitérve az adatok

gyűjtésének körülményeire, az elemzés módszertanára, valamint az etikai megfontolásokra, amelyek a disszertáció témájának érzékenysége miatt kiváltképp fontos aspektusai.

Az adatgyűjtés a kutatás fókuszának megfelelően két fő pilléren alapszik: (1) egy kvalitatív adatfelvételen a Felülvizsgált Családi Kommunikációs Minták Kérdőív segítségével[24] és (2) két kvalitatív adatfelvételen, amelyeket félig strukturált interjúk[25] és írásban elkészített örökbefogadási belépési történetek[26] adtak. Az adatgyűjtés két formában zajlott: személyes találkozás útján az alanyok otthonaiban, valamint online a Microsoft Teams felületén keresztül. A személyes találkozások három család esetében kerültek sorra, amelyek Budapesten vagy annak közvetlen közelében élnek, míg a többi, vidéken élő családnál az interjúkészítés és a kérdőív kitöltése online formában történt.

A kérdőívet minden esetben a félig strukturált interjúk előtt töltötték ki a szülők, amelynek fő oka az, hogy ráhangolja a résztvevőket a kutatás témájára, és betekintést engedjen a kutató számára a családi kommunikációs dinamikákba, ahogyan anya és apa együtt értelmezik a kérdőívben szereplő állításokat. Mivel több szülő kérdéseket fogalmazott meg egyes állításokkal kapcsolatban, a kérdőív kitöltése minden esetben jelenlétemben történt[27]. Ez lehetővé tette, hogy a kitöltés folyamata egyben a kutató-résztvevői kapcsolatépítés első állomása is legyen, biztosítva az egyértelmű állításértelmezést, valamint az esetleges tisztázó kérdések azonnali megbeszélését.

A klímabesorolás[28] alapját képező mérőeszköz a Koerner és Fitzpatrick (2002b) által kidolgozott, felülvizsgált Családi Kommunikációs Minták Kérdőív (Revised Family Communication Patterns, FCSKM) volt, amely 26 tételből áll: 15 tétel a beszélgetésorientációt, 11 tétel a konformitásorientációt méri. A tételeket a szülők ötfokú Likert-skálán (1 = egyáltalán nem ért egyet, 5 = teljes mértékben egyetért) értékelték. Minden szülő esetében a két orientáció folytonos alskála-pontszámát a hozzá tartozó tételek átlagaként számítottam ki.

A két folytonos dimenzió alapján a szülőket – majd a családokat – a minta mediánja szerint magas, illetve alacsony besorolásba soroltam. A küszöbérték tehát nem a külső normához, hanem a jelenlegi minta eloszlásához igazodott. A két dimenzió kombinációja a négy klímatípust adja: konszenzuális (magas beszélgetés- és magas konformitásorientáció), pluralisztikus (magas beszélgetés-, alacsony konformitásorientáció), védelmező/protektív

[24] Lásd a 8. számú mellékletet.
[25] Az interjúk leiratait lásd a 9. számú mellékletben.
[26] Az ÖBN-leiratokat lásd a 10. számú mellékletben.
[27] A kitöltött kérdőíveket lásd a 11. számú mellékletben.
[28] Az RFCP-kérdőív kiértékelését és a családok klímabesorolását lásd a 12. számú mellékletben.

(alacsony beszélgetés-, magas konformitásorientáció) és laissez-faire (alacsony beszélgetés- és alacsony konformitásorientáció).

A kérdőívet a szülők egyéni válaszlapon, de közösen, a jelenlétemben töltötték ki, és több esetben tisztázó kérdéseket tettek fel az egyes tételek értelmezéséhez. Ez eltér a kérdőív szokásos, önálló kitöltésétől, ezért a mérés a közösen kialakított, jelenlétemben megfogalmazott családi önértelmezést rögzíti. Ezt a kutatás korlátjaként kezelem (ld. 7.5). A viszonylag kis mintaméret (15 család) miatt az FCSKM-t a kvalitatívan domináns kutatási elrendezésen belül besoroló, tájékozódó eszközként alkalmaztam, nem pedig erős pszichometriai következtetések alapjaként. Két családban a két szülő besorolása eltért: az R7 családban az anya konszenzuális, az apa védelmező (protektív), az R6 családban pedig az anya konszenzuális, az apa pluralisztikus besorolást kapott. Ezeket a diszkordáns, azaz a két szülő eltérő klímabesorolását jelölő eseteket önálló, kontrasztív esetként elemeztem. A megkülönböztetés módszertanilag azért szükséges, mert egy diszkordáns család valamelyik aggregált klímacsoportba való sorolása (például a protektív apa konszenzuálisként való kezelése) elmosná a két szülő orientációja közötti tényleges különbséget és – különösen a kis mintán – torzítaná a klímacsoportok összevetését. A megkülönböztetés elméletileg is megalapozott: a diszkordancia arra utal, hogy a családi kommunikációs klíma nem szükségszerűen egységes háztartási tulajdonság, hanem a szülők eltérően érzékelik és alakíthatják. Ez a megfigyelés a dolgozat konstruktivista, diskurzusközpontú megközelítését erősíti és összhangban áll a CSKME azon feltevésével, hogy a beszélgetés- és konformitásorientáció a családon belül szülőnként is eltérhet.

A félig strukturált interjúk célja, hogy megmutassák, miként alakul a résztvevők családi kommunikációs környezete, ezzel tágabb perspektívát nyújtva a felek szerepvállalásairól, megküzdési stratégiáiról, kihívásaikról és az örökbefogadásról való megéléseikről, valamint az örökbefogadási kommunikációjukról. Az interjúk 60 és 150 perc közötti időtartamot öleltek fel. Bár az interjúkat vezérfonal alapján, előre megírt kérdések mentén folytattam le, a beszélgetések gyakran szabadon elkalandoztak az örökbefogadás személyes történetei felé, a szülők megélései tükrében. Ez különösen az anyák esetében volt jellemző, akik gyakran nemcsak a gyermek örökbefogadásának, hanem saját szülővé válásuk történetét is részletesen ismertették. Az interjúk – online esetekben – a Microsoft Teams platformon kerültek rögzítésre hang- és videófelvétel útján. A személyes interjúk során mobiltelefonos hangrögzítő került alkalmazásra. Az interjúk során rögzített hang- és videófelvételeket az Alrite beszédfelismerő programmal automatikusan leírattam, majd minden egyes leiratot manuálisan felülvizsgáltam

és pontosítottam, hogy az elemzés során megbízható és értelmezhető szövegekkel dolgozhassak[29].

Annak érdekében, hogy az örökbe fogadó szülők által elmesélt örökbefogadási belépési történet felépítését pontosan megismerhessem és elemezni, összehasonlítani tudjam az interjúban elmondottakkal, az örökbefogadási belépési történetek megírására külön kértem fel az interjúk után az örökbefogadó anyákat és apákat. 2025. februárjáig volt lehetőségük a szülőknek elküldeni részemre a megírt történeteket. A felépítést tekintve csak azt kértem a résztvevőktől, hogy írják le úgy a történetet, ahogyan azt a gyermeküknek az interjúig elmesélték. Azokat a részeket, amelyeket különösen fontosnak tartanak kihangsúlyozni, félkövér betűtípussal vagy nagybetűvel kellett megkülönböztetniük (Owen, 1984), illetve külön megkértem őket, hogy ne beszéljék meg egymással, mit írnak le. A résztvevők történeteik megírására nem kaptak terjedelmi korlátot, annyit írhattak, amennyit szükségesnek tartottak (Hays et al., 2016).

7.4 Kvalitatív adatelemzés folyamata

A kutatás egyik legfontosabb adatforrását a félig strukturált, jellemzően egy-két és félórás interjúk jelentették, amelyek során a nyílt örökbefogadó szülők részletesen beszámoltak az örökbefogadási folyamatukról, nehézségeikről, a családjuk belső és örökbefogadási kommunikációjáról, azok kihívásairól, megküzdési stratégiájukról, valamint a gyermeküknek mesélt örökbefogadási narratívák konstrukciójáról.

A reflexív induktív tematikus elemzés elvei szerint dolgoztam, amelyek módszertani alapját Braun és Clarke (2006, 2022) meghatározásai képezték. Az elemzési folyamat első lépésében többször végigolvastam az interjúszövegeket, kiemelve azokat a szakaszokat, amelyek a kutatás fókuszához – azaz a kommunikációs mintákhoz, narratív stratégiákhoz és az ÖBN megértéséhez – kapcsolódó szempontokat tartalmazták. Az elemzés ezen szakaszában egy társkódoló[30] is bevonásra került a folyamatba, hogy az elemzés validálását biztosítsam, azaz, hogy a felvázolt kódok nemcsak egy személy által használhatók. A tartalomelemzések során – még abban az esetben is, ha az elemzést a főkutató végzi – indokolt egy második kódoló bevonása, hiszen ez elősegíti a kódolás megbízhatóságának ellenőrzését és növeli az elemzés érvényességét (Neuendorf, 2017). A társkódoló a kutatás témájában elmélyült szakmai jártassággal rendelkezik, amit közös, 2025-ben az MTA által „A” kategóriába sorolt *Jel-Kép* folyóiratban megjelent tanulmányunk is alátámaszt. Ebben az örökbefogadott gyermekek származáskutatásának kérdéskörét vizsgáltuk. Ez a közös szakmai háttér erősíti a kódolás

[29] Köszönöm a segítséget a leiratok javításában Pozsik Fanninak

[30] Szeretnék köszönetet mondani Pozsik Fanninak, hogy társkódolóként szakértelmével segítette az elemzést.

megbízhatóságát, valamint a kódolók közötti értelmezési összhangot. Véletlenszerűen kiválasztott három interjút a társkódolóval párhuzamosan, egymástól függetlenül elemeztünk, kódoltuk, majd egy összehasonlító megbeszélés során kialakítottuk a közös kódrendszert. Ennek során figyelembe vettük a kommunikációs helyzetek komplexitását, valamint a szülők reflexív megnyilatkozásait. A konszenzusos kódlista alapján a további 12 család interjúját már egységes szempontrendszer szerint főkutatóként én kódoltam Excel-alapú adattáblázatban[31].

A kutatás egyedülálló értékét képviselik a szülők által írásban benyújtott örökbefogadási belépési narratívái. A kutatás ezen szakaszában 25 szöveg került be az elemzésbe – különböző stílusban és formában megfogalmazva. Bár minden résztvevőt arra kértem, hogy a gyermekhez címezve írja meg a történetet, a szöveg egy része naplószerű vagy reflektív, a kutatóhoz címzett hangvételű volt. Ez a verbalitás azonban önmagában is fontos jelzésként szolgált a narratív konstrukció módjáról és funkcióiról. A történetek kódolását ugyanazzal a társkódolóval kezdtük meg, akivel az interjúkat is elemeztük. Ugyan azt a három történetet mindketten önállóan kódoltuk, majd ezek összevetése után kialakításra került a közös kódrendszer, amely többek között magában foglalta: „a várakozási időszak", „az otthonba érkezés és kezdeti napok", „rituálé, praktika, módszer", „érzelmek a kommunikációban" kategóriákat, a pontos témák az eredmények fejezetben kerülnek tárgyalásra. Ennek mentén folytattam az elemzést főkutatóként a fennmaradó 22 történeten is[32].

7.5 Módszertan korlátai

Mint minden empirikus kutatásnak, a jelen disszertációnak is megvannak a maga módszertani korlátai. Ezek a korlátok nem csupán a mintavétel és az adatgyűjtés technikai aspektusaiból erednek, hanem mélyebb, elméleti interpretációs természetűek is, különösképpen egy olyan érzékeny és összetett téma esetében, mint a nyílt örökbefogadáson alapuló családi és örökbefogadási kommunikáció. A kutatás kvalitatív és kvantitatív adatokat egyaránt alkalmazó, integratív megközelítése számos előnnyel járt, de egyúttal új kihívásokat és értelmezési nehézségeket is eredményezett. Az alábbiakban ezen korlátokat részletesen tárgyalom, külön kitérve a mintaösszetételre, az adatgyűjtési környezetre, az elemzési keretekre és a kutatói pozicionáltságra.

7.5.1 Mintavételi, adatgyűjtés módszertani és etikai korlátok

A disszertációban vizsgált 15 család (30 fő) nem véletlenszerű mintavétel eredménye, hanem egy célozottan toborzott kényelmi minta. A résztvevő családokat nyílt örökbeadással

[31] Az interjúk kódolását lásd a 13. számú mellékletben.
[32] Az ÖBN-ek kódolását lásd a 14. számú mellékletben.

foglalkozó civil szervezet révén vontam be, amelyből Magyarországon összesen 7 van nyilvántartva[33].

A félig strukturált interjúk a téma érzékenységének okán érzelmileg megterhelő diskurzusokat generáltak. Annak ellenére, hogy minden résztvevőt előzetesen tájékoztattam a kutatás céljáról, a rögzítésről, és a kutatásom etikai engedéllyel is rendelkezik, a szülők külön beleegyező nyilatkozatot írtak alá[34], maga a kutatói jelenlét (akár online, akár személyes formában) befolyásolhatta a válaszadói attitűdöt. A szociális elvárásoknak megfelelő narratívák megjelenése tehát nem zárható ki. 12 család esetében nem állt módomban személyesen interjút készíteni, így az adatgyűjtés az online térben[35] zajlott, ami technikailag etikus keretrendszert biztosított[36]. A digitális interakciók a nonverbális kommunikáció szűkössége miatt torzítást vihettek az interjúfolyamatba.

A szülőktől kért írott ÖBN-ek stílusban és narratív műfajban rendkívül változatosak voltak, noha minden szülőnek ugyanazt a tájékoztatást és kérést fogalmaztam meg: úgy írják meg a történetet, mintha a gyermeküknek mesélnék el. Egyes válaszok inkább naplószerűek vagy a kutatóhoz címzett reflexív szövegek lettek. Ez az intertextuális és formai heterogenitás értelmezése kihívásokat jelentett a történtek klaszterezése és a narratív jellemzőik összevetése közben.

7.5.2 A kvalitatív és kvantitatív adatelemzés korlátai

Az adatelemzés során alkalmazott kvalitatív kódolás – bár induktív, társkódolóval egyeztetett és egységes kódrendszert eredményezett – nem mentes a szubjektivitástól. A kódolás elsődleges rétege a főkutató által készült, és bár a 3 család közös kódolását követően egységesítésre került a kódtáblázat, a fennmaradó 12 család kódolása már a főkutató által lett elvégezve, amely szükségszerűen magában hordozza a kutatói reflexiót, még ha az értelmezések interszubjektivitására is törekedtem. A történetmesélés egy mélyen szubjektív, identitásképző aktus (McAdams, 2001; Freeman, 2014; McAdams, Josselson & Lieblich, 2006; Colaner & Soliz, 2017). Az általam vizsgált narratívák erősen kontextualizáltak, és számos olyan értelmezési keret van bennük, amelyeket csak részben lehet explicit módon feltérképezni, például a kulturális narratívák az anyaságról, a vérszerinti szülők szerepéről, a családi integritásról. A kvalitatív klaszterelemzés során használt tematikus kategóriák segítettek a

[33] A szervezetek listáját lásd a Mellékletek dokumentum 5. számú mellékletének 10. táblázatában.
[34] Az etikai igazolásokat lásd a 15. számú mellékletben.
[35] Microsoft Teams
[36] OneDrive-jelszóval védett archiválás, tájékoztatási kötelezettség betartása

történetek tipologizálásában, de nem feltétlenül fedik le a teljes komplexitást, amellyel ezek a történetek jelen vannak a családi kommunikáció színterein.

7.5.3 A kutatói reflexivitás

Kutatói pozíciómat a módszertani reflexió szempontjából is szükséges értelmezni, ugyanis nem kizárólag külső megfigyelőként, hanem egyben személyes érintettként is közelítek az örökbefogadás témájához: magam is örökbefogadott vagyok. Ez a tény a kutatás kezdeti szakaszától kezdve jelen volt a gondolkodásomban. Tudatában voltam annak, hogy ez az érintettség egyaránt jelenthet előnyt és potenciális torzítást.

Éppen emiatt döntöttem úgy már a témaválasztáskor, hogy kutatásom fókuszába kizárólag az örökbefogadó szülőket helyezem, nem pedig a gyermekeket – sem interjúalanyként, sem kérdőívet kitöltőként. Így biztosítható volt, hogy személyes érintettségem csak részleges maradjon: nem vagyok örökbefogadó szülő, így a vizsgálat alanyaihoz képest nem vagyok teljes mértékben érintett. Ez a részleges érintettség lehetővé tette a kettős nézőpont kialakulását, miszerint egyszerre voltam képes empátiával fordulni a résztvevők felé, miközben kellő távolságot is tartottam ahhoz, hogy érvényes, kritikus és reflexív értelmezéseket alkothassak.

A kutatás során ez a kettősség számos alkalommal előnyben volt. Az interjúk során a résztvevők sok esetben visszajeleztek arról, hogy épp az én részleges érintettségem miatt tudtak olyan mély, személyes szinteken megnyílni, amelyeket más kutatóval nem biztos, hogy megosztottak volna. Ez az érzelmi biztonság és a hiteles kapcsolódás olyan adatokat eredményezett, amelyek valódi mélységet és komplexitást vittek a kvalitatív elemzésekbe.

Ugyanakkor ez nem zárja ki az elemzési torzítás lehetőségét. A saját élettapasztalat, a személyes értelmezési horizont mindig befolyásolja az adatokhoz való viszonyulást – ezt nem kiiktatni, hanem tudatosítani kell. A reflexív önmonitorozás, valamint a társkódolóval történő rendszeres egyeztetések mind azt szolgálták, hogy e hatásokat kordában tartsam és tudatos szinten kezeljem. A személyes tapasztalat tehát a kutatás egyik legnagyobb erőforrása, és egyben potenciális korlátja is. Hozzájárult egy autentikusabb, empatikusabb kutatási tér kialakításához, miközben a reflexív tudatosság fenntartása folyamatos önkritikus elemzést igényelt. Ez az ambivalencia azonban éppen arra világít rá, hogy a társadalomtudományi kutatásokban a kutató nem csupán eszköz, hanem maga is értelmező közeg, és ennek tudatosítása kulcs a módszertani érvényességhez.

8. Etikai megfontolások

A kutatás érzékeny témát érint: örökbefogadó családok belső kommunikációját, valamint az örökbefogadásról szóló narratívákat vizsgálja, amelyhez elengedhetetlen volt a kutatásetikai szabályok szigorú betartása. A Budapesti Corvinus Egyetem Kutatásetikai Bizottsága által kiállított hivatalos etikai engedély száma: KRH-065-2025-REC-Zsanett-Adámi-Rózsa.[37] A kutatás ennek alapján történt az etikai alapelveknek megfelelően. A kutatás során minden résztvevő örökbefogadó szülőt írásban tájékoztattam a kutatás céljáról, menetéről, valamint a részvételük teljes önkéntességéről. A résztvevőkkel írásos hozzájáruló nyilatkozatot írattam alá, amely a Budapesti Corvinus Egyetem hivatalos sablonja alapján készült.[38] A nyilatkozat tartalmazta a hang- és videófelvétel engedélyezését is, valamint azt, hogy bármikor joguk van megszakítani a kutatásban való részvételt, illetve visszavonni hozzájárulásukat.

Az interjúk rögzítésére 12 alkalommal online, a Microsoft Teams segítségével került sor, míg 3 résztvevő család esetében személyesen is elkészítettem az adatfelvételt, amelyet a telefonban az alapértelmezett hangfelvételi alkalmazással rögzítettem. A résztvevőket minden alkalommal a felvételek megkezdése előtt külön tájékoztattam, elmondtam, hogy videó- és hangfelvétel készül, amelynek célja kizárólag a későbbi szöveges leiratozás, amelyet az Alrite beszédfelismerő program segítségével készítettem el. A leiratok minden esetben manuálisan kerültek ellenőrzésre és javításra. A rögzített adatok jelszóval védett OneDrive-felületen kerültek tárolásra, és csak a kutató, valamint a társkódoló férhet hozzá.

Az interjúk után a résztvevők számára lehetőséget biztosítottam, hogy kérésükre megkapják az interjúk hanganyagát vagy azok leiratát. Többen is éltek ezzel a lehetőséggel. A narratív történetírásra vonatkozó adatgyűjtés alkalmával szintén részletes, előzetes tájékoztatást adtam a célokról és az elvárásokról. A szülőktől azt kértem, hogy írják le a gyermeküknek mesélt örökbefogadási történetet, ahogy azt nekik szánnák. A történeteket minden esetben anonimizáltan dolgoztam fel, a résztvevők és gyermekeik személyazonossága teljes mértékben rejtve maradt.

Kutatói szerepemet érintő etikai kérdésként jelent meg az a tény, hogy magam is örökbefogadott vagyok. Ezt már a kutatás megtervezése során tudatosítottam, és az etikai szempontokat mérlegelve kizárólag az örökbefogadó szülőket vizsgáltam. Semmilyen módon nem vontam be a gyermekeket. Így a kutatásom csupán részben érinti a családokban lévő gyermekek jogait, és nem érinti őket. Ugyanakkor úgy tapasztaltam, hogy saját érintettségem hozzájárult egy nyitottabb, empatikusabb és bizalmasabb légkör kialakulásához az interjúk során, amelyet a

[37] Az etikai igazolásokat lásd a 15. számú mellékletben.
[38] A kutatásetikai dokumentumokat lásd a 15. számú mellékletben.

szülők többször is kiemeltek nekem. A kutatói attitűd és objektivitásom megtartása érdekében rendszeresen kutatásmódszertani konzultációkat kértem a témavezetőmtől, illetve a kódolások során végig társkódolóval együtt dolgoztam, és a végső kódok kialakításánál is társkódolóval együttműködtem, amelyeket témavezetőm jóváhagyása után kezdtem alkalmazni.

Az interjúk és a történetek nyelvezete, tartalma és érzelmi töltete sok esetben személyes és érzékeny volt, így a kutatás során különös figyelmet fordítottam a résztvevők mentális jólétére is. Az adatgyűjtés bármely pontján lehetőség volt a részvétel megszakítására, és egyik szülőt sem kényszerítettem az írásos történet beküldésére, ha azt személyes vagy lelki okokból nem kívánta elkészíteni. Ennek okán egy család nem is küldte be a történetet.

9. Eredmények

A fejezet célja, hogy bemutassa az empirikus kutatás eredményeit az ÖBN-ek felépítésének és a CSKM-ek összefüggéseinek tükrében. Az elemzés a kvalitatív adatok értelmezésére épül, összhangban a kutatás módszertani keretével. Az eredmények a kutatási kérdések mentén kerülnek strukturáltan bemutatásra.

A fejezet első része (lásd a 9.1. alfejezetet) az interjúeredmények alapján ismerteti a mintában azonosított CSKM-ek megoszlását és alapjellemzőit (RQ1). A második rész (lásd a 9.2. alfejezetet) az ÖBN-ek tematikus sajátosságait és szerveződését tárgyalja a különböző kommunikációs klímákban (RQ2). A harmadik rész (lásd a 9.3. alfejezetet) az anyai és apai narratív szerepek közötti, a vizsgált korpuszban megfigyelt különbségeket mutatja be (RQ3). Az alfejezetek nem pusztán a klímatípusok elméleti jellemzőit ismertetik, hanem azt is bemutatják, hogyan jelennek meg empirikusan az örökbefogadásról szóló családi kommunikációban.

9.1 Az interjúk eredményei

9.1.1 Elméleti mátrix: az elméleti keretek, a mérés és az empirikus leletek összekapcsolása

Az empirikus eredmények bemutatása előtt az alábbi mátrix áttekinti, hogy az egyes elméleti keretek és konstruktumok miként kapcsolódnak a kutatás mérési eljárásaihoz, a belőlük származó empirikus leletekhez és a kutatási kérdésekhez. A mátrix célja, hogy explicitté tegye az elmélet, a módszertan és az empíria közötti megfeleltetéseket.

2. táblázat: Elméleti mátrix – elmélet, operacionalizálás, empirikus lelet és kutatási kérdés összerendelése. Forrás: saját szerkesztés (2026), a táblázatban hivatkozott szakirodalom és a saját kutatás alapján.

Elméleti keret / konstruktum	Operacionalizálás (mérés, adat)	Empirikus lelet (jelen kutatás)	RQ
Családi kommunikációs klíma – CSKME (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b)	• FCSKM-kérdőív, • alskála-átlagok, • medián-alapú küszöb, • négy klímatípus	• 8 pluralisztikus, 5 konszenzuális és 2 szülői szinten diszkordáns család az interjús mintában • a kommunikációs klíma nem determinálja a narratív hozzáférést	RQ1
Örökbefogadási belépési narratíva (ÖBN) – narratíva- és narratív performancia-elmélet	• 25 írásos narratíva 13 családból • 8 tematikus kód • családszintű bináris jelenlét (x/n) • kódsűrűség és feltáró összehasonlítás	• a 8 kódból 6 mindkét klímacsoport minden családjában megjelent • a legnagyobb leíró eltérés a gyermek kérdéseire adott válaszok kódjánál mutatkozott (6/7, illetve 2/4) • a különbségek nem igazoltak determinisztikus klímahatást	RQ2

Elméleti keret / konstruktum	Operacionalizálás (mérés, adat)	Empirikus lelet (jelen kutatás)	RQ
Kommunikációs magánélet-kezelés (KMK; Petronio)	• interjúk és ÖBN-ek kódolása, • kapuőri/facilitátori szerep	• A szülő szabályozza a narratív hozzáférést, • a strukturális és jogi nyíltság nem garantálja a narratív nyíltságot	RQ1, RQ3
Szülői narratív szerepek – narratív munkamegosztás	diadikus elemzés (12 pár): mindkettő/csak anya/csak apa/egyik sem	• az aszimmetria a párok többségében anyai tematikus többletként jelent meg • a különbség nem értelmezhető a szülő neme önálló oksági hatásaként; összefügg a műfajjal, a terjedelemmel és a narratív munkamegosztással	RQ3
Családi örökbefogadási kommunikáció (CSÖK) modell (Wrobel et al., 2003)	az ÖBN megléte/hiánya és fázisai	• Az ÖBN nem jön létre automatikusan a nyílt örökbefogadásból, • a CSÖK–CSKM–ÖBN kapcsolat nem lineáris	RQ2

9.1.2 A konszenzuális és pluralisztikus családi kommunikációba tartozó családok interjú eredményei

Az FCSKM (Felülvizsgált Családi Kommunikációs Minták) kérdőív alapján a mintában részt vevő vizsgált nyílt örökbefogadó családok kommunikációs működése három jól elkülöníthető klímatípusba sorolható: konszenzuális, pluralisztikus és védelmező (protektív) kommunikációs klímába (ld. 3. táblázat). A laissez-faire típus a mintában nem jelent meg önálló kategóriaként, ami összhangban áll az örökbefogadó családokkal foglalkozó korábbi kutatásokkal (ld. 1. fejezet), amelyek szerint ebben a populációban a strukturáltabb, reflektáltabb kommunikációs mintázatok dominálnak (ld. bővebben a 4.3-as alfejezetet).

3. táblázat: A családi kommunikációs klímák megoszlása a mintában részt vevő családok szerint. Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2026).

Résztvevő ID	CSKM típus
R1	Konszenzuális
R2	Pluralisztikus
R3	Konszenzuális
R4	Pluralisztikus
R5	Pluralisztikus
R6 anya	Konszenzuális
R6 apa	Pluralisztikus
R7 anya	Konszenzuális
R7 apa	Védelmező
R8	Konszenzuális
R9	Pluralisztikus
R10	Pluralisztikus
R11	Konszenzuális
R12	Pluralisztikus
R13	Pluralisztikus

Résztvevő ID	CSKM típus
R14	Konszenzuális
R15	Pluralisztikus

A vizsgált mintában a pluralisztikus klíma fordult elő gyakrabban, a konszenzuális klíma ritkábban (ld. 3. táblázat), ami a szakirodalom alapján azt sugallja, hogy az örökbefogadásról szóló kommunikáció is nyíltan zajlik. Ugyanakkor a mintában lévő szülők interjúelemzései alapján a narratívák keretezése erőteljesen szülői kontroll alatt marad, és vannak, akik konkrétan kijelentik, hogy tudatosan elhallgatnak részleteket. A szülői narratíva kontroll alatt tartására több interjúban is található empirikus példa, különösen a vér szerinti szülőkre vonatkozó információk kezelésében. Az első résztvevő anyuka beszámolója alapján jól látható, hogy az örökbefogadás biológiai dimenziójához kapcsolódó információk tudatosan szűrve kerülnek átadásra a gyermeknek. Az anya a tartalmat és az információ időzítését is szigorúan kontroll alatt tartja:

> R1_anya: *„Minimálisan az, hogy nem a nevét, meg nem az, hogy hogy nézett ki. Tehát tényleg csak az az alap, hogy életet adott neki, meg az ő pocakjában, meg a kórházban ismerkedtünk meg. De az, hogy teljesen, hát szerintem majd, ha esetleg ő felnőtt lesz és tesz föl rá kérdést. De én magamtól nem. Inkább azt mondom, igen, hogy nem."*

Az R1_apa teljes mértékben elhatárolódik attól, hogy megossza a gyermekkel az örökbefogadásának tényét:

> R1_apa: *„Tudod a véleményemet, én azért nem mondom, hogy én gyakorlatilag egyáltalán soha nem mondanám el."*

> R1_apa: *„Nem, én egyáltalán nem tartom. Egy ilyen esetben, amikor gyakorlatilag csecsemőként minket látott meg először a születésekor. Én ezt az egészet nem tartom szükségesnek. Ő a mi gyerekünk, pont. Nálam ez, hogy örökbefogadott ez a szó, ez nem jelent semmit."*

Ebben a családban konfliktus is van az apuka és anyuka között az ÖBN megosztásával kapcsolatban:

> R1_anya: *„Én nagyon szeretném neki a teljes totál történetet minél előbb elmesélni, úgy elmesélni, hogy lássam rajta, hogy érdekli, de*

mondom, én tudom, hogy rettenetes érzékeny és folyamatosan ezen kattogna."

R1_apa: *„Én meg a másik véglet vagyok "*

Szerző: *„Volt-e bármi kihívásotok ezzel kapcsolatban?"*

R1_anya: *„Nem. Hát szerintem. Ugye nehéz, mert nem sok kérdései voltak, nem sokszor beszéltünk róla. De talán a legutolsó, hogy miért adta őt nekünk a néni. Az szerintem olyan viszonylag hosszadalmasabban sikerült. Látod, van."*

R1_apa: *„Mint a mellékelt ábra mutatja, van."*

R1_anya: *„De én győzök, úgyhogy."*

Érdekes, hogy a gyermek a vérszerinti anyát „néninek" nevezi, ami értelmezhető a rokonsági szerep részleges elismeréseként, ugyanakkor az „anya" megnevezés elkerülésként is. A „néni" olyan rokonsági megszólítás, amely személyes és társadalmi kapcsolatot jelez, de nem jelöl közvetlen szülői státuszt; ezért ebben a kontextusban a vérszerinti anya és az örökbefogadott gyermek közötti kapcsolat szimbolikus távolítását vagy a kapcsolat határának kijelölését is kifejezheti. Az örökbefogadott személyek megnevezési gyakorlatait vizsgáló kutatók szerint a családtagok elnevezései nem pusztán leíró címkék: a közelség, a családi identitás, az örökbefogadó család iránti lojalitás, a helyzet tisztázásának igénye és a kapcsolat érzelmi kezelhetősége is alakíthatja őket (Docan-Morgan, 2017). Az „anya" és a „vérszerinti anya" közötti különbségtétel egyes örökbefogadottaknál kifejezetten az örökbefogadó szülő szülői szerepének fenntartását és a vérszerinti kapcsolattól való távolság szabályozását szolgálja (Anzur, 2023). Mindazonáltal a „néni" használata önmagában nem bizonyít tudatos elutasítást vagy érzelmi távolságtartást. Jelentését a gyermek életkora, a kifejezés eredete, az örökbefogadó család szóhasználata, a találkozások gyakorisága, a megszólítás következetessége és az adott helyzet érzelmi tónusa alapján lehet megalapozottan értelmezni. Ebben az esetben célszerű úgy fogalmazni, hogy a „néni" megnevezés a biológiai kapcsolat elismerése mellett a szülői szerep nyelvi elkülönítését és a kapcsolat határainak fenntartását is jelezheti, de nem rendelhető hozzá automatikusan egyetlen rögzített jelentés. Hasonló elhallgatási stratégiát alkalmaz a harmadik résztvevő család is, ahol az anyuka expliciten

megfogalmazza, hogy a vér szerinti anyukával kapcsolatos elemeket nem tekinti a gyermek számára relevánsnak, ezért azok átadását elhalasztja vagy nem is fogja megosztani:

> Szerző: *„Minden részletet elmeséltek-e a történetével kapcsolatban?”*
>
> R3_anya: *„Nem, nem.”*
>
> R3_anya: *„nem feszegettük még az ő történetét konkrétan.”*
>
> R3_anya: *„Hát igen, de maga a sztori, azt úgy mi tudjuk, meg minden, de szerintem nem is fogom neki elmesélni, mert majd maximum nagyon későn, mert effektíve az a rész, én azt gondolom, hogy számára lényegtelen.”*
>
> R3_anya: *„megkérdezte, hogy milyen az övé? Milyen volt az övé? És nem akartam túl sokat mondani, úgyhogy igazából jellemeztük őt így külsőre úgymond, és ennyi volt.”*

A nyolcadik résztvevő családban lévő anyuka szintén él az elhallgatási gyakorlattal:

> R8_anya: *„Szóval, hogy egyszerűen most erre nem jutott úgy érkezés, hogy most ezt a témát feszegessük, meg tényleg úgy vagyunk vele, hogyha őbenne fölmerül valami kérdés.”*
>
> R8_anya: *„Hát igen, akkor elmondtuk, igen, részletesen. Mondjuk olyan részletekbe nem mentünk bele, hogy például amikor a kórházba bekerült, mert otthon született, meg ezt is tudja, tehát ott a háznál született meg, és úgy hívták a mentőket, és úgy vitte be a biológiai anyukát is, meg őt is a mentő a szülészetre.”*

Az idézetek alapján egyértelműen kirajzolódik, hogy ezekben az esetekben az örökbefogadó anyák aktív narratív kapuőrként[39] működnek. Ez alatt azt értem, hogy saját mérlegelésük alapján eldöntik (egyfajta kapuőrként), mely elemek tekinthetők lényegesnek, illetve lényegtelennek a gyermek szempontjából az örökbefogadási történetben. A gyermek ÖBN-

[39] Ezt a kifejezést ebben a kontextusban nem használták korábban.

jének tartalma így nem kizárólag a gyermek identitásigényéből, hanem a szülő védelmező és értelmező szerepéből is konstruálódik.

Ez a kommunikációs gyakorlat jól értelmezhető a KMK[40] keretrendszerben. A KMK-elmélet értelmében a személyes információk nem „szabadon áramló" tartalmak, hanem tulajdonolt és szabályozott erőforrások, amelyek felett az információ birtokosa rendelkezik. Az interjúikban megjelenő szülői narratív kontroll arra utal, hogy az örökbefogadással kapcsolatos információkat a szülők elsődlegesen saját tulajdonuknak tekintik, és csak fokozatosan, szigorú szabályok szerint osztják meg a gyermekkel. Ugyanakkor az ÖBN-ek sajátossága, hogy ezek az információk a gyermek személyes identitástörténetéhez tartoznak, még akkor is, ha a gyermek jelenleg nem birtokolja teljes egészében. Ez a kettősség feszültséget hozhat létre, amely az interjúkban implicit módon nyilvánul meg. A KMK-elmélet fogalmaival élve a szülők ebben a helyzetben ideiglenes információtulajdonosokként és kapuőrként működnek, akik döntéseikkel meghatározzák, hogy a gyermek mikor és milyen formában válhat saját örökbefogadási történetének teljes jogú tulajdonosává.

A szülői narratív kontroll megjelenése összhangban áll Koerner és Fitzpatrick (2002a, 2002b) a CSKM-ről szóló kutatásaival is. A szerzők munkája alapján a konszenzuális kommunikációs klímában a szülők jellemzően a gyermek helyett hoznak fontos döntéseket, miközben hangsúlyozzák a nyitott kommunikáció jelentőségét. Ez a látszólagos nyitottság azonban gyakran erős hierarchikus működéssel párosul, ahol a döntési jogkörök és az értelmezési keretek elsősorban a szülők kezében maradnak. Koerner és Fitzpatrick (2002a, 2002b) értelmezésében a konszenzuális klímában működő családok különösen érzékenyek a konfliktusokra, amelyeket potenciális veszélynek érzékelnek a családi egység stabilitására nézve. Ennek következtében a szülők gyakran megelőző kontrollokat kérnek (Kovács és mtsai., 2025; Adámi-Rózsa, 2025b). Igyekeznek előre szabályozni a kommunikáció tartalmát és időzítését annak érdekében, hogy elkerüljék a feszültség kialakulását.

> R14_anya: *„Mert ugye azt hiszem, amit én már korábban említettem, hogy nagyon ragaszkodtunk ahhoz, amit az örökbefogadói tanfolyamon mondtak, hogy soha ne beszéljünk semmiről, csak úgy, hanem várjuk meg, amíg a gyerek kérdez, mert hogy azt tudja a saját szintjén*

[40] Lásd bővebben: 4.1-es alfejezetben

feldolgozni, és mindig csak arra válaszoljunk, amit kérdez, többet ne tegyünk ehhez hozzá.”

Az R14 anya által idézett tanácsadói alapelv, miszerint magától ne beszéljenek az örökbefogadásról, hanem várják meg, amíg a gyermek kérdez, és mindig csak a feltett kérdésre válaszoljanak, ahhoz semmit nem téve, a gyermek fejlődési ütemére való érzékenység szándékával fogalmazódik meg. Örökbefogadási kontextusban azonban több okból is problematikusnak bizonyul. Először is, a kérdések hiánya nem azonos a téma iránti igény hiányával. Az örökbefogadott gyermekek gyakran éppen azért nem kérdeznek, mert lojalitásból, az örökbefogadó szülők megsértésétől való félelemből, vagy azért hallgatnak, mert a téma köré vont csend maga is azt közvetíti számukra, hogy az örökbefogadás kimondhatatlan, kényes ügy (Brodzinsky, 2006, 2011). A gyermek hallgatása ezért nem azonos az érdektelenséggel vagy azzal, hogy nincs szüksége információra. Az örökbefogadási kommunikáció kutatása ezt zárt kommunikációs ciklusként írja le: a szülők azért nem beszélnek a múltról, mert várják a gyermek kérdéseit, a gyermek pedig azért nem kérdez, mert a szülők hallgatásából azt olvassa ki, hogy a téma nem biztonságos vagy nem kívánatos (Santona et al., 20223). Az örökbefogadásról szóló beszélgetés nem lehet kizárólag reaktív, a gyermek kérdéseire adott válaszok sorozata. A szülők felelőssége az is, hogy életkorhoz és érzelmi állapothoz igazodó, ismétlődő alkalmakat teremtsenek a gyermek történetének közös értelmezésére. Ezt támasztja alá Santona és munkatársai (2022) 537 nemzetközileg örökbefogadott gyermek családját vizsgáló kutatása is. Az első örökbefogadási évben a gyermekek többnyire nem maguktól beszéltek a vér szerinti családról, viszont azokban a családokban, ahol az örökbefogadó szülők már korábban beszéltek a gyermek múltjáról és biológiai családjáról, a gyermek később nagyobb valószínűséggel tett fel kérdéseket, és megosztotta saját gondolatait. Ez fontos ellenérv azzal a gyakorlattal szemben, amely szerint „csak arra válaszoljunk, amit kérdez”: a szülői kezdeményezés nem veszi el a gyermek kérdezésének lehetőségét, hanem megteremti annak feltételeit. A CSÖK modellje szerint az örökbefogadási kommunikáció fejlődési folyamat: kezdetben a szülőknek kell életkorhoz illő, önkéntes információkat adniuk, később pedig reagálniuk a gyermek egyre összetettebb kérdéseire, majd támogatniuk az önálló információkeresést. A megfelelő alapelv inkább a fokozatos, őszinte és fejlődéslélektanilag illeszkedő kommunikáció: a szülő röviden megnevezi az örökbefogadás tényét, a vér szerinti család jelentőségét és azt, hogy a téma bármikor szóba hozható, majd figyeli, mire kíváncsi a gyermek és mit tud érzelmileg befogadni. Vagyis nem a

gyermek kérdéseire kell várni, hanem a gyermek kérdezési és érzéskifejezési lehetőségeinek folyamatosan meg kell nyitni az utat.

> R3_apa: *„De, hogy mondjuk mit látunk, vagy mit gondolunk, hogy később mit kellene esetleg, hogy többet tudjon. De szerintem nincs olyan sokkal több."*

Az empirikus adatok alapján ez a mechanizmus az ÖBN-ek esetében különösen jól tetten érhető, mivel a szülők az információk szelektív átadásával próbálják fenntartani a családi kohéziót és az érzelmi biztonságot.

Az interjúk elemzése alapján megállapítható, hogy a konszenzuális családi kommunikációs klíma a mintában nem jár együtt automatikusan az örökbefogadásról szóló nyílt, kezdeményező kommunikációval. Bár ezekben a családokban a szülők hangsúlyozzák az őszinteség és nyíltság fontosságát, az empirikus adatok azt mutatják, hogy az örökbefogadásról való beszélgetés gyakran nem proaktív módon, hanem helyzet- és gyermekvezérelt módon valósul meg:

> Szerző: *„És ti felhozzátok a témát, hogy ő nem kérdez? Vagy úgy várjátok, hogy majd hogyha úgyis van kérdése, akkor úgyis felteszi."*

> R8_anya: *„Inkább ez az utóbbi. Igazából az a helyzet, hogy mostanában, tehát mióta iskolás, meg most már negyedik osztályos. Annyira zajlanak a hétköznapok eseményei, malomkerék."*

> R11_apa: *„Ha válaszolhatok erre, igazából úgy voltunk vele, majd ha ő kérdez."*

> R14_anya: *„Nem! Mert ugye azt hiszem, amit én már korábban említettem, hogy nagyon ragaszkodtunk ahhoz, amit az örökbefogadói tanfolyamon mondtak, hogy soha ne beszéljünk semmiről, csak úgy, hanem várjuk meg, amíg a gyerek kérdez..."*

> R6_anya: *„Igazából úgy emlékszem, hogy a tanfolyamon szó esett róla, hogy úgy érdemes, hogyha mindig akkor és annyit, amennyit a gyerek kérdez. És igazából mégiscsak van egy ilyen pont, amikor ők*

rákérdeztek. Tehát az elmondás az nem, nem tudnék arra időpontot mondani."

R1_anya: „. *Ugye nehéz, mert nem sok kérdései voltak, nem sokszor beszéltünk róla."*

Kivéve az R1 család, ahol a két szülőfél eltérően áll az örökbefogadási kommunikációhoz, itt csak az anyuka):

R1_anya: *„Én nagyon szeretném neki a teljes totál történetet minél előbb elmesélni, úgy elmesélni, hogy lássam rajta, hogy érdekli."*

Megfigyelhető az R6 családban is, hogy a nyíltságról való elképzelés[41] kifejezi, hogy a nyíltság fontos, ezzel kielégítve a gyermek érdeklődését az örökbefogadása iránt, majd úgy fogalmaz, hogy ha nincs kérdése a gyermeknek, akkor nincs oka annak, hogy a témáról beszéljenek családi közegben:

R6_apa: *„Bocsánat, így, hogy teljesen nyílt a kommunikáció igazából a témával kapcsolatban, így ki van elégítve a kíváncsiságuk, és amikor eszükbe jut bármi ezzel kapcsolatban, vagy netalántán az iskolában felmerül egy újabb dolog, amit még nem tudnak, vagy nem ismernek, akkor szoktak kérdezni. Tehát itt ugye arról van szó, hogy nincs különösebb oka, hogy mi elkezdjünk az örökbefogadásról beszélni, hiszen ez mindenki számára egy nyitott dolog, amikor őket tényleg érdekli valami újdonság, amit esetleg nem tudnak, vagy csak számtalan dolog van, amit felelevenítenek időnként, akkor beszélgetünk róla egy kicsit, aztán újra nincs rá szükség."*

R6_anya: *„Nem szoktak túl gyakran kérdezni."*

Ezeknek a családoknak az esetei, akár az R6-osét kiemelve, közvetlen empirikus bizonyítékot szolgáltatnak az értekezés központi tézisére, miszerint a strukturális (illetve attitűd szintjén megélt) nyíltság nem azonos a narratív nyíltsággal. Az apa elbeszélésében a kommunikáció „teljesen nyílt" – éppen ezért érvelései szerint – nincs is különösebb ok arra, hogy a szülők

[41] Ahol az apuka (aki a pluralisztikus CSKM-be tartozik, míg az anyuka a konszenzuálisba, ezzel diszkordáns család a mintában).

maguktól kezdeményezzék az örökbefogadásról szóló beszélgetést. A témát a gyermek kíváncsiságához és kérdéseihez kötik. Az anya megjegyzése azonban – „nem szoktak túl gyakran kérdezni” – éppen azt teszi láthatóvá, hogy ez a deklarált nyíltság a gyakorlatban ritka tényleges narratív aktivitással párosul. A két megnyilatkozás együtt azt mutatja, hogy a család a nyíltságot állapotként, nem pedig folyamatos kommunikációs gyakorlatként értelmezi: az örökbefogadás „nyitott téma”, de a belépési történet elmesélése és fenntartása a gyermek kezdeményezésétől függővé válik. A szülők így valójában kapuőri szerepet töltenek be, amennyiben a narratív hozzáférést a gyermek kérdéseire bízzák. A strukturálisan és attitűdben nyílt helyzet mellett is a narratív nyíltság alacsony szintje valósul meg.

Bár a konszenzuális családi kommunikációs klíma elméletileg a magas beszélgetésorientációval jellemezhető működésformák közé tartozik, az interjúk alapján kirajzolódó empirikus minta arra utal, hogy ez a klímatípus az örökbefogadásról szóló kommunikáció szempontjából ellentmondásos következményekkel járhat. A klímában megjelenő nyitottság ugyanis a gyakorlatban nem feltétlenül jelent aktív, kezdeményező beszédet, hanem sok esetben feltételes hozzáférést az információkhoz. Ez a működés több szempontból is problémás. Egyrészt az örökbefogadás egyedi témája miatt a gyermek gyakran nem rendelkezik azokkal a kognitív, érzelmi vagy nyelvi eszközökkel, amelyek szükségesek lennének ahhoz, hogy kérdéseket fogalmazzon meg. Amennyiben a kommunikáció kizárólag a gyermek kezdeményezéséhez kötött, fennáll annak veszélye, hogy a gyermek hallgatása félreértelmeződik. A szülők a kérdések hiányát érdektelenségként vagy feldolgozottságként értelmezik, miközben az valójában bizonytalanságot, ambivalenciát vagy elkerülést takarhat. Másrészt a konszenzuális klímára jellemző a konfliktuskerülő működés, amely tovább erősíti ezt a dinamikát. Az interjúk alapján a szülők többször azért nem kezdeményeznek beszélgetést az örökbefogadásról, mert az örökbefogadást közvetítő alapítványnál így tanulták, illetve attól tartanak, hogy a téma érzelmi feszültséget generál vagy megbonthatja a családi harmóniát. Ez azonban többek között azt is eredményezheti, hogy az örökbefogadás érzékeny, identitás szempontjából kulcsfontosságú aspektusai háttérbe szorulnak (Adámi-Rózsa, 2024).

Végül a konszenzuális klímában megfigyelhető egyfajta „mindig jelen van, de nem tematizált” kommunikációs gyakorlat hozzájárul ahhoz, hogy az örökbefogadás implicit és kimondatlan feszültségként maradjon jelen a gyermekben és a családi rendszerben. Ebben az esetben a nyitottság nem a közös jelentésalkotásban van, hanem az információk elvi hozzáférhetőségében.

A szülők tudatosan szabályozzák az örökbefogadással kapcsolatos információk mélységét és időzítését. A résztvevők többsége arról számolt be, hogy az örökbefogadás történetét már a gyermek korai életszakaszában, jellemzően óvodáskora előtt, meseként vagy visszatérő családi narratívaként osztja meg.

> R11_ anya így fogalmazott az interjúban: *„egész pici korától meséltünk, nem volt olyan, hogy egyszer leültünk, és akkor most elmondjuk”, R*3_anya: *„Hát az az ideális idő szerintem, hogyha már beleszocializálódik. Kezdettől fogva.”, míg* R3_apa: *„Sőt, ha ez húzva van, szerintem sokkal rosszabb. Tehát hogyha mondjuk azt mondom, hogy hú, majd amikor nyolcéves lesz, vagy nem, az nem jó”.*

Hasonló megközelítés jelent meg a pluralisztikus klímájú családokban, ahol az egyik résztvevő anya az örökbefogadási kommunikációt a mindennapi interakciókhoz kapcsolta: R12_anya: *„a történet sokszor előkerül, baráti társaságban is, vezetés közben beszélgetünk róla, vagy séta, kirándulás közben”*. Hasonló narratív gyakorlat jelent meg más pluralisztikus családoknál is:

> R2_anya: *„Nem terveztük. Sok minden nálunk úgy alakult, hogy ahogy valami helyzet volt, rácsatlakoztunk arra a szituációra.”*

> R4_anya: *„ez egy nagyon nehéz dolog egyébként, és tényleg olyan helyzetekben jönnek a kérdések, hogy játszunk vagy vagyunk valahol, és csinálunk, és akkor egyszer csak úgy beugrik neki egy kérdés a semmiből, és nagyon nehéz neki szólni.”*

> R9_apa: *„és azóta is azért napirenden tartjuk, tehát hogy van több mesekönyvünk, ami ilyen örökbefogadós, de nem is csak mesekönyvek, hanem tényleg vannak az albumok, ezt ők néha maguktól előveszik és átlapozzák, szóval ez úgy napirendben van tartva”*

> R10_anya: *„Tehát erről gyakorlatilag születése óta hallott, hogy arra utaló kommunikáció az első pillanattól volt...” „Nem volt ilyen, hogy na most akkor leülünk és beszélünk róla. Ez mindig benne volt a közbeszédben.”*

R12_anya: *„Igazából így kezdtük, tehát nála már amint lehetett vele kommunikálni, beszéltünk erről.”*

R13_anya: *„Ágacskásak voltunk, és ott ugye elmondják, hogy már egy hónapos korában mondjuk el. Úgyhogy én ezt szépen csináltam is, de tényleg nem volt könnyű így először kimondani.”*

R15_anya: *„Berni is úgy nőtt fel, hogy ő is örökbefogadott, ő is gólyahíres, meg Ottó is gólyahíres. Tehát neki ez volt valahol a természetes. Sőt, ugye neki egy bölcsődés kis társa is pár percre lakott tőlünk, és ő is gólyahíres volt, meg itt a településen elég, vagy vagy már lassan tíz. Úgyhogy ő így ebben nőtt föl.”*

A pluralisztikus klímájú családokban is megfigyelhető a gyermek által kezdeményezett kérdések jelenléte:

R12_anya: *„Nem mindennapi része az életünknek egyébként, az erről való kommunikáció, de bármilyen kérdés felmerül, vagy adódik rá lehetőség, akkor beszélünk róla.”*

R5_anya: *„Nem érdekelte őket sosem ez a téma annyira”*

R5_apa: *„Én sem emlékszem nagyon, hogy ilyen részletekbe menően. Egyszerűen nem annyira érdeklődnek a téma iránt, tudják, és nekik ennyi elég egyelőre.”*

Az interjúk elemzése alapján két olyan család esetében (R9 és R10) figyelhető meg olyan kommunikációs gyakorlat, amely a többitől eltér. Ezekben a családokban a szülők nem kizárólag a gyermek kérdéseire reagálnak, hanem tudatosan és szándékosan kezdeményezik az örökbefogadással kapcsolatos narratívák megjelenítését a családi kommunikációban. Mindkét családban hangsúlyosan jelenik meg az az elv, hogy az örökbefogadásról való beszélgetést minél korábban el kell kezdeni, és azt életkorhoz igazítva, fokozatosan kell mélyíteni:

R10_anya: *„Hát a szakirodalom ugye azt mondja, hogy nulladik percől.”*

R10_apa: *„Életkorának megfelelő szinten.”*

R9_anya: *„Minél hamarabb.”*

R9_apa: *„Az elejétől, tehát amint beszél kb.”*

A tudatos kezdeményezés szükségességét az R10-es családban az anya különösen kiemeli, amikor arra reflektál, hogy a spontán gyermekkezdeményezésre építő kommunikáció nem feltétlenül vezetne elegendő információhoz:

> *R10_anya: „Na most őszintén szólva, hogyha a Gézára hagytam volna, akkor a Géza lassan 10 évesen nagyon keveset tudna....Tehát őbenne ez a történet folyamatosan érett, de ehhez kellett az, hogy mi erről nyíltan kommunikáljunk.*

Ugyanakkor a tudatos kezdeményezés ezekben a családokban nem direkt tematizálást, hanem finoman beágyazott narratív stratégiákat jelent. R10 anyuka példája jól szemlélteti, hogy a szülői kezdeményezés gyakran indirekt, érzelmi kapcsolódáson keresztül történik:

> R10_anya: „*És itt most nem arra gondolok, hogy most vasárnapi ebédnél a semmiből a teljes születéstörténetét le szoktuk neki mesélni, hanem...őszintén mondom, hogy elkezdtem kicsit provokálni, olyan finom, kellemes kérdésekkel, tehát hogy úgy behoztam a beszélgetésbe”*

A narratív kezdeményezés egyik jellegzetes formája ebben a családban a hasonlóságok említése, amely természetes módon nyit teret az örökbefogadás témájának:

> R10_anya: *„és akkor például őneki nagyon-nagyon a mosolya az tisztára olyan, mint a szülő anyukája, és én imádom a mosolyát, mert nagyon-nagyon kedveltem a szülő anyukáját, és nagyon sokat számít, hogy megismerkedhettem vele. És ez például, amikor olyan nagyon kacag, akkor úgy akaratlanul is elmondtam, hogy úgy imádom, amikor így nevetsz. Ilyenkor annyira hasonlítasz a szülő anyukádra, és hogy ez olyan jó. És akkor így egy kicsit így provokáltam, vagy beszédben is”*

Az R9-es családban a szülők kifejezetten reflektálnak arra, hogy a gyermek nem feltétlenül kezdeményez magától, ezért a kommunikációt nem bízzák kizárólag a gyermek kérdéseire:

> *R9_anya: „Kezdeményezünk.”*

R9_apa: „Magától nem kérdez nagyon."

Ezek az empirikus példák arra utalnak, hogy a tudatos szülői narratíva-kezdeményezés nem a klímatípus automatikus következménye, hanem egy reflektált szülői döntés, amely ebben a mintában szakirodalmi ismeretekhez (R9), nevelési elvekhez és személyes tapasztalatokhoz kapcsolódik. R10 említette, hogy több éven keresztül egy ismert örökbefogadással foglalkozó szakember mellett dolgozott, akit mai napig fel szokott keresni:

> R9_anya: *„Hát, mivel én Kiss Rékával dolgoztam, így kb. napi, mármint heti kapcsolatban voltunk, és az élettörténeti könyv workshopjára is mentem. Tehát igen, én azt mondom, hogy tőle igen."*

Az R9-es és R10-es családok esetében az örökbefogadásról szóló kommunikáció hozzáférhető és aktívan formált narratív tér, amelyben a szülők tudatosan vállalják a kezdeményező szerepet annak érdekében, hogy a gyermek fokozatosan és biztonságosan alakíthassa ki saját örökbefogadási történetének értelmezési keretét.

Az R1 család konszenzuális CSKM-be tartozó mintához hasonlóan a pluralisztikus CSKM-be tartozó családok közül is van egy, amelyiknél az ÖBN megosztása alig fordul elő:

> R4_apa: *„Nem tudom, én ebbe nem szövődőm bele." „Fél évig kínlódott, aztán én feladtam az első kérdés után."*
>
> R4_anya: *„Levi kivonult ebből a témából."*
>
> R4_apa: *„Mert én látom, hogy nem működik."*
>
> R4_anya: *„Hát anya szokott, apa nem mesél."*

Elmondható, hogy a pluralisztikus kommunikációs klímába tartozó családok a mintában az örökbefogadással kapcsolatos kommunikációt alapvetően a nyitottság normája és a gyermek autonómiájának tisztelete határozzák meg. Az örökbefogadás nem állandóan tematizált téma a családok életében, és tudatosan elkerülik a megszervezett, formális beszélgetéseket. Több interjúban is megjelent, hogy hosszabb időszakok kimaradnak az örökbefogadási kommunikációból, amit a szülők a gyermek belső érési folyamatának tulajdonítanak:

R15_anya: *„Sőt, hát ki is maradhat. Tehát egy-két év ki is maradhat ebből a történetből. És akkor mindig kérdezi, vagy ahogy szóba jön, vagy ahogy adja az életünk, tehát ilyen is van. Mind a két gyereknél volt ilyen, hogy hosszabb idő ebből az egészből ki is maradt."*

R12_anya: *„Néha. És van olyan, hogy előfordul, hogy így kérdez egy-egy dolgot."*

A nyitottság itt sem jelent teljes információs transzparenciát. Több interjúban is megjelenik az információk tudatos szűrése, különösen a vér szerinti szülőkhöz kapcsolódó negatív vagy terhelő tartalmak esetében: R4_apa: *„Nem biztos, hogy jó lenne, ha arról beszélnénk, hogy az apjuk többször a törvénnyel összeütközésbe került."* Ezt anya is megerősíti: R4_anya: *„Szerintem nem kell mindent, még felnőttkorban sem."*

Az örökbefogadásról folytatott kommunikáció során egyértelműen az anyukák felé fordulnak a gyermekek:

R9_anya: *„Rohadt ritkán."*

R9_apa: *„Nem jellemző."*

R9_anya: *„Nem jellemző, egyáltalán."*

R9_apa: *„A Fannitól kérdezett csak."*

R13_apa: *„Hozzám ritkábban jön ezekkel a kérdésekkel."*

A laissez-faire típus a mintában nem jelent meg elkülöníthető kategóriaként, ami összhangban áll korábbi kutatásokkal, amelyek szerint az örökbefogadó családok körében jellemzőbb a strukturáltabb kommunikációs működés (Brodzinsky, 1987, 2006, 2011; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Colaner & Kranstuber, 2010; Colaner et al., 2014, 2018, 2022; Colaner & Soliz, 2017; Hays et al., 2016; Scharp et al., 2020; Salvo Agoglia & Poveda, 2024).

9.1.3 Tartalomelemzés-alapú eredmények a családi kommunikációs klímák mentén

A kvalitatív tartalomelemzés során az interjúk elemzése induktív kódolási eljárással történt. A kódok az adatokból, előzetesen rögzített kategóriák nélkül, az örökbefogadásról szóló családi

kommunikáció visszatérő mintázatai mentén kerültek kialakításra. Az elemzés eredményeként 9 fő tematikus kód rajzolódott ki, amelyek az örökbefogadási kommunikáció különböző aspektusait foglalják magukban.[42] Az alábbiakban e kódok részletes, empirikus bemutatása következik, különös tekintettel arra, hogy a konszenzuális és pluralisztikus családi kommunikációs klímákban miként jelennek meg eltérően.

A kvalitatív kódolás során azonosított 9 kód előfordulását mutatja be családonkénti bontásban. Az egész mintát (N = 15) vizsgálva, összesen 1804 kódolási egység került rögzítésre. Az egyes kódok gyakorisága jelentős eltéréseket mutat mind a családok, mind a tematikus súlypontok szerint, ami arra utal, hogy az örökbefogadásról szóló családi kommunikáció különböző aspektusai eltérő hangsúllyal jelennek meg az interjúkban.

A Kód I. a mintában összesen 101 alkalommal fordult elő. A legmagasabb előfordulási gyakoriság a pluralisztikus CSKM-vel rendelkező családokban volt rögzítve. Az R4-es pluralisztikus családnál volt megfigyelhető (22 kódolás), amit az R13-as család (14) és az R9-es (9) család (9) követte. Ezzel szemben az R12-es szintén pluralisztikus CSKM-vel rendelkező család esetében ez a kód egyáltalán nem jelent meg. Elmondható, hogy a mintában a pluralisztikus CSKM-vel rendelkező családoknál 67 alkalommal volt kódolva ez a kód, míg a konszenzuális CSKM-be tartozó családoknál csak 34 alkalommal[43]. A pluralisztikus családokban tehát a nyers előfordulások szintjén gyakoribb volt, mint a konszenzuális klímájú családoknál (67, illetve 34 kódolás). Ez a különbség azonban az interjúk eltérő hosszával is összefügg, ezért a nyers gyakoriság önmagában nem jelzi a téma nagyobb jelentőségét: a család szintű jelenlét alapján a kód mindkét klímában szinte minden családban megjelent (pluralisztikus 7/8, konszenzuális 5/5). A pluralisztikus klímákban a kihívás gyakran nem a beszéd tilalma köré szerveződik, hanem a beszéd jól konstruálása okozza a kihívást: hogyan ne legyen ijesztő a gyermeknek, hogyan ne legyen túl sok információ átadva vagy túl sok alkalommal felhozva a téma, hogyan ne zavarja össze a gyereket az ÖBN, és hogyan kezelhetők a hirtelen kérdések.

R4-ben a szülői dilemmát a jó válasz időzítése és mértéke adja, valamint az ÖBN megosztására való tiltakozó gyermeki reakció:

[42] A CSKK-kódok családonkénti előfordulását lásd a 16. számú mellékletben.

[43] Az R7-es családban a két szülő besorolása eltért: az anya konszenzuális, az apa védelmező (protektív) besorolást kapott. Ezt a diszkordáns esetet nem soroltam egyik aggregált klímacsoportba sem, hanem önálló, kontrasztív esetként elemeztem (ld. 7.3 és 9. fejezet). A kiemelt idézetekben a szülők eltérő besorolását külön jelzem.

R4_anya: *„ez egy nagyon nehéz dolog egyébként, és tényleg olyan helyzetekben jönnek a kérdések, hogy játszunk vagy vagyunk valahol, és csinálunk, és akkor egyszer csak úgy beugrik neki egy kérdés a semmiből, és nagyon nehéz neki szólni.”*

R4_apa: „Igazából *szerintem egyiket sem volt nehéz megválaszolni, vagy hogy is mondjam? Inkább attól nehéz megválaszolni, hogy mindig olyan váratlanul kérdez, olyan váratlan helyzetben váratlanul kérdez. Végül is nem nehéz megválaszolni, inkább csak nehéz abban a pillanatban olyan összeszedettnek lenni.”*

R4_anya: *„Igen. Inkább csak úgy át kell előtte gondolnom, hogy na most mit válaszoljak neki, hogy tényleg ne ijesszem meg és megértse és összeszedett legyen a gondolat.”*

„Én is a mesekönyvekből, nagyon sok ilyen mesekönyvünk van. Volt egy időszak, amikor úgy tudtam neki mesélni, és képzeld el, hogy mostanában meg, amikor, ha próbálom elővenni ezeket a mesekönyveket, akkor mindig tiltakozik, hogy nem anya, ezt ne olvasd! Tehát hogy ezt így kicsit úgy érzem, mintha hárítaná ezt a témát, vagy nem tudom.”

Az R9-ben hasonló kihívásokról számolnak be a szülők, kiegészülve a vér szerinti szülőkről megosztott információk és a testvérek témaköreivel:

R9_anya: *„Mármint ilyen, igen, 6 éves szinten, hát, hogy kihívás az, hogy például nem akarja megnézni, vagy nem akarja, tehát látom, neki, hogy ez az élettörténeti könyve, ez nehéz ügy neki. Igen, de hát akkor, hogy erről mikor beszéljek? Mikor hozzam fel a témát, hogy. Na, szóval ezek kihívások szerintem.*

„Hát ráfigyelve, hogy ne nyomuljunk. Tiszteletben tartva az ő érzéseit, ha nem akarja megnézni, hát nem mutatom meg, nem szedem elő, hogy akkor nézegessük már, vagy ragasztgassuk be azt a képet, amit, ha nem akarja. De úgy próbálkozva, mert valamikor meg aztán meg akarja.”

R9_anya: *„Hát hogyne! Hát így a konkrét okok, hogyha majd kérdezi a konkrét története. Hát a konkrét története, hogy konkrétan mi volt, meg a testvéreivel mi van, tehát hogy ezek azért ott nagy feladatok lesznek.”*

R9_apa: *„Benne van a csomagban. Én inkább arra számítok, hogyha esetleg iskolában csúfolják emiatt, vagy akárcsak ott ez felmerül, akkor arra tök fontos, hogy felkészítsük, meg támogassuk abban, hogy ez semmiképpen ne vegye sértésnek, vagy ne lehessen ezzel csúfolni, mert peregjen le róla, és az szerintem tök fontos. Nem tudom, mennyi, hogy erre fel tudunk-e elég jól készülni, nagyon remélem, meg szeretném, ha így lenne."*

R9_anya: *„Nekem az a kihívás, hogy megnyíljon előttünk, hogy elmondja az ezzel kapcsolatos érzéseit, kérdéseit. Nekem ez egy ilyen félelem, hogy mivel ő ilyen zárkózottabb, hogy vajon fog-e velünk erről beszélni, tehát hogy ezt így szeretném, ha meg tudná velünk így osztani, hogy erről beszélgessünk, vagy hogy tudjuk, hogy mi van benne, és hogy ebben tudjuk segíteni."*

R9_anya: *„Hát ez mostanában a kommunikáció, azt igen, meg igen, meg az volt, hogy például a testvérekről, hogy a vér szerinti testvérekrő,l hogy beszéljünk."*

Az R10-es családban a kihívás a gyermek belső tempójához való alkalmazkodás, az ÖBN megosztásának kezdeti nehézsége (fél az ismeretlentől), illetve a provokálás dilemmája került elő:

R10_anya: *„Igazából én bennem ez egy borzasztóan, hogy mondjam Nagyon sokat aggódtam ezen az elején az első pár évben, amikor már olvastam a szakirodalmat, hogy mit tudom én, háromévesen már meg szokták kérdezni, hogy te is az én pocakom, vagy én is a te pocakodból? Hát ez a gyerek ilyet tőlem nem kérdezett. Valószínű, hogy tudta, hogy nem."*

„egészen addig tartott, amíg be nem ültünk a kocsiba, és ott elszabadult a pokol, és úgy kifordult magából, ahogy soha előtte, hogy ordított és vádaskodott, és nem kifejezetten semmi köze nem volt a beszédének az örökbefogadottságához, de szerintem neki ott lecsapódott nagyon sok minden, hogy valóban ez így történt, hogy ő egy másik néni pocakjából megszületett. Ott ennek egy kicsit, nem tudom, de hogy ott azért ez nagyon kemény két-három napunk volt utána."

„Az elején egyébként viszont tök őszintén okozott ez bennem félelmet, vagy nem tudom, egy ilyen diszkomfort érzést, hogy úristen, hogy hogy

mondom jól, vagy mi az, ami neki jót tesz, ha én mondom. Aztán volt egy pont, amikor így elengedtem, és akkor minél többet beszéltem róla, és szerintem ezért is jó mondjuk már csecsemőkortól ezeket a dolgokat, ami egy örökbefogadó anyuka vagy apuka fejében lezajlik és szívében ezt kimondani. Persze a megfelelő kontextusban, mert nekünk kell ezt megszokni szülőként, meg megtanulni félelem nélkül és gátlások nélkül kommunikálni, hogy mire aztán a kis tudatára ébred, addigra ne a mi gátlásaink legyen az ő akadálya."

Az R5-ös családban a vér szerinti szülőkkel való találkozás és az ezzel kapcsolatos kérdések okozzák a kihívásokat a kommunikációban, illetve a kamaszkorban: R5_anya: *„Mondjuk, amikor kamasz lesz és valami vita van, hogy ezt nem engedem meg, nem vagy az anyám."* R5_apa: *„Igen, ettől félünk."*

A konszenzuális mintázatban a kihívás gyakran a kontroll és óvatosság nyelvén jelenik meg: a szülők egy része úgy érzékeli, hogy a gyermek érzékeny, nem fogékony, ezért a kommunikációt visszafogja vagy előzetesen szűri egyfajta narratív kapuőrként.

Az R1-es családban az anyuka így fogalmazott:

„Néha azon gondolkodom, hogy vajon jól teszem-e, hogy nem mondok többet, de aztán mindig arra jutok, hogy most ez elég neki.". „...ő egy rettenetesen érzékeny...nem lehet csak úgy ezt elkezdeni...várjuk a kérdéseket...nagyon-nagyon ritkán jön egy-egy kérdés."

Az R6-os családban a kihívás inkább a megfelelő időzítéshez kapcsolódott: *„Az volt bennem a kérdés, hogy mikor lesz az a pont, amikor már muszáj erről többet mondani, de még nem éreztem elérkezettnek".* Az örökbeadás okának megosztása további, jelentős kihívás volt. R1 családban az anyuka így fogalmazott: *„Hát ez például igen, hogy őt most miért*", *„Hát szerintem. Ugye nehéz, mert nem sok kérdései voltak, nem sokszor beszéltünk róla. De talán a legutolsó, hogy miért adta őt nekünk a néni. Az szerintem olyan viszonylag hosszadalmasabban sikerült."* Az R3-as családban mindkét fél úgy nyilatkozott, hogy jelenleg nincsen kihívása, de egyértelműen a kamaszkort jelölték meg ők is, amire számítanak kihívások tekintetében:

R3_apa: „Majd lesz, ne félj! Majd lesz kamaszkorban.", továbbá a vér szerinti szülők megismeréséről való kommunikáció merült fel: R3_anya: *„Majd az, amikor meg akarja ismerni esetleg. És erre nem is*

akarok úgy külön felkészülni, mert ez annyira speciális minden gyereknél.
R3_apa: „Erről nem beszéltünk, hogy na, akkor ugye 18 éves, akkor elmondjuk neki, hogy na, te, itt van a lehetőség, mostantól találkozunk vele. "

A különbségek arra utalnak, hogy míg a pluralisztikus CSKM-klímában a családok részletesen reflektáltak az örökbefogadási kommunikáció nehézségeire, és sokkal inkább „kommunikációs kompetencia-probléma" (hogyan, mikor, mennyit) volt a téma, addig a konszenzuális CSKM-esetekben ez a tematika marginális maradt, vagy nem került expliciten elő, és gyakrabban „érzékenységi vagy terhelhetőségi probléma" (meddig bírja, mi lesz a hatás) volt a téma.
A Kód II. a teljes mintában összesen 40 alkalommal jelent meg, így a ritkábban előforduló kategóriák közé tartozik. Ez a kategória is a pluralisztikusban gyakoribb (24 vs. 16). Leggyakrabban az R4-es családnál fordult elő (7 kódolás), míg az R7-es és R9-es családoknál 4–5 előfordulás volt megfigyelhető. Több családnál, például R11-nél és R10-nél ez a kód csupán 1 alkalommal jelent meg, míg R12-ben egyáltalán nem. Tipikusan az az előny kerül elő, hogy a nyílt örökbefogadás információt ad, csökkenti az univerzális bizonytalanságot, mint például a gyermek egészségének háttere, az örökbeadás motivációja és körülménye:

R10_anya: *„Hát ez, amit elmondtunk, hogy sokkal több az információ, van egy benyomás, esetleg már a gyermek születése előtt el tud indulni egy szimpátia, egy szeretetkapcsolat a pocakban lévő babával. Meg a motivációk, az örökbeadás motivációja is, motivációi is nyilvánvalóvá válnak. Hogy sok információ van, ez mindenképpen előnye."*

A pluralisztikus családokban R2 esetében a felkészítés és az információk hangsúlya expliciten jelenik meg: R2_anya: *„Ott nagyon sok infóval készítik fel a családokat, és ezek mind hasznosak voltak.".* R5 jövőorientált és preventív logikát alkalmaz: R5_anya: *„Mert fontosnak tartottuk, hogy a gyerekek tudják azt, hogy ha ők szeretnének több információhoz jutni, akkor megtehessék." „Tehát az ő érdeküket néztük.".* R9 családnál az „űr" megelőzése és a későbbi problémák csökkentése jelent meg:

R9_apa: *„Az előnye egy csomó van szerintem, mert megspórolunk egy csomó problémát a gyereknek, mert nem egy ilyen űr lesz, amikor egy*

időben, most még annyira nem érdekli őket, hogy beszélünk nekik erről, mert amióta vannak, mondjuk nekik, hogy örökbe fogadtunk, meg van egy ilyen albumunk, és akkor abban ott van az egész sztori, hogy találkozunk a vérszerinti szülővel, hazahozzuk, itthon várja a babakocsi, meg nem tudom, tehát van egy ilyen fotókönyv, ami ezt így dokumentálja, és azt úgy szoktuk nézegetni, és most még annyira nem izgatja őket, de már most is úgy tudják, hogy van egy életadó, akinek a hasában voltak."

R9_anya: *„Tehát, hogy személyes élmény befolyást, hasonlóság, tehát hogy tudjuk, hogy honnan jönnek, kik a szüleik, hát szóval, hogy na, és ezt át is tudjuk adni."*

R12-es családnál apuka és anyuka is a vérszerinti anyukával való találkozás pozitívumát emelik ki: R12_anya: *„A pozitív nekem mindenképpen az, hogy ismerem a vérszerinti szülőket."*. R12_apa: *„Nagyon jó volt beszélgetni egyébként, tehát igen, jött ez a lehetőség, hogy akkor találkozhatunk, és akkor az édesanyjával odamentünk, találkoztunk, beszélgettünk, és egy tök értelmes nőről volt szó."*

A konszenzuális klímába tartozó családok közül a R7-es családban az anyuka kifejtette, hogy a vér szerinti anyával való találkozás élménye jelenti számára a nyílt örökbefogadás előnyét: R7_anya: *„Hát az előny szerintem az, hogy mi is láthattuk, hogy ki az, aki az életet adta neki, meg azért ő is láthatott minket."*.

R6 család az információ minőségéről tett említést: R6_anya: *„Szerintem az mindenképpen előnyös, hogy tudunk mesélni a gyerekeknek arról, hogy honnan érkeztek, mert még nem gyakran, de már kérdezgették, hogy ki volt az a néni, akinek a pocakjában nőttek. Szerintem ez tök jó, mert én például néha így belelendülök, és kezdek családfát kutatni így magam részéről, és lehet, hogy ha majd nekik is lesz ilyen gondolatuk, akkor segítség lesz, hogy tudok valamit mondani."*

R3 családnál az apuka hangsúlyozta, hogy számukra nagy előnyt jelent, hogy csak a nyílt örökbefogadásnál tudnak újszülöttet örökbefogadni: R3_apa: *„Hát elsősorban azért, mert mindenképp újszülöttet szerettünk volna, és szerintem újszülötett, ha jól tudom, csak nyílt"* Míg

az anyuka az életet adó kifejezéssel élve fejezi ki annak pozitívumát, hogy találkozott a vér szerinti anyával: R3_anya: *„Jó, hogy tudjuk, hogy jó ismerni az életet adót.”* Valamint, hogy ismerik a gyermek kórtörténetét: R3_anya: *„Talán még az előnyei azok, hogy megkérdezhetünk családi anamnézist, ami olyan és el is árulja, mert ugye itt azért a hátránynak azt mondanám, hogy igazából messziről jött ember azt mond, amit akar. Tehát hazudhat is, meg el is titkolhatja tulajdonképpen.”* Végül az R1-es család így nyilatkozott: R1_anya: *„Azért szerettük volna tudni, hogy mégis ki az életet adó.”* R1_apa*: „Egyrészről, másrészről hamarabb sorra kerültünk.”*

Ez arra utal, hogy bár a nyílt örökbefogadás előnyei jelen vannak a családi kommunikációjukban, ezek nem minden családnál központi reflexiós pontot jelentenek.

A Kód III. a második leggyakrabban előforduló kategória, összesen 342 kódolással. Ez a kód mindkét klímában erős, de a pluralisztikusban jóval több (220 alkalom vs. 122). A legmagasabb előfordulási gyakoriság itt is az R4-es családnál volt megfigyelhető (42), amelyet az R13-as (32), az R10-es (34) és az R5-ös család (31) követtek. A legalacsonyabb előfordulás az R11-es családnál jelent meg (9). Ez a megoszlás azt jelzi, hogy a tudatos kommunikációs stratégiák tematizálása sok családban hangsúlyos, ugyanakkor a narratívákban nem egységes mértékben jelenik meg. A pluralisztikus családokban gyakori a módszerességre, felkészülnek a szülők arra, hogy miként tudnák a leginkább megkönnyíteni az ÖBN-ről folytatott interakciókat, illetve három család (R2, R10 és R9) konkrét szakirodalom-ismeretre és szakértői segítségre hivatkozik.

R2_apa: *„Őszintén, az ő szintjén”,* R2_anya: *„A Csapó Ibolyának a mondata, hogy őszintén az ő szintjén, és ez annyira igaz, és ez mindig ott van nekünk.”*

> R10_anya: *„Tehát, hogy maga ugye azt javasolja a szakirodalom, hogy már a csecsemőkortól azt a szót, hogy örökbefogadást használjuk, hogy ugye mosolyogva, kellemes légkörben, hogy pozitív töltettel épüljön be a kis szókincsébe. Gyakorlatilag ez az ideális, hogy ebből sose legyen titok, vagy sose legyen másképpen kommunikálva, mint ahogy történtek a dolgok, csak éppen az ő kis szintjén.”*
>
> R9_anya: *„Hát, mivel én Székely Zsuzsával dolgoztam, így kb. napi, mármint heti kapcsolatban voltunk, és az élettörténeti könyv workshopjára is mentem. Tehát igen, én azt mondom, hogy tőle igen.”*

Több pluralisztikus család is tudatosan mesekönyvet használ, ezzel támogatva a megértést:

R12_anya: *„Mesekönyvet, illetve örökbefogadó találkozókra szoktunk járni. Gólyásokra szoktunk járni. Úgy nem volt külön megtervezve, annyi volt, hogy a meséken keresztül elkezdjük, és akkor ahogy ő érdeklődik ez iránt, úgy fogunk vele erről beszélni."*

R10_anya: *„Igen, olyan hároméves korától, körülbelül két és fél, három éves korától, tehát én már előre még a várakozás időszakában szinte az összes mesekönyvet, ami a piacon fellelhető volt, megvettem." „Ilyen két-két és fél éves kora, amikor már eleve elkezdtünk meséket és olvasni, akkor persze bevetettük az örökbefogadós meséket, és egy dolog, egy nagyon-nagyon átjött a gyereknek, nagyon érdekes a Csokó anyukája."*

R9_apa: *„Este mindig hoznak valami könyvet, hogy akkor miből meséljünk, és akkor ebben vannak néha benne az örökbefogadós könyvek is, és akkor annak van egy ilyen." „Nekem talán ez az első alkalom, amikor még két-három évesen egyáltalán ezzel a mesekönyvvel így elmondtam, és akkor mindig utána, ahogy ezt elmeséltük, még beszéltem vele. És akkor ez kb. havonta előkerült, egy éven át kb., hogy akkor ezt a gólyamesét meséljem el, és akkor mindig elmondtam, hogy és téged is így fogadtunk örökbe, és pont olyan sárga volt a mi falunk is, tehát tulajdonképpen sárga a mi gyerekszobánk fala is. Nyilván már nem tudod, hogy fiad vagy lányod lesz, és akkor nem kék vagy rózsaszín lesz." „Meg van az a másik, az a Bartos Erikás örökbefogadós mesekönyv, és azt is szereti, és abból is pont van egy kedvenc meséje, ami tök hasonló az ő történetéhez, és akkor azzal is. Azzal is. Azt már kicsit nagyobbként, mert az ilyen mese a mesében, hogy a Macival elmeséli az anyuka a lánynak a mesében. Tehát az már egy ilyen összetettebb sztori. Azt is sokszor mesélem neki, és ott is mindig elmondom, hogy és amúgy mi is így fogadtunk örökbe, és akkor még pár mondatot mondok arról. Nekem ez az esti meséhez függelékként csatolt kommunikáció, ez általában mindig jó, mert látom, hogy átmegy, és látom, hogy nyugisan megy át, tehát nem zaklatja föl, nem borul ki tőle, hanem úgy tudja, és már néha ő is mondja, hogy igen."*

R5_anya: *„Volt egy mesekönyv, a Gólyahírnek, most meg nem mondom a címét. Hú, most elfelejtettem a címét, de ezt a mesekönyvet többször elolvastam nekik, ők is kérték, hogy olvassam. És ebben nagyon jól le van írva, és ez alapján beszélgetünk róla. De ezt inkább én mondtam először, hogy na, akkor nézzük meg ezt a kis könyvet."*
R4_anya: *„Én is a mesekönyvekből, nagyon sok ilyen mesekönyvünk van. Volt egy időszak, amikor úgy tudtam neki mesélni..."*

A konszenzuális típusban is megjelenik a tudatosság, de gyakrabban normatív keretezéssel: mit „kell" és mit „nem kell", mit „majd később". R3-as családban tudatos a szűrés: R3_anya: *„...szerintem nem is fogom neki elmesélni...maximum nagyon későn...",* míg az R1-es családban a tudatos kontroll figyelhető meg: R1_anya*: „tényleg csak az az alap...de én magamtól nem...",* R7_anya: *„...ahogy nyílik az értelme, úgy kap egyre több információt...".* Az R6-os családban konkrétan meg volt tervezve az ÖBN-ről folytatott kommunikáció:
R6_anya: *„Meg volt tervezve, igen. Tehát már pici korban, meséken keresztül hallották ezt a dolgot, és tudják, hogy mit jelentett. Én így elmagyaráztam nekik azt, hogy mi az, hogyha valakit örökbe fogadnak, illetve, hogy ők hogyan érkeztek a családba, ezt is tudják."* míg az apuka tudatosan kijelenti, hogy a gyermeknek kell szerinte irányítani az örökbefogadásról szóló kommunikációt:

„Hát én azt vallom, hogy minél előbb szembesülnek ezzel a dologgal, annál könnyebb ezt megemészteni. Tehát konkrétan úgymond, ha már szóval mondva, hogy készséggé válik ez a dolog, bár ez nem egy készség, de hogy természetessé válik az, hogy ők már örökbefogadott gyerkőcök, akkor ez a legjobb dolog, hogy tényleg szinte beleszületnek abba, hiszen ha folyamatosan hallják ezt a dolgot, akkor nincsen tényleg ez, hogy valamikor találkozok vele, és már akár, ha csak egy ovis társam mondja, hogy te más vagy, és hazamegy, megy, a gyerkőc megkérdezi, és akkor derül ki, az is már okoz egyfajta törést, hogyha még később, tehát minél később tolódik ez az időben, szerintem annál nagyobb törést tud okozni a gyerkőcben az, hogy akiket én a szüleimnek gondoltam, ők nem is a szüleim, nem is ők, ő általuk jöttem a világra. Hiába szeretnek, hiába vannak velem, ez egy kicsit más dolog. Viszont, ha ezt teljesen, ahogy a Zitáék csinálták, hogy teljesen természetes már az első időszaktól kezdve, ez a legjobb. Hogyha mégis a kérdésre koncentrálok, akkor minél előbb, annál inkább. Ovis korban

már jó lenne tudni, hogy tényleg más az életet adó szülő. A felnőttek úgy gondolják, hogy lehet erre szigorú szabályokat hozni, hogy mikor beszéljünk meg dolgokat a gyerkőccel, és tudom, hogy nagyon sok ilyen tanulmány van, hogy különböző témákat mikor kell előhozni. Értelemszerűen mondjuk egy szexualitást máskor, de azt későbbi időpontban. De ez az a téma, amit nem szabad időhöz kötni, inkább a gyerek kíváncsiságához, a gyerek érdeklődéséhez, és hagyni kell, hogy ő irányítsa ezt a folyamatot, hiszen ahogy mondták ezek szerint ezen a felkészítő dolgon is a gyerkőc kíváncsiságához mérten kell ezt a dolgot így előhozni."

A leggyakrabban előforduló kód a Kód IV. volt, összesen 628 kódolási egységgel. Ez a magas gyakoriság összhangban áll az interjúk fókuszával, mivel a kérdések jelentős része kifejezetten az örökbefogadásról szóló családi kommunikációra irányult. A legtöbb előfordulás az R4-es családnál jelent meg (68). Ezt követte az R5-ös család (56), valamint az R13-as (52) és az R10-es család (48). A legalacsonyabb előfordulási értékek az R12-es (25) és az R15-ös családnál (27) voltak megfigyelhetők. A pluralisztikus klímában összesen 370 alkalommal került kódolásra, míg a konszenzuálisban 258-szor. Ez a kód azt is jelenti, hogy a szülők beszélgetnek-e a gyermekkel az ÖBN-ről, és azt is, hogyan strukturálódik mindez: ki kezdeményez, milyen kontextusban beszélgetnek, milyen mélységben, és milyen értelmezési keretben. A pluralisztikus klímájú családokban aktív kapcsolódás és rugalmas kezdeményezés voltak megfigyelhetők. A szülők igyekeztek a gyermek belső állapotához folyamatosan igazodni, ezért reflektáltak arra, hogy a gyermek mikor és milyen módon nyitott a témára, ugyanakkor nemcsak passzívan várták a kérdéseket, hanem aktívan alakították a kommunikációs helyzeteket. Az R4-es családban például a szülő expliciten megfogalmazza azt a tapasztalatot, hogy a gyermek kérdéseihez igazított válaszadás kulcsfontosságú, de a túlzott információátadás zavart kelthet:

R4_apa: *„Én ezt nem terveztem, inkább, mint ahogy nekünk ezt tanították is, hogy amikor kérdez, akkor kell neki válaszolni. Tehát én próbáltam a válaszokat megfogalmazni, várom a kérdéseket, és arra rájöttem, hogy amikor kérdez, és többet próbálok neki mondani, mint amit ő tudni akar, akkor ő ettől mindig hihetetlenül összezavarodik. Tehát nem szabad neki többet mondani, mint amit tudni akar."*

R10-es családban az anya úgy fogalmazott, hogy szeret az örökbefogadásról beszélgetni a gyermekkel:

> R10_anya: *„Én őszintén, én nekem nagyon jó érzés erről. Örülök, ha kérdez, mert azt érzem, hogy lépeget a saját maga történetében előre. Én ezt egyébként egyre inkább örülök, ha kérdez, mert ugye ritkán fordul elő, és ezért talán még jobban örülök neki. És egyre komfortosabban érzem magam, hiszen már ő olyan értelmes, intelligens kisgyerek, akivel imádok színházba járni kettesben, mert annyira szép látásmódja van ugyanarról a darabról, hogy tudunk róla beszélgetni...Nagyon szeretek vele beszélgetni, én abban borzasztóan jól érzem magam, főleg, ami az örökbefogadásával kapcsolatos, mert számomra ez egy ilyen rendkívül pozitív élmény."*

A kommunikáció gyakorisága eltérő. Azonban hogy melyik szülőféllel beszélget inkább a gyermek, elmondható, hogy egyértelműen minden esetben az anyukához mennek a gyermekek: R10_apa: *„Én azt mondanám, hogy az esetek felében csak anyával beszél, és a másik felében pedig együtt beszélgetünk.*

> R10_apa: *„Az a pár alkalom, amikor kérdeztek a dologgal kapcsolatban, többnyire a Rékával folyt a beszélgetés, és vele beszélgetnek. Én szerintem véletlen részese voltam a beszélgetéseknek. Annyira hozzám nem jöttek ezzel a kérdésekkel. Biztos ez az anya kérdés, mert hogy onnan indult el, ezért hozzá kötötték."*

Az R9-es családban megoszlik a kommunikáció, azonban ez az egyetlen család a mintában, ahol a gyermekek inkább apukával kezdeményezik az örökbefogadásról szóló mesék olvasását:

> *R9_anya: „De a téma valahogy, az meg kifejezetten, hogy Péternél, tehát, hogy nem, én meg pont azt vettem észre, hogy ezt a két mesekönyvet is neki hozta."*
>
> *R9_apa: „Tőlem szokta kérni, hogy meséljek erről."*
>
> *R9_anya: „Tőlem ezt soha, érted."*

R9_apa: „De nyilván azt, hogy a te hasadban volt, azt nem tőlem fogja megkérdezni, hanem tőled."

R9_anya: „De tőled kérdi, hogy mesélj erről?"

R9_apa: „Hát nem, csak hoz oda mondjuk ilyen mesekönyveket."

Az R12-es családban mondhatni megoszlik a szülőfelek között: R12_anya: *„Hát igazából általában velem szokott erről beszélni, tehát közösen.",* azonban ahogyan apuka fogalmaz, nem „generálnak" arra igényt, hogy beszélgessenek a témáról:

R12_anya: *„"N Mivel általában velem szokott aludni az idő nagyobb részében, meg én vagyok vele sokkal többet, ezért inkább hozzám jönnek ezek a kérdések. De hogyha Lacihoz jön, akkor ő válaszol rá. Tehát, hogy nincsen így. Vagy nincs az, hogy leültetjük, és akkor kisfiam, most akkor beszélgessünk, hanem tényleg, ami neki igénye van erre, arról, beszélünk róla.*

R12_apa: *„Nem generálunk igényt rá."*

Az R2-es családban szintén megfigyelhető ez a rugalmas, ciklikus kommunikációs dinamika:

R2_anya: *„…mikor őt érdekli… akkor természetesen beszélünk róla, de… hónapokig semmi."*

Ez a megfogalmazás rámutat arra, hogy a pluralisztikus klímában a kommunikáció gyakran szakaszos jellegű: intenzív időszakokat hosszabb csendek követnek, ami nem a téma elfojtását, hanem a gyermek belső feldolgozási folyamatainak tiszteletben tartását jelzi. Összességében a pluralisztikus klímákban az örökbefogadásról szóló kommunikációt a kezdeményezések sokfélesége, az eszközhasználat (mesék, történetek, utalások) és a gyermekek reakcióira való érzékeny ráhangolódás jellemzi.

A konszenzuális klímájú családok az örökbefogadásról szóló beszélgetéseinek szerkezete jellemzően reaktívabb és kontrolláltabb a mintában. Ezekben a családokban a szülők kiemelik, hogy őszintén válaszolnak (akárcsak a pluralisztikus klímájú családok), azonban ritkábban kezdeményeznek aktív beszélgetést: R8_anya: *„Nem, nem, mi hoztuk fel a témát."* R8_apa: *„Nagyrészt anya mesél neki."* R8_anya: *„Nagyrészt igen, én mesélek neki. De persze minden olyan, amivel mindketten egyetértünk.".* Hasonló a helyzet az R11-es családban is*:* R11_anya: *„Inkább ő kérdezett, és szigorúan azt tartottam, amit tanultam, hogy amennyit kérdez, arra*

válaszolok." R11_apa*: „úgy vagyunk vele, ha nem kérdez. Én nem hozom fel a témát."* A gyakoriságot tekintve elenyésző gyakorisággal fordul elő a témáról folytatott interakció, azt is a gyermek kezdeményezi*:* R8_apa: *„Szerintem évente egyszer."* R8_anya: *„Egyszer-kétszer",* R8_anya: *„Szóval, hogy egyszerűen most erre nem jutott úgy érkezés, hogy most ezt a témát feszegessük, meg tényleg úgy vagyunk vele, hogyha őbenne fölmerül valami kérdés."*. R6-os családban is az anyuka kerül előtérbe: *„Leginkább velem szoktak erről beszélni. Utána jön az, hogy együtt beszélgetünk róla, és apával a legkevesebbet."*. A hangsúly itt a válaszadás őszinteségén van, nem pedig a narratíva aktív megformálódásán. A szülői szerep ebben az esetben inkább információszűrőként jelenik meg, amely eldönti, mely kérdésekre lehet válaszolni, és melyek azok, amelyekre „még nem". Az R1-es család esetében a kommunikáció ritkasága külön is hangsúlyt kap: R1_anya: *„…nagyon-nagyon ritkán jön egy-egy kérdés… azt megválaszolom…"* Itt nemcsak a reaktív jelleg, hanem a beszélgetések alacsony intenzitása és gyakorisága is megjelenik. A szülő elfogadja a ritka kérdéseket, és nem törekszik a téma rendszeres fenntartására, amit jól példáz az R14-es és R11-es családi minta is:

> R14_anya: „*és zavart, hogy nem kérdez, de mivel ott volt az, hogy majd biztos fog kérdezni, de nem. Szóval, hogy ez így igen, ez így zavart engem, és most már azt gondolom, hogy jobb lett volna, hogyha ezt én jobban forszírozom már menet közben, hogyha nem kérdez, akkor igenis beszéljek neki róla. Tehát hogy ez szerintem fontos, hogy ezt jobban tudatosítani a szülőben, hogy ha ő nem, akkor márpedig nekem. Csak ugye itt az a nehéz, hogy mi az, amiről beszélhetek, és az ő szintjén, és nem akarok esetleg zavart okozni benne, hogyha meg olyasmiről kezdek el beszélni, hogy még nem tud feldolgozni?".*
>
> R11_apa: *„Mostanában nem."* R11_anya: *„Lehetséges, hogy most még eltemeti, hogy vagy nem mer úgy kérdezni, vagy nem akar minket megbántani, vagy nem tudom, hogy mi járhat a fejében sokszor azért. Úgyhogy elképzelhető, hogy foglalkoztatja. Előbb-utóbb úgyis kiböki, ha érdekli, igen."*

Megállapítható, hogy mind a konszenzuális, mind a pluralisztikus kommunikációs klímákban domináns a kérdésalapú kommunikációs logika a kutatásban résztvevők körében, azonban a két klímatípus eltérő módon szervezi ezt a gyakorlatot. A pluralisztikus klímákban gyakoribb az örökbefogadási kommunikáció aktív strukturálása, a kapcsolódó beszédhelyzetek tudatos

megteremtése, valamint a gyermek érdeklődésének finom felébresztése. Ezzel szemben a konszenzuális klímákban a kommunikáció inkább óvatos, reaktív és ritmikusan visszafogott, ahol a szülők elsősorban a gyermek explicit kérdéseire reagálnak, és kevésbé vagy egyáltalán nem kezdeményeznek önállóan beszélgetéseket a témáról.

A Kód V. összesen 162 alkalommal fordult elő a mintában. A leggyakrabban az R13-as családban jelent meg (18), valamint az R10-es (17) és az R14-es családoknál (16). Ezzel szemben az R3-as és az R7-es családoknál mindössze 2–2 előfordulás volt azonosítható. A megoszlás arra utal, hogy a vérszerinti család szerepe és narratív jelenléte jelentősen eltér a családok között. Az elemzés egyik legszembetűnőbb, teljes mintára kiterjedő eredménye, hogy a vér szerinti apa gyakorlatilag nem jelenik meg a családi kommunikációban, függetlenül attól, hogy pluralisztikus vagy konszenzuális klímáról van szó. A kódolt szakaszok túlnyomó többsége kizárólag a vér szerinti anyára vonatkozik, az apa legfeljebb hiányként, elhallgatásként vagy strukturális „nem-tudásként" bukkan fel, de nem válik narratív szereplővé. Ennél a kódnál a különbség a legerősebb: a pluralisztikus klímájú családban 111, míg a konszenzuálisnál 51 alkalommal lett kódolva. Az egész mintát tekintve a pluralisztikus klímában a vérszerinti család gyakrabban jelenik meg élő, beszélhető szereplőként (találkozás, fénykép, testvérek, jövőbeli kapcsolat), míg a konszenzuális klímában a család gyakrabban korlátozottan hozzáférhető, és a szülő jobban kontrollálja a tartalmat.

A mintában prezentált pluralisztikus klímájú családokban a vér szerinti anya a gyermek történetének integrált és legitim elemként jelenik meg. A kommunikáció gyakran nem merül ki a tényközlésben, hanem érzelmi, kapcsolati és jövőorientált dimenziókat is magában foglal. Ezekben a családokban a vér szerinti anya megjelenítése nem fenyegeti az örökbefogadó szülői szerepet, hanem inkább kiegészíti azt. Az R4-es családban például a vér szerinti anya tematizálása a gyermek értelmezési folyamatához kapcsolódik, még akkor is, ha a gyermek aktívan nem érdeklődik iránta: R4_anya: *„Érdekes, hogy arra a másik nénire vonatkozóan még nem tett fel kérdéseket… inkább úgy próbálta visszakanyarítani a dolgokat, hogy de ugye anya a te pocakodból."* Az R2-es családban a vér szerinti anya megnevezése már a korai kommunikációs szakaszban megjelenik, testi és kapcsolati metaforákon keresztül: *„…ott volt a köldökzsinór, ami összekötött az életet adóval, a néni, akinek a pocakjában voltál.".* Az R10-es család esetében a vér szerinti anya nemcsak információként, hanem érzelmi referenciaként is jelen van: R10_anya: *„…amikor nagyon kacag, akkor elmondtam, hogy annyira hasonlítasz a szülő anyukádra… és ez olyan jó."*

Ezekben a pluralisztikus mintázatokban feltűnő módon hiányzik a vér szerinti apa említése. A narratíva következetesen az anya-gyermek kapcsolatra szerveződik, míg az apa szerepe sem a

származástörténetben, sem az identitás narratívájában nem kap helyet. Amikor az apa mégis szóba kerül, az rendszerint információhiányként jelenik meg (pl. „nem tudunk róla semmit") és nem válik a gyermek számára értelmezhető alakká.

A konszenzuális klímákban a mintában résztvevők körében a vér szerinti szülő megjelenése erősen kontrollált, szűrt és késleltetett. A szülők gyakran hangsúlyozzák, hogy csak annyit mondanak el, amennyit a gyermek kifejezetten kérdez, és tudatosan elkerülik a részletezést. Az R1-es családban ez az attitűd egyértelműen megfogalmazódik: Szerző: *„Mit gondoltok, hogy a vér szerinti szülők szerepe és a megjelenése az örökbefogadási történetmesélésben fontos-e vagy nem?*

R1_apa: *„Szerintem nem*." R1_anya: *„Nem annyira."*

> R1_apa: *„Hát az apáról nem is tudunk semmit. Egyszer találkoztunk vele bemutatta. Bemutatta az életet adó, két percet körülbelül láttuk az utcán, meg igazából az életet adóval se volt nagyon kapcsolatunk különösebben. Legalábbis én úgy kezelem, hogy hálásak vagyunk, hogy életet adott a Kristófnak, és pont."*
>
> R1_anya: *„Én nem nagyon szeretném, hogyha Kristóf után valamikor is nyitott vagyok rá, hogyha föl akarja, satöbbi, de nem vagyok annyira a sztori mellett, hogy nem kell annyira ezt erőltetni."*

Hasonló mintázat figyelhető meg az R3-as családban is:

> R3_anya*: „…maga a sztori, azt úgy mi tudjuk… de szerintem nem is fogom neki elmesélni." „Én nem akarom az ő képzeletét irányítani. Ha az van, hogy anya, akkor az anya képzeletben én legyek. És ne is legyen egy ilyen B verzió, aki lehet."*

R13-as család segítséget kért pszichológustól, mert az anya észrevette, hogy teljesen kihagyják a vér szerinti apát az ÖBN-ből: R10_anya: *„egy idő után rájöttem, hogy mindig csak az anyát emlegetjük. De mivel pici volt, és úgy kezdődött, hogy a pocakomban voltál, és én nem tudtam magamtól, hogy most, hogy vezessem be az apát, és akkor röhögtünk is a Nórával, mert mondta, hogy nehogy úgy járjatok, mint XY, aki nagyon szépen fölfogta, hogy nem a te pocakodban voltam, de azt hitte, hogy az örökbefogadó apja meg az apja. Tehát, hogy vezessük be az apát is"*

Akárcsak a pluralisztikus klímában, a vér szerinti apa itt sem jelenik meg:

> R14_anya: „*Igen, ez egyébként mindig fel is merül bennem, hogy miért mindig csak azt firtatja, hogy az én hasamba, és ugye tudja, hogy Judit szülte meg, és hogy soha nem merült fel benne még a kérdés, hogy ha*

nem én vagyok a vér szerinti anya, akkor, akkor kéne lennie egy vér szerinti apának is. Tehát, hogy az valahogy így nincs."
R11_apa: *„Tehát ő maga se nagyon tudta, ki az apuka. Itt most így apukáról nem nagyon beszélhetünk, mert annyira emlékezett a hölgy, hogy magas volt és bajszos. Tehát ennyi információt tudott átadni."*

A mintában reprezentált konszenzuális családi klímájú családoknál a vér szerinti apa hiánya még kevésbé problematizált, mint a pluralisztikus családokban. A kommunikáció teljes egészében az örökbefogadó családi egység fenntartására irányul. Bár a vérszerinti család tematizálása elsősorban a pluralisztikus klímákra jellemző, a vérszerinti apa a teljes mintában strukturálisan hiányzik. Az örökbefogadási narratívák anyaközpontúak: a származás, a biológiai kötődés és az identitás kérdései kizárólag a vér szerinti anya köré szerveződnek. Ez az eredmény arra utal, hogy a nyílt örökbefogadás gyakorlata – legalábbis ebben a mintában – nem eredményezi automatikusan a biológiai család teljes, nemi szempontból is szimmetrikus integrációját a családi kommunikációba.

A Kód VI. arra vonatkozik, hogy az örökbefogadás narratívája az interjúkban milyen mélységben, időben és tematikus gazdagságban jelenik meg a családi kommunikációban. A teljes mintában a kód 189 alkalommal fordult elő, azonban jelentős eltérés mutatkozott a klímatípusok között: a pluralisztikus családokban jóval részletesebb, rétegzettebb történetekről számoltak be a családi kommunikáció során, míg a konszenzuális klímákban a narratíva inkább minimalista, szűrt és funkcionális jellegű. A legmagasabb előfordulás az R10-es és az R14-es családnál figyelhető meg (20–20), valamint az R5-ös családnál (19). Ezzel szemben az R12-es családnál mindössze 3 alkalommal jelent meg, míg az R11-esnél 4-szer. Ez a különbség arra utal, hogy egyes családok részletesebben bontják ki az örökbefogadási történetet, míg mások inkább szűkebb narratív kereteket alkalmaznak. R4 esetében a történet részletessége folyamatos belső dilemmaként jelenik meg. A szülő explicit módon reflektál arra, hogy a túlzott részletezés megijesztheti a gyermeket: R4_anya: *„Amikor négyévesen elmondtam neki konkrétan a történetet, akkor megijedt tőle… azt szűrte le, hogy neki el kell költöznie.",* ez az élmény később visszafogottabb, adaptív narratív stratégiát eredményezett: *„Azóta már inkább megvárom, hogy ő kérdezzen, mert rájöttem, hogy ha többet mondok, mint amit tudni akar, akkor összezavarodik.".* Az R10-es családban a történet részletessége tudatosan élményszerű, térben és időben konkretizált: R10_apa: *„Visszamentünk Szegedre… megmutattuk, hol született, hol vártunk rá, hol beszélgettünk a szülőanyukával.".* Ugyanakkor itt is megjelenik a narratíva hatásának utólagos felismerése: *„Amíg ott voltunk, befogta a fülét… aztán amikor beültünk a*

kocsiba, ott elszabadult a pokol.”. Az R5-ös család ugyan pluralisztikusnak sorolható, ugyanakkor e kód mentén olyan kommunikációs mintázat jelenik meg, amely ténylegesen a narratív információk korlátozásával és implicit tabusításával jár. Ez az eset rávilágít arra, hogy a pluralisztikus klíma nem garantálja automatikusan a gyermek örökbefogadási történetéhez való teljes hozzáférést. A szülők megfogalmazása szerint: R5_anya: *„Szerintem nem kell mindent, még felnőttkorban sem.”* R5_apa: *„Szerintem nem örökbefogadott gyereknek sem kell mindent tudnia.”* R5_anya: *„Igen.”* Ez a kijelentés első látásra univerzalizáló érvelésnek tűnhet, valójában azonban egyértelműen a szülői információkontrollt legitimálja. A hangsúly nem azon van, hogy a gyermek mit szeretne tudni, hanem azon, hogy a szülő szerint mire van szüksége, így tehát a szülők narratív kapuőrként vannak jelen. Ez a stratégia az örökbefogadási történetet nem a gyermek saját múltjaként, hanem szülői kezelés alatt álló információhalmazként pozicionálja. A gyermek örökbefogadási története nemcsak egy családi narratíva, hanem a gyermek identitásának strukturális része is. Ez a gyakorlat azonban funkcionálisan titkosítást eredményez, még akkor is, ha a szülők ezt nem explicit tabu formájában, hanem „józan mérlegelésként” fogalmazzák meg. A pluralisztikus klíma elméleti keretében (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b) a nyitottság egyik alapelve az, hogy a gyermek autonóm értelmezése legitim és a családon belül többféle narratív olvasat is létezhet. R5 esetében azonban maga a narratíva határa nem tárgyalható, vagyis nem az értelmezések sokfélesége korlátozott, hanem az, hogy miről lehet egyáltalán értelmezést alkotni. Összességében a pluralisztikus klímájú családokban a részletezés nem egyszeri aktus, hanem egy hosszú távú, adaptív folyamat része.

A kód a mintában szereplő konszenzuális kommunikációs klímájú családokban nem egyszerűen azt jelenti, hogy mennyit mesélnek a szülők, hanem azt, hogy milyen szabályok mentén osztják meg az örökbefogadási történet elemeit. Ezen családokban a történet részletessége tipikusan a szülői relevanciaértékeléshez, időzítéshez és narratív kontrollhoz kötődik: a szülő dönti el, mi „lényeges”, mi „lényegtelen”, és mikor „időszerű” egy információ. R14 esetében a történet részletessége kifejezetten lépcsőzetes logika szerint épül fel: R14_anya: *„Ezek információmorzsák… nem lehet csőstül odaadni.”.* A szülő itt explicit módon megnevezi a történet adagolásának szükségességét. A konszenzuális családokban a történet tudatosan minimalizáltabb, például az R6-os családban: R6_anya: *„Annyit mondunk el, amennyit kérdez. Nem többet.”.* A részletezés elkerülése itt nem bizonytalanságból, hanem védelmi szándékból fakad: *„Nem biztos, hogy jót tenne neki, ha mindent tudna.”.* Az R1-es család a témát a többi családhoz képest szélsőségesen kezeli, ahogyan azt fentebb is írtam. A történet részletessége tehát ezen család esetében kifejezetten lezárt. R1_anya: *„Tudja, hogy örökbefogadott, és*

nekünk ez így rendben van.”. R3-ban ugyanez a szűrő még erősebb, mert részletek is halasztódnak és a történet egy része kikerül a jövőbeni megoszthatóság köréből, mert a szülő a gyermek szempontjából „lényegtelennek” minősíti: R3_anya: *„…maga a sztori, azt úgy mi tudjuk… de szerintem nem is fogom neki elmesélni, mert majd maximum nagyon későn… effektíve az a rész számára lényegtelen.”.* E két részlet jól mutatja a konszenzuális klímák egyik tipikus működését: a történet részletessége nem a gyermek kíváncsiságának potenciális jövőbeli igényére épül, hanem arra, hogy a szülő előzetesen besorolja az információkat „átadható” vs. „nem szükséges” kategóriákba. A konszenzuális klímában a részletezés gyakran együtt jár azzal, hogy a szülők a történet átadását életkori vagy érzelmi érettséghez kötik. Ez látható R1-ben („*majd, ha felnőtt lesz és kérdez*”) és R3-ban is („*maximum nagyon későn*”). A történet részletessége tehát nem fokozatosan, természetesen táguló narratíva, hanem szakaszolás: van egy „alapcsomag”, és vannak „későbbre tett” vagy „nem átadott” elemek. Ez a „kérdésre válaszolunk” elv önmagában nem problémás, de a „*Történet részletessége*” és a „*Kommunikáció a gyermekkel az örökbefogadásáról*” kódok szempontjából azt jelenti, hogy a narratíva bővülése a gyermek kérdezési mintázatától függ, és ha a gyermek ritkán kérdez, akkor a történet részletei tartósan háttérben maradhatnak.

A Kód VII. gyakorlati eszközökre és rituálékra vonatkozó kód összesen 84 alkalommal jelent meg. Azokat a konkrét kommunikációs eszközöket és ismétlődő cselekvéseket foglalja magában, amelyek segítségével a családok az örökbefogadás témáját a mindennapi életbe beágyazzák. Ide tartoznak többek között a mesekönyvek használata, rituális beszédhelyzetek (pl. esti mesélés), vizuális eszközök (fotók, albumok), valamint a spontán vagy tudatosan kialakított ismétlődő kommunikációs formák. A kód elemzése során markáns különbségek rajzolódnak ki a pluralisztikus és a konszenzuális klímák között nem az eszközök típusa, hanem az eszközhasználat funkciója és rugalmassága mentén. A kód előfordulása a pluralisztikus családi kommunikációs klímákban volt hangsúlyosabb a mintámban. Ezekben a családokban az örökbefogadással kapcsolatos kommunikáció gyakran közvetett, mediált formákon keresztül valósul meg, míg a konszenzuális klímákban az eszközhasználat visszafogottabb, a kommunikáció pedig inkább közvetlen, ritmus- és tartalomkontrollra épülő. A legmagasabb előfordulási gyakoriság az R9-es családnál volt (20), amit az R4-es és az R2-es családok követtek (9–9). Több családnál, például R11-nél és R3-nál ez a kód alig vagy egyáltalán nem jelent meg, ami arra utal, hogy a strukturált kommunikációs eszközök alkalmazása nem minden családban jellemző.

A pluralisztikus családokban a mintában a praktikák és rituálék nem előre rögzített eszközök, hanem érzelmi közvetítők. Ezekben a családokban az eszközhasználat gyakran adaptív, a

gyermek aktuális reakcióihoz és állapotához igazodik. R4 esetében a „pocaktörténet" visszatérő, játékos rituáléként jelenik meg, amely egyszerre szolgál érzelmi megnyugtatásra és a történet feldolgozására: R4_anya: *„…anya a te pocakodból? És akkor bebújik ide a pulcsim alá, és akkor ő megszületik… és akkor mindig mondom, hogy nem, nem az én pocakomból."*
Ez egyfajta folyamatosan újrajátszott interakció, amelyben a szülő egyszerre engedi meg a fantáziát és tartja fenn a valós narratívát. Ez jól mutatja a pluralisztikus klíma rugalmasságát: a rituálé nem egyszeri eszköz, hanem egy nyitott, ismétlődő feldolgozási tér. R10-ben a szülő tudatosan alkalmaz apró, hétköznapi megjegyzéseket a történetbe való visszajelzésre: R10_anya: *„…elkezdtem kicsit provokálni, olyan finom, kellemes kérdésekkel… így behoztam a beszélgetésbe."* Ez a „provokáció" kapcsolódó technika, amely lehetővé teszi, hogy a gyermek saját tempójában kapcsolódjon a témához. A praktika itt nem strukturált rituálé, hanem kommunikációs érzékenység. Megfigyelt eredmény, hogy a pluralisztikus családokban gyakori a metaforák használata, ami azt mutatja, hogy a pluralisztikus klímának ez egyfajta minőségi többlete a konszenzuálissal szemben. Nem mennyiségben, hanem nyelvi-szimbolikus gazdagságban.

4. táblázat: Az örökbefogadás metaforái. Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2026).

R1	„Életem legjobb döntése."
R2	„Hát ez egy életre szóló csomag."
R3	„Orosz rulett."
R4	„Barátság."
R5	„Áldás."
R6	„Számomra a világon a legnagyobb önzetlen szeretet."
R7	-
R8	„Pozitív kihívás, és csoda."
R9	„Hivatás."
R10	„Örökbe-fogadás".
R11	„Nekünk mindenképpen ajándék is, áldás is, és hát ez egy út."
R12	-
R13	„Mi áldásnak szoktuk mondani."
R14	-
R15	-

A „pocak" vs. „szív" mint testi metafora a kötődésre vonatkozóan a pluralisztikus mintában volt a leggyakoribb és legerősebb metaforikus előfordulás. R10_anya: *„nem az én pocakomból született, hanem a szívemben hordoztam.", R2_anya*: *„másik néninek a pocakjában voltál, minket a szívünknél kötött össze egy láthatatlan kötelék", „mondtam neki, hogy minket a szívünknél kötött össze egy láthatatlan kötelék, és attól megnyugodott"*. R5_anya: *„én azt mondtam, én a szívemben hordoztalak benneteket*" Ez jól mutatja, hogy a metafora alkalmazása a gyermek szorongására egy szülői válasz, egyfajta praktika, ami nem információt ad, hanem érzelmi biztonságot. A másik tipikus metafora a „gólya", amely a Gólyahír Alapítványból ered

legtöbb alkalommal, azonban a gyermekáldás tipikus metaforájaként is tekinthető: R10_anya: *„…a Gabi gólyamama ezt látta, és akkor úgy hozott minket össze”, R9_anya: „…ő is gólyahíres, meg a testvére is gólyahíres.”.* A harmadik tipikus metafora a mintában a mesék és állatmetaforák, ami egy indirekt azonosulást eredményez: R10_anya: *„…a mackómama minden gyereke más, és ettől szép és ettől kerek.”.* Végül pedig minden interjú végén megkérdeztem a szülőket, hogy milyen metaforát használnának az örökbefogadásra, aminek eredményét a 4. táblázat ábrázolja.

A mintában előforduló konszenzuális klímájú családokban gyakran megjelenik az a törekvés, hogy az örökbefogadás ne váljon különleges, kiemelt vagy ritualizált témává, hanem a családi élet természetes részeként legyen jelen. Ez a normalizáló stratégia implicit módon kiváltja a rituálék szükségességét: R8_apa: *„…próbáltunk mindig őszintén válaszolni a kérdéseire, de nem akartuk ezt túlmagyarázni.”, R11_anya: „…nem volt semmi külön, leülünk és most erről beszélünk. Ha jött, jött.”.* A mintában lévő konszenzuális klímájú családokban, szemben a pluralisztikus családokkal, ritkán jelennek meg külső segédeszközök (mesekönyvek, szimbolikus tárgyak, rituális események). Amikor mégis, azok átmenetiek és funkcionálisak, nem épülnek be hosszú távú narratív rendszerként, például: R3_anya: *„…volt, hogy mesekönyvből olvastunk, de nem lett belőle rendszer.”*

A Kód VIII. összesen 212 alkalommal fordult elő a mintában. A kód azt ragadja meg, hogy milyen időbeli mintázatban, milyen rendszerességgel és milyen ciklikussággal kerül elő az örökbefogadás témája a családi kommunikációban. Az elemzés alapján az örökbefogadásról szóló beszélgetések egyik klímatípusban sem folyamatosak, vagy állandóan jelen vannak, ugyanakkor a beszélgetések gyakoriságának szerveződése eltérő logika szerint történik a pluralisztikus és a konszenzuális családokban. Kiemelkedően magas előfordulás figyelhető meg az R3-as (26), R14-es (24) és R8-as (23) családoknál. Ezzel szemben az R7-es családnál ez a kód mindössze 1 alkalommal jelent meg. A különbségek arra utalnak, hogy a történetmesélés gyakorisága jelentős variabilitást mutat a családok között. A pluralisztikus családokban az örökbefogadásról szóló kommunikáció nem állandó, hanem időszakosan aktiválódó, hullámzó mintázatot mutat. Jellemző, hogy a téma hosszabb szünetek után intenzívebben tér vissza, gyakran a gyermek fejlődési ugrásaihoz, kérdéseihez vagy külső eseményekhez kapcsolódva: R4_anya: *„Van, amikor hónapokig nem jön elő kérdés. Valamikor meg egymás utáni napokon sokszor.”,* R2_anya: *„Ez időnként fellángol, beszélünk róla egy ideig, aztán hónapokig semmi.”,* R10_anya: *„…fél évente, háromnegyed évente szokott kérdezni, mindig nagyon összeszedett kérdéseket.”.* A pluralisztikus klímában tehát a

gyakoriság rugalmas, a beszélgetések sűrűsége a gyermek érdeklődéséhez igazodik, és a szülők ezt a változékonyságot nem problémaként, hanem természetes folyamatként értelmezik.

A mintában lévő konszenzuális családokban az örökbefogadásról való kommunikáció jellemzően ritkább, alacsonyabb intenzitású, és hosszabb időszakokra teljesen háttérbe szorul. A téma előkerülése itt szinte kizárólag a gyermek explicit kérdéseihez kötődik, és nem jellemző a spontán vagy szülő által kezdeményezett visszatérés: R6_anya: *„Nem gyakran beszélünk róla. Akkor kerül elő, amikor kérdez.”,* R1_anya: *„Nagyon ritkán jön egy-egy kérdés.”,* R11_anya*: „Volt egy időszak, amikor kérdezett, aztán teljesen eltűnt a téma.”.* Ebben a klímában a ritka előfordulás nem kerül reflexió tárgyává, és a szülők általában nem érzik szükségét annak, hogy a témát újra és újra megnyissák, amennyiben a gyermek részéről nem érkezik igény. A kód elemzése azt mutatja, hogy az örökbefogadásról szóló beszélgetések egyik CSKM-ben sem folyamatosak vagy állandó jellegűek. A mintában jelen lévő pluralisztikus klímában a kommunikáció ciklikus, hullámzó jellegű, a gyermek érési folyamataihoz igazodva aktiválódik, míg a konszenzuális klímában ritkább, stabilabb mintázatot mutat és szinte kizárólag a gyermek explicit kérdéseihez kötődik.

A Kód IX. a legritkábban előforduló kategória volt, összesen 46 kódolási egységgel. A legmagasabb érték az R6-os családnál jelent meg (6), míg több családnál – például az R4-nél és az R12-nél – egyáltalán nem fordult elő ez a kód. Ez arra utal, hogy az érzelmi dimenzió sok esetben implicit marad, és ritkábban kerül explicit formában elő az interjúk során. A kód azokat az affektív reakciókat ragadja meg, amelyek a szülők részéről az örökbefogadásról folytatott beszélgetésekhez kapcsolódnak. Ide tartoznak a komfortosság, a bizonytalanság, a szorongás, a megkönnyebbülés, az öröm, valamint az érzelmi önreflexió megjelenései. A kód nem azt vizsgálja, hogy vannak-e érzelmek – hiszen ezek minden családban jelen vannak –, hanem azt, hogyan tematizálódnak és hogyan kerülnek verbalizálásra a különböző kommunikációs klímákban.

A pluralisztikus klímájú családokban a mintában az érzelmek nyíltabban jönnek elő és gyakran reflexió tárgyává válnak. A szülők a gyermek érzéseire is reagálnak és saját érzelmi állapotaikat is megnevezik, sokszor ambivalens módon: R4_apa: *„Kihívás. Kihívás jól megválaszolni a kérdéseket.”,* R10_anya: *„Az elején bennem ez félelmet okozott… hogy jól mondom-e, vagy ártok vele.”.* Ezekben a családokban az örökbefogadásról szóló kommunikáció érzelmileg terhelt, de elkerülhetetlen. A nehézség kimondható, és a szülők gyakran beszélnek arról, hogy ezeket a helyzeteket tanulási folyamatként élik meg. R2_anya: *„Ez egy nagyon nehéz dolog egyébként… olyan váratlan helyzetekben jönnek a kérdések.”.* A klímában az érzelmi feszültség nem vezet visszahúzódáshoz, hanem sok esetben éppen a kommunikáció fenntartását motiválja.

Ugyanakkor az ambivalencia, félelem és öröm, bizonytalanság és elköteleződés, egyidejű jelenléte végig érzékelhető.

A konszenzuális családokban a mintában az érzelmek ritkábban kerülnek explicit megfogalmazásra és gyakran háttérben maradó, implicit módon jelennek meg. A szülők jellemzően kontrollált, higgadt kommunikációs stílusra törekednek, amelyben az érzelmi túlterhelés kerülése hangsúlyos: R6_anya: *„Nem szeretnénk megijeszteni.”*, R1_apa: „*Próbálunk nem túl nagy jelentőséget adni neki.”*. A megfogalmazásokban az érzelmek nem önálló témaként, hanem a kommunikáció szabályozásának indokaként jelennek meg. A szülők érzelmi állapota ritkán válik önreflexió tárgyává. Sokkal inkább a gyermek érzelmi egyensúlyának védelme kerül előtérbe: R11_anya: *„Nem volt ez nekünk kellemetlen… inkább természetes.”*. Ez az érzelmi „semlegesítés” nem érzelemmentességet jelent, hanem érzelmi kontrollt, amely összhangban áll a konszenzuális klímák hierarchikusabb, stabilitásorientált működésével.

Az adatok egyik lényeges tanulsága, hogy az érzelmek explicit megjelenése nem jár együtt automatikusan a narratív tartalom nagyobb hozzáférhetőségével. Pluralisztikus családokban magas érzelmi reflexivitás mellett narratív korlátozás (pl. R5) is előfordulhat, míg konszenzuális családokban az érzelmi visszafogottság ellenére is kiszámítható a kommunikáció.

A Kód IX. eredményei alapján a pluralisztikus klímájú családokban az érzelmek a vizsgált korpuszban gyakrabban jelentek meg explicit és reflektált formában, sokszor ambivalens tapasztalatok kíséretében. A konszenzuális klímájú családokban az érzelmek inkább visszafogottan, implicit módon, a stabilitás és a gyermek érzelmi védelmének keretében jelentek meg. Az érzelmi nyíltság ugyanakkor egyik klímatípusban sem jelentett automatikusan nagyobb narratív hozzáférést. Ez a leíró mintázat tovább árnyalja a családi kommunikációs klímák és az örökbefogadási kommunikáció kapcsolatát.

A kvalitatív interjúk tartalomelemzésének eredményei lehetővé tették annak vizsgálatát, hogy a CSKM-modell által leírt családi kommunikációs klímák miként jelennek meg az örökbefogadással kapcsolatos kommunikációs gyakorlatokban. Az interjúk kódolása során azonosított 9 kód mentén kirajzolódó mintázatok alapján megállapítható, hogy a konszenzuális és pluralisztikus klímák a mintában eltérő kommunikációs stílusokat és szerveződési módokat mutatnak, de ezek a különbségek nem minden kód esetében járnak együtt eltérő mértékű nyíltsággal vagy narratív hozzáféréssel.

A beszélgetésorientáció mindkét klímatípusban hangsúlyosan jelen volt. Ezt jól jelzi a Kód IV. magas előfordulása mind a pluralisztikus, mind a konszenzuális családokban. A kódolt adatok

azonban arra utalnak, hogy a beszélgetésorientáció elsősorban a kommunikáció formáját és stílusát, nem pedig annak tartalmi mélységét vagy részletességét strukturálja. A pluralisztikus klímájú családokban a mintában a kommunikáció gyakran reflektált, rugalmas és a gyermek aktuális érdeklődéséhez igazított formában zajlott. Ezekben a családokban gyakoribb volt a Kód VIII., valamint a Kód VII. előfordulása, ami arra utal, hogy a szülők tudatosan kerestek kommunikációs alkalmakat és eszközöket az örökbefogadási történet feldolgozására. Ugyanakkor a Kód V. mentén nagy változatosság volt megfigyelhető: több pluralisztikus családban az információk adagolása, késleltetése vagy bizonyos narratív elemek visszatartása jelent meg, ami arra utal, hogy a magas beszélgetésorientáció nem feltétlenül jár együtt teljes narratív hozzáféréssel. A mintában előforduló konszenzuális klímájú családokban a kommunikáció szerveződése jellemzően strukturáltabb és ritmizáltabb volt. A Kód III. gyakran a gyermek kérdéseire adott válaszokra épült, és hangsúlyosan jelentek meg az „életkori megfelelőség" és a „megfelelő időzítés" elvei. A Kód II. több konszenzuális családban is magas előfordulást mutatott, ami arra utal, hogy a szülők aktívan reflektáltak arra, mit, mikor és hogyan osztanak meg a gyermekkel. Ez a tudatosság azonban nem minden esetben járt együtt részletesebb narratívával. Több konszenzuális családban a történet bizonyos elemei hosszú időn keresztül háttérben maradtak.

Az egyik legjelentősebb empirikus megállapításom az, hogy az örökbefogadásról szóló családi kommunikáció nem a család általános kommunikációs orientációinak (beszélgetés- és konformitásorientációk) közvetlen leképeződése, tehát a strukturális nyíltság nem egyenlő a narratív nyíltsággal. Ehelyett egy önálló, kontextuális, érzelmileg szenzitív kommunikációs aktusként működik, amely saját szabályok és gyakorlatok szerint strukturálódik. A CSKME keretében végzett korábbi kutatások azt feltételezték (ld. 4. fejezet), hogy az általános családi kommunikációs orientációk (kiváltképpen a konformitásorientáció) automatikusan magasabb szintű nyitottságot eredményeznek az összes családi kérdésben, beleértve az örökbefogadást is (Horstman, Colaner & Rittenour, 2016). Azonban jelen disszertáció eredményei – valamint az elmúlt évek kritikai szakirodalomban felmerült aggályok (Horstman et al., 2018; Morrissey et al., 2023; Schrodt et al., 2023; Kovács és mtsai., 2025) – nem támasztják alá ennek az egyszerűsítő feltételezésnek az automatikus alkalmazhatóságát. A CSKME-kritikák azt mutatják, hogy az „openness" koncepciója nem univerzális. Egy 2023-as tanulmány (Morrissey et al., 2023) a családi szexuális kommunikációról azt bizonyította, hogy a konformitás-orientáció nem feltétlenül jósolja előre a családi nyitottságot az összes érzékeny témában – sőt, a nyitottság operacionalizálása különbözik az általános CSKM-től, ha domain-specifikus kontextusról van szó, jelen esetben az örökbefogadásról.

A disszertáció empirikus adatai azt mutatják, hogy még azok a családok is, amelyek magas beszélgetésorientációjúnak minősíthetők (azaz pluralisztikus és konszenzuális klímájúak, ahol szabad a véleménykifejezés), tudatosan korlátozták az örökbefogadási narratívát több dimenzióban:

- Bizonyos információk aktívan nem kerülnek megosztásra ("nem kell mindent tudni" logika - R5 példája).
- Az örökbefogadás érzelmi aspektusai leginkább az apák esetében maradnak el, még ha a tények is megosztódnak.
- Az örökbefogadás történetét szelektíven közvetítik, még a beszélgetésre nyitott családokban is.

Ez az ellentmondás azt sugallja, hogy az örökbefogadási kommunikáció nem egyszerűen az általános családi kommunikációs klíma függvénye. A CSKME-ben feltételezhető, hogy a beszélgetésorientáció előnyös az információmegosztás és az érzelmi nyitottság szempontjából. Azonban az eredményeim azt mutatják, hogy az örökbefogadási téma specifikus szabályozási mechanizmusokkal rendelkezik, amelyek felülírják az általános orientációkat. A CSKME kiterjesztéséről szóló 2018-as tanulmány (Horstman et al., 2018) és Kovács és munkatársainak megjelent 2025-ös cikke is már javasolták, hogy a konformitásorientáció újrakonceptualizálása szükséges, mivel az eredeti megközelítés túl szűkös. Az eredmények itt azt sugallják, hogy nemcsak a konformitás, hanem az összes CSKM-orientáció is lehet szűk az érzelmileg szenzitív, intergenerációs témákban, például az örökbefogadásban.

9.1.4 A CSÖK-modell empirikus megjelenése a mintában

Jelen kutatás eredményei több ponton illeszkednek a CSÖK modell alapfelvetéséhez, ugyanakkor az empirikus adatok alapján a modell egyes elemei differenciáltabb értelmezést igényelnek, ami túlmutat jelen disszertáció keretein és céljain. A kutatás eredményei több ponton illeszkednek a CSÖK modell alapfeltevéseihez, de az empirikus adatok arra is rámutatnak, hogy a nyílt örökbefogadás és az örökbefogadással kapcsolatos családi kommunikáció közötti kapcsolat nem lineáris és nem egységes módon valósul meg a vizsgált családokban.

A CSÖK modell kiindulópontja szerint a nyílt örökbefogadás olyan strukturális és kapcsolati feltételrendszert hoz létre, amely kommunikációs lehetőségeket teremt az örökbefogadással kapcsolatos információk, narratívák és érzelmi jelentések megosztására. A jelen mintában ez a lehetőség valamennyi család esetében adott volt, azonban az interjúk és a kódolás eredményei azt mutatják, hogy ezekkel a lehetőségekkel a családok eltérő módon és eltérő mértékben éltek.

Az adatok alapján megállapítható, hogy a nyílt örökbefogadás önmagában nem járt együtt sem a folyamatos, sem a részletes örökbefogadási kommunikációval, ami szintén erősíti a központi tézist, miszerint a strukturális nyíltság nem egyenlő a narratív nyíltsággal. A Kód III. ugyan a teljes mintában a leggyakrabban előforduló kód volt (N = 628), azonban a kód mögött meghúzódó kommunikációs gyakorlatok szerkezete jelentős eltéréseket mutatott mind a konszenzuális, mind a pluralisztikus családi kommunikációs klímákban.

Pluralisztikus klímájú családokban a mintában gyakrabban jelent meg a kommunikáció reflektált, kontextusérzékeny és gyermekközpontú szervezése, amelyben a szülők hangsúlyozták, hogy a gyermek érdeklődése, aktuális kérdései és érzelmi állapota határozzák meg az örökbefogadási történet előhívását. Ugyanakkor ezekben a családokban sem volt egységes a narratív részletesség mértéke: több esetben megfigyelhető volt az információk tudatos adagolása, késleltetése vagy bizonyos elemek – például a vér szerinti szülők élethelyzeteinek – háttérben tartása.

Konszenzuális klímájú családokban a mintában az örökbefogadással kapcsolatos kommunikáció jellemzően strukturáltabb ritmusban, a gyermek kérdéseire adott válaszokra épülve fordult elő. Ezekben a családokban a szülők gyakran hangsúlyozták a „megfelelő időzítés" és az „életkori megfelelőség" elvét, ugyanakkor az adatok alapján ez a kommunikáció nem minden esetben volt kevésbé nyílt vagy érzelmileg szegényebb, mint a pluralisztikus klímájú családokban.

Az eredmények alapján különösen hangsúlyossá válik, hogy a CSÖK-modell által leírt nyíltság nem azonosítható automatikusan az örökbefogadási narratívák részletességével vagy gyakoriságával. A Kód V. és a Kód VII. és a Kód IV. eloszlása azt mutatja, hogy az örökbefogadási kommunikáció tényleges tartalma és mélysége nem kizárólag a strukturális nyíltság vagy a beszélgetésorientáció függvénye. Ez a jelenség mindkét klímatípusban megjelent, és az örökbefogadási élmény narratív kontrollja eltérő formáiban volt tetten érhető.

9.2 Az Örökbefogadási Belépési Narratívák eredményei a szülők által leírt történetei mentén

A kvalitatív tartalomelemzés során az Örökbefogadási Belépési Narratívákban összesen 8 tematikus kód került azonosításra (ld. a 14. számú mellékletet). Az előfordulások megoszlásának vizsgálata lehetővé tette annak feltárását, hogy a pluralisztikus és a konszenzuális családi kommunikációs klímákban milyen eltérések figyelhetők meg a narratívák szerkezetében, tematikai gazdagságában és érzelmi telítettségében. Az alábbiakban bemutatom az eredményeket, különös figyelemmel arra, hogy az előfordulásokon túl milyen narratív funkciók és szervező szerepek térnek el a két klímatípusban. Az ÖBN-ek vizsgálatához a

harmadik adatgyűjtési módszert alkalmaztam, amelynek keretein belül az összes interjúban részt vevő felet (30 fő) megkértem ugyanazzal az instrukcióleírással:

- az első szempont az volt, hogy a szülőfelek külön írják meg a történetet,
- második szempont alapján tilos volt előre megbeszélniük, hogy mit írnak le és küldenek el részemre,
- a harmadik szempont részeként, hogy kizárólag addig kellett leírniuk a gyermeknek elmondott ÖBN-t, ameddig interjúnkig eljutott a megosztásban,
- a negyedik szempont arról szólt, hogy nem szabtam meg terjedelmi korlátot a történet leírására,
- végül pedig ha valaminek nagyobb hangsúlyt vagy figyelmet szántak a szülők, akkor kértem, használjanak félkövér betűtípust.

A szülők nem minden esetben azonos műfajú szöveget hoztak létre. Többen saját szavaikkal írták le, mit szoktak mondani a gyermeknek, de nem közvetlenül a gyermeknek címzett ÖBN-t fogalmaztak meg (például R5); mások narratív részleteket magyarázó reflexiókkal egészítettek ki (például R11 és R13). Az elemzés alapját 25 írásos ÖBN alkotta: 13 anyai és 12 apai szöveg, összesen 13 nyílt örökbefogadó családból. Tizenkét családból mindkét szülő, egy családból pedig csak az anya narratívája állt rendelkezésre. Az R1 családból az apa nem küldött történetet, az R3 családból pedig egyik szülő sem, mert az interjúban elmondásuk szerint nem beszélnek a gyermekkel az örökbefogadásról. Ezekben az esetekben a narratíva hiánya empirikusan is értelmezhető, mert közvetlenül kapcsolódik a család kommunikációs gyakorlatához. Ugyanakkor a be nem küldött szövegek korpuszkorlátot is jelentenek. Az R4 család ismételt kérésre sem küldte el a történetleírást; ez az eset ezért válaszhiányként, és nem bizonyított narratívahiányként kezelendő. Az ÖBN-ek meglétére és hiányára vonatkozó következtetésekben elkülönítettem e két helyzetet.

Érdekes eredmény továbbá, hogy mindkét család (R1_apa és R3) a konszenzuális klímába tartozik az FCSKM-kérdőív kitöltésük alapján, amely megerősíti azt a megfigyelést, hogy az örökbefogadás kommunikációja és az örökbefogadási narratíva létezése nem automatikus következménye sem a nyílt örökbefogadásnak, sem a magasabb beszélgetésorientációnak, hanem aktív narratív konstrukció eredménye. Így az ÖBN hiánya empirikusan alátámasztja, hogy a CSKM és az ÖBN forma nem áll egy az egyben megfeleléssel egymással. Ez a megállapítás a CSÖK-CSKM-ÖBN hármas modelljén belül azt jelzi, hogy:

- a CSÖK kommunikációs lehetőséget teremt,
- a CSKM kommunikációs klímát biztosít,

- az ÖBN pedig csak akkor jön létre, ha a család az örökbefogadást narratív formában is értelmezni és közvetíteni kívánja

A CSÖK-modell értelmezési keretében a nyílt örökbefogadás olyan strukturális kommunikációs feltételként jelenik meg (Wrobel et al., 2003), amely lehetőséget teremt az örökbefogadással kapcsolatos információk áramlására. Az adatok ugyanakkor azt mutatják, hogy ez a lehetőség nem minden esetben realizálódik narratív formában. Az ÖBN-ek hiánya arra utal, hogy a nyílt örökbefogadás nem szükségszerűen eredményez narratív feldolgozást, még akkor sem, ha a kommunikációs környezet ezt lehetővé tenné.

Az ÖBN-ek kvalitatív tartalomelemzése alapján a narratívák nem egyenlő mértékben voltak kódolhatók. Jelentős eltérések mutatkoztak a történetleírások részletességében, tematikus gazdagságában és műfaji formájában. Az ÖBN-ekben előforduló kódok száma családonként széles skálán mozgott, amit a 14. számú melléklet is bemutat. Egyes történetekben az örökbefogadás több érzelmi, kapcsolati és reflektív dimenziója is megjelent, míg más szövegek szűkebb tematikus fókuszú, rövidebb leírásokként működtek. A jelen kódolási rendszer ugyanakkor nem mérte önállóan a narratív koherenciát vagy a történetszerkezetet, ezért ezekre a tulajdonságokra ebből az összevetésből nem vonható le következtetés.

Az ÖBN-ekben megjelenő kódok számát a CSKM mentén elkülönítve vizsgálva, jól kirajzolódik egy mennyiségi, de nem determinisztikus különbség a konszenzuális és pluralisztikus családok között. A pluralisztikus családok narratíváiban a nyers kódelőfordulások száma magasabb volt, mint a konszenzuális családok narratíváiban. A nyers totál azonban a szövegek eltérő számával és hosszával is skálázódik, ezért önmagában nem méri a téma nagyobb jelentőségét. Mintakorlátos mutató a család-szintű jelenlétre: a 8 tematikus kódból 6 mindkét klímacsoport minden családjában megjelent (pluralisztikus 7/7, konszenzuális 4/4), érdemi eltérés elsősorban a Kód VII. mutatkozott (pluralisztikus 6/7, konszenzuális 2/4). A vizsgálat írásos korpuszát 13 családból származó 25 szülői ÖBN alkotta. 12 családból anyai és apai, egy családból pedig kizárólag anyai narratíva állt rendelkezésre. A korpusz 420 elemzési egységet és 499 kódelőfordulást tartalmazott. Elemzési egységnek a kódtáblán önálló sorban rögzített, elkülöníthető jelentéstartamú narratív szegmens minősült. Egy elemzési egységhez több kód is rendelhető volt, ezért az elemzési egységek és a kódelőfordulások száma nem azonos. A kódolás 8 tematikus kategória alapján történt (ld. a 14. számú mellékletet). A kommunikációs klímák összehasonlításának elemzési szintjét a család határozta meg. Erre azért volt szükség, mert ugyanazon családból származó anyai és apai narratívák egymástól nem független megfigyelések. Az összehasonlításba a tisztán konszenzuális (n=4) és a tisztán pluralisztikus (n=7) klímájú családok kerültek be. Az R6- és

R7-családoknál az anya és az apa eltérő kommunikációs klímába tartoztak, ezért ezeket a vegyes besorolású családokat a két csoport közvetlen statisztikai összehasonlításából kizártam, a kvalitatív elemzésben azonban megtartottam. A családonként rendelkezésre álló szövegek és elemzési egységek eltérő száma miatt a nyers kódgyakoriság helyett elsődlegesen az elemzési egységre jutó kódelőfordulások arányát vizsgáltam. A kis csoportszám miatt a csoportok összehasonlítása kétoldali, egzakt permutációs Mann-Whitney-próbával történt.[44] A p-értékek exploratív jellegűek, a kis, nem reprezentatív minta miatt nem szolgálnak populációs általánosításra vagy kauzális következtetésre alapuló adatoknak. A mintában előforduló konszenzuális klímájú családok narratíváiban az elemzési egységre jutó kódelőfordulások mediánja szintén alacsonyabb volt (Mdn = 1,01), mint a mintában előforduló pluralisztikus klímájú családok narratíváiban (Mdn = 1,24). A különbség azonban nem bizonyult statisztikailag szignifikánsnak (U = 6,5; p = 0,182; r_rb = -0,54). Az eredmény ezért nem igazolja a kommunikációs klíma és a kódsűrűség közötti szisztematikus kapcsolatot, hanem kizárólag a vizsgált korpuszban megfigyelt leíró különbséget jelzi.

A tematikus fókuszáltság feltáró vizsgálata a nyolc kódkategória családonkénti eloszlásának normalizált Shannon-entrópiáján alapult.[45] A konszenzuális családok narratíváinak mediánértéke 0,887, a pluralisztikus családoké 0,911 volt. A különbség nem volt statisztikailag szignifikáns (U = 10,0; p = 0,527). A megjelenő témakategóriák számában sem mutatkozott szignifikáns eltérés a konszenzuális (Mdn = 7,5) és a pluralisztikus családok között (Mdn = 8,0; U = 8,5; p = 0,406). A konszenzuális narratívák enyhén koncentráltabb tematikus eloszlása ezért szintén csak a vizsgált korpusz leíró sajátosságaként értelmezhető.

Az eredmények alapján nem állítható, hogy a konszenzuális kommunikációs klímájú családok általában kevesebb kódot tartalmazó vagy tematikailag fókuszáltabb örökbefogadási belépési narratívákat alkotnak. A vizsgált korpuszban ebbe az irányba mutató leíró különbségek jelentek meg. Ezek azonban statisztikailag nem igazolódtak. A narratívák strukturáltságára vonatkozó következtetés nem fogalmazható meg, mivel a jelen kódolási rendszer nem tartalmazott narratív koherenciát, időrendi szerveződést, oksági kapcsolatokat vagy történetszerkezeti elemeket mérő önálló indikátorokat.

A kevesebb kód nem a történet hiányát, hanem a vizsgált korpuszban megjelenő nagyobb narratív szelektivitást jelezheti: az örökbefogadás a vizsgált korpuszban egy körülhatároltabb jelentésmezőben jelenik meg, amely elsősorban a családi stabilitást és kohéziót hangsúlyozza.

---

[44] Köszönöm a statisztikatanáromnak a különórákat és a segítséget a számolásokban.

[45] A mutató 0 és 1 közötti értéket vehet fel. Az alacsonyabb érték koncentráltabb, a magasabb érték pedig egyenletesebben megoszló tematikus szerkezetet jelez.

R5_anya: *„Többször is, és elég erősen megjelentek nálunk azok a szerepjátékok. Többször előfordult, hogy eljátszották, hogy ők szegény gyerekek, és az utcán koldultak és mi hazavisszük őket."*
„mikor a kutyát örökbe fogadtuk, mert akkor már összemosták, hogy a szegény árva kutyának senkije sincs és örökbe fogadjuk, akkor onnantól ők a történetben kutyák voltak. Meg kellett őket szólítani és haza invitálni hozzánk. Egy másik változat, mikor ők ketten a kutyával szorulnak segítségre, és őket hármukat örökbe fogadjuk."

Hasonlóan, az R10 és R13 családok ÖBN-jeiben a vér szerinti szülők megjelenése, az érzelmek explicitté tétele és az otthonba érkezés részletes leírása egymást erősítő narratív elemekként jelennek meg. Ez a tematikus halmozódás szükségszerűen hosszabb, tagoltabb narratívát eredményez, még akkor is, ha a szülők hangsúlyozzák, hogy „nem csinálnak nagy ügyet" az örökbefogadásból.

R10_anya: „*2014-ben költöztél be E. pocakjába. Ahogyan telt az idő és növekedtél, egyre biztosabbá vált, hogy nem fog tudni felnevelni. Ő döntött arról, hogy a Gólyahír Egyesülettől kér segítséget, hogy találják meg neked az igazi anyukád és apukád. A születésed napján 11 órakor csöngött a telefonom, éppen a munkahelyemen voltam, amikor Gabi néni megkérdezte: készen álltok egy kisbaba érkezésére? Nem volt nálam akkor boldogabb ember a világon..."*
R10_apa: *„a feleségem a munkahelyén telefonhívást kapott. Tudunk-e most fogadni egy kisbabát? Persze azonnal igent mondott, hiszen már régóta vártunk a hívásra. Azt nem tudták megmondani, hogy fiú lesz-e, vagy lány, csak annyit közöltek, hogy az anyukát most tolják be a műtőbe, mert a baba farfekvéses. Gyorsan lemondtam a hozzám javításra bejelentkezett autókat, mert tudtam, hogy másnap elindulunk a gyermekemhez a Szegedi Szülészeti Klinikára."*
R13_anya: *„Amikor már nagyon régen vártunk rád, egyik nap telefonált Gabi néni, hogy megszületett a kisfiunk. Másnap mehettünk be hozzád a kórházba, nagyon hideg volt, és hó esett, de Apa jó gyorsan hajtott, mert már nagyon szerettünk volna látni. Még rendőrökkel is*

találkoztunk, de amikor mondtuk nekik, hogy a kisfiunkért sietünk, azt mondták, az más, akkor gyorsan menjenek!"

„Amikor hazaértünk, Artúr odajött, és megszaglászott téged, aztán vakkantott egyet, szia, kisgazdám! Utána sírni kezdtél, mert éhes lettél, akkor gyorsan megetettünk, és el is aludtál. Betettünk az ágyacskádba, de mi nem aludtunk egész éjszaka, csak reggel egy kicsit, mert olyan boldogok voltunk, hogy van egy kisfiunk. Éjszaka egyszer felébredtél, és kértél enni, de aztán megint visszaaludtál."

R13_apa: *„A vér szerinti anyukád és apukád, Márta és Péter, nem tudtak még vállalni, nagyon aranyosak, okosak, szépek voltak, de még nagyon fiatalok, így úgy döntöttek, jobb lesz a babájuknak, ha olyan szülőkhöz adják, akik már nagyon várnak egy kisbabát, és minden jót meg is tudnak adni neki. Mi pedig nagyon vártunk, és egyszer csak jött a telefon Gabi nénitől, a Gólyahír vezetőjétől, hogy megszülettél, és mehetünk téged megnézni."*

Ezzel szemben a konszenzuális klímájú családok ÖBN-jei kevesebb kódot (ld. 5. táblázat), és jellemzően szűkebb tematikus fókuszt tartalmaznak. Ezekben a narratívákban gyakran egy vagy két központi elem kerül előtérbe, például az otthonba érkezés ténye vagy az érzelmi biztonság hangsúlyozása, miközben más potenciálisan releváns narratív dimenziók (pl. a vér szerinti szülők részletesebb bemutatása vagy a gyermek kérdéseire adott válaszok kibontása) háttérben maradnak vagy teljesen hiányoznak, mint az R8_apa, R6_apa és R7_anya és apa eseteiben. A pluralisztikus családokat vizsgálva ugyan ezen kód sem jelenik meg az R7_anya és R5_anya esetekben.

A konszenzuális történetekre jellemző a sűrített narratív forma, azaz a családdá válás története gyakran egy rövid, lezárt egységként jelenik meg („kerülőúton érkezett", „mindig is a mi gyerekünk volt"), amely kevesebb narratív elágazást enged meg. Ez nem feltétlenül a kommunikáció hiányát jelzi, hanem inkább azt, hogy a történet kevesebb tematikus csomópont köré szerveződik, és ritkábban bővül új elemekkel.

A nyolc kód közül az első a „*Várakozási időszak*" volt (ld. 5. táblázat), amelynek narratív megjelenítése gyakrabban és részletesebben fordult elő a pluralisztikus klímájú családok történeteiben. Ez a kód az örökbefogadást megelőző időszak narratív megjelenését vizsgálja, a várakozás hosszát, érzelmi minőséget, bizonytalanságokat, valamint, hogy a szülők milyen mértékben integrálják ezt az időszakot a gyermek ÖBN-jébe. Leírják a remény és félelem

egyidejű jelenlétét, ami lehetővé teszi a gyermeknek, hogy a története ne a születésével kezdődjön, hanem már a várakozással induljon,

> R2_anya: *„Miután összeházasodtunk, Apával nagyon szerettünk volna gyermeket, de Anya pocakjában nem lehetett baba, ezért megkerestük Gabi gólyamamát. Akkor szomorú voltam, de* ***bármikor újra végigcsinálnám az egészet, hogy te legyél a kisfiam! El sem tudom képzelni, hogy ne te legyél a kisfiam!”***[46]. R2_apa: *„Anyával már a megismerkedésünk után tudtuk, hogy szeretnénk kisbabát, ezért Gabi gólyamamához is fordultunk segítségért.”.* R15_anya: *„konkrétan azt meséltem az örökbefogadásáról, hogy ő a szívemben növekedett. Aztán telefonált Gabi néni (ismerte még őt Hanka) hogy megszületett, mehetünk be a kórházba.”.* R9_anya*: „Épp hazaértünk a nyaralásból, amikor Gólyamama felhívott bennünket telefonon, hogy Miskolcon vár ránk egy pici lány, aki a mi kislányunk. Izgatottan utaztunk Apával* ***Miskolcra*** *vonattal, mert akkor még nem volt autónk.”.* R9_apa: *„Anya és apa már nagyon rég várt téged. Még mielőtt találkoztunk volna, megvettük ezt a házat, hogy legyen szobád. Kifestettük a falakat sárgára, vettünk kiságyat bele, babakocsit, pelenkát...”.*

5. táblázat: Az ÖBN-ekben jelen lévő kódok előfordulási gyakorisága a pluralisztikus és konszenzuális klímákban. Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2026).

Klíma-csoport	1 Várakozás	2 Születés	3 Érzelmek	4 Vér sz. szülő	5 Otthon	6 Eufemizálás	7 Gyermek kérd.	8 Rituálé
Pluralisztikus (7 család)	32	31	59	54	41	49	38	34
Konszenzuális (4 család)	12	21	20	14	21	15	12	13
Diszkordáns – R6, R7 (kontrasztív)	13	9	28	13	8	9	8	13
Összesen	57	61	107	81	70	73	58	60

Az elsődleges klímaösszevetés a 7 pluralisztikus és a 4 konszenzuális családra korlátozódik. A két diszkordáns eset (R6, R7) külön, kontrasztív esetként szerepel. A nyers kód-totálok a szövegek eltérő számával és hosszával is skálázódnak, ezért másodlagos, szövegsűrűségre vonatkozó mutatóként értelmezendők.

A konszenzuális klímájú családok által megküldött ÖBN-ekben a várakozási időszak rövidebb,

[46] A félkövér kiemelés szó szerinti idézet az elküldött történetből, ami jelzi, hogy a szülő nyomatékosítani szerette volna ezt a részt, amit fontosnak tartottam benne hagyni ilyen formában a dolgozatban.

kevésbé kidolgozott narratív elemként jelenik meg, sokkal inkább háttérelemként érvényesül. Gyakran sematikus módon kerül említésre, avagy teljesen háttérbe szorul:

> R14_anya: *„Egy januári este munkából érkeztem haza. Emlékszem, az egyik vállamon a táskám, a másik kezemben pedig egy nejlonszatyorban két adag kínait hoztam vacsorára.*
> *Beléptem a házunk ajtaján, Tamás szaladt elém, és azzal fogadott, hogy képzeljem, hívta őt Gabika a Gólyahír egyesülettől, hogy születik hamarosan egy kisfiú, és hogy ránk gondoltak, mint leendő szülőkre. És hogy beszéljük meg este, és másnap szóljunk vissza neki, hogy miként döntöttünk."*
> R14_apa: *„Egyedül voltam itthon, Betti dolgozott. A nappaliban ültem a kanapén, mikor megcsörrent a telefonom, és megláttam a hívó nevét, Gabika volt a Gólyahír egyesülettől. Egy pillanat alatt végigfutott rajtam, hogy csak egy dolog miatt hívhat. Felvettem, és valóban: születni fog egy kisfiú, és ránk gondoltak, beszéljük meg, hogy szeretnénk-e, és telefonáljunk."*
> R8_anya: *„Édes Kislányom! Tudod, már volt szó arról, hogy Te a „szívemből" születtél meg. Ez azt jelentette, hogy egy néni, akit Irénkének hívnak, ő úgy döntött a születendő kisbabája sokkal jobb helyen lesz Nálunk."*
> R8_apa: *„Képzeld KICSIM, egyszer csak elérkezett a várva várt nap, amikor megcsörrent a telefon, hogy megszülettél TE, az én **lányom**!"*

A várakozási időszak kódja mentén jól látható, hogy a pluralisztikus klímában a narratív kezdet időben és érzelmileg kiterjedtebb, míg a konszenzuális klímában a történet gyorsabban jut el a stabil családi állapot bemutatásához.

A Kód II. megjelenése az ÖBN-ek egyik központi eleme mind a pluralisztikus, mind a konszenzuális CSKM-ben. A kódolt adatok alapján azonban az előfordulások gyakoriságán túl a születési narratív funkciójában és beágyazottságában is jelentős különbségek vannak a két klímatípus között. A pluralisztikus családok narratíváiban a kód 31 alkalommal jelent meg, míg a konszenzuális klímájú családok esetében 22 alkalommal fordult elő. A különbség mennyiségi és minőségi is. A pluralisztikus családi kommunikációs klímákban a születés jellemzően

komplex, többrétegű narratív eseményként jelenik meg. A szülők a születés körülményein túl az esemény érzelmi, kapcsolati és jelentésképző dimenzióit is bontják ki. A születés így sokszor átmeneti csomópontként funkcionál a vér szerinti és az örökbefogadó család története között, amihez több anya is metaforikus nyelvi kifejezéseket alkalmaz (Lakoff & Johnson, 2003). Ugyan a vérszerinti család örökbefogadási történetét nem ismerem, azonban a születéstörténetekben előjöttek a vérszerinti szülők említési szinten, sőt olykor névvel együtt is. Erre jó példa az R2_anyai, R13-as_anyai, R10-es és R9-es családok narratívái, ahol a születés nem választható el a vér szerinti anyákkal való találkozásoktól és az ehhez kapcsolódó érzelmektől:

> R2_anya: *„A nénivel akinek a pocakjában voltál a köldökzsinór kötött össze. Gabi gólyamama pedig meglátta, hogy a te kis szívedet egy láthatatlan szál köti össze az enyémmel, ezért felhívott minket.”.*

Ebben a narratív részletben egy metaforikus nyelvi kifejezés jelenik meg, a születés körülményei kapcsolati és érzelmi jelentéssel telített történeti elem (Lakoff & Jhonson, 2003). A „láthatatlan szál”, kifejezés olyan metaforikus megoldás, amely lehetővé teszi a gyermeknek, hogy az örökbefogadás folyamatát egy érzelmileg érthető és biztonságos keretben értelmezze. A „láthatatlan szál” mint kifejezés fogalmi metaforaként működik: egy elvont, nehezen megragadható érzelmi kapcsolatot (kötődést, összetartozást) egy konkrét, érzékileg elképzelhető kapcsolódási formán keresztül tesz értelmezhetővé. A biológiai kötődés a köldökzsinór, míg az érzelmi kötődés a „láthatatlan szál” és a „szív”. Ez nem tagadja a vér szerinti anyát, hanem értelmezhetővé teszi a gyermek számára a biológiai és az örökbefogadó kapcsolat közötti váltást. Mindez egyszerre hidalja át a vérszerinti és az örökbefogadó kapcsolat közötti törést, és integrálja a születés eseményét az örökbefogadó család narratívájába.

> R13_anya: *„…ő úgy érezte, hogy ezeket még nem tudta megtanulni, ezért rám bízott, hogy én legyen az anyukád. Én már régóta vártalak, itt voltál benne a szívemben. Szerintem az aranyfonál, tudod, amelyik mindig összeköt minket, már a születésed óta itt volt nálam, a másik vége pedig nálad, és így tudták idetalálni.”*

A narratíva első fele ok-okozati, pedagógiai keretben magyarázza az örökbefogadást: „nem tudta megtanulni”, ami a szülőség, mint tanulható kompetencia megjelenése, míg a „rám bízott” egyfajta aktív, felelős döntés eredménye, nem pedig az elhagyásé. Ez a fajta megfogalmazás

csökkenti a veszteségélményt, elkerüli a hibáztatást és erkölcsileg védett pozícióba helyezi a vér szerinti anyát.

> R10_anya: *„Ott ültünk a szülészeten, és tudtam, hogy most valami egészen különleges történik. Nem csak az, hogy megszületett, hanem hogy találkoztam azzal a nővel, aki életet adott neki. amit a szülőanyukádtól kaptál ajándékba, már soha többet nem tudtalak másképpen szólítani, mint Gabikának. Másnap aztán kora reggel útnak indultunk és meg sem álltunk Szegedig, a Klinikáig, ahol megszülettél. Ott a folyosón találkoztunk Á-val és azonnal szimpatikusak lettünk egymásnak."*
>
> R9_anya: *„A kórház előtt találkoztunk Borianyuval, akivel egyszerre mentünk be megnézni Téged. Először én vettelek a karjaimba, aztán ő. Amikor rámosolyogtál, mert megismerted a hangját, hiszen 9 hónapig az ő hasában voltál, nagyon megszerettelek, és tudtam, milyen érzékeny és kedves kislány leszel.", „**Borianyu ránk bízott, hogy mi neveljünk fel Téged, mert ő nem vihet haza, sajnos nem tud rólad gondoskodni. Megígértem neki, hogy nagyon fogok Rád vigyázni, és örökké szeretni fogunk."***
> R9_apa: *„Közben te Bori anyu pocakjában növekedtél. Ő nem vihetett haza, ezért felhívta Gólyamamát, hogy keressen meg minket. Így gondoskodott rólad. Miután megszült, Bori anyu ránk bízott. Így lettél a mi kislányunk. **Nagyon örülök, hogy örökbefogadtunk."***

Ezekben a narratívákban a születés nem önmagában álló esemény, hanem kapcsolati élményként jelenik meg, ami érzelmileg összeköti a szereplőket. Az R12-es család anyai narratívája egy kicsit kiillik a mintából, ő így fogalmazott a születési időszakról:

> R12_anya: *„Fent játszott a sok gyereklélekkel a Mennyben, ahol jól volt, de érezte már, hogy szeretne hazajönni. Kiválasztott minket a szüleinek, de látta, hogy probléma adódott azzal, hogy babánk szülessen, ezért megkért egy nénit, hogy segítsen neki. Ő megengedte,*

hogy a pocakjában fejlődjön és amikor elérkezett a születés ideje a néni szólt Gabi mamának, hogy hívjon minket és menjünk Dávidért a kórházba. Mikor megszületett, már ott vártuk"

Majd ezen sorok után azt írta: *„a fentieken kívül, ha helyzet adódott, akkor beszéltünk az örökbefogadásról, de nem csináltunk belőle nagy ügyet.... Bármikor kérdezhet bármit, mindenre nyíltan válaszolunk, nincsenek titkok, de nem szeretnénk tolni neki ezt a témát. Nem akarjuk a másságot erősíteni benne, inkább stabil érzelmi hátteret biztosítani számára, hogy mikor kívülről érik hatások ezzel kapcsolatban, elég erős legyen és tudja, ránk mindig számíthat."*

A konszenzuális CSKM-ekben a születés körülményeinek leírása jellemzően tömörebb, komplexebb formában jelenik meg. A születés maga itt is fontos narratív elem, azonban ritkábban kapcsolódik reflexív vagy érzelmileg kibontott tartalomhoz, és kevésbé válik a történet középpontjává. Az R11_anya narratívájában például a születés leginkább időbeli és helyszíni információk mentén jelenik meg:

„Egy szerdai nap, amikor már nem is számítottam rá, csörgött a telefon, hogyha még úgy gondoljuk, megszületett a kislányunk Bogi. Nagyon zavart, meghatott voltam. Azonnal hívtam apát, hogy hogyan tervezzünk. Meg is beszéltük, hogy reggel 8-ra ott vagyunk a mosonmagyaróvári kórházban."

A szívéből születés egy visszatérő metafora a narratívákban, összesen XY alkalommal fordul elő: R1_anya: *„Kisfiammal csak annyit beszéltünk az örökbefogadás témáról, hogy anyának sajnos nem lehetett pici babája és ő nem anya pocakjából hanem a szívében született.",* R11_anya: ***„Mondtam, a szívemből és egy néni pocijából."***, az R6-os és az R7-es család esete egyedinek tekinthető a mintámban. Az R6-os családban az apuka nem az, akivel az anyuka örökbe fogadta a gyermekeket (2db), mert elvált a férfitől. Helyébe új párja lett az anyukának, akit a fiúk apukájuknak tekintenek. Itt az apa narratívája a konszenzuális klíma ellenére kiváltképpen érzelmes a többi mintában előforduló konszenzuális klímájú apukákéval ellentétben:

R6_apa: *„Nagyon izgatott voltam, mert tudjátok – nekem két kislányom van, akik addigra már nem is voltak olyan kicsik, szóval egy kicsit*

mintha időutazáson vettem volna részt, hiszen ti még csak 3 és fél évesek voltatok.", „nagy öröm volt számomra, hogy az esti pelust -amit akkor már csak biztonsági okokból használtatok az alváshoz – szerettétek volna, ha én adom rátok.", nem kellett sokat várni, hogy inkább azt mondjátok: apuci! Hát így lettünk mi egy család – én így fogadtalak benneteket ÖRÖKBE, SZERETETTEL APUKÁTOK"

Az R7-es család esete két okból kifolyólag tekinthető egyedinek a többi családhoz képest. Ők az egyetlenek, akik vér szerinti gyermek mellé fogadtak örökbe egy kisfiút a szülők, illetve akiknél származási kikötés volt.[47] Az anyuka így fogalmazott a narratívában: R7_anya: *„Nekünk megadatott, hogy vérszerinti és szívszerinti gyermekünk is lehet.",* míg apuka a származási megkötéssel kapcsolatban ezt írta le:

R7_apa: *„Származási kikötésünk volt és amikor egy mufurc ápolónő azt mondta, hogy biztos, hogy roma mert az anyja a szülés után otthagyta, összezavarodtunk. Gólya mama elmagyarázta, hogy milyen jelei vannak, ha roma származású. A döntést két nappal később hoztuk meg".*

Az R8_anya a születés narratívával kezdte szintén a szív metaforát használva, kihagyva a várakozást: *„Édes Kislányom! Tudod, már volt szó arról, hogy Te a „szívemből" születtél meg.".* Az R1-es anyuka leírt narratívájában megjelenik az interjú tartalomelemzésben lévő eredmény, miszerint a konszenzuális klímájú családok a mintában jellemzően a gyermek kérdéseire válaszolnak, de maguktól nem kezdeményezik a beszélgetést: R1_anya*: „Többet nem mondtam neki, vártam a kérdéseit. Ő egy nagyon nagyon zárkózott és érzékeny kisfiú. Továbbra is várom a kérdéseit...,".* A konszenzuális családok narratíváiban megfigyelhető, hogy az érzések implicit módon vannak jelen vagy egyáltalán nem jelennek meg, mint például az apák narratívái, ahol szinte kivétel nélkül racionális, tényszerű leírásokat kaptam:

R11_apa: ***„amikor megláttunk a kórházi szobában, azonnal haza akartunk vinni. Anya karjába tett a Hajni, a védőnő (az években meglatogattuk a kórházat és Hajnit egy nyaralás alkalmával). Ott feküdtél csukott szemmel, anya ringatott. 7 napig a hangodat se***

[47] A származás kikötés azt jelenti hazánkban leggyakrabban, hogy a leendő örökbefogadó szülők megjelölik, nem szeretnének roma származású gyermeket örökbe fogadni.

hallottuk. Aztán meg a haza úton esett a hó, be voltál bugyolálva. Békésen aludtál."

A betegség, mint az örökbefogadás egyik oka, az R7-es apai narratívában és az R6-os anyai narratívában jelenik meg, amit aztán „Gólya mama" segítségével oldanak meg:

> R7_apa: ***„Sokszor megkérdezi, hogy miért nem anya pocakjából született és akkor elmondjuk, hogy azért mert anya pocakja beteg lett és szerettünk volna még egy kisbabát és ebben segített Gólya mama."***, R6_anya: *„Én mindig nagyon szerettem volna anyuka lenni, de sajnos beteg lett a pocakom, és nem fért bele kisbaba. Ezért megkerestük apával Gólyamamát, hogy segítsen megtalálni titeket."*.

Összefoglalva a kód eredményét, elmondható, hogy míg mindkét CSKM-ben hangsúlyos elem a születés körülményeinek megjelenése, a pluralisztikus klímájú családokban a mintámban a születés érzelmileg és narratívailag komplex eseményként több kapcsolati és jelentésréteggel jelent meg. A konszenzuális klímájú családokban ezzel ellentétben a születésleírások inkább tényszerűbben és fókuszáltabban voltak leírva információ szempontjából, valamint ritkábban kapcsolódtak szélesebb narratív ívhez vagy reflexív értelmezéshez. Ez az eltérés nem a születés fontosságának megkérdőjelezését jelenti, hanem azt mutatja, hogy különböző családi kommunikációs klímák eltérő módon integrálják ugyanazt az eseményt az ÖBN-ekbe.

Az „*Érzelmek a kommunikációban*" kód az ÖBN-ekben az egyik központi dimenzió volt, hiszen ez a kód fordult elő a leggyakrabban a narratívákban (94 előfordulás) (ld. 5. táblázat). A kód azokat a narratív elemeket összesíti, amelyekben az örökbefogadásról való beszélgetés érzelmi állapotokhoz, affektív reakciókhoz, valamint megnyugtató, támogató vagy éppen felkészültségcsökkentő kommunikációs célokhoz kapcsolódik. Az ÖBN-ek elemzése alapján ez a kód sokszor differenciáltabban jelent meg a pluralisztikus klímájú családok leírásaiban (57 előfordulás), ugyanakkor a konszenzuális klímákból sem hiányzik (37 előfordulás). A pluralisztikus klímákban az érzelmek megjelenítése az ÖBN-ekben explicit, reflektált és narratív funkcióval bíró elem. Az események sorrendje sokszor az érzelmi tapasztalatok mentén épül fel, ahogyan azt írtam a Kód II. kapcsán is. R2_anya: *„Te vagy a legjobb dolog az életünkben, ami történhetett velünk!", „Végtelenül hálás vagyok, hogy az Anyukád lehetek!", „nem tudtunk aludni annyira izgultunk."*. R2_apa: *„Szeretlek Barni!"*

A konszenzuális klímákban az érzelem megjelenése az ÖBN-ekben visszafogottabb és kevésbé kidolgozott. Egyfajta lezáró vagy megerősítő funkciót töltenek be, nem pedig egy feltáró vagy értelmező szerepet: R14_anya: *„végtelenül boldogok vagyunk, hogy Szabi van nekünk.”,* R14_apa*: „folyamatosan csodáltuk, és nagyon boldogok voltunk, és vagyunk azóta is.”.* R8_anya: „***Egy leírhatatlan fantasztikus érzés volt, talán a világ legboldogabb párjává váltunk és ez által teljes családdá****!!!”,*

> R8_apa: *„Nagy* ***örömmel, boldogságban siettünk*** *HOZZÁD a kórházba, hogy láthassalak, TÉGED, az én pöttöm lányomat, akire ezentúl vigyázhatok, nevelhetem!!! TE lettél az* ***egyetlen kincsem****, büszkeségem!”*

R6_anya: *„Nagyon-nagyon izgultam.”, „…szívem csordultig telt boldogsággal.”, „Madarat lehetett volna fogatni velem...”.* R6_apa: *„Nagyon izgatott voltam, mert tudjátok – nekem két kislányom van, akik addigra már nem is voltak olyan kicsik, szóval egy kicsit mintha időutazáson vettem volna részt, hiszen ti még csak 3 és fél évesek voltatok.”.* A példákból kirajzolódik, hogy a különbség nem az érzelmek jelenlétében vagy annak hiányában mutatkozik meg, hanem abban, hogy milyen funkciókat töltenek be az ÖBN-ek narratív szerkezetében.
A IV. kód[48] azt vizsgálja, hogy az ÖBN-ekben milyen módon, milyen részletességgel és milyen értelmezési keretben fordulnak elő a vér szerinti szülők. Az ÖBN-ek elemzése alapján a reprezentációjuk nem klímatípus-függő módon, hanem kontextuálisan, szelektíven és fragmentáltan szerveződik. A pluralisztikus klímájú családokban a vérszerinti anya gyakran nevesített, szándékkal rendelkező szereplőként jelenik meg, akinek döntései érzelmi és morális értelmezést kapnak. A narratívákban a vér szerinti anya megjelenése tipikusan magyarázó és normalizáló funkciót tölt be:

> R2_anya: *„Azt, hogy mi egy család lehetünk, annak a néninek köszönhetjük, akinek a pocakjában voltál.”, „Ez egy nehéz és bátor döntés volt az ő részéről, nagyon tiszteljük őt ezért!”, „Mert azt nézte, hogy neked mi a jó, azt akarta, hogy neked jó legyen!”.*
> R5_apa: *„A vérszerinti anya saját bevallása szerint nem akarta volna őket megtartani, de a törvény szerint a 3. hónap után már nem volt*

[48] pontos előforduláshoz lásd bővebben a 5. táblázatban

választása.", „A biológiai apa kinyilvánította a papírok aláírása napján, hogy ez számára egy nagyon szégyenteljes dolog. Majdnem meggondolta magát az utolsó pillanatban.", Volt már másik három gyerekük, akikről a rossz anyagi helyzetük miatt csak nehezen tudtak gondoskodni, így azt találták jónak, ha a ti érdeketekben inkább örökbe adnak mindkettőtöket, hogy jólétben és biztonságban nőjetek fel olyan szülők mellett, akik nagyon szeretnek titeket és mindig is rátok vártak"

R9_anya: *„Borianyu ránk bízott, hogy mi neveljünk fel Téged, mert ő nem vihet haza, sajnos nem tud rólad gondoskodni.", „ő nem vihet haza, sajnos nem tud rólad gondoskodni. - (az okot finoman, részletezés nélkül fogalmazza meg, miközben tisztelettel beszél a szülőanyáról)"*

R9_apa: „*Miután megszült, Bori anyu ránk bízott*.", *„Ő nem vihetett haza, ezért felhívta Gólyamamát, hogy keressen meg minket.", „Közben te Bori anyu pocakjában növekedtél.".*

R10_anya: *„Ott a folyosón találkoztunk Á-val és azonnal szimpatikusak lettünk egymásnak.", „Nem rólad mondott le, hanem arról, hogy anyuka legyen, mert abban a helyzetben nem tudta ezt vállalni.", „Neki ez nagyon nehéz és fájdalmas döntés volt, mert szeretett téged, fontos voltál neki és a legjobbat akarta neked.", „Azt jól jegyezd meg, hogy ha ő nem szeretné majd a találkozást, az semmiképpen nem miattad lesz úgy, nem leszel hibás semmiben, az akkor ott az ő döntése lesz.".*

R12_anya: *„a néni szólt Gabi mamának",* R12_apa: *„egy olyan nénivel, akinek a pocakjából megszülethetett".*

R13_anya: *„nem, te nem az én hasamban voltál, hanem egy másik néniében, ő a vér szerinti anyukád. Julinak hívták, a bácsit, aki Juli férje volt, Levinek hívták. Ő is kellett ahhoz, hogy megszüless, mert ahhoz egy néni és egy bácsi kell", „a szemedet Julitól örökölted, a formáját, a színét pedig Márktól, a bőrödet is Levitől, Levi ügyesen tudott építeni".*

R13_apa: *„nagyon aranyosak, okosak, szépek voltak, de még nagyon fiatalok, nem tudtak még vállalni, úgy döntöttek, jobb lesz a babájuknak, ha olyan szülőkhöz adják".*

R15_anya: *„neki a legjobbat akarta, hogy ránk bízta őt, történetét időről időre „megpedzegettem", neki, tulajdonképpen évekig csak*

annyira, hogy őt egy néni megszülte, és nem tudta felnevelni, de neki a legjobbat akarta, hogy ránk bízta őt. Elmondtuk, hogy ő Pákozdról származik."

R15_apa: *„Mikor nagyobb lett és nagyjából tudatosodott benne az örökbefogadása, rosszul esett neki, hogy lemondtak róla a szülei"*

A megfogalmazások láthatóan sokszor a biológiai funkcióra szűkülnek és elkerülik a stigmatizációt. Ez egy pozitívum a gyermeknek. A hangsúly sosem az elhagyáson van, hanem a kapcsolódás természetes határain, és azon, hogy a gyermeknek jót akartak a vér szerinti szülők, ezért kerestek neki családot. Ezzel szemben a vér szerinti apa a pluralisztikus narratívák többségében, kivéve a 12-es családot, nem jelenik meg. Ennek oka az örökbefogadó szülők információhiánya. A konszenzuális klímában a vér szerinti szülők megjelenése az ÖBN-ekben még erőteljesebben korlátozott és sokszor implicit vagy hiányzó (például: R7, R6_apa, R8_apa). R6_anya: *„…szeretné, hogy a kisbabák a mi kisbabáink legyenek…",* R8_anya*: „egy néni, akit Bettikének hívnak, ő úgy döntött a születendő kisbabája sokkal jobb helyen lesz Nálunk2-3 x találkoztunk Vele, beszélgettünk.", R1_anya: „természetesen nagyon szerette, pont azért kaptuk mi őt",* R11_anya: *„egy néni pocijából, a néni ránk bízta, minket választott apának és anyának, hogy hívták a nénit…Lénának".*

A kód eredményei alapján megállapítható, hogy az ÖBN-ekben a vér szerinti szülők reprezentációja nem következetesen kapcsolódik a CSKM klímákhoz. Ugyan a pluralisztikus klímában gyakrabban jelennek meg értelmező magyarázatok és konkrét nevek, ez nem jelent automatikusan nagyobb narratív hozzáférést vagy részletességet. Kiemelkedő eredmény, hogy a vér szerinti apa mindkét klímatípusban szisztematikusan hiányzik vagy marginalizált szerepben jelenik meg, ami arra utal, hogy az ÖBN-ekben az apai szerep strukturálisan alulreprezentált. Ez az eredmény alátámasztja azt a megfigyelést, hogy az ÖBN-ek szerveződése nem a kommunikációs nyitottság általános szintjétől, hanem a szülők által relevánsnak és kezelhetőnek ítélt narratív tartalmaktól függ.

Az V. kód[49] azt mutatja meg, hogy az ÖBN-ekben mennyire kap hangsúlyt a "családdá válás" konkrét kezdete: a hazahozatal, az első otthoni/kezdeti napok, az első találkozások a tágabb családdal, valamint ezek érzelmi és jelentésadó keretezése (pl. "küszöb", "hazavitel", "otthon", "életünk beindult"). Fontos eredmény, hogy az ÖBN-ek elemzése alapján ez a kód mindkét CSKM-ben jelen van, de eltérő narratív funkcióval és hangsúllyal. A pluralisztikus klímában a

[49] Harmadik leggyakrabban előforduló kód holtversenyben az „*Eufemizálás*" -al

kód gyakran 41 alkalommal fordult elő, míg a konszenzuális klímájú családoknál 24 alkalommal. Az otthonba érkezés gyakran konkrét jelenetekben, "képszerűen" jelenik meg, és az esemény rituális jelentést kap. Az elemzés azt mutatja, hogy ez az ÖBN-ek egyik olyan pontja, ahol a vizsgált klímák közötti különbségek elmosódnak. Jó példa erre, amikor a hazahozatal „küszöb-momentummá" sűrűsödik egy pluralisztikus családnál: R2_anya: *„Amikor hazahozhattunk a kórházból, akkor Apával együtt emeltünk át a küszöbön."*, R2_apa*: „Mikor hazahozhattunk, akkor Anyával közösen emeltünk át a küszöbön."*. Ez a "küszöbön átemelés" nem egyszerű részlet, átmeneti rítusként működik, amely a gyerek "belépését" jelképesen is rögzíti a családba. Ugyanebben a családban az első napokban sok esetben több szereplőt és több mikrojelenetet is beemelnek a szülők: R2_anya: *„Másnap átjött megnézni Ildi mama és Laci papa, Marian mami és István papa pedig éppen Hévízen nyaraltak és onnan jöttek el, hogy mielőbb láthassanak.",* R13_anya: *„Oberon odajött, és megszaglászott téged.", R13_apa: „ott ültél a kocsi gyerekülésében, Anya melletted."*. Ezekkel a példákkal az otthonba érkezés egyfajta kapcsolati jelenlétként is értelmezhető, amiben a szülők leírják, hogy a gyermek kiket látott meg először és ki miként kapcsolódott hozzá. R5-ös anya sajátosan „hazahívja" a gyermekeket magukhoz a narratívában: R_5anya: *„meg kellett őket szólítani és haza invitálni hozzánk, mi éppen ilyen kislányra és kisfiúra vágytunk. Gyertek hozzánk.*". Ebben a példában a megszólítás-meghívás-befogadás hármasa jelenik meg, ami egyfajta keretezésként segíti és erősíti a narratív kontrollt, ahol a család aktív döntéshozóként jelenik meg a belépés pillanatában.

A konszenzuális klímájú családokban is cselekvésként jelenik meg a kód:

> R11_apa: *„azonnal, haza akartunk vinni, anya ringatott, békésen aludtál, a haza úton esett a hó, be voltál bugyolálva hazahoztuk, gyorsan kellett csinálni a tápszert, anya tisztába akart tenni, jól telibe kakáltad, anya szaladgált a szoba és a fürdő közt."*
> R14_anya*: „itthon anyukám várt bennünket"*

Ez az eredmény arra utal, hogy az otthonba érkezés narratív szakasza a mintában klímafüggetlen stabilitással fordul elő. A családok hasonló módon közelednek a gyermek felé ezeken a kezdeti napokon, és a történetüket is hasonló eszközökkel mesélik el, illetve a CSKM kevésbé strukturálja ezt a szakaszt, sokkal inkább narratív elemek, mint például a vér szerinti szülő az R9-es családnál, vagy a történet egyéb részleteinek szabályozása hangsúlyosabb.

Epizodikusnak, erősen konkrétnak mondható ez a kód, ami arra utal, hogy az örökbefogadás első közös pillanatainak elbeszélése egyfajta univerzális narratív magként van jelen a mintában. Az V. kód az ÖBN-ek nyelvi és narratív megoldásaira fókuszál azokon a pontokon, ahol különösen nehéz téma, mint az R11-es anya példája: *„ez természetes családi kötelék, mégha nem is genetikai kapocs van közöttünk”, „ő választott minket”,* fájdalmas vagy metaforikus kifejezésekkel közvetítik a szülők a történéseket: R12_anya: *„Kiválasztott minket a szüleinek, de látta, hogy probléma adódott azzal, hogy babánk szülessen, ezért megkért egy nénit, hogy segítsen neki.”*. Az elemzés alapján mindkét vizsgált klímában jelen van a kód (pluralisztikus klíma: 39 alkalom, konszenzuális klíma: 26 alkalom), azonban eltérő funkcióval és intenzitással. Pluralisztikus családokban az eufemizálás gyakran tudatos narratív eszközként jelenik meg, amelynek célja nem az információ eltitkolása, hanem annak érzelmileg befogadhatóvá tétele, mint például az R9-es apa esetében, aki finom, érzelmileg kíméletes módon eufemizálással segíti könnyíteni a lemondás tényének közlését a gyermekkel a narratívában: *„Ő nem vihetett haza, ezért felhívta Gólyamamát, hogy keressen meg minket.”*. Ezekben az esetekben az eufemizmusok sokszor fogalmi metaforákhoz kapcsolódnak, amelyek a gyermek számára értelmezhető hidat képeznek a vér szerinti és az örökbefogadó kapcsolat között, például az R2_anya: *„A nénivel, akinek a pocakjában voltál, a köldökzsinór kötött össze. Gabi gólyamama pedig meglátta, hogy a te kis szívedet egy láthatatlan szál köti össze az enyémmel.”*. Előfordult olyan példa is az R10-es anya esetében, hogy kompetenciahiányra hivatkozva alkalmazott eufemizálást a történetben: *„Azért nem tudott hazavinni, mert ahhoz, hogy szülő legyen az ember, sok mindent meg kell tanulni, és ő úgy érezte, hogy ezeket még nem tudta megtanulni.”*.

Itt a „láthatatlan szál” és a „szívben való összeköttetés” olyan metaforikus nyelvi megoldások, amelyek nem tagadják a biológiai kapcsolatot, de érzelmi jelentéssel ruházzák fel az örökbefogadó kötődést. Az eufemizálás ennek alapján nem a történet „szépítése”, hanem annak érzelmi újrakeretezéseként is értelmezhető a mintám alapján, R13_anya: „*itt voltál benne a szívemben”*. Ezzel szemben a konszenzuális klímában az eufemizálás például az R6-os családnál minimalizáló vagy elkenő funkciót töltött be. Itt az enyhítő megfogalmazások sokszor a részletek elhagyásával járnak együtt, és kevésbé épülnek ki komplex metaforikus rendszerek, mint például az R6_anya*: „Nem volt olyan, hogy nagyon részletesen belemenjünk, inkább csak annyit mondtunk, hogy így alakult, és most itt vagy velünk.”*. Ebben az esetben az eufemizálás nem narratív gazdagítást, hanem információs szűkítést eredményez. R1-es anya kiemelte a gyermek különlegességét: *„ezzel ő egy kiválasztott, nagyon különleges gyermek”,* valamint

előfordul a kódon belül itt is a „szívből született” metafora használata: *„ő nem anya pocakjából, hanem a szívében született”*.

Az elemzés rámutat arra, hogy az eufemizálás nem klímaspecifikus jelenség, mindkét klímában előfordult. Ami egyértelműen kirajzolódott, az az, hogy a metaforikus nyelvi képek ezen kódban fordulnak elő, amivel a „szépítést” megkönnyítik. Ez önmagában nem a nyitottság vagy zártság indikátora, hanem attól függ, hogy kapcsolódik-e további magyarázatokhoz vagy kérdésekhez. Mindez a gyermek védelmének diskurzív eszközeként jelenik meg, ám bizonyos esetekben a narratív hozzáférés beszűküléséhez vezet.

A VI. kód az ÖBN-ek egyik legdinamikusabb eleme, mivel közvetlenül megmutatja, hogy a narratíva mennyiben tekinthető folyamatnak, és milyen módon alakul a történet a gyermek aktuális érdeklődéséhez, értelmezési szintjéhez és érzelmi állapotához igazodva. A kód előfordulása mindkét családi kommunikációs klímában jelentős, pluralisztikus klímájú családoknál 32 alkalommal, míg a konszenzuális klímájúak esetében 18 alkalommal fordult elő a kód. A pluralisztikus családok ÖBN-jeiben a gyermek kérdései explicit módon beépülnek a történetbe, és gyakran a narratíva szerkezetét is alakítják. Ezekben a narratívákban a válaszadás történetbővítő funkcióval bír. R10_anya narratívájában például a kérdésekre adott válaszok újabb narratív szálakat nyitnak meg, ami fokozatosan bontakozik ki: *„Amikor megkérdezted, hogy honnan jöttél, akkor meséltem el, hogy vártunk rád, és hogy hogyan találtunk egymásra.”*. Az R13-as anya esetében a vér szerinti családtagokról szóló kérdéseket szőtte bele a narratívába: *„fognak találkozni, ha nagy lesz, kitől örökölte a szemét, száját, nem tudom, hogy mi van velük, később láthatod őket, igen, mi is veled megyünk majd*”, míg az R12-es anya expliciten leírja a gyermek kérdéseit, majd megerősíti, hogy ezekre a kérdésekre mindig igyekeznek válaszolni:

> *„ő szokott kérdezni néha, mikor felmerül benne valami, pl.:*
>
> - *ültünk a tengerparton és jött kifelé a vízből egy nő és kérdezte, hogy az ő pocakjából született-e?*
> - *vannak-e a néninek gyerekei, akinek a pocakjában volt?*
> - *mi befogadtuk-e őt?*
> - *kérjünk a nénitől egy másik babát, mert kistestvért szeretne.”*

Ezekben a példákban a narratívák nem zárnak le véglegesen témákat a szülőkkel, hanem nyitva hagyják későbbi kérdéseknek. A konszenzuális klímájú R1_anya narratívájában leírja a

gyermek kérdéseit, amelyek szintén a vér szerinti családtagokra irányulnak, kiváltképpen a vér szerinti anyára: *„egyszer feltette azt a kérdést, hogy őt nem szerette az a néni elmondtam… nagyon szerette”.* A kód az R6-os, R8-as családban nem fordult elő, míg R11-es anya így fogalmazott: *„a történetet sokszor meséltük az évek során az örökbefogadásos részt kihagyjuk vezetés, séta, kirándulás közbeni beszélgetések mese kapcsán analógiák: Vuk, Szaffi, Maugli családi történetek, példák a nem vér szerinti kötelékekre”, „megkérdezte, hogy hogy hívták a nénit., kérdezte, hogy van-e testvére, kíváncsi volt, milyenek lehetnek, megmutattam képeket mindig arra és annyira válaszoltam, amit kérdezett.”.* Az egyedisége a kiemelt példának a többi családhoz képest, hogy explicit módon leírja, hogy kihagyják az örökbefogadással kapcsolatos részt a gyermek ÖBN-jéből. Összességében a kód pluralisztikus családokban strukturáló szerepet tölt be, míg konszenzuális családokban inkább stabilizáló funkcióval bír.

Végül a VII. kód azokat a narratív elemzési egységeket foglalja össze, amelyek az ÖBN-ekben ismétlődő, cselekvéshez kötött elemek voltak. Az elemzés alapján a pluralisztikus klímájú családoknál 30 alkalommal, míg a konszenzuális klímájúaknál 19 alkalommal fordult elő a kód, ami összhangban van az interjú eredményeivel. A rituálék a pluralisztikus családokban sokszor történetbe ágyazódva fordultak elő, azonban a konszenzuális mintában megfigyelhetően kevésbé strukturálják a narratívát. Inkább egyfajta gyakorlatként, vagy az is előfordult, hogy ez a kód teljesen kimaradt a történetből (ld. 5. táblázat). Tipikus rituális módszerek közé sorolható a hazaút elmesélése: R11_apa: *„akárhányszor Mosonmagyaróvár szóba került hazaszállításos történet ismétlése”, „sokat emlegettem a mosonmagyaróvári kórházat”,* a meseolvasás, ami specifikusan az örökbefogadásról szól, ezzel segítve a gyermek megértését kognitív fejlődésének megfelelő szintjén: R7_apa: „*Van egy könyve, amit nagyon szeret. 4 örökbefogadási történet van benne és az egyiket mindig úgy kell olvasni, hogy Levire és Kingára javítjuk a neveket*.”, fotókönyv nézegetése: R12_anya: *„a hazaérkezéséről készített fotókönyv, Sokat nézegettük a születéskori, illetve baba képeit”*, valamint az utazás közbeni és az elalvás előtti beszélgetések: R11_anya: *„ez a történet sokszor előkerül, baráti társaságban is, vezetés közben beszélgetünk, vagy séta, kirándulás közben”.* Az előforduló adatok alapján az ÖBN-ekben nem szükségszerű a rituálé vagy praktika előfordulása, de a pluralisztikus családokban többször segítik a narratíva megosztásának egyszerűsítését azzal, hogy például hordozzák egy mesében a történetet.

Az ÖBN-ek elemzése alapján a vizsgált konszenzuális és pluralisztikus klímákhoz eltérő tematikus szerveződési módok kapcsolódtak, de egyik klímatípus sem írható le egységes, tipikus mintázattal. A pluralisztikus klímájú családok szövegeiben a vizsgált korpuszon belül gyakrabban jelent meg a dialogikus jelleg, az időbeli kiterjedtség, a gyermek kérdéseihez

kapcsolódó új narratív egység, az érzelmi megjelölés és a rituálé. A konszenzuális klímájú családok ÖBN-jei több esetben sűrítettebbek és reaktívabbak voltak, és ritkábban bővültek a gyermek kérdései nyomán. Ezek leíró tendenciák, nem pedig minden családra érvényes klímatípus-hatások. A narratív részletesség, az érzelmi artikuláció és az ismételhetőség egyik klímatípusból sem következett automatikusan. Az ÖBN-ek szerveződését a kommunikációs klíma mellett a szülői értelmezések, a gyermek aktuális kérdései és a család narratív gyakorlatai együttesen alakították.

9.3 Anyai és apai Örökbefogadási Belépési Narratívák eltérő szerveződése

A fejezetben kizárólag a mintában részt vevő anyák (N = 13) és apák (N = 12) leírásai közötti főbb különbségeket és eltéréseket mutatom be. Az ÖBN-ek ezen fajta elemzése lehetőséget ad annak vizsgálatára, hogy az anyák és apák miként vesznek részt a gyermek ÖBN-jének közvetítésében, milyen mértékben kezdeményeznek történetmesélést, valamint miként jelennek meg narratíváikban az érzelmek, a vér szerinti szülőkre való utalások és a történet strukturáltsága.

A vizsgált korpuszban a visszatérő anya-apa aszimmetria a narratív fókusz, az érzelmek explicit megjelenítése és a történetmesélés módja mentén rajzolódott ki. Az anyai narratívák gyakrabban indultak érzelmi és kapcsolati kiindulópontból, míg az apai szövegek több esetben eseményközpontú, szituatív kezdést alkalmaztak. Ezek a különbségek a családon belüli narratív munkamegosztás lehetséges formáiként értelmezhetők. Nem tekinthetők azonban a szülő neme önálló hatásúnak, mert az anyai és apai szövegek terjedelme, műfaja és címzettsége is eltértek. Az anyák ÖBN-jében az érzelmek expliciten megnevezettek, gyakran reflektáltak és narratív csomópontként funkcionáltak. Az érzelmek értelmezési keretet is adnak, amiben az anya beszél a bizonytalanságról, a megnyugvásról, az örömről vagy félelmeiről, amihez sokszor jelentést is társít:

> R2_anya: *„Miután összeházasodtunk, Apával nagyon szerettünk volna gyermeket, de Anya pocakjában nem lehetett baba, ezért megkerestük Gabi gólyamamát. Akkor szomorú voltam, de* ***bármikor újra végigcsinálnám az egészet, hogy te legyél a kisfiam! El sem tudom képzelni, hogy ne te legyél a kisfiam!***
>
> R14_anya: *„Nagyon izgultam, hogy jó benyomást keltsünk benne, emlékszem még új blúzt is vettem, és fodrászhoz is elmentem”, „Ott álltam az előszobában, kezemben a szatyorral és elkezdtem bőgni, hogy tényleg? Ez igaz? Végre megtörténik? És kérdezgettem Ottót, hogy lesz*

egy kisbabánk? Egy kisfiunk? És közben csak sírtam-sírtam a váratlan örömtől.”

R8_anya: *„**Egy leírhatatlan fantasztikus érzés volt, talán a világ legboldogabb párjává váltunk és ez által teljes családdá**!!!”*

R1_anya: „Egész hétvégén teljesen stresszben voltunk, nagyon izgultunk, hogy milyen lesz az életet adó, szimpatikusak leszünk-e”

Az apák narratíváiban implicit módon jelennek meg az érzelmek. Sokszor cselekvésbe ágyazva jelennek meg, például sürgető helyzetekben R8_apa: *„Nagy **örömmel, boldogságban siettünk** HOZZÁD a kórházba, hogy láthassalak, TÉGED”,* R11_apa: *„„„„**amikor megláttunk a kórházi szobában, azonnal haza akartunk vinni.”.*** Az R11-es apa narratívájában az érzelmi kötődés nem direkt megnevezésekben, hanem humorral és részletgazdag jeleneteken keresztül válik érzékelhetővé: „**Addig anya tisztába akart tenni, de amint kibontott, hát jól telibe kakáltad. Anya szaladgált a szoba és a fürdő közt.**”.

A mintában az anyai narratívák általában hosszabbak és több tematikus egységet tartalmaznak. Gyakrabban jelennek meg bennük reflektív átmenetek, valamint a gyermeknek szánt értelmezések. Az apai történetek többnyire rövidebbek, epizodikusabbak és gyakran egy-két központi eseményre fókuszálnak. R11_apa expliciten megnevezi, hogy „ezeket meséltem leginkább”, ami a narratíva szelektív és stabil jellegére utal. A különbség a korpuszban megfigyelhető narratív munkamegosztást jelzi, de a szöveghossz és a műfaji eltérések miatt nem tulajdonítható kizárólag a szülő nemének.

6. táblázat: Az anyai ÖBN-ekben azonosított visszatérő narratív elemek és szemléltető formulák. Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2026).

Várakozási időszak	„Már régóta vártunk rád, sokszor elképzeltelek...”
Döntés / telefonhívás	„Amikor megszólalt a telefon, tudtam, hogy te vagy az...”
Születés körülményei	„A nénivel, akinek a pocakjában voltál...”
Vér szerinti anya megjelenése	„Ő akkor úgy érezte, még nem tud mindent megtanulni...”
Első találkozás	„Amikor először a kezembe adtak...”
Hazatérés	„Hazafelé az autóban végig aludtál...”
Korai gondozási jelenet	„Az első pelenkázásnál teljesen megijedtem...”
Érzelmi reflexió	„Ekkor éreztem először, hogy anya lettem...”
Gyermekhez intézett értelmezés	„Ezért szeretném, ha tudnád...”

7. táblázat: Az apai ÖBN-ekben azonosított visszatérő narratív elemek és szemléltető formulák.
Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2026).

Telefonhívás / eseményindítás	„Felhívtak, hogy indulhatunk...”
Utazás / szervezés	„Beültünk az autóba, siettünk...”
Hazatérés	„Amikor hazaértünk, gyorsan tápszert csináltunk...”
Konkrét gondozási epizód	„Jól telibe kakáltad...”
Érzelmi implicit reakció	Humorral, helyzetleírással van megjelenítve
Reflexió / értelmezés	Nem jelenik meg önálló egységként
Vér szerinti szülő narratívája	Csak utalásszinten
Gyermeknek szánt magyarázat	Ritka vagy hiányzik

Az anyai narratívákban a nyers kódelőfordulások minden vizsgált kategóriában magasabbak voltak, különösen az érzelmi megjelölések, a vér szerinti szülők megjelenítése, az eufemizáló nyelvi megoldások és a gyermek kérdéseire adott válaszok esetében. Az apai ÖBN-ek ezzel szemben a vizsgált korpuszban többnyire szelektívebbek és epizodikusabbak voltak. A nyers különbségeket azonban az anyai szövegek nagyobb terjedelme és gyakoribb, közvetlenül gyermekhez címzett műfaja is alakíthatta. Az eredmények ezért elsősorban a családon belüli narratív munkamegosztásra és az eltérő szülői szerepértelmezésekre utalnak, nem pedig a szülő neme által önmagában előidézett különbségre.

A 12 teljes szülőpár párosított (diadikus) összevetése tovább árnyalja ezt a képet. Kódonként vizsgálva, hogy egy téma mindkét szülőnél, csak az anyánál, csak az apánál vagy egyik szülőnél sem jelenik-e meg, a különbség szinte kizárólag anyai többletként jelentkezik. Apai többlet gyakorlatilag nem fordul elő. A legmarkánsabb példa az eufemizálás, amely öt párban mindkét szülőnél, hét párban viszont kizárólag az anyánál jelent meg, és egyetlen párban sem kizárólag az apánál. Ez a mintázat azonban együtt jár azzal, hogy az anyai szövegek jellemzően hosszabbak és gyakrabban gyermekhez címzettek, folyamatos elbeszélések, míg az apai narratívák rövidebbek, és epizodikusabbak. Ezért az anyai „többlet" nem értelmezhető a szülő neme önálló oksági hatásaként: elválaszthatatlan a szövegek terjedelmétől és műfajától, valamint a családon belüli narratív munkamegosztástól.

9.4 Záró megjegyzések a kutatás főbb megállapításairól

A 9. fejezet a disszertáció empirikus kutatásának eredményeit mutatta be a nyílt örökbefogadás kontextusában vizsgált családi kommunikációs klímák és örökbefogadási belépési narratívák közötti összefüggésekről. Az egymásra épülő alfejezetek azt vizsgálták, hogyan alakítják a családon belüli kommunikációs működés, a narratív gyakorlatok és a szülői szerepek az örökbefogadásról folytatott beszéd lehetőségeit és korlátait. Az elemzés a kérdőíves FCSKM-

adatokat, a félig strukturált interjúkat és az írásos narratívákat kapcsolta össze, lehetővé téve a családi kommunikáció több szintű, összehasonlító értelmezését.
Az első kutatási kérdés arra kívánt reflektálni, hogy a nyílt örökbefogadás miként befolyásolja a CSKM meglévő formáit:

> RQ1: Hogyan artikulálódnak a családi kommunikációs klímák a nyílt örökbefogadó családok diskurzusaiban (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b, 2006)?

A kérdés középpontjában az a szakirodalomban gyakran implicit módon megjelenő feltételezés áll, hogy a nyílt örökbefogadás, mint intézményes és jogi keret, szükségszerűen együtt jár a családon belüli kommunikációs nyitottság növekedésével (Brodzinsky, 1987, 2006; Colaner et al., 2014). Az elemzés célja annak feltárása volt, hogy a nyílt örökbefogadás ténylegesen átalakítja-e a beszélgetés- és konformitásorientációk mintázatait, vagy a CSÖK modell logikájának megfelelően elsősorban kommunikációs lehetőségeket teremt, amelyekkel a családok eltérő módon élnek (Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016).
Az eredmények azt mutatták, hogy a nyílt örökbefogadás nem írja felül automatikusan a meglévő CSKM-klímákat, és nem jön létre egy olyan új, egységesen „nyitott" kommunikációs klíma, amely felváltaná a korábbi mintázatokat. Ehelyett a nyílt örökbefogadás olyan saját helyzetként jelenik meg, amely stressztesztként működteti a klímák szervezőelemeit. A beszélgetés- és konformitásorientációk nem tűnnek el, éppen a nyílt örökbefogadás által generált témák (információkontroll, realációs határok, autonómia, identitás és hozzáférés a származástörténethez) mentén válnak különösen láthatóvá. Ez a megfigyelés összhangban áll a CSÖK-modell azon tételével, hogy a nyílt örökbefogadás elsősorban kommunikációs lehetőségeket teremt, amelyekkel a családok eltérően élnek (Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016).
A második kutatási kérdés az örökbefogadási belépési narratívák (ÖBN) szerveződésére kívánt reflektálni a különböző kommunikációs klímákban (Harrigan, 2010; Colaner & Kranstuber, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016):

> RQ2: Milyen visszatérő mintázatok azonosíthatók az ÖBN-ekben a különböző klímáknál (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b, 2006; Harrigan, 2010; Colaner & Kranstuber, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016)?

A kérdés abból a kutatási helyzetből indult ki, hogy az ÖBN-ek irodalma ugyan részletesen tárgyalja a narratívák érzelmi és identitásbéli funkcióit, de kevésbé világos, hogy a családi kommunikációs szerkezet (CSKM) miként feleltethető meg az ÖBN-ek strukturális és tematikus sajátosságainak. Korábbi eredmények alapján várható volt valamiféle tipikus megfeleltetés, például hogy a magas beszélgetésorientáció részletesebb, érzelmileg kifejtettebb történetet eredményez, azonban ez a logika gyakran túl lineárisnak bizonyult, különösen az örökbefogadás kontextusában, ahol a narratíva információközlésen túl identitásképzés és érzelmi szabályozás is fontos (Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016).

Az eredmények szerint a pluralisztikus és konszenzuális klímák között a vizsgált korpuszban eltérő tematikus szerveződési tendenciák jelentek meg, például a dialogikusság, az időbeli kiterjedtség és a témadiverzitás tekintetében. Egyik klímatípus sem eredményezett azonban egységes, tipikus ÖBN-mintázatot: mindkettőben előfordultak nyitottabb és korlátozottabb narratív megoldások. A narratív részletesség, az érzelmi artikuláció és az ismételhetőség ezért nem vezethetők le automatikusan sem a nyílt örökbefogadás tényéből, sem a klímatípusból. Az ÖBN-eket a kommunikációs klíma mellett a szülői értelmezés, a gyermek kérdezésdinamikája és a család narratív gyakorlatai is alakítják (Harrigan, 2010; Colaner et al., 2017). Az eredmény árnyalja az „openness = jó” és az „openness = több beszéd = több tudás” típusú leegyszerűsítéseket, és a narratív hozzáférést változó, tárgyalható, olykor korlátozott erőforrásként értelmezi.

A harmadik kutatási kérdés az anya–apa különbségek empirikus vizsgálatára irányult az ÖBN-ekben és kapcsolódott ahhoz a szélesebb irodalomhoz, amely a szülők eltérő kommunikációs szerepeit és történetmesélési funkcióit hangsúlyozza (Fivush et al., 2008; Colaner et al., 2014; Wright et al., 2024).

> RQ3: Hogyan különbözik az anyák és apák narratív szerepe az örökbefogadásról folytatott kommunikációban, és miként szabályozzák a szülők a narratív hozzáférést a különböző családi kommunikációs klímákban (Colaner & Kranstuber, 2010; Harrigan, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Colaner et al., 2014, 2017; Hays et al., 2016)?

Az elemzés a vizsgált korpuszban következetes anya–apa aszimmetriát jelzett. Az anyai narratívák rendszerint hosszabbak voltak, több tematikus elemet és explicit érzelmi megjelölést tartalmaztak, míg az apai narratívák gyakrabban rövidebbnek, epizodikusabbnak és

eseményközpontúbbnak bizonyultak. A diadikus összevetésben csak az egyik szülőnél megjelenő témák túlnyomórészt az anyai szövegekben fordultak elő. Ez a minta családon belüli narratív munkamegosztásra utal. A különbség azonban nem értelmezhető a szülő neme önálló oksági vagy magyarázó hatásaként, mert összefügg a szövegek eltérő terjedelmével, műfajával, címzettjével, valamint a szülők kommunikációs szerepével. A kutatás egyik legfontosabb eredménye azonban az, hogy az anyai narratív jelenlét különböző klímákban eltérő szerepminőségként működhet. A konszenzuális klímákban a mintában lévő anyák gyakran *narratív kapuőrként* jelentek meg. A beszélgetésorientáció és a folyamatos jelenlét nem feltétlenül jelentették a narratív jogosultság egyenlő megoszlását, mert az információ mélysége és időzítése hierarchikusan szabályozott maradt (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b, 2006). Ezzel szemben a pluralisztikus működésekben az *anyák narratív facilitátorokká*[50] váltak, akik aktívan kezdeményeztek, eszközöket mozgósítottak és a gyermek kérdéseire reagálva bővítették a narratívát, miközben kevésbé törekedtek a szimbolikus kapuőrszerep fenntartására. Így tehát a konszenzuális klímákban az *anyai narratív jelenlét több esetben kapuőri*, a pluralisztikus működésekben pedig gyakrabban *anyai facilitátori gyakorlatokkal társult.*[51] Ezek a szerepek azonban a jelen mintában azonosított interpretatív típusok, nem minden családra általánosítható nemi szerepek.

Ez a megállapítás azért különösen jelentős, mert rávilágít arra, hogy az „anya mint fő narrátor” szerep nem önmagában hordoz nyitottságot. A narratív hozzáférés szabályozása (kapuőrség vs. facilitáció) önálló dimenzióként kezelhető, és nem olvad bele automatikusan a beszélgetésorientáció fogalmába.

[50] Saját fogalomalkotás.
[51] Saját fogalomalkotás.

10. Következtetés

Az örökbefogadásról való beszéd, különösen a nyílt örökbefogadásban, identitás- és kapcsolatszervező gyakorlat. A család egyszerre kezeli a múlt hozzáférhetőségét, a gyermek függetlenségét, valamint a vérszerinti és örökbefogadó kapcsolatok közötti határokat. E felismerés adta a disszertáció kiindulópontját, és indokolta, hogy a nyílt örökbefogadást ne statikus „nyitottsági állapotként", hanem olyan kommunikációs helyzetként vizsgáljam, amelyben a családi működés empirikusan jól megfigyelhetővé válik (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b, 2006). A bemutatott kutatás ezért integráltan többszintű empirikus kutatást használt, a kérdőíves (FCSKM), a félig strukturált interjús és az Örökbefogadási Belépési Narratívák (ÖBN) adatait annak feltárására, hogy a Családi Kommunikációs Klímák (CSKM) a narratív gyakorlatok és a szülői szerepek miként alakítják az örökbefogadásról folytatott beszéd lehetőségeit és korlátait (Harrigan, 2010; Colaner & Kranstuber, 2010; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011). Ez a keret lehetővé tette, hogy az örökbefogadásról szóló beszédet egyszerre lássam klímaszinten (beszélgetés- és konformitásorientáció), interakciós szinten (ki kezdeményez, ki szabályoz, mi a „megengedett" részletesség), illetve narratív produktumként (milyen tematikus elemekből épül fel a belépési történet, mennyire ismételhető, mennyire érzelmileg artikulált).

Az eredmények azt mutatták, hogy a nyílt örökbefogadás nem hoz létre automatikusan nyílt családi kommunikációt, hanem olyan kontextuális helyzetet teremt, amelyben a klímatípusok inkonzisztens szervezőelvei felerősödnek és empirikusan jól megfigyelhetővé válnak. Vagyis a nyíltság sokkal inkább kommunikációs lehetőségstruktúra, mint kommunikációs állapot. A családok eltérő módon lépnek be ebbe a lehetőségbe és eltérő módon használják az információt, a kapcsolatot és a határokat. Ez a megállapítás közvetlenül illeszkedik a Családi Örökbefogadási Kommunikáció (CSÖK) modell logikájához, amely szerint a nyílt örökbefogadás nem garantálja a folyamatos, részletes örökbefogadási kommunikációt, hanem olyan feltételeket teremt, amelyekkel a családok különbözőképpen élnek (Wrobel et al., 2003; Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016; Adámi-Rózsa, 2024).

A narratív eredmények tovább árnyalták a nyíltságról szóló lineáris elképzelést. Az ÖBN-ek elemzése alapján a narratív részletesség, az érzelmi nyitottság és az ismételhetőség nem következtek automatikusan sem a nyílt örökbefogadás tényéből, sem a klímatípusból: mindkét klímában megjelentek bővülő, dialógikus, illetve korlátozottabb, sűrített történetek. A

történetek tematikus szerveződését a szülői értelmezések, a gyermek aktuális kérdezésdinamikája és a család narratív rutinjai együttesen alakították. Az anya–apa összehasonlítás a vizsgált korpuszban következetes aszimmetriát mutatott: az anyai szövegek rendszerint hosszabbak és érzelmileg explicitebbek, az apai szövegek pedig többnyire epizodikusabbak és eseményközpontúbbak voltak. Ez az eltérés narratív munkamegosztásra utal, de a szöveghossz, a műfaj és a címzettség különbségei miatt a szülő neme nem értelmezhető önálló magyarázó tényezőként.

Összességében a disszertáció eredményei arra mutatnak rá, hogy a nyílt örökbefogadásban a „nyitottság” nem egyenlő a narratív hozzáférés automatikus kiterjedésével. A kapcsolat és az információ lehetősége csak akkor válik identitásszervező erőforrássá, ha a család kommunikációs és narratív gyakorlatai ezt ténylegesen működtetik.

10.1 A kutatás újdonságai

A disszertáció három egymással szorosan összefüggő, de önálló elméleti és empirikus újítással járul hozzá az örökbefogadásról szóló családi kommunikáció kutatásához. Ezek az újítások a CSKM értelmezésére (RQ1), az ÖBN-ek szerveződésére (RQ2) és a szülői narratív szerepek differenciálására (RQ3) vonatkoznak.

A három újítás közös, átfogó empirikus tétele, hogy a strukturális, jogi értelemben vett nyíltság nem garantálja a narratív nyíltságot: a vizsgált nyílt örökbefogadó családokban az örökbefogadással kapcsolatos információk narratív hozzáférhetősége nem következett automatikusan a jogi nyíltságból, hanem a szülői értelmezés, a családi kommunikációs klíma és a narratív szerepek együttes szabályozása alatt állt. Ez a megfigyelés a hazai szakirodalomban az elsők között köti empirikusan össze az ÖBN felépítését a családi kommunikációs klíma elméleti keretével.

Az első kutatási kérdéshez (RQ1) kapcsolódó legfontosabb újítás abban áll, hogy a disszertáció nem azt a szakirodalomban gyakran implicit módon jelen lévő állítást teszi, miszerint a CSKK-k egyértelműen meghatározzák az örökbefogadási kommunikáció módját. Ehelyett a kutatás amellett érvel, hogy a nyílt örökbefogadás kontextus-specifikus stressztesztként működik a CSKM-klímák számára. Az empirikus eredmények azt mutatják, hogy a nyílt örökbefogadás nem írja felül automatikusan a beszélgetés- és konformitásorientáció meglévő mintázatait, hanem olyan kommunikációs helyzetet teremt, amelyben ezek az orientációk felerősödnek és empirikusan megfigyelhetővé válnak. Ez az értelmezés túlmutat azon a leegyszerűsítő feltételezésen, amely a nyíltságot önmagában a kommunikációs nyitottság növekedésével azonosítja, és összhangban áll a Családi Örökbefogadási Kommunikációs (CSÖK) modell azon

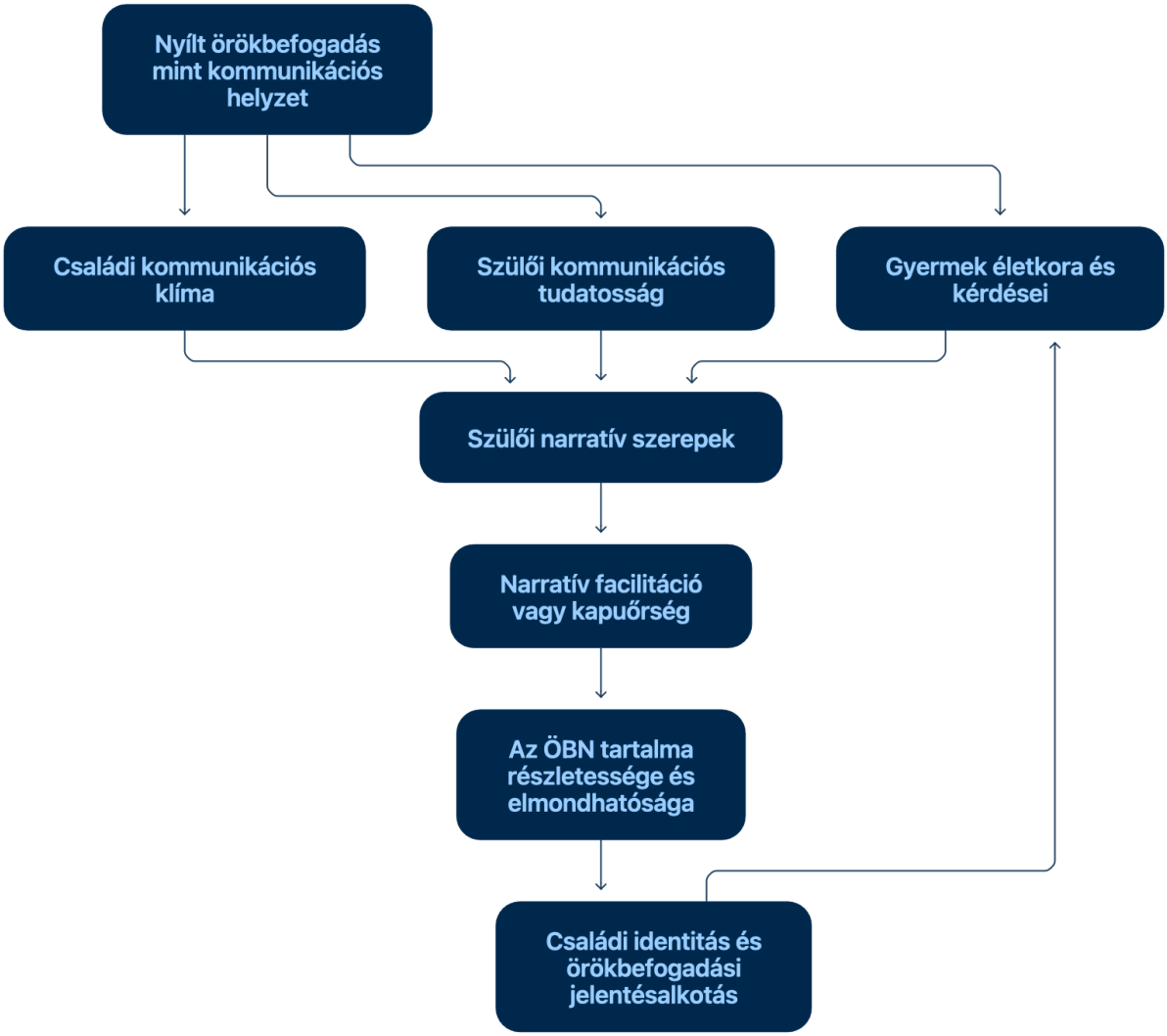
megközelítésével, amely az örökbefogadást nem állapotként, hanem kommunikációs lehetőségként értelmezi (Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016). A disszertáció újdonsága tehát abban rejlik, hogy a nyílt örökbefogadást nem strukturális klímaformáló tényezőként, hanem kiemelt kommunikációs szituációként vagy egyfajta sűrített kommunikációs térként kezeli.

A második kutatási kérdéshez (RQ2) kapcsolódó újítás az Örökbefogadási Belépési Narratívák (ÖBN) empirikus elméletéből ered. A kutatás eredményei egyértelműen megmutatják, hogy a narratív részletesség, az érzelmi nyitottság és az ismételhetőség nem következnek automatikusan sem a nyílt örökbefogadás tényéből, sem az adott Családi Kommunikációs Klímatípusból. Mind a konszenzuális, mind a pluralisztikus klímákban megjelennek gazdag, reflektált, és erősen sűrített, korlátozott narratív megoldások is. Ez az eredmény kritikát fogalmaz meg azokkal a túlzottan lineáris modellekkel szemben, amelyek az „oppeness = jó kommunikáció" összefüggést adottnak tekintik (Brodzinsky, 2006, 2011; Colaner & Kranstuber, 2010; Colaner et al., 2014; Harrigan, 2010). A disszertáció ezzel hozzájárul az ÖBN-ekről szóló szakirodalom finomításához és empirikusan támasztja alá, hogy a narratív szerveződés dinamikus folyamat, amit a szülői értelmezések, a gyermek aktuális kérdései (vagy kérdés hiánya) és a családi narratív gyakorlatok kölcsönhatása alakít.

A harmadik kutatási kérdéshez (RQ3) kapcsolódó hozzájárulás a szülői narratív szerepek és a családon belüli narratív munkamegosztás empirikus elkülönítésében rejlik. A vizsgált korpuszban az anyai szövegek gyakrabban hordozták a történet folytonosságát, az explicit érzelmi értelmezést és a gyermeknek szánt magyarázatokat; ezt a szerepet a disszertáció narratív hordozóként írja le. Az apai szövegek több esetben epizodikus, eseményközpontú és funkcionális részletekkel kapcsolódtak a történethez; ezt narratív kísérő szerepként értelmezi. A konszenzuális klímákban az anyai narratív hordozó szerep több esetben kapuőri gyakorlattal társult, míg a pluralisztikus klímákban gyakrabban jelent meg facilitátori működés. Ezek a fogalmak a mintában rekonstruált interpretatív szereptípusok. Nem jelentenek minden örökbefogadó anyára vagy apára általánosítható tulajdonságot, és nem bizonyítják a szülő nemének önálló oksági hatását, mivel a szövegek terjedelme, műfaja és címzettje is különböztek.

A disszertáció elméletfinomító és középszintű modellalkotó hozzájárulást nyújt az örökbefogadási kommunikáció kutatásához. A meglévő CSKM- és CSÖK-modellek empirikus finomítására, egy olyan integratív értelmezési keret kidolgozásával, amely a nyílt örökbefogadást tartós kommunikációs kontextusként értelmezi. Az eredmények alapján a nyílt örökbefogadás olyan kontextuális aktivátorként működik, amely aktiválja és felerősíti a családi

kommunikációs klímák és a szülői narratív szerepek alaplogikáit, anélkül, hogy önmagában meghatározná azok irányát vagy minőségét. E megközelítés lehetővé teszi annak empirikus megragadását, hogy a kommunikációs nyitottság, a narratív részletesség és az érzelmi artikuláció nem lineárisan következnek sem az örökbefogadás nyíltságából, sem a klímatípusokból. A narratív gyakorlatok alakulását ehelyett a szülői szerepértelmezések, a gyermek kezdeményezései és a családi kommunikáció dinamikája együttesen formálják, ami hozzájárul a CSKM- és CSÖK-modellek kontextusérzékeny, dinamikus értelmezéséhez. Az örökbefogadási belépési narratíva így nem lezárt történet, hanem dinamikus, szerepfüggő és visszacsatolások révén formálódó családi kommunikációs gyakorlat.

6. ábra: A családi örökbefogadási narratíva kommunikációs modellje. Forrás: saját készítés.

10.2 Alkalmazhatóság

Amint a disszertáció korábbi fejezeteiben bemutatásra került, a jelen kutatás jelentősége kettős. Egyrészt elméleti szinten járul hozzá a családi kommunikációval és az örökbefogadási

narratívákkal foglalkozó szakirodalomhoz, másrészt pedig gyakorlati, alkalmazható értelmezési keretet kínál a nyílt örökbefogadó családok mindennapi kommunikációs gyakorlatainak támogatásához.

Elméleti szempontból a kutatás a Családi Kommunikációs Klímák (Koerner & Fitzpatrick, 2002a, 2002b, 2006) és a Családi Örökbefogadási Kommunikáció (Kranstuber & Koenig Kellas, 2011; Hays et al., 2016) modellek empirikus finomításához járul hozzá. A disszertáció eredményei azt mutatják, hogy a nyílt örökbefogadás nem önálló kommunikációs állapotot hoz létre, hanem olyan kommunikációs kontextust, amely aktiválja és láthatóvá teszi a családi kommunikációs klímák és a szülői narratív szerepek alaplogikáit. Ez az értelmezés lehetővé teszi, hogy a nyílt örökbefogadást ne normatív módon („nyitottság = jó kommunikáció”), hanem kontextus-specifikus aktivátorként értelmezzük, amely különböző családokban eltérő kommunikációs megoldásokat hív elő.

A kutatás gyakorlati alkalmazhatósága elsősorban abban rejlik, hogy az eredmények közvetlenül visszakereshetők a nyílt örökbefogadó családok kommunikációs támogatásához. A narratív elemzések rámutattak arra, hogy a gyermekek ÖBN-je nem kizárólag a gyermek kérdéseire adott válaszok mentén szerveződik, sokkal inkább függ attól, hogy a szülők, legfőképpen az anyák milyen narratív szerepet vállalnak: kapuőrként szabályozzák-e az információáramlást, vagy facilitátorként aktívan kezdeményezik és fenntartják a közös párbeszédet. Ez a felismerés közvetlen gyakorlati implikációkkal bír a családtámogatás, az örökbefogadásra felkészítő programok számára.

A társadalmi hasznosítás konkrét irányai több szinten is kijelölhetők. Intézményi szinten az eredmények beépíthetők a védőnői hálózat és a pedagógusképzés kommunikációs tananyagába, valamint az örökbefogadással foglalkozó civil szervezetek (például a Gólyahír Egyesület) felkészítő és utókövető programjaiba, amelyek jelenleg elsősorban a jogi és gondozási kérdésekre összpontosítanak, a kommunikáció kérdését pedig kevésbé tárgyalják. Szakmai szinten a kutatás a segítő hivatásokban dolgozók – családsegítők, pszichológusok, óvoda- és iskolapedagógusok – számára kínál értelmezési keretet ahhoz, hogy az örökbefogadásról szóló családi kommunikációt ne normatív elvárásként, hanem a családi klímához és a gyermek életkorához igazodó, támogatható folyamatként kezeljék. Nemzetközi kitekintésben tanulságos, hogy egyes országokban (például Spanyolországban) a gyermek meghatározott életkoráig a szülő számára erősen ajánlott az örökbefogadás elmondása, míg az Egyesült Államokban kiterjedt utókövetési gyakorlat működik. A hazai gyakorlat e nemzetközi példákhoz mérten a kommunikációs támogatás terén továbbfejleszthető.

E gyakorlati szempontok mentén, a disszertáció empirikus eredményeire építve került kifejlesztésre egy a nyílt örökbefogadó családok számára készült kommunikációtámogató kártyajáték, „Rólad. Róluk. Rólunk.” címmel. A játék kifejezetten a 7–14 éves korosztály számára készült, vagyis annak az életkori csoportnak, amely a jelen kutatás fókuszában is állt.[52] A kártyák célja, hogy családtagokat érzékeny és felszabadító módon támogassák az örökbefogadásról való közös beszélgetésekben, és segítsék abban, hogy a családi kommunikáció ne kizárólag a gyermek spontán kérdéseire reagálva történjen, hiszen az legtöbbször elmaradozik a mintám eredményei alapján, hanem folyamatos, kezdeményező és kölcsönös párbeszéddé váljon.

A játék prototípusát a kutatásban részt vevő családok köszönetképpen megkapták, és a visszajelzések alapján a kártyák ténylegesen használatba kerültek a családi mindennapokban. A résztvevők beszámolói szerint a játék elősegítette az érzelmek verbalizálását, a narratívák bővülését, valamint csökkentette az örökbefogadással kapcsolatos beszélgetések feszültségét. Ez a tapasztalat megerősíti a disszertáció egyik központi megállapítását, hogy az örökbefogadásról való nyílt kommunikáció nem egyszeri esemény, hanem fenntartandó narratív gyakorlat.

Összességében a kutatás leíró és elemző szinten járul hozzá az örökbefogadási kommunikáció megértéséhez, továbbá gyakorlati eszközt is kínál ennek támogatására. A bemutatott eredmények és az ezekre épülő fejlesztés azt mutatja, hogy az empirikus családi kommunikációs kutatás képes közvetlen társadalmi hasznosulásra, különösen olyan érzékeny területeken, ahol a kommunikáció minősége közvetlen hatással van a gyermek identitásfejlődésére és a családi kapcsolatok alakulására.

10.3 Ajánlások további kutatáshoz

Az utolsó alfejezet a kutatás továbbgondolásának és kiterjesztésének lehetséges irányait foglalja össze. Jelen disszertáció kvalitatív elemzése több olyan kérdést és összefüggést tárt fel, amelyek további empirikus vizsgálatok alapjául szolgálhatnak.

A kutatás egyik értelemszerű kiterjesztési lehetősége az összehasonlító megközelítés szisztematikusabb alkalmazása. Bár a jelenlegi minta lehetővé tette a konszenzuális és pluralisztikus családi kommunikációs klímák összevetését, egy nagyobb elemszámú, kvantitatív–kvalitatív vegyes módszertanú kutatás alkalmas lenne arra, hogy statisztikai értelemben is tesztelje a feltárt mintázatokat, illetve lehetőséget teremtene arra, hogy a mintában a protektív és a laissez-faire klímatípusok is megjelenjenek. Különösen indokolt lenne annak

[52] A játék részletes leírását lásd a 17. számú mellékletben.

vizsgálata, hogy az itt azonosított narratív szerveződési különbségek milyen mértékben általánosíthatók eltérő szociokulturális háttérrel rendelkező örökbefogadó családokra.

Ezzel összefüggésben a kultúraközi összehasonlítás további kutatási irányt jelenthet. A jelen vizsgálat magyarországi nyílt örökbefogadó családokra fókuszált, azonban a nyíltság jogi, intézményi és kulturális jelentése országonként jelentősen eltérhet. Érdemes lenne megvizsgálni, hogy más örökbefogadási rendszerekben miként alakul a CSKM és az ÖBN kapcsolata. Ez a megközelítés hozzájárulhatna a CSÖK-modell nemzetközi kontextusban való finomításához is.

A kutatás további kiterjesztési irányát jelenti a longitudinális megközelítés alkalmazása. Az örökbefogadásról szóló családi kommunikáció nem statikus jelenség, hanem időben változó, a gyermek életkorához, kérdéseihez és identitásfejlődéséhez igazodó folyamat. Egy hosszabb időtávon végzett vizsgálat lehetővé tenné annak feltárását, hogy az ÖBN miként alakul át a serdülőkorban vagy a fiatal felnőttkorban, és hogy a korai narratív gyakorlatok milyen hatással vannak a későbbi családi kommunikációra.

A jelen kutatás szintén alapvetően leíró és értelmező jellegű, ezért indokolt lenne a befogadói oldal, elsősorban a gyermekek perspektívájának bevonása. Bár a narratíva a gyermekeknek van elmesélve, jelen elemzés elsősorban a szülői elbeszélésekre és reflexiókra támaszkodott. A jövőbeni kutatások során érdemes lenne életkornak megfelelő módszerekkel, például narratív interjúkkal, rajzos vagy játékos technikákkal feltárni, hogy a gyermekek hogyan értelmezik és teszik magukévá az ÖBN-eket, valamint miként érzékelik a szülői narratív szerepeket.

További kutatási irányt jelenthet az alkalmazott kommunikációs eszközök hatásvizsgálata. A disszertációban röviden említett „Rólad. Róluk. Rólunk.” című kártyajáték fejlesztése arra utal, hogy az empirikus eredmények gyakorlati intervenciós eszközökké alakíthatók. Egy jövőbeli kutatás célzottan vizsgálhatná, hogy az ilyen jellegű kommunikációtámogató eszközök milyen hatással vannak a családi narratívák gyakoriságára, az érzelmi nyitottságra és a gyermek aktív narratív részvételére.

Végül a kutatás általánosabb elméleti kiterjesztésekre is lehetőséget kínál. A nyílt örökbefogadás mint kommunikációs aktivátor értelmezése más, identitással és eredettörténettel kapcsolatos családi helyzetekben is releváns lehet, például mozaikcsaládok, donor-asszisztált reprodukció, migrációs családtörténetek. E kontextusok bevonása hozzájárulhatna egy tágabb, narratív alapú családi kommunikációs megközelítés kidolgozásához.

Összességében a disszertációban bemutatott kutatás számos további vizsgálati irányt nyit meg, amelyek egyaránt szolgálhatnak a családi kommunikáció elméleti megértésének és a nyílt örökbefogadó családok gyakorlati támogatásának előmozdításához. A feltárt eredmények

alapján indokoltnak tűnik a kutatás folytatása mind elméleti, mind alkalmazott irányban, különös tekintettel azokra a kommunikációs helyzetekre, ahol a családi narratívák az identitásalakítás központi terepévé válnak.

Irodalomjegyzék

Adámi, Z. (2023a): A kommunikáció jelentősége az örökbefogadási folyamatban és örökbefogadó családokban. *Kapocs*, *6*(2–3), 112–120. https://doi.org/10.63582/KAPOCS.2023.2-3.11

Adámi, Z. (2023b): Örökbefogadási kommunikáció egyedisége, elméleti áttekintése. *JEL-KÉP*, (1), 1–13. https://doi.org/10.20520/JEL-KEP.2023.1.1

Adámi-Rózsa Z. (2024): Beszéljünk róla! – Az örökbefogadó szülők és a pedagógusok kommunikációs képzésének jelentősége Magyarországon. *Új Pedagógiai Szemle*, *74*(7–8), 14–36.

Adámi-Rózsa Z. (2025a): A családi kommunikáció és történetmesélés hatása a gyermek beszédfejlődésére. *Jel-Kép: Kommunikáció, közvélemény, média* (Köt. 3, o. 48–66). https://doi.org/10.20520/JEL-KEP.2025.3.49

Adámi-Rózsa, Z. (2025b): Az okoseszközök használatának hatása a családi kommunikációra. Kapocs, 8(3–4), 192–200. https://doi.org/10.63582/KAPOCS.2025.3-4.14

Adams, G. R., & Marshall, S. K. (1996): A developmental social psychology of identity: Understanding the person-in-context. *Journal of Adolescence*, *19*(5), 429–442. https://doi.org/10.1006/jado.1996.0041

Afifi, T. D., & Steuber, K. (2010): The cycle of concealment model. *Journal of Social and Personal Relationships*, *27*(8), 1019–1034. https://doi.org/10.1177/0265407510378301

Alegret, M., Peretó, M., Pérez, A., Valero, S., Espinosa, A., Ortega, G., Hernández, I., Mauleón, A., Rosende-Roca, M., Vargas, L., Rodríguez-Gómez, O., Abdelnour, C., Berthier, M. L., Bak, T. H., Ruíz, A., Tárraga, L., & Boada, M. (2018): The role of verb fluency in the detection of early cognitive impairment in alzheimer's disease. *Journal of Alzheimer's Disease: JAD*, *62*(2), 611–619. https://doi.org/10.3233/JAD-170826

Altman, I., Vinsel, A., & Brown, B. B. (1981): Dialectic conceptions in social psychology: An application to social penetration and privacy regulation. In *Advances in Experimental Social Psychology* (Köt. 14, o. 107–160). Elsevier. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60371-8

Anderson, K. N., Rueter, M. A., & Lee, R. M. (2015): Discussions about racial and ethnic differences in internationally adoptive families: Links with family engagement, warmth, & control. *Journal of Family Communication*, *15*(4), 289–308. https://doi.org/10.1080/15267431.2015.1076420

Andorka R. (2006): Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó.

Anzur, C. K. (2023): "Do you really want to be disappointed? ": Adoptees' expectations and violations during birth family contact. *Communication Quarterly*, *71*(2), 175–194. https://doi.org/10.1080/01463373.2022.2151927

Ashforth, B. E., & Schinoff, B. S. (2016): Identity under construction: How individuals come to define themselves in organizations. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, *3*(1), 111–137. https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-041015-062322

Atwood T. C. (2007): The jury is in regarding adoption openness. In Atwood T. C., Allen L. A., Ravenel V. C., Callahan N. F. (Eds.), Adoption factbook IV (pp. 453–454). Alexandria, VA: National Council for Adoption.

Averill, J.R. (1985): The Social Construction of Emotion: With Special Reference to Love. In: Gergen, K.J., Davis, K.E. (eds) The Social Construction of the Person. Springer Series in Social Psychology. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4612-5076-0_5

Bales, R. F., & Parsons, T. (2014): *Family: Socialization and interaction process*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315824307

Barney, K. A., & Yoshimura, C. G. (2021): "Cleaning out the closet:" communicated narrative sense-making of bereavement. *Journal of Family Communication*, *21*(4), 255–271. https://doi.org/10.1080/15267431.2021.1943399

Bartsch, A., & Hübner, S. (2005): Towards a theory of emotional communication. *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*, *7*(4). https://doi.org/10.7771/1481-4374.1278

Bauer, P. J. (1996): What do infants recall of their lives? Memory for specific events by one- to two-year-olds. *American Psychologist*, *51*(1), 29–41. https://doi.org/10.1037/0003-066X.51.1.29

Baumrind, D. (1971a): Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, *4*(1, Pt.2), 1–103. https://doi.org/10.1037/h0030372

Baumrind, D. (1971b): Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, *4*(1, Pt.1), 99–102. https://doi.org/10.1037/h0030373

Baxter, L. A. (2004): Relationships as dialogues. *Personal Relationships*, *11*(1), 1–22. https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2004.00068.x

Baxter, L., & Braithwaite, D. (2008): *Engaging theories in interpersonal communication: Multiple perspectives*. SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781483329529

Becker, A. B., & Scheufele, D. A. (2009): Moral politicking: Public attitudes toward gay marriage in an election context. *The International Journal of Press/Politics*, *14*(2), 186–211. https://doi.org/10.1177/1940161208330905

Békefi, A. Z., Miklósi, M., & Szabó, B. (2024): The impact of family communication patterns on parent-child attachment and child quality of life. *Eur Psychiatry*, *27, 67(Suppl 1):S236–7*. https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2024.502.

Berardo, F. M., Ashmore, R. D., & Brodzinsky, D. M. (1988): Thinking about the family: Views of parents and children. *Contemporary Sociology*, *17*(2), 242. https://doi.org/10.2307/2070626

Bergen, K. M., & Braithwaite, D. O. (2009): Identity as constituted in communication. In W. Eadie, *21st Century Communication: A Reference Handbook* (o. 165–176). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781412964005.n19
Berntsen, D., & Rubin, D. C. (2004): Cultural life scripts structure recall from autobiographical memory. *Memory & Cognition*, *32*(3), 427–442. https://doi.org/10.3758/BF03195836
Black, K. A., Moyer, A. M., & Goldberg, A. E. (2016): From face-to-face to facebook: The role of technology and social media in adoptive family relationships with birth family members. *Adoption Quarterly*, *19*(4), 307–332. https://doi.org/10.1080/10926755.2016.1217575
Bochner, A. P. (1976): Conceptual frontiers in the study of communication in families: An introduction to the literature. *Human Communication Research*, *2*(4), 381–397. https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1976.tb00499.x
Bochner, A., & Ellis, C. (2016): *Evocative autoethnography*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315545417
Bohanek, J. G., Marin, K. A., Fivush, R., & Duke, M. P. (2006): Family narrative interaction and children's sense of self. *Family Process*, *45*(1), 39–54. https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2006.00079.x
Bork, V., Kwee, J., & Socholotiuk, K. (2023): Intergenerational voices of adoption: Family stories of adoptees and their adult children. *Adoption Quarterly*, *26*(1), 22–50. https://doi.org/10.1080/10926755.2022.2156010
Braithwaite, D. O., & Baxter, L. (2017): Family communication patterns theory: A grand theory of family communication. In *Engaging Theories in Family Communication* (o. 142–153). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315204321-13
Braithwaite, D. O., & P., S. (Szerk.). (2022): *Engaging theories in interpersonal communication: Multiple perspectives* (3rd ed.).
Braithwaite, D. O., Waldron, V. R., Allen, J., Bergquist, G., Marsh, J., Oliver, B., Storck, K., Swords, N., & Tschampl-Diesing, C. (2018): Feeling warmth and close to her": Communication and resilience reflected in turning points in positive adult stepchild-stepparent relationships. *Journal of Family Communication*, *18*, 92–109.
Branje, S., De Moor, E. L., Spitzer, J., & Becht, A. I. (2021): Dynamics of identity development in adolescence: A decade in review. *Journal of Research on Adolescence*, *31*(4), 908–927. https://doi.org/10.1111/jora.12678
Braun, V., & Clarke, V. (2006): Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3*(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa
Braun, V., & Clarke, V. (2022): Conceptual and design thinking for thematic analysis. *Qualitative Psychology*, *9*(1), 3–26. https://doi.org/10.1037/qup0000196
Brodzinsky, D. (2006): Family structural openness and communication openness as predictors in the adjustment of adopted children. *Adoption Quarterly*, *9*(4), 1–18. https://doi.org/10.1300/J145v09n04_01
Brodzinsky, D. M. (1987): Adjustment to adoption: A psychosocial perspective. *Clinical Psychology Review*, *7*(1), 25–47. https://doi.org/10.1016/0272-7358(87)90003-1
Brodzinsky, D. M. (1990): A stress and coping model of adoption adjustment. In D. M. Brodzinsky & M. Schechter (Szerk.), *The Psychology of Adoption* (o. 3–24). Oxford University Press.
Brodzinsky, D. M. (2011): Children's understanding of adoption: Developmental and clinical implications. *Professional Psychology: Research and Practice*, *42*(2), 200–207. https://doi.org/10.1037/a0022415
Brodzinsky, D. M., & Brodzinsky, A. B. (1992): The impact of family structure on the adjustment of adopted children. *Child Welfare: Journal of Policy, Practice, and Program*, *71*(1), 69–76.
Brodzinsky, D. M., & Pinderhughes, E. (2002): Parenting and child development in adoptive families. In M. H. Bornstein (Szerk.), *Handbook of parenting: Children and parenting* (2nd kiad., o. 279–311). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
Brodzinsky, D. M., Radice, C., Huffman, L., & Merkler, K. (1987): Prevalence of clinically significant symptomatology in a nonclinical sample of adopted and nonadopted children. *Journal of Clinical Child Psychology*, *16*(4), 350–356. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1604_9
Brodzinsky, D. M., Singer, L. M., & Braff, A. M. (1984): Children's understanding of adoption. *Child Development*, *55*(3), 869. https://doi.org/10.2307/1130138
Brodzinsky, D., Smith, D., & Brodzinsky, A. (1998): *Children's adjustment to adoption: Developmental and clinical issues*. SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781452220581
Brown, A., & Shelton, K. (2024). Coherent lives: Making sense of adoptees' experiences in education through narrative identity. *British Educational Research Journal*, *50*(2), 495–512. https://doi.org/10.1002/berj.3918
Brown-Smith, N. (1998): Family secrets. *Journal of Family Issues*, *19*(1), 20–42. https://doi.org/10.1177/019251398019001003
Burleson, B., Delia, J., & Applegate, J. (1995): The socialization of person-centered communication: Parents' contributions to their children's social-cognitive and communication skills. In M. Fitzpatrick & A. Vangelisti, *Explaining Family Interactions* (o. 34–76). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781483326368.n2
Butler, R. J., Smith, M., & Irwin, I. (1993): The performance profile in practice. *Journal of Applied Sport Psychology*, *5*, 48–63.
Carmiol, A. M., Sparks, A., Conejo B., L. D., Murillo Castro, A., & Molina Mesén, I. (2025): Enhancing preschoolers' language and literacy development in costa rica: A family-based intervention using dialogic reading and

reminiscing. *Early Education and Development*, *36*(8), 1821–1841. https://doi.org/10.1080/10409289.2025.2504135
Cashen, K. K., Grotevant, H. D., Wyman Battalen, A., Sellers, C. M., & McRoy, R. G. (2021): TECH-MEDIATED and traditional communication modes in adult adoptees' contact with birth parents. *Family Relations*, *70*(1), 120–129. https://doi.org/10.1111/fare.12477
Caughlin, J. P., & Afifi, T. D. (2004): When is topic avoidance unsatisfying? : Examining moderators of the association between avoidance and dissatisfaction. *Human Communication Research*, *30*(4), 479–513. https://doi.org/10.1093/hcr/30.4.479
Caughlin, J. P., & Petronio, S. (2004): Privacy in families. In A. L. Vangelisti (Szerk.), *Handbook of family communication* (o. 379–412). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
Clark, G. (2008). The role of mother and baby homes in the adoption of children born outside marriage in twentieth-century England and Wales. *Family & Community History*, *11*(1), 45–59. https://doi.org/10.1179/175138108X293093
Colaner, C. W. (2011): *Communicatively forming a developed adoptive identity: Explicating the association between parental communication, developed adoptive identity, and adoptee adjustment*. ProQuest Dissertations & Theses.
Colaner, C. W. (2022): Adoption, communication, and family networks: Current research and future directions. *Journal of Family Communication*, *22*(3), 185–192. https://doi.org/10.1080/15267431.2022.2101458
Colaner, C. W., & Kranstuber, H. (2010). "Forever kind of wondering": Communicatively managing uncertainty in adoptive families. *Journal of Family Communication*, *10*(4), 236–255. https://doi.org/10.1080/15267431003682435
Colaner, C. W., & Scharp, K. M. (2016): Maintaining open adoption relationships: Practitioner insights on adoptive parents' regulation of adoption kinship networks. *Communication Studies*, *67*(3), 359–378. https://doi.org/10.1080/10510974.2016.1164208
Colaner, C. W., & Soliz, J. (2017): A communication-based approach to adoptive identity: Theoretical and empirical support. *Communication Research*, *44*(5), 611–637. https://doi.org/10.1177/0093650215577860
Colaner, C. W., Bish, A. L., Butauski, M., Hays, A., Horstman, H. K., & Nelson, L. R. (2022): Communication privacy management in open adoption relationships: Negotiating co-ownership across in-person and mediated communication. *Communication Research*, *49*(6), 816–837. https://doi.org/10.1177/0093650221998474
Colaner, C. W., Halliwell, D., & Guignon, P. (2014): "What do you say to your mother when your mother's standing beside you? " Birth and adoptive family contributions to adoptive identity via relational identity and relational–relational identity gaps. *Communication Monographs*, *81*(4), 469–494. https://doi.org/10.1080/03637751.2014.955808
Colaner, C. W., Horstman, H. K., & Rittenour, C. E. (2018): Negotiating adoptive and birth shared family identity: A social identity complexity approach. *Western Journal of Communication*, *82*(4), 393–415. https://doi.org/10.1080/10570314.2017.1384564
Cupach, W. R., & Olson, L. N. (2006): Emotion regulation theory: A lens for viewing family conflict and violence. In D. Braithwaite & L. Baxter, *Engaging Theories in Family Communication: Multiple Perspectives* (o. 213–228). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781452204420.n14
Decker, H., & Schrodt, P. (2022): A communication and identity process that mediates parents' nonaccommodation and sexual minorities' mental well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, *39*(12), 3535–3557. https://doi.org/10.1177/02654075221101902
Degener, C. J., Van Bergen, D. D., & Grietens, H. W. E. (2022): The ethnic identity of transracially placed foster children with an ethnic minority background: A systematic literature review. *Children & Society*, *36*(2), 201–219. https://doi.org/10.1111/chso.12444
Dimeff, L. A., & Koerner, K. (2007). *Dialectical Behavior Therapy in Clinical Practice*. Guilford Press.
Docan-Morgan, S. (2014): Interpersonal communication. *Adoption & Culture*, *4*(1), 98–102. https://doi.org/10.1353/ado.2014.0012
Docan-Morgan, S. (2017): Korean adoptees' discursive construction of birth family and adoptive family identity through names and labels. *Communication Quarterly, 65*(5), 523–548. https://doi.org/10.1080/01463373.2017.1299192
Dunbar, N., & Grotevant, H. D. (2004): Adoption Narratives: The Construction of Adoptive Identity During Adolescence. In *Family stories and the life course: Across time and generations* (o. 135–161). Lawrence Erlbaum Associates Publishers. https://doi.org/10.4324/9781410610300
Eisenberg, N., Lundy, T., Shell, R., & Roth, K. (1985): Children's justifications for their adult and peer-directed compliant (Prosocial and nonprosocial) behaviors. *Developmental Psychology*, *21*(2), 325–331. https://doi.org/10.1037/0012-1649.21.2.325
Eisenberg, N., & Strayer, J. (1987): Critical Issues in the Study of Empathy.
Engler, Á., & Pári, A. (2022): A család jövője – az elsődleges szocializációs közeg társadalmi szerepváltozása. *Századvég*, *3*, 11–34.
Engler, Á., Markos, V., & Major, E. (2024): Relationship patterns and having children. *Kapocs*, *7*(1–2), 136–146. https://doi.org/10.63582/KAPOCS.2024.1-2.12

Farr, R. H., & Grotevant, H. D. (2019): Adoption. In B. H. Fiese, M. Celano, K. Deater-Deckard, E. N. Jouriles, & M. A. Whisman (Szerk.), *APA handbook of contemporary family psychology: Foundations, methods, and contemporary issues across the lifespan (Vol. 1).* (o. 725–741). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/0000099-040

Ferge, Z. (1997): Women and social transformation in central-eastern europe. The „old left" and the „new right". *Czech Sociological Review*, *33*(2), 159–178. https://doi.org/10.13060/00380288.1997.33.12.05

Fiorentino, A. (2022): Receptive multilingualism and second language acquisition: The language transition process of adopted children. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, *25*(4), 1243–1258. https://doi.org/10.1080/13670050.2020.1749232

Fitzpatrick, M. A., & Ritchie, L. D. (1994): Communication schemata within the family: Multiple perspectives on family interaction. *Human Communication Research*, *20*(3), 275–301. https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1994.tb00324.x

Fivush, R. (2010): Speaking silence: The social construction of silence in autobiographical and cultural narratives. *Memory*, *18*(2), 88–98. https://doi.org/10.1080/09658210903029404

Fivush, R., & Kellas, J. K. (2025): Parental and family storytelling across the generations: An interdisciplinary review. *Parenting*, *25*(2), 103–126. https://doi.org/10.1080/15295192.2025.2450497

Fivush, R., Bohanek, J. G., & Duke, M. (2008): The intergenerational self: Subjective perspective and family history. In F. Sani (Ed.), Self continuity: Individual and collective perspectives. In *N F. Sani (Ed.), Self continuity: Individual and collective perspectives*.

Fivush, R., Haden, C., & Reese, E. (1996): Remembering, recounting, and reminiscing: The development of autobiographical memory in social context. In D. C. Rubin (Szerk.), *Remembering our Past* (1. kiad., o. 341–359). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511527913.014

Fox, N. A., & Calkins, S. D. (2003): The development of self-control of emotion: Intrinsic and extrinsic influences. *Motivation and Emotion*, *27*(1), 7–26. https://doi.org/10.1023/A:1023622324898

Freeark, K., Rosenblum, K. L., Hus, V. H., & Root, B. L. (2008): Fathers, mothers and marriages: What shapes adoption conversations in families with young adopted children? *Adoption Quarterly*, *11*(1), 1–23. https://doi.org/10.1080/10926750802291393

Freeman, M. (2014): "Personal narrative and life course" revisited: Bert cohler's legacy for developmental psychology: "personal narrative and life course" revisited. *New Directions for Child and Adolescent Development*, *2014*(145), 85–96. https://doi.org/10.1002/cad.20069

Frijda, N. H. (1986): *The emotions*. Cambridge University Press; Editions de la Maison des Sciences de l'Homme.

Galvin, K. M. (2006): Diversity's impact on defining the family: Discourse-dependence and identity. In L. Turner & R. West, *The Family Communication Sourcebook* (o. 3–20). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781452233024.n1

Galvin, K. M., & Colaner, C. (2014): Created through law and language: Communicative complexities of adoptive families. In K. Floyd & M. Morman, *Widening the Family Circle: New Research on Family Communication* (o. 191–210). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781483387956.n12

Giddens, A. (1984): *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. University of California Press.

Goleman, D. (1995): *Emotional intelligence*. Bantam Books, Inc.

Gorla, L., Fusco, C., & Santona, A. (2023): A retrospective study on adoptive parenthood in the first year after the adoption: The role of parents' attachment and empathy on communicative openness. *Healthcare*, *11*(24), 3128. https://doi.org/10.3390/healthcare11243128

Gorla, L., Fusco, C., & Santona, A. (2024): Unpacking beliefs and representations surrounding adoptive families in italy. *Adoption Quarterly*, 1–23. https://doi.org/10.1080/10926755.2024.2419641

Gorla, L., Fusco, C., & Santona, A. (2025): Openly communicate about adoption: The role of parents' attachment and reflective functioning. *Family Relations*, *74*(5), 2471–2486. https://doi.org/10.1111/fare.70052

Gottman, J. (2001): Meta-emotion, children's emotional intelligence, and buffering children from marital conflict. In C. D. Ryff & B. Singer (Szerk.), *Emotion, Social Relationships, and Health* (o. 23–55). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195145410.003.0002

Gottman, J. M. (1994): *What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Gottman, J. M., & Katz, L. F. (2002): Children's emotional reactions to stressful parent-child interactions: The link between emotion regulation and vagal tone. *Marriage & Family Review*, *34*(3–4), 265–283. https://doi.org/10.1300/J002v34n03_04

Gottman, J. M., Katz, L. F., & Hooven, C. (1997): *Meta-emotion: How families communicate emotionally* (1. kiad.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203763568

Gottman, J. M., Katz, L. F., & Hooven, C. (2013): *Meta-emotion: How families communicate emotionally* (3. kiad.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203763568

Grotevant, H. D. (1997): Coming to terms with adoption: The construction of identity from adolescence into adulthood. *Adoption Quarterly*, *1*(1), 3–27. https://doi.org/10.1300/J145v01n01_02

Grotevant, H. D., & McDermott, J. M. (2014): Adoption: Biological and social processes linked to adaptation. *Annual Review of Psychology*, *65*(1), 235–265. https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010213-115020
Grotevant, H. D., & McRoy, R. G. (1990): Adopted adolescents in residential treatment: The role of the family. In D. M. Brodzinsky & M. D. Schechter (Szerk.), *The psychology of adoption* (o. 167–186). Oxford University Press.
Grotevant, H. D., & McRoy, R. G. (1998): *Openness in adoption: Exploring family connections*. Sage Publications, Inc.
Grotevant, H. D., Dunbar, N., Kohler, J. K., & Esau, A. M. L. (2000): Adoptive identity: How contexts within and beyond the family shape developmental pathways*. *Family Relations*, *49*(4), 379–387. https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2000.00379.x
Grotevant, H. D., Lo, A. Y. H., Fiorenzo, L., & Dunbar, N. D. (2017): Adoptive identity and adjustment from adolescence to emerging adulthood: A person-centered approach. *Developmental Psychology*, *53*(11), 2195–2204. https://doi.org/10.1037/dev0000352
Grotevant, H. D., Wrobel, G. M., Von Korff, L., Skinner, B., Newell, J., Friese, S., & McRoy, R. G. (2007): Many faces of openness in adoption: Perspectives of adopted adolescents and their parents. *Adoption Quarterly*, *10*(3–4), 79–101. https://doi.org/10.1080/10926750802163204
Grotevant, H., Dunbar, N., Kohler, J., & LashEsau, A. (2007): Adoptive identity: How contexts within and beyond the family shape developmental pathways. In R. A. Javier, A. L. Baden, F. A. Biafora, & A. Camacho-Gingerich, *Handbook of Adoption: Implications for Researchers,Practitioners, and Families* (o. 77–89). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781412976633.n6
Gurman, A. S., & Kniskern, D. P. (2014): *Handbook of family therapy*. Taylor and Francis.
Habermas, T., & Bluck, S. (2000): Getting a life: The emergence of the life story in adolescence. *Psychological Bulletin*, *126*(5), 748–769. https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.5.748
Hadházi, É., Takács, S., Csikós, G., Homoki, A., Czinkóczki, A., Törő, K., Kövesdi, A., & F. Földi, R. (2021): A szülői nevelői stílus azonosítására alkalmas Parenting Styles and Dimensions Questionnaire hazai alkalmazásával szerzett tapasztalatok. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, *22*(2), 147–206. https://doi.org/10.1556/0406.22.2021.005
Hammack, P. L., & Toolis, E. E. (2015): Putting the social into personal identity: The master narrative as root metaphor for psychological and developmental science. *Human Development*, *58*(6), 350–364. https://doi.org/10.1159/000446054
Harley, K., & Reese, E. (1999): Origins of autobiographical memory. *Developmental Psychology*, *35*(5), 1338–1348. https://doi.org/10.1037/0012-1649.35.5.1338
Harré, R. (1986). Selves in talk. *British Journal of Social Psychology*, *25*(3), 271–272. https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1986.tb00737.x
Harrigan, M. M. (2009): The contradictions of identity-work for parents of visibly adopted children. *Journal of Social and Personal Relationships*, *26*(5), 634–658. https://doi.org/10.1177/0265407509353393
Harrigan, M. M. (2010): Exploring the narrative process: An analysis of the adoption stories mothers tell their internationally adopted children. *Journal of Family Communication*, *10*(1), 24–39. https://doi.org/10.1080/15267430903385875
Hays, A. H., Horstman, H. K., Colaner, C. W., & Nelson, L. R. (2016): "She chose us to be your parents": Exploring the content and process of adoption entrance narratives told in families formed through open adoption. *Journal of Social and Personal Relationships*, *33*(7), 917–937. https://doi.org/10.1177/0265407515611494
Heider, F. (1946): Attitudes and cognitive organization. *The Journal of Psychology*, *21*(1), 107–112. https://doi.org/10.1080/00223980.1946.9917275
Heider, F. (1958): *The psychology of interpersonal relations.* John Wiley & Sons, Inc. https://doi.org/10.1037/10628-000
Hjuler, T. F., Lee, D., & Ghetti, S. (2025): Remembering history: Autobiographical memory for the COVID-19 pandemic lockdowns, psychological adjustment, and their relation over time. *Child Development*, *96*(1), 55–70. https://doi.org/10.1111/cdev.14131
Hogan, C. M., Grotevant, H. D., & Wang, D. (2023): Adoptive family contexts of adolescent and adult adjustment: Dyadic and systemic approaches. *Journal of Family Psychology*. https://doi.org/10.1037/fam0001170
Hoopes, J. L. (1990): Adoption and identity formation. In D. M. Brodzinsky & M. D. Schechter (Szerk.), *The psychology of adoption* (o. 144–166). Oxford University Press.
Horstman, H. K., Maliski, R., Hays, A., Cox, J., Enderle, A., & Nelson, L. R. (2016): Unfolding narrative meaning over time: The contributions of mother–daughter conversations of difficulty on daughter narrative sense-making and well-being. *Communication Monographs*, *83*(3), 326–348. https://doi.org/10.1080/03637751.2015.1068945
Horstman, H. K., Schrodt, P., Warner, B., Koerner, A., Maliski, R., Hays, A., & Colaner, C. W. (2018): Expanding the conceptual and empirical boundaries of family communication patterns: The development and validation of an Expanded Conformity Orientation Scale. *Communication Monographs*, *85*(2), 157–180. https://doi.org/10.1080/03637751.2018.1428354
Hudson, J. A. (1990): Constructive processing in children's event memory. *Developmental Psychology*, *26*(2), 180–187. https://doi.org/10.1037/0012-1649.26.2.180

Hurst, J. L., Widman, L., Maheux, A. J., Evans-Paulson, R., Brasileiro, J., & Lipsey, N. (2022): Parent–child communication and adolescent sexual decision making: An application of family communication patterns theory. *Journal of Family Psychology*, *36*(3), 449–457. https://doi.org/10.1037/fam0000916

Jensen, T. M., & Sanner, C. (2021): A scoping review of research on well-being across diverse family structures: Rethinking approaches for understanding contemporary families. *Journal of Family Theory & Review*, *13*(4), 463–495. https://doi.org/10.1111/jftr.12437

Jones, C., & Hackett, S. (2007): Communicative openness within adoptive families: Adoptive parents' narrative accounts of the challenges of adoption talk and the approaches used to manage these challenges. *Adoption Quarterly*, *10*(3–4), 157–178. https://doi.org/10.1080/10926750802163238

Jones, C., & Hackett, S. (2011): The role of 'family practices' and 'displays of family' in the creation of adoptive kinship. *The British Journal of Social Work, 41*(1), 40–56. https://doi.org/10.1093/bjsw/bcq017

Katonáné Pehr E. (2018): Örökbefogadás. In Jakab A. & Fekete B. (Szerk.), *Internetes jogtudományi enciklopédia: Családjog rovat* (o. 74–76). http://ijoten.hu/szocikk/orokbefogadas

Katz, L. F., & Gottman, J. M. (1995): Marital interaction and child outcomes: A longitudinal study of mediating and moderating processes. In D. Cicchetti & S. L. Toth (Szerk.), *Emotion, cognition, and representation* (o. 301–342). University of Rochester Press.

Kellas, J. K. (2005): Family ties: Communicating identity through jointly told family stories. *Communication Monographs*, *72*(4), 365–389. https://doi.org/10.1080/03637750500322453

Kellas, J. (2008). Narrative theories: making sense of interpersonal communication. *In L. A. Baxter, D. O. Braithwaite (Eds.) Narrative theories: Making sense of interpersonal communication* (pp. 241–254). SAGE Publications, Inc., https://doi.org/10.4135/9781483329529.n18

Koenig Kellas, J. (2018): Communicated narrative sense-making theory: Linking storytelling and well-being. *In D. O. Braithwaite, E. A. Suter, & K. Floyd (Eds.), Engaging theories in family communication: Multiple perspectives* (2nd ed., pp. 62–74). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315204321-6

Kellas, J. K., & Manusov, V. (2003): What's in a story? The relationship between narrative completeness and adjustment to relationship dissolution. *Journal of Social and Personal Relationships*, *20*(3), 285–307. https://doi.org/10.1177/0265407503020003002

Kellas, J. K., Baker, J., Cardwell, M., Minniear, M., & Horstman, H. K. (2021). Communicated perspective-taking (Cpt) and storylistening: Testing the impact of CPT in the context of friends telling stories of difficulty. *Journal of Social and Personal Relationships*, *38*(1), 19–41. https://doi.org/10.1177/0265407520955239

Kellas, J. K., Baxter, L., LeClair-Underberg, C., Thatcher, M., Routsong, T., Normand, E. L., & Braithwaite, D. O. (2014). Telling the story of stepfamily beginnings: The relationship between young-adult stepchildren's stepfamily origin stories and their satisfaction with the stepfamily. *Journal of Family Communication*, *14*(2), 149–166. https://doi.org/10.1080/15267431.2013.864294

Kellas, J. K., Morgan, T., Taladay, C., Minton, M., Forte, J., & Husmann, E. (2020): Narrative connection: Applying cnsm theory's translational storytelling heuristic. *Journal of Family Communication*, *20*(4), 360–376. https://doi.org/10.1080/15267431.2020.1826485

Kemph, J. P. (1969): Erik h. Erikson. Identity, youth and crisis. New york: W. W. Norton company, 1968. *Behavioral Science*, *14*(2), 154–159. https://doi.org/10.1002/bs.3830140209

Keresztes-Takács, O., & Nguyen Luu, L. A. (2017): Az örökbefogadás szociálpszichológiai megközelítése: Interszekcionalitás az örökbefogadásban. *Alkalmazott Pszichológia*, köt. 17. issue 2. ISSN 1419872X. https://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2017.2.53

Kim, E. (Anna), Thorson, E., Duffy, M., & Shoenberger, H. (2024): Softening the blow: The power of rhetorical frames used by social media influencers with sponsorship disclosure. *Journal of Interactive Advertising*, *24*(2), 169–183. https://doi.org/10.1080/15252019.2024.2325408

Kirk, H. D. (1964): *Shared fate: A theory and method of adoptive relationships*. Free Press.

Kirk, H. D. (1984): *Shared fate: A theory and method of adoptive relationships* (Rev. ed., 2nd ed. rev. & enl.). Ben-Simon Publications.

Kirk, H. D., & Mcdaniel, S. A. (1984): Adoption policy in great britain and north america. *Journal of Social Policy*, *13*(1), 75–84. https://doi.org/10.1017/S0047279400022832

Klärner, A., & Knabe, A. (2017): On the normative foundations of marriage and cohabitation: Results from group discussions in eastern and western Germany. *Demographic Research*, *36*, 1637–1666. https://doi.org/10.4054/DemRes.2017.36.53

Koenig Kellas, J., & Trees, A. R. (2006): Finding meaning in difficult family experiences: Sense-making and interaction processes during joint family storytelling. *Journal of Family Communication*, *6*(1), 49–76. https://doi.org/10.1207/s15327698jfc0601_4

Koenig Kellas, J., Horstman, H. K., Willer, E. K., & Carr, K. (2015): The benefits and risks of telling and listening to stories of difficulty over time: Experimentally testing the expressive writing paradigm in the context of interpersonal communication between friends. *Health Communication*, *30*(9), 843–858. https://doi.org/10.1080/10410236.2013.850017

Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (1997): Family type and conflict: The impact of conversation orientation and conformity orientation on conflict in the family. *Communication Studies*, *48*(1), 59–75. https://doi.org/10.1080/10510979709368491
Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2002a): Chapter 2: Understanding family communication patterns and family functioning: the roles of conversation orientation and conformity orientation. *Communication Yearbook*, *26*(1), 36–68. https://doi.org/10.1207/s15567419cy2601_2
Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2002b): Toward a theory of family communication. *Communication Theory*, *12*(1), 70–91. https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2002.tb00260.x
Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2004): Communication in intact families. In A. L. Vangelisti (Szerk.), *Handbook of family communication* (o. 177–195): Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (2006): Family communication patterns theory: A social cognitive approach. In D. Braithwaite & L. Baxter, *Engaging Theories in Family Communication: Multiple Perspectives* (o. 50–65). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781452204420.n4
Koerner, A. F., & Schrodt, P. (2014): An introduction to the special issue on family communication patterns theory. *Journal of Family Communication*, *14*(1), 1–15. https://doi.org/10.1080/15267431.2013.857328
Kovács, G., Aczél, P., & Veszelszki, Á. (2025): A családi kommunikáció mintázatai: lehet-e szeretetteljes a konformitás? *Jel-Kép: Kommunikáció, Közvélemény, Média,* (3.) 2–27. https://doi.org/10.20520/JEL-KEP.2025.3.3
Központi Statisztikai Hivatal. (2026. május 29.). Örökbefogadások, örökbefogadható gyermekek és örökbefogadók (STADAT 25.1.1.17.). https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0014.html
Kranstuber, H., & Kellas, J. K. (2011): "Instead of growing under her heart, i grew in it": The relationship between adoption entrance narratives and adoptees' self-concept. *Communication Quarterly*, *59*(2), 179–199. https://doi.org/10.1080/01463373.2011.563440
Kreuter, M. W., Green, M. C., Cappella, J. N., Slater, M. D., Wise, M. E., Storey, D., Clark, E. M., O'Keefe, D. J., Erwin, D. O., Holmes, K., Hinyard, L. J., Houston, T., & Woolley, S. (2007): Narrative communication in cancer prevention and control: A framework to guide research and application. *Annals of Behavioral Medicine*, *33*(3), 221–235. https://doi.org/10.1007/BF02879904
Krusiewicz, E. S., & Wood, J. T. (2001): „He was our child from the moment we walked in that room": Entrance stories of adoptive parents. *Journal of Social and Personal Relationships*, *18*(6), 785–803. https://doi.org/10.1177/0265407501186003
Lakoff, G., & Johnson, M. (2003): *Metaphors we live by*. University of Chicago Press. https://doi.org/10.7208/chicago/9780226470993.001.0001
Langellier, K. M., & Peterson, E. E. (2004): Storytelling in daily life: Performing narrative. Temple University Press.
Langellier, K. M., & Peterson, E. E. (2006): Family storytelling as communication practice. In L. Turner & R. West, *The Family Communication Sourcebook* (o. 109–128). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781452233024.n6
Langellier, K. M., & Peterson, E. E. (2017): Narrative Performance Theory: Making Stories, Doing Family. In *Engaging Theories in Family Communication* (2. kiad.). Routledge.
Lapidus, E. P., Watkins, C. L., & Farr, R. H. (2023): Birth mothers' experiences of support before, during, and after adoptive placement. *American Journal of Orthopsychiatry*, *93*(6), 543–556. https://doi.org/10.1037/ort0000701
Lasekan, O. A., Godoy Pena, M. T., Odebode, A. J., Mabica, A. P., Mabasso, R. A., & Mogbadunade, O. (2024): Fostering sustainable female participation in stem through ecological systems theory: A comparative study in three african countries. *Sustainability*, *16*(21), 9560. https://doi.org/10.3390/su16219560
Lazarus, R. S. (1999). *Stress and emotion: A new synthesis*. Springer Publishing Co.
Lee, S., Liu, J., Kimura, A. M., Zhang, X., Kupa, J., Jurca, A., Boland, K., & Pinderhughes, E. E. (2022): Adoptive parents navigating adoption microaggressions through discourse dependency and preparation for bias lenses. *Journal of Family Communication*, *22*(3), 208–229. https://doi.org/10.1080/15267431.2022.2097237
Lo, A. Y. H., & Grotevant, H. D. (2020): Adoptive parenting cognitions: Acknowledgement of differences as a predictor of adolescents' attachment to parents. *Parenting*, *20*(2), 83–107. https://doi.org/10.1080/15295192.2019.1694826
Lo, A. Y. H., Cashen, K. K., & Grotevant, H. D. (2021): Adoptive parenting cognitions in the era of open adoption: Is shared fate theory still relevant? *Family Relations*, *70*(4), 1117–1131. https://doi.org/10.1111/fare.12557
Lo, A. Y. H., Grotevant, H. D., Baden, A. L., & Hogan, C. M. (2024): Unsettled adoptive identity: Understanding relationship challenges in adopted adolescents' identity narratives. *Family Process*, *63*(3), 1592–1622. https://doi.org/10.1111/famp.12953
Lovett, J., Weinmann, A., & Regan, J. (2025): "We're the same all the way around": Navigating family, identity, and discrimination in intercountry adoption. *Adoption Quarterly*, 1–43. https://doi.org/10.1080/10926755.2025.2583530
Lutz, C. A. (1988): *Unnatural emotions: Everyday sentiments on a Micronesian atoll & their challenge to Western theory*. University of Chicago Press.
Marschalkó L. (2013): Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke. *Iustum Aequum Salutare*, *9*(4), 221–239.

Martinez, L. (2024): Family structures and their evolution in contemporary society. *Global Business and Social Science Journal of Academic Research*, *61*(3). https://doi.org/10.36962/GBSSJAR/61.3.007
Masten, A. S., Lucke, C. M., Nelson, K. M., & Stallworthy, I. C. (2021): Resilience in development and psychopathology: Multisystem perspectives. *Annual Review of Clinical Psychology*, *17*(1), 521–549. https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-081219-120307
McAdams, D. P. (2001): The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, *5*(2), 100–122. https://doi.org/10.1037/1089-2680.5.2.100
McAdams, D. P., Josselson, R., & Lieblich, A. (Szerk.). (2006): *Identity and story: Creating self in narrative.* American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/11414-000
McLeod, J. M., & Chaffee, S. H. (1973): Interpersonal approaches to communication research. *American Behavioral Scientist*, *16*(4), 469–499. https://doi.org/10.1177/000276427301600402
Miall, C. E. (1998): Community assessments of adoption issues: Open adoption, birth reunions, and the disclosure of confidential information. *Journal of Family Issues*, *19*(5), 556–577. https://doi.org/10.1177/019251398019005004
Miller, G. A. (1994): The magical number seven, plus or minus two: Some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review, 101*(2), 343–352. https://doi.org/10.1037/0033-295X.101.2.343
Minuchin, S. (1974): *Families & family therapy*. Harvard U. Press.
Mohanty, P. K., Sekhar, S. F. C., & Shahaida, P. (2022): Determinants of erp adoption, user satisfaction, and user engagement: *International Journal of Information System Modeling and Design*, *13*(1), 1–16. https://doi.org/10.4018/IJISMD.297044
Morrissey, B. S., Sisler, J., & Machette, A. T. (2023): Questioning conceptualizations of openness in family sex communication: Exploring associations between family communication patterns and family sex communication quotient. *Communication Quarterly*, *71*(5), 457–482. https://doi.org/10.1080/01463373.2023.2228862
Moore, S. and Meyerhoff, B.,(2017): " Introduction: Secular Rituals - Form and Meaning,"in S. Moore and B. Meyerhoff (eds.). Secular Ritual, op. cit.
Nafisah, A. D., Pranoto, Y. K. S., & Nuzulia, S. (2023): The Impact of Father Involvement in the Early Childhood Problematic Behavior. *JPUD - Jurnal Pendidikan Usia Dini*, *17*(1), 14–30. https://doi.org/10.21009/JPUD.171.02
Nasir, S. S. M., & Johari, K. S. K. (2024): Exploring the effects of family communication on adolescent emotional development. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, *14*(8), 1028–1039. https://doi.org/10.6007/IJARBSS/v14-i8/22475
Nelson, K., & Fivush, R. (2004): The emergence of autobiographical memory: A social cultural developmental theory. *Psychological Review*, *111*(2), 486–511. https://doi.org/10.1037/0033-295X.111.2.486
Nelson, L. R. (2017): The evolving nature and process of foster family communication: An application and adaptation of the family adoption communication model. *Journal of Family Theory & Review*, *9*(3), 366–381. https://doi.org/10.1111/jftr.12204
Neuendorf, K. A. (2017): *The content analysis guidebook*. SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781071802878
Newcomb, T. M. (1953): An approach to the study of communicative acts. *Psychological Review*, *60*(6), 393–404. https://doi.org/10.1037/h0063098
Noller, P. (1995): Parent-adolescent relationships. In M. Fitzpatrick & A. Vangelisti, *Explaining Family Interactions* (o. 77–111). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.4135/9781483326368.n3
Norwood, K. M., & Baxter, L. A. (2011): "Dear birth mother": Addressivity and meaning-making in online adoption-seeking letters. *Journal of Family Communication*, *11*(3), 198–217. https://doi.org/10.1080/15267431.2011.554751
Ochs, E., & Capps, L. (2001): *Living narrative: Creating lives in everyday storytelling*. Harvard University Press.
Oliver, J., & Berástegui, A. (2023): Differentiation of self in adult adoptees in spain: The role of family functioning, adoption communication, and age at placement. *Adoption Quarterly*, *26*(4), 433–454. https://doi.org/10.1080/10926755.2023.2198516
Oliver-Blackburn, B. M., Braithwaite, D. O., Waldron, V. R., Hall, R., Hackenburg, L., & Worman, B. G. (2022): Protector and friend: Turning points and discursive constructions of the stepparent role. *Family Relations*, *71*(3), 1266–1285. https://doi.org/10.1111/fare.12642
Olson, D. H. (1981): Abstracts: Stress & coping. *Journal of Marital and Family Therapy*, *7*(2), 211–216. https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1981.tb01371.x
Olson, D. H. (1993): Circumplex Model of Marital and Family Systems: Assessing family functioning. In F. Walsh (Szerk.), *Normal family processes* (2nd kiad., o. 104–137). The Guilford Press.
Olson, Eric Todd (1997): The Human Animal: Personal Identity Without Psychology. New York, US: Oxford University Press.
Olson, D. H., Russell, C. S., & Sprenkle, D. H. (1983): Circumplex model of marital and family systems: Vl. Theoretical update. *Family Process*, *22*(1), 69–83. https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1983.00069.x

Olson, D. H., Sprenkle, D. H., & Russell, C. S. (1979): Circumplex model of marital and family systems: I. Cohesion and adaptability dimensions, family types, and clinical applications. *Family Process*, *18*(1), 3–28. https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1979.00003.x
Olson, D. H., & DeFrain, J. (2000): Marriage and the family: Diversity and strengths (3rd ed.). Mayfield Publishing Co.
Örökbe.hu. (2025. május 5.). A nyílt örökbefogadást közvetítő civil szervezetek, 2025. https://orokbe.hu/2025/05/05/a-nyilt-orokbefogadast-kozvetito-civil-szervezetek-2025/
Owen, W. F. (1984): Interpretive themes in relational communication. *Quarterly Journal of Speech*, *70*(3), 274–287. https://doi.org/10.1080/00335638409383697
Papadaki, E. (2020): Becoming mothers: Narrating adoption and making kinship in Greece. *Social Anthropology*, *28*(1), 153–167. https://doi.org/10.1111/1469-8676.12751
Parker, R., Hill, M., & Feast, J. (2013): The life and work of John Triseliotis. *Adoption & Fostering*, *37*(1), 5–13. https://doi.org/10.1177/0308575913477333
Parsons, T. (with Bales, R. F., Olds, J., Zelditch, M., & Slater, P. E.). (1956): *Family socialization and interaction process*. Routledge.
Petronio, S. (1991): Communication boundary management: A theoretical model of managing disclosure of private information between marital couples. *Communication Theory*, *1*(4), 311–335. https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.1991.tb00023.x
Petronio, S. (2002): *Boundaries of privacy: Dialectics of disclosure*. State University of New York Press.
Petronio, S. (2010): Communication privacy management theory: What do we know about family privacy regulation? *Journal of Family Theory & Review*, *2*(3), 175–196. https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00052.x
Petronio, S. (2013): Brief status report on communication privacy management theory. *Journal of Family Communication*, *13*(1), 6–14. https://doi.org/10.1080/15267431.2013.743426
Petronio, S., & Durham, W. T. (2008): Communication Privacy Management Theory. In L. A. Baxter & D. O. Braithwaite (Szerk.), *Engaging Theories in Interpersonal Communication: Multiple Perspectives*. Sage.
Petronio, S., Jones, S., & Marr, C. (2005): Family privacy dilemmas: Managing communication boundaries within family groups. In *Group Communication in Context* (o. 23–55). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781410610942-3
Pinderhughes, E. E. (1998): Short-term placement outcomes for children adopted after age five. *Children and Youth Services Review*, *20*(3), 223–249. https://doi.org/10.1016/S0190-7409(98)00005-X
Porges, S. W. (1991): Vagal tone: An autonomic mediator of affect. In J. Garber & K. A. Dodge (Szerk.), *The Development of Emotion Regulation and Dysregulation* (1. kiad., o. 111–128). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511663963.007
Pozsik F., & Adámi-Rózsa Z. (2025): *Családi örökbefogadási kommunikáció hatása a gyermek származáskutatására. Jel-Kép: Kommunikáció Közvélemény Média* (Köt. 3, o. 62–81). https://doi.org/10.20520/JEL-KEP.2025.3.63
Pratt, M. W., & Fiese, B. H. (Szerk.). (é. n.): Adoptive identity during adolescence. In *Family*.
Pribesh, S. L., Carson, J. S., Dufur, M. J., Yue, Y., & Morgan, K. (2020): Family structure stability and transitions, parental involvement, and educational outcomes. *Social Sciences*, *9*(12), 229. https://doi.org/10.3390/socsci9120229
Qian, Y., & Hu, Y. (2024): The digitalization of family life: A multilevel conceptual framework. *Journal of Marriage and Family*, *86*(5), 1160–1183. https://doi.org/10.1111/jomf.12983
Raynor, L. (2023): The adopted child comes of age. Routledge. (Original work published 1980).
Redlich, A. D., & Quas, J. A. (Szerk.). (2023): *The oxford handbook of developmental psychology and the law* (1. kiad.). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197549513.001.0001
Reese, E., Haden, C. A., & Fivush, R. (1993): Mother-child conversations about the past: Relationships of style and memory over time. *Cognitive Development*, *8*(4), 403–430. https://doi.org/10.1016/S0885-2014(05)80002-4
Reiss, D. (1982): "The Working Family: A Researcher's View of Health in the Household,"Am J. *Psychiat, 139*(11), 1412–1420.
Ritchie, L. D., & Fitzpatrick, M. A. (1990): Family communication patterns: Measuring intrapersonal perceptions of interpersonal relationships. *Communication Research*, *17*(4), 523–544. https://doi.org/10.1177/009365090017004007
Rogers, L. E., & Escudero, V. (Szerk.). (2014): *Relational communication: An interactional perspective to the study of process and form*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781410609656
Rogers, M., Windle, A., Wu, L., Taylor, V., & Bale, C. (2022): Emotional well-being, spiritual well-being and resilience of advanced clinical practitioners in the United Kingdom during COVID-19: An exploratory mixed method study. *Journal of Nursing Management*, *30*(4), 883–891. https://doi.org/10.1111/jonm.13577
Rogers, Z., Pintye, J., Kinuthia, J., O'Malley, G., Abuna, F., Escudero, J., Mugambi, M., Awuor, M., Dollah, A., Dettinger, J. C., Kohler, P., John-Stewart, G., & Beima-Sofie, K. (2022): Key influences on the decision to initiate PrEP among adolescent girls and young women within routine maternal child health and family planning clinics in Western Kenya. *AIDS Care*, *34*(3), 363–370. https://doi.org/10.1080/09540121.2021.1981217
Rolland, J. S. (2025): Chronic illness and disability: A multisystemic practice model . *Journal of Family Nursing*, *31*(2), 63–74. https://doi.org/10.1177/10748407251329694

Romano, F., & D'Allura, G. M. (2025): Decoding succession: Family communication patterns and the flow of knowledge in family businesses. *Journal of Strategy and Management*, *18*(4), 894–911. https://doi.org/10.1108/JSMA-08-2025-0315
Rosenberg, E. B. (1992): *The adoption life cycle: The children and their families through the years*. Free Press.
Rosenberg, N. J. (1992). Adaptation of agriculture to climate change. *Climatic Change*, *21*(4), 385–405. https://doi.org/10.1007/BF00141378
Rosenthal, R. (1993): Interpersonal expectations: Some antecedents and some consequences. In P. D. Blanck (Szerk.), *Interpersonal Expectations* (1. kiad., o. 3–24). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511527708.002
Rubin, M., & Hewstone, M. (1998): Social identity theory's self-esteem hypothesis: A review and some suggestions for clarification. *Personality and Social Psychology Review*, *2*(1), 40–62. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0201_3
Rueter, M. A., & Koerner, A. F. (2008): The effect of family communication patterns on adopted adolescent adjustment. *Journal of Marriage and Family*, *70*(3), 715–727. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00516.x
Sachdev, P. (1991): The birth father: A neglected element in the adoption equation. *Families in Society*, *72*(3), 131–139.
Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990): Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, *9*(3), 185–211. https://doi.org/10.2190/DUGG-P24E-52WK-6CDG
Salvo Agoglia, I., & Poveda, D. (2024).:'No more secrets, it's over!': Small stories about late adoption disclosure of Chilean adults. *Journal of Family Studies*, *30*(1), 104–128. https://doi.org/10.1080/13229400.2023.2211047
Samuel, J. D., Farr, R. H., Werner-Wilson, R., & Fey, M. D. (2024): Beyond telling: A phenomenology of adoptive mothers' adoption communication openness with early adolescents. *Adoption Quarterly*, 1–39. https://doi.org/10.1080/10926755.2024.2369981
Santona, A., Vismara, L., Gorla, L., Tognasso, G., Ambrosini, C., Luli, A., & Rollè, L. (2023): The relationship between attachment, dyadic adjustment, and sexuality: A comparison between infertile men and women. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(4), 3020. https://doi.org/10.3390/ijerph20043020
Scharp, K. M., & Thomas, L. J. (2018): Making meaning of the parent–child relationship: A dialogic analysis of parent-initiated estrangement narratives. *Journal of Family Communication*, *18*(4), 302–316. https://doi.org/10.1080/15267431.2018.1484747
Scharp, K. M., Seiter, J. S., & Maughan, M. (2020): "My mom always tells that story to friends and relatives": Exploring the phenomenon of other-presentation. *Journal of Family Communication*, *20*(2), 146–159. https://doi.org/10.1080/15267431.2020.1739689
Schechter, M. D., & Bertocci, D. (1990): The meaning of the search. In D. M. Brodzinsky & M. D. Schechter (Szerk.), *The psychology of adoption* (o. 62–90). Oxford University Press.
Scherer, K. R. (1984). Emotion as a multicomponent process: A model and some cross-cultural data. *Review of Personality & Social Psychology*, *5*, 37–63.
Schrodt, P., Witt, P. L., & Messersmith, A. S. (2008): A meta-analytical review of family communication patterns and their associations with information processing, behavioral, and psychosocial outcomes. *Communication Monographs*, *75*(3), 248–269. https://doi.org/10.1080/03637750802256318
Schroeder, E., Ell, M. A., & Booker, J. A. (2024): Storytelling elaboration and hope during covid-19 shutdowns: Ties with college adults' psychosocial adjustment. *Journal of Happiness Studies*, *25*(1–2), 23. https://doi.org/10.1007/s10902-024-00734-x
Schuhmacher, N., Collard, J., & Kärtner, J. (2017): The Differential role of parenting, peers, and temperament for explaining interindividual differences in 18-months-olds' comforting and helping. *Infant Behavior and Development*, *46*, 124–134. https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2017.01.002
Segrin, C., & Flora, J. (2011): *Family communication*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203857830
Shearman, S. M., & Dumlao, R. (2008): A cross-cultural comparison of family communication patterns and conflict between young adults and parents. *Journal of Family Communication*, *8*(3), 186–211. https://doi.org/10.1080/15267430802182456
Shweder, R. A., & Haidt, J. (1994): The future of moral psychology: Truth, intuition, and the pluralist way. *Reaching out: Caring, Altruism, and Prosocial Behavior*, *4*(6), 336–341.
Singer, L. M., Brodzinsky, D. M., Ramsay, D., Steir, M., & Waters, E. (1985). Mother-infant attachment in adoptive families. *Child Development*, *56*(6), 1543. https://doi.org/10.2307/1130473
Soares, J., Ralha, S., Fonseca, S. M., Prego, J., & Barbosa-Ducharne, M. A. (2023): Why and how do parents decide to adopt? A study on motivations and the decision-making process in becoming an adoptive family. *Child & Family Social Work*, *28*(3), 753–763. https://doi.org/10.1111/cfs.13001
Stein, L. M., & Hoopes, J. L. (1985): *Identity formation in the adopted adolescent*. Child Welfare League of America.
Stone, V. A., & Chaffee, S. H. (1970): Family Communication Patterns and Source-Message Orientation. *Journalism Quarterly*, *47*(2), 239–246.

Stoolmiller, M. (1999): Implications of the restricted range of family environments for estimates of heritability and nonshared environment in behavior–genetic adoption studies. *Psychological Bulletin*, *125*(4), 392–409. https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.4.392
Stryker, S. (1968): Identity Salience and role performance. *Journal of Marriage and the Family*, *4*(5), 8–64.
Stryker, S. (1980): *Symbolic interactionism: A social structural version*. Benjamin/Cummings Publishing Company.
Stryker, S., & Burke, P. J. (2000): The past, present, and future of an identity theory. *Social Psychology Quarterly*, *63*(4), 284. https://doi.org/10.2307/2695840
Suter, E. A. (2008): Discursive negotiation of family identity: A study of u. S. Families with adopted children from china. *Journal of Family Communication*, *8*(2), 126–147. https://doi.org/10.1080/15267430701857406
Suter, E. A., Reyes, K. L., & Ballard, R. L. (2011): Parental management of adoptive identities during challenging encounters: Adoptive parents as 'protectors' and 'educators'. *Journal of Social and Personal Relationships*, *28*(2), 242–261. https://doi.org/10.1177/0265407510384419
Switsers, L., Stegen, H., Dierckx, E., Heylen, L., Dury, S., & De Donder, L. (2025): Life stories from lonely older adults: The role of precipitating events and coping strategies throughout the lifecourse. *Ageing and Society*, *45*(4), 686–709. https://doi.org/10.1017/S0144686X23000715
Szántó, I. (2021): Child and family benefits to halt hungary's population decline, 1965-2020: A comparison with polish and romanian family policies. *Hungarian Cultural Studies*, *14*, 80–99. https://doi.org/10.5195/ahea.2021.429
Taladay-Carter, C. R., & Kellas, J. K. (2024): "We've had to relearn all of our family dynamics": Communicated narrative sense-making of bereavement following terminal illness in u. S. Families. *Journal of Family Communication*, *24*(3–4), 137–153. https://doi.org/10.1080/15267431.2024.2325951
Thomas, L. J., Jackl, J. A., & Crowley, J. L. (2017): "Family? … not just blood": discursive constructions of "family" in adult, former foster children's narratives. *Journal of Family Communication*, *17*(3), 238–253. https://doi.org/10.1080/15267431.2017.1310728
Tkalac Verčič, A., Verčič, D., & Laco, K. (2019): Co-orientation between publics in two countries: A decade later. *American Behavioral Scientist*, *63*(12), 1624–1642. https://doi.org/10.1177/0002764219835262
Tovares, A. V. (2010): All in the family: Small stories and narrative construction of a shared family identity that includes pets. *Narrative Inquiry*, *20*(1), 1–19. https://doi.org/10.1075/ni.20.1.01tov
Trees, A. R., & Kellas, J. K. (2009): Telling tales: Enacting family relationships in joint storytelling about difficult family experiences. *Western Journal of Communication*, *73*(1), 91–111. https://doi.org/10.1080/10570310802635021
Trittin, H., & Schoeneborn, D. (2017): Diversity as polyphony: Reconceptualizing diversity management from a communication-centered perspective. *Journal of Business Ethics*, *144*(2), 305–322. https://doi.org/10.1007/s10551-015-2825-8
Triseliotis J. (1973): In Search of Origins: The experiences of adopted people, London: Routledge & Kegan Paul.
Turcsányi, E. (2024): A szülői szeretet típusai – a szeretetnyelv – és annak hatása a szülő-gyermek kapcsolatra. *Módszertani Közlemények*, *64*(3), 20–40. https://doi.org/10.14232/modszertani.2024.3.20-40
Turner, L. H., & West, R. (2019): *An introduction to communication*. Cambridge University Press.
Verrier, N. (1993): *The primal wound: Understanding the adopted child*. Gateway Press.
Volkman, T. A. (Szerk.). (2005). *Cultures of transnational adoption*. Duke University Press. https://doi.org/10.2307/j.ctv11cw01p
Von Korff, L., & Grotevant, H. D. (2011): Contact in adoption and adoptive identity formation: The mediating role of family conversation. *Journal of Family Psychology*, *25*(3), 393–401. https://doi.org/10.1037/a0023388
Wamboldt, F. S., & Reiss, D. (1989): Defining a family heritage and a new relationship identity: Two central tasks in the making of a marriage. *Family Process*, *28*(3), 317–335. https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1989.00317.x
Wegar, K. (2000): Adoption, family ideology, and social stigma: Bias in community attitudes, adoption research, and practice. *Family Relations*, *49*(4), 363–369. https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2000.00363.x
Westley, F. R., Tjornbo, O., Schultz, L., Olsson, P., Folke, C., Crona, B., & Bodin, Ö. (2013): A theory of transformative agency in linked social-ecological systems. *Ecology and Society*, *18*(3), art27. https://doi.org/10.5751/ES-05072-180327
Weston, N., Greenlees, I., & Thelwell, R. (2013): A review of Butler and Hardy's (1992) performance profiling procedure within sport. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, *6*(1), 1–21. https://doi.org/10.1080/1750984X.2012.674543
Whitchurch, G. G., & Constantine, L. L. (1993): Systems theory. In P. Boss, W. J. Doherty, R. LaRossa, W. R. Schumm, & S. K. Steinmetz (Szerk.), *Sourcebook of Family Theories and Methods: A Contextual Approach* (o. 325–355). Springer US. https://doi.org/10.1007/978-0-387-85764-0_14
White, S. L. (1978). Family theory according to the cambridge model. *Journal of Marital and Family Therapy*, *4*(2), 91–100. https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1978.tb00516.x
Winkler, R. C., Brown, D. W., Keppel, M., & Blanchard, A. (1988): *Clinical practice in adoption*. Pergamon Press.
Wolin, S. J., & Bennett, L. A. (1984): Family rituals. *Family Process*, *23*(3), 401–420. https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1984.00401.x

Wolkind, S. N. (1973): In search of origins: The experiences of adopted people. By john triseliotis. *British Journal of Psychiatry*, *123*(576), 606–606. https://doi.org/10.1192/bjp.123.5.606-a
Wright, A. W., Lo, A. Y. H., McGinnis, H., Leslie, C., & Grotevant, H. D. (2024). Adoptive parent linguistics: Links to adoptees' relationships with their birth mother. *Child & Family Social Work*, *29*(4), 993–1007. https://doi.org/10.1111/cfs.13153
Wright, R. N., Adcock, R. A., & LaBar, K. S. (2025): Learning emotion regulation: An integrative framework. *Psychological Review*, *132*(1), 173–203. https://doi.org/10.1037/rev0000506
Wrobel, G. M., & Neil, E. (2009): *International advances in adoption research for practice* (1. kiad.). Wiley. https://doi.org/10.1002/9780470741276
Wrobel, G. M., Grotevant, H. D., & McRoy, R. G. (2004): Adolescent search for birthparents: Who moves forward? *Journal of Adolescent Research*, *19*(1), 132–151. https://doi.org/10.1177/0743558403258125
Wrobel, G. M., Grotevant, H. D., Berge, J., Mendenhall, T., & McRoy, R. (2003): Contact in adoption: The experience of adoptive families in the usa. *Adoption & Fostering*, *27*(1), 57–67. https://doi.org/10.1177/030857590302700108
Wrobel, G. M., Helder, E., & Marr, E. (2020): *The routledge handbook of adoption* (G. M. Wrobel, E. Helder, & E. Marr, Szerk.; 1. kiad.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429432040
Wrobel, G. M., Kohler, J. K., Grotevant, H. D., & McRoy, R. G. (2003): The family adoption communication (Fac) model: Identifying pathways of adoption-related communication. *Adoption Quarterly*, *7*(2), 53–84. https://doi.org/10.1300/J145v07n02_04
Yerby, J. (1995): Family systems theory reconsidered: Integrating social construction theory and dialectical process. *Communication Theory*, *5*(4), 339–365. https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.1995.tb00114.x
Zablotskiy, A. R. (2020): Characteristics of alternative forms of state care for orphan children and children deprived of parental care. *Journal of Education, Health and Sport*, *10*(11), 373–381. https://doi.org/10.12775/JEHS.2020.10.11.037
Zaborskis, A., Kavaliauskienė, A., Eriksson, C., Dimitrova, E., & Makari, J. (2022): Family structure through the adolescent eyes: A comparative study of current status and time trends over three decades of hbsc study. *Societies*, *12*(3), 88. https://doi.org/10.3390/soc12030088
Zamostny, K. P., O'Brien, K. M., Baden, A. L., & Wiley, M. O. (2003): The practice of adoption: History, trends, and social context. *The Counseling Psychologist*, *31*(6), 651–678. https://doi.org/10.1177/0011000003258061
Zaneti, S., & Boyacıoğlu, İ. (2025): Relationships between perceived parenting styles and self-compassion of late adolescents and perceived parents' listening characteristics in autobiographical narratives. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology*, *7*(4), 364. https://doi.org/10.35365/ctjpp.25.4.04
Zeybek, T., & Kasap, F. (2020): Social perspective for family functions in society. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*, *71*, 305–324. https://doi.org/10.33788/rcis.71.19
Zhang, X., & Chen, H. (2010): Reciprocal influences between parents' perceptions of mother-child and father-child relationships: A short-term longitudinal study in chinese preschoolers. *The Journal of Genetic Psychology*, *171*(1), 22–34. https://doi.org/10.1080/00221320903300387

A szerzőnek az értekezés témájában megjelent publikációi

Folyóiratcikkek

Adámi, Z. (2023a): A kommunikáció jelentősége az örökbefogadási folyamatban és örökbefogadó családokban. *Kapocs, 6*(2–3), 112–120. https://doi.org/10.63582/KAPOCS.2023.2-3.11

Adámi, Z. (2023b): Örökbefogadási kommunikáció egyedisége, elméleti áttekintése. *Jel-Kép: Kommunikáció, Közvélemény, Média, (1),* 1–13. https://doi.org/10.20520/JEL-KEP.2023.1.1

Adámi-Rózsa, Z. (2024): Beszéljünk róla! – Az örökbefogadó szülők és a pedagógusok kommunikációs képzésének jelentősége Magyarországon. *Új Pedagógiai Szemle, 74*(7–8), 14–36.

Adámi-Rózsa, Z. (2025a): The Dynamics of Adoption: Theoretical Perspectives and Practical Insights from the Routledge Handbook of Adoption. *Filológia.hu, 16(*1–2), 28–45. https://doi.org/10.59648/filologia.2025.1-2.2

Pozsik, F., & Adámi-Rózsa, Z. (2025): Családi örökbefogadási kommunikáció hatása a gyermek származáskutatására. *Jel-Kép: Kommunikáció, Közvélemény, Média, 2025(3),* 62–81. https://doi.org/10.20520/JEL-KEP.2025.3.63

Adámi-Rózsa, Z. (2025b): A családi kommunikáció és történetmesélés hatása a gyermek beszédfejlődésére. *Jel-Kép: Kommunikáció, Közvélemény, Média, 2025(3),* 48–66. https://doi.org/10.20520/JEL-KEP.2025.3.49

Konferenciaközlemények

Adámi-Rózsa, Z. (2024): Örökbefogadó családok kommunikációs nevelése Magyarországon. In Juhász, E. & Gyányi, I. (szerk.), *Az oktatás időszerű narratívumai: Absztraktkötet – Hungarian Conference on Educational Research HuCER 2024* (pp. 10–11). Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete.

Adámi-Rózsa, Z. (2024): Mapping Adoption Discourse: Systematic Literature Review. In Hajdú, P. (szerk.), *XXVII. Tavaszi Szél Konferencia 2024 – Absztrakt kötet* (p. 295). Doktoranduszok Országos Szövetsége.

Mellékletek

A disszertáció kiegészítő anyagai egy OneDrive-mappában érhetők el, amely a link birtokában megtekinthető. A mappa a kutatás empirikus szakaszaiban felhasznált anonimizált anyagokat és elemzési dokumentumokat tartalmazza. A kiegészítő anyagok között megtalálhatók az örökbefogadási történetek és a félig strukturált családi interjúk elemzéséhez használt Excel-fájlok. Ezek tartalmazzák az anonimizált esetazonosítókat, a kvalitatív elemzés során alkalmazott kódolási kategóriákat, a tematikus kódok esetenkénti megjelenését, valamint a családi kommunikációs klímák besorolását. A mappa továbbá tartalmazza a Revised Family Communication Patterns (RFCP) kérdőívhez kapcsolódó adatokat és értékelési táblázatokat is. A kiegészítő dokumentumok között szerepelnek továbbá a kutatási eljárást alátámasztó dokumentumok, így többek között a Budapesti Corvinus Egyetem Kutatásetikai Bizottsága által kiadott etikai engedély. Valamennyi dokumentum olyan formában került megosztásra, amely biztosítja a részt vevő családok anonimitását, kivéve azokban az esetekben, ahol aláírásukkal igazolták részvételüket a vizsgálatban (ld. kutatásetikai engedély). A kiegészítő anyagok célja az elemzési folyamat átláthatóságának növelése, valamint annak biztosítása, hogy az olvasó nyomon követhesse az empirikus anyag, a kódolási eljárás és a disszertációban bemutatott eredmények közötti kapcsolatot.

A mappa az alábbi linken érhető el:

https://unicorvinus-my.sharepoint.com/:f:/g/personal/zsanett_adami_stud_uni-corvinus_hu/IgDA_jpTkebFRqPWPlqsUkWTASiixCdpQ8AFBdRsCAQqaHg?e=6ifWsM